

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 19 Μαρτίου 2023 • Έτος 15^ο • Αρ. φύλλου 759

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΜΑΡΙΟ NABA

Προσβλέπω να δω την πρόταση Χριστοδουλίδη

Δεν έχω λάβει ακόμα τίποτα αλλά προσβλέπω να μελετήσω την πρόταση Χριστοδουλίδη για ενεργότερη εμπλοκή της Ε.Ε. στο Κυπριακό, λέει στην «Κ» ο Μάριο Νάβα. Αποκαλύπτει τι γίνεται με το δικονομικό ηλιακό πάρκο και σχολιάζει την εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού από την Τουρκία. **Σελ. 5**

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Καταδικασμένος να ηγείται ο ΔΗΣΥ

Ο Μιχάλης Σοφοκλέους εξηγεί τι συναγερμό θέλει και για ποιο λόγο διεκδικεί τη θέση του αναπληρωτή προέδρου. Εξηγεί τους λόγους της ήττας στις προεδρικές και σημειώνει πως δεν αρκεί μόνο η ενότητα, χρειάζεται και η διεύρυνση. **Σελ. 9**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Στο επίκεντρο η βάση στο Μαρί

Στο επίκεντρο μιας διαδικασίας αναβάθμισης, με διεθνείς και περιφερειακό ενδιαφέρον βρίσκεται η ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί. Το κόστος της αναβάθμισης των εγκαταστάσεων στην περιοχή ξεπερνά τα 200 εκατ. ευρώ. **Σελ. 6**

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Εκλογές πρώτα και μετά κοινή Σύνοδος

Εντονή ήταν η αντίδραση του ΑΚΕΛ στις εξαγγελίες του Προέδρου της Δημοκρατίας από το Μαξίμου για κοινές συνεδρίες των Υπουργικών Συμβουλίων των δύο χωρών, εγκαταλείποντας ουσιαστικά τον αντιπολιτευτικό ρόλο του κόμματος. **Σελ. 6**

ΤΟΥΡΚΙΑ

Εκλογικός σεισμός απειλεί τον Ερντογάν

Η ευθυγράμμιση της αντιπολίτευσης σε ενιαίο μέτωπο φαίνεται να κλονίζει σοβαρά την κυριαρχία του Τούρκου προέδρου. **Σελ. 20, 21**

Υπό ψηφιακή ομηρία η αγορά ακινήτων

Στο «περίμενε» πράξεις 150 εκατομμυρίων ευρώ στο Κτηματολόγιο – Ιδιωτικές εταιρείες πλήρωσαν λύτρα

Η επίθεση των χάκερς στο Κτηματολόγιο έθεσε σε ψηφιακή ομηρία την αγορά ακινήτων. Σύμφωνα με εκτιμήσεις λόγω του προβλήματος «πάγωσαν» πράξεις ύψους 150 εκατ. ευρώ. Πέραν του Κτηματολογίου

στόχος χάκερς έγινε και το Πανεπιστήμιο Κύπρου, καθώς και ιδιωτικές εταιρείες, οι οποίες υποχρεώθηκαν να δώσουν λύτρα 50-100 χιλιάδων ευρώ. Ωστόσο στην περίπτωση του Κτηματολογίου τονίζεται από τα επίσημα

χείλη ότι δεν δόθηκαν λύτρα. Επίθεση δέχθηκε και το υπ. Άμυνας, όμως, τα συστήματα ασφαλείας του δεν άφησαν περιθώρια εισχώρησης και οι «χάκερς» εγκατέλειψαν την προσπάθεια. Τις θέσεις τους για το πόσο

οχρωμένη είναι η Κύπρος διατυπώνουν στην «Κ» ο διευθυντής του Κτηματολογίου, ο νυν και ο τέως υφυπουργός Καινοτομίας, ενώ ο ειδικός του Cybersecurity εξηγεί τον τρόπο που δρουν οι χάκερς. **Σελ. 10**

Η χαλκόεσσα Κύπρος

Η διευθύντρια Ελληνικών, Κυπριακών και Ρωμαϊκών αρχαιοτήτων του Πανεπιστημιακού Μουσείου Fitzwilliam του Κέιμπριτζ και συνεπιμελήτρια της έκθεσης «Islanders: The Making of the Mediterranean» δρ Αναστασία Χριστοφιλοπούλου μιλάει στην «Κ» για το πώς τρία νησιά της Μεσογείου συνομιλούσαν μεταξύ τους και πώς το καθένα έχτισε τον δικό του πολιτισμό. Κοινό στοιχείο τους ο χαλκός και ο μπρούντζος που εισαγόταν από την Κύπρο. **Τέχνες, σελ. 4**

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Δεν ωφελείται κανείς από τις απώλειες

Τουλάχιστον ένα 3% του εκλογικού σώματος φαίνεται να έχει μετακινηθεί στην «γκρίζα ζώνη», ενώ το επιτελείο της Ν.Δ. σχεδιάζει από την αρχή τη στρατηγική του, καθώς αποκτά άλλη βαρύτητα και το ερώτημα για τις μετεκλογικές συνεργασίες. **Σελ. 16, 17**

Δεν πρόκειται να καταργηθεί η ΑΤΑ

Συνέντευξη υπουργού Εργασίας – Επίσημη καταβολή επιδομάτων

Τη θέση ότι ο θεσμός της ΑΤΑ δεν πρόκειται να καταργηθεί τονίζει στην «Κ» ο υπουργός Εργασίας Γιάννης Παναγιώτου, προσθέτοντας ότι δεν μπορεί να αποδοθεί σε απόλυτο βαθμό. Στην πρώτη του συνέντευξη μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ο κ. Παναγιώτου σημειώνει ότι αναμένεται να λάβει δράση στο θέμα των καθυστερήσεων στην καταβολή των επιδομάτων και συγκεκριμένα σε πρώτο στάδιο, για τις συντάξεις. **Οικονομική, σελ. 3**

ψη των καθηκόντων του ο κ. Παναγιώτου σημειώνει ότι αναμένεται να λάβει δράση στο θέμα των καθυστερήσεων στην καταβολή των επιδομάτων και συγκεκριμένα σε πρώτο στάδιο, για τις συντάξεις. **Οικονομική, σελ. 3**

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Αντιπερισπασμός στην Ε.Ε. με ταϊβανοποίηση

Η Άγκυρα επιστρατεύει απευθείας εμπόριο ως απάντηση στην ευρωπαϊκή πρωτοβουλία που παρουσιάζει ο Πρόεδρος Νίκος Χριστοδουλίδης για ευρωπαϊκή πρωτοβουλία και για διορισμό ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας στο Κυπριακό από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. **Σελ. 4**

ΚΥΡΩΣΕΙΣ

Φρένο στο εμπόριο Τουρκίας - Ρωσίας

Οι πιέσεις από την Ε.Ε. αλλά και από τις ΗΠΑ προς την Τουρκία για περιορισμό των φαινομένων παράκαμψης κυρώσεων κατά της Ρωσίας αρχίζουν να έχουν αποτελέσματα. Πρώτο βήμα η απευθείας επαφή με τις χώρες για τις οποίες υπάρχουν ανησυχίες. **Σελ. 8**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Δημόσια και δωρεάν Παιδεία

Όσα διημιέφθησαν την περασμένη Πέμπτη στην Ολομέλεια και την κόντρα που ξέσπασε μεταξύ βουλευτών σχετικά με το Πανεπιστήμιο Κύπρου σίγουρα δεν εξυπηρετούν την υπόθεση δημόσια παιδεία. Η δημόσια και δωρεάν εκπαίδευση θα πρέπει να υποστηριχθεί με κάθε τρόπο και να διαφυλαχθεί ως κόρη οφθαλμού, διότι έχει προσφέρει τα μέγιστα στην κυπριακή κοινωνία. Η απαξίωση και αποδυνάμωση του δημόσιου πανεπιστημίου και του έργου που διαχρονικά αυτό έχει επιτελέσει δεν ωφελεί κανέναν. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν χρειάζεται και δημόσιος έλεγχος.

ΕΧΕΙΣ ΑΞΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ.

World Finance Insurance Awards 2022

Γενικές Ασφάλειες
Έχεις αξία

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΟ ΕΝΘΕΤΟ «ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΘΕΑΤΡΟ

Ανθισμένες Μανόλιες

Η Μυρσίνη Χριστοδούλου συμμετέχει στην παράσταση «Ανθισμένες Μανόλιες», που ανεβαίνει στην Πάνω Σκηνή του Σατιρικού Θεάτρου, σε σκηνοθεσία Αιμίλιου Χαραλαμπίδη και μιλάει στην «Κ» για τον ρόλο της και την παράσταση. **Τέχνες, σελ. 3**

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Το παρασκήνιο μιας επιστροφής

Η «Κ» μπήκε στα εργαστήρια του Μουσείου Ακρόπολης με τα τρία θραύσματα που πρόσφατα επεστράφησαν στην Ελλάδα από τα Μουσεία του Βατικανού. Πρόκειται για το κεφάλι ενός σκαφηφόρου, ενός γενειοφόρου άνδρα και την κεφαλή ενός αλόγου. **Τέχνες, σελ. 1**

HUBLOT

**BIG BANG INTEGRAL
TIME ONLY
YELLOW GOLD**

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

«Καλή Παναγιά»

Για το καρέ οτιδήποτε εκτός των ορίων του Δήμου Λευκωσίας θεωρείται ξενιτεμός. Την περασμένη Κυριακή, όμως, υπήρχε ένας καλός (και ιερός) λόγος για να διοργανώσουν την εκδρομή στο μαγευτικό Αρεδιού: το προσκύνημα στο εκκλησάκι της Παναγίας Παντάνασσας. Πρόκειται για ένα μιτζουδάκι θρησκευτικής λατρείας, πιστό αντίγραφο του παρεκκλησιού της Madonna di Vitaleta, το οποίο βρίσκεται στο κτήμα Ριαλά.

Η χήρα Ιουστίνη Παγώνη Ριαλά, γνωστή στην αστική Λευκωσία για τις καλλιτεχνικές της ανησυχίες, γνώρισε τον επίσης χήρο Γεράσιμο Ριαλά στη δύση του βίου του. Αιτία του αειθαλούς έρωτά τους ήταν η κυκλοφορία της βιογραφικής νουβέλας «Όταν μου μπισοκάμισε ο Γρίβας», προ δεκαετίας, με την οποία η Ιουστίνη έκανε το συγγραφικό της ντεμπούτο. Ο Γεράσιμος, παλαιός αγωνιστής και προσωπικός φίλος του στρατηγού, συγκλονίστηκε τόσο πολύ από το πόνημα που παραδόθηκε αμαχητί στη συγγραφέα. Ο γάμος τους έγινε στο κτήμα Ριαλά, όπου, μετά από επιθυμία της νύμφης, κτίστηκε ένα εκκλησάκι όμοιο με το εμβληματικό παρεκκλήσι του κάμπου της Τσοκάνης.

Η Ιουστίνη αφιέρωσε το εκκλησάκι στην Παναγία Παντάνασσα. Κατάφερε μάλιστα να δημιουργήσει ένα θρησκευτικό υπερθέαμα, συγκεντρώνοντας σε κείνα τα λίγα τετραγωνικά σπάνιες εικόνες, όπως της Παναγίας Αμπελοκήπισσας, της Παναγίας Βρεφοκομούσας, της Παναγίας Γλυκοκυματούσας, της Παναγίας Λαοδηγήτριας (μεγάλη η χάρη της!), της Παναγίας Ψυχοσώτριας και τόσες άλλες. Έπειτα από την εκλογή της Ξανθής Αγαπημένης Παναγίας στην Προεδρία του ΔΗΣΥ, ανάρτησε και την Παναγία Συναγερμοκρατούσα και κάλεσε το καρέ της μείζονος πρωτεουσής για προσκύνημα.

«**Καλή** Παναγιά» ευχήθηκε η Ιου-

Το καρέ προσκύνησε το εικόνισμα της Παναγίας Συναγερμοκρατούσας σε παρεκκλήσι στο Αρεδιού, πιστό αντίγραφο της Madonna di Vitaleta.

στίνη Παγώνη Ριαλά, καθώς αποκάλυπτε το απαστράπτον εικόνισμα της Αννίτας και οι κυρίες του καρέ έκαναν συγκινημένες τον σταυρό τους. «Τι ζούμε!» ψιθύρισε η Ιουλία ενώ έπινε το τέταρτο σφηνάκι κουμανταρίας ώστε να μπορέσει να διαχειριστεί τη νέα πραγματικότητα. «Τώρα πια το παικνίδι παίζεται αλλιώς» θριαμβολόγησε η Ιουστίνη, η οποία εκτός από την καλλιτεχνία θεωρείται εξήερ και στα ριάλιτι. «Τουτέστιν;» ρώτησε, εμφανώς ανήσυχη, η αριστερή (με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού. «Τουτέστιν, η πολιτική πλέον θα είναι τσάι και συμπάθεια» σάρκασε η Ιουλία και κατέβασε το πέμπτο ποτηράκι κουμανταρία.

«**Τουτέστιν;»** μουλάρωσε η Κουλίτσα, η οποία υποφέρει από σύνδρομο άρνησης (πολιτικής) πραγματικότητας. «Τουτέστιν, κοπέλες, το πολιτικό μενού είναι πλέον αρκούντως εύπεπο ώστε να μην πέφτει βαρύ στο φιλοθεάμον κοινό. Πάρτε για παράδειγμα το ταξίδι του Προέδρου της Δημοκρατίας στην Αθήνα. Τι νόστιμο μάθαμε από το πολιτικό ρεπορτάζ; Ότι ο Πρόεδρος ξύπνησε στις 5:30 το πρωί και πήγε στο γυμναστήριο του ξενοδοχείου αζημέριωτα. Ένεκα δε του γεγονότος ότι είναι πολύ fit, περπατούσε τόσο γρήγορα που έτρεχαν οι άλλοι να τον προλάβουν. Καλή Παναγιά!».

Σε άλλα πολιτικά νέα, το καρέ απα-

σχόλησε μια καταγγελία ειδικού πολιτικού βάρους και ιδιαίτερης πολιτικής ιδιοσυγκρασίας. Πρόκειται για την ανάρτηση της Πραξούλας Αντωνιάδου: «Το είδαμε κι αυτό! Να μας παρακολουθεί drone από τη στιγμή που βγήκα από το καγκέλι να πάρω τους σκύλους περίπατο, μέχρι την επιστροφή μας! Οι βαρόνοι/ισσες αναβαθμίζουν τις μεθόδους παρακολουθήσους τους». Μεσολάβησε μια μάλλον αμήχανη σιωπή, προτού η Ιουλία θέσει τα αμείλικτα ερωτήματα: Ποιες υποθόνιες δυνάμεις παρακολουθούν την Πραξούλα; Η ΚΥΠ, η ΜΙ6, η Mossad, η CIA; Τι φταίει για τα κρούσματα μικρομεγαλισμού στη βραχοηοσίδα; Food for thought.

Λίγο η θεωρία συνωμοσίας, λίγο το αλκοόλ και λίγο ο καθαρός αέρας συνέβαλαν ώστε να επικρατήσει ευφορία στο καρέ. Οι κυρίες, με ανεβασμένη τη διάθεσή τους, ήταν έτοιμες για τη δήλωση της εβδομάδας χωρίς να κινδυνεύουν από πολιτικά εγκεφαλικά. Συγκεκριμένα, είπε ο υφυπουργός Πολιτισμού: «Εμείς δεν τα ξέρουμε όλα, μπορεί να ξέρουμε επιφανειακά κάποια πράγματα, δεν είμαστε τελείως άσχετοι, με την έννοια ότι έχουμε μια γενική γνώση». Κατά την αριστερή (με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού: «Όταν το είπεν ο Μιχάλης ενήστευκεν σαράντα ημέρες». Κι εξήγησε τι εννοούσε, με ένα γλαφυρό κυβερνητικό παρά-

δείγμα τελευταίας εσοδείας...

«**Αν υπάρχει** κάποιος στην κυβέρνηση που αποτελεί την επιτομή του “δεν είμαστε τελείως άσχετοι – έχουμε μια γενική γνώση” αυτός είναι ο υφυπουργός Καινοτομίας, Έρευνας και Ψηφιακής Πολιτικής Φίλιππος Χατζηζαχαρίας, ο οποίος βγήκε ολόχαρος στην Κατερίνα Ηλιάδη, ερωτήθηκε τι είναι το Gpt3 και παραδέχτηκε (απότοπος) ότι δεν είχε ιδέα. Πάρτι έγινε στο Twitter! Οι 9 στους 10 φυσικά δεν ξέρουν τι είναι το ρηματο-Gpt3, αλλά δεν διορίζονται για να φέρουν σε πέρας τον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας. Ακόμα και αυτής της χώρας, μόνα μου!» ξέσπασε η κόκκινη Κουλλίτσα.

Καθώς η αγνή κυπριακή φύση βυθιζόταν στο μούχρωμα (sic) τριγύρω απλώθηκε μια απέραντη σιγαλιά. Τίποτε δεν φαινόταν ικανό να διαταράξει εκείνη τη γαλήνη. Μόνο η Ιουλία έδειχνε να δυσφορεί... «Δεν αντέχω άλλο οξυγόνο» σκεφτόταν. «Δεν αντέχω τόσο γλυκερή πολιτική πραγματικότητα. Πνίγομαι, Παναγιά μου» ψιθύρισε. «Ευτυχώς για εμάς... We always have Elena»s» είπε θαρρετά. «Τουτέστιν;» αναρωτήθηκε η ανυποψίαστη λογοτέχνης Ιουστίνη Παγώνη Ριαλά, με αυθεντικό ενδιαφέρον.

«**Η Θεοκάρους** ως ψυχοσύνθεση μπορεί να είναι ψηλά βουνά, βαθιές χαράδρες, πλην όμως στη συνέντευξή της μας θύμισε τι εστί hardcore πολιτική. “Για να λειτουργήσει κάποιος ως πολιτικό αντίβαρο πρέπει να έχει πολιτικό βάρος”, είπε για τον Συλλούρη. “Μου φαίνεται πως έγινε με εξωσωματική σύλληψη με όρο την συγκάλυψη της πατρότητας”, είπε για τον Γιωργάλλα. “Ακόμη δεν έχει πάρει σάλτο για να πηδήξει τον πήχη” είπε για τον Χριστοδουλίδη». «Chapeau, Ελένη!» ομοψώνησε το καρέ.

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»
19.3.1933

ΕΦΙΜΩΘΗ: Αι αυθαιρεσίες των χιτλερικών εναντίον παντός αντιφρονούντος, εις οιαδήποτε παράταξιν και αν ανήκει, συνεχίζονται. [...] Ο οίκος Λήμπνεχτ, ο οποίος κατελήφθη από τας ομάδας εφόδου και μετετράπη εις αστυνομικόν κατάστημα, έγινεν οριστικώς ιδιοκτησία της πρωσοϊκής κυβερνήσεως. Αφ' ετέρου το Συνέδριον του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, το οποίον επρόκειτο να συνέλθῃ τὴν 26ην Μαρτίου, ανεβλήθη ἐν' αόριστον. Η «Βελτμπούνε» και η «Τάγκεμπου» εκλείσθησαν δι' ἐξμήνας. Αι δύο αὐταὶ εβδομαδιαῖαι ἐκδόσεις ὑπὸ τύπον φυλλαδίων εἶχον ἀποκτήσει φήμην διὰ τὴν ανεξαρτησίαν των και τὴν ποιότητα τῆς ὕλης των. [...] Κατὰ τὸν «Λαϊκὸν Παρατηρητὴν» η «Μπερλίνερ Τάγκεμπλατ» κατό-

πιν τῆς διημέρου παύσεώς τῆς υπεσχέθη ἐν μεταβολῇ πολιτικῇ ἀπολύσασα ἓνα τῶν καλυτέρων συντακτῶν τῆς, τὸν κ. Μπρετχόλτζ. Εἰς τὴν Ἑσπρὴν ἑκατοντὰς ἐθνικοσοσιαλιστῶν εἰσέβαλεν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς καθολικῆς ἐφημερίδος τῆς πόλεως και υπεχρέωσαν τὸν ἀρχισυντάκτην νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἐκτάσει τὸν τελευταῖον λόγον τοῦ Γκαίρινγκ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω και ἐὰν προσθέσωμεν τὴν ἐπὶ δεκαπενθήμερον παράτασιν τοῦ κλεισίματος τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν ἐφημερίδων, συνάγεται ὅτι ο γερμανικὸς Τύπος ἐφिमώθη τελείως.

ΕΝΕΡΓΟΤΑΤΑ: Δίκη τῶν διαδηλωτῶν, οἵτινες συνελήφθησαν εἰς τὴν Προῦσαν διότι διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Τουρκικῆς γλώσσης εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ἀρχαίας ἀραβικῆς τοῦ Κορανίου, εἰς τὰς ψαλμωδίας τοῦ «μουεζίν»». Δίκη τῶν πεντήκοντα τριῶν οπαδῶν τῆς θρησκευτικῆς αἰρέσεως τῶν «Μπεχάι», οἱ οἱποῖοι συνελήφθησαν εἰς τὰ Αἰδανά, ἀναρίθμητοι ἄλλοι θρησκευτικαὶ δίκαι μικροτέρας σπουδαιότητος.... Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς δίκας θὰ μῃποροῦσεν ἰσῶς νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὅτι τὸ Τουρκικὸν Κράτος ἀσχολεῖται ἐνεργότατα με τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν πολιτῶν του.

ΜΕΤΑ ΣΤΟΡΓΗΣ: Τὸ οικονομικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως σπνρίζεται ἐπὶ τῆς ἐξῆς ἀπλῆς βάσεως: Ὅτι πρέπει νὰ ἐμπνευσθῇ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἡ πεποίθησις ὅτι και ἡ τελευταία δραχμὴ τοῦ θὰ προστατευθῇ μετὰ στοργῆς.

Δεν γνωρίζω τι σκέφτονται αὐτὴ τὴ στιγμή ὁ Ἀβέρωφ Νεοφύτου και ἡ Εἰρήνη Χαραλαμπίδου, ἀλλὰ ἄτομα ἀπὸ τὸ στενὸ τους περιβάλλον διαρρῶν πως και οἱ δύο πρόκειται νὰ εἶναι υποψήφιοι στὶς ἐπόμενες προεδρικὲς ἐκλογές! Προσθέστε και τὸν Στεφάνου, αφοῦ τὸ ΑΚΕΛ εἶναι ἀποφασισμένον τὴν ἐπόμενη φορὰ νὰ διεκδικήσῃ με δικὸ του υποψήφιο. Αὐτὸ εἶναι δεδομένο. Φανταστήκατε ὅμως νὰ υποβάλει υποψηφιότητα ἡ Ἀννίτα, και ὁ Ἀβέρωφ νὰ κατέβῃ υποψήφιος σαν ἀποστάτης τοῦ κόμματος; Τὶ νὰ πει κανεὶς. Karma is a bitch και ὡς γνωστὸν συχνὰ ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται σαν φάρσα! Ἴσως βέβαια τὰ πιο πάνω νὰ εἶναι ἀπλῶς σενάρια ζωηρῆς φαντασίας συνεργατῶν τῶν προαναφερθέντων προσώπων. Ἴσως ὅμως και ὀχι...

Το σίγουρο εἶναι πως ὁ Ἀβέρωφ θὰ ἀποτραβηχθῇ στο παρασκήνιο ἀλλὰ ὀχι γὰρ πολὺ. Θὰ ἐπανέλθῃ δριμύτερος, ἢ τουλάχιστον αὐτὴ εἶναι ἡ πρόθεσή του. Τὸ πολιτικὸ τοῦ γραφείου ὁργανώνεται πυρετωδῶς και θὰ εἶναι τὸ ἀρχηγεῖο τῶν ἐπόμενων κινήσεών του.

Στον Συναγερμὸ πάντως ἐπικρατεῖ μία ἔντονη δυσἀρέσκεια γὰ ἀποφάσεις τοῦ πρώην προέδρου, αφοῦ ἔνεκα τῆς μακρόχρονης και πολυδάπανης προεκλογικῆς ἐκστρατείας – και ὀχι μόνο– τὸ κόμμα βρίσκεται στὴ χειρότερη οικονομικὴ κατὰστασ ἀπὸ ἰδρύσεώς του. Μιλάμε γὰ

ΟΜΗΡΟΥ & Σ Ε Β Ε Ρ Η / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Πόλεμος και Ειρήνη και Αξιοπρέπεια

Η αξιοπρέπεια εἶναι ἡ συνωμοσία σιωπῆς τῆς ἀναξιοπρέπειας.

Τζορτζ Μπέρναντ Σω

τρύπα ἑκατομμυρίων που φέρνει τὴ νέα πρόεδρο προ οδυνωρῶν διλημάτων και πιθανῶν ἀπολύσεων. Φαίνεται πως φεύγουν ἀνεπιστρεπτί οἱ ἐποχές τῶν ἔμψισθων κομματικῶν στρατῶν και αὐτὸ σίγουρα ἀπειλεῖ τὴν ἐσωκομματικὴ εἰρήνη.

Μιλώντας γὰ εἰρήνην, ἀς περάσουμε στὴν Εἰρήνη Χαραλαμπίδου. Ἡ Εἰρήνη μας πᾶει γὰ πόλεμο: ἀπασφάλισε μάλιστα και εἶναι ἔτοιμη νὰ πυροβολήσει. Ἀναφερόμενη στους ἐντονους ψιθύρους (κυρίως σκόλια ἀκροατῶν στὸν Ἄστρο, ἀλλὰ και ἀναρτήσεις στὸ διαδίκτυο) παραδέχεται πως δὲν ἀναμείχθηκε ἐνεργὰ στὴν προεκλογικὴ ἐκστρατεία τοῦ

κόμματος ἐπὲρ Μαυρογιάννη, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ ἐξηγήσει τοὺς λόγους διότι «τα ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δῆμῳ!» Προσέτι ὅμως πως οἱ λόγοι ἦταν σοβαροὶ και ἀκουμπούσαν θέματα ἀξιοπρέπειας! Ἄσχετο, ἀλλὰ μόλις ἀκουσα «ἀξιοπρέπεια» θυμήθηκα τὸ σλόγκαν με τὸ ὁποῖο ἔκανε ἠρωικὴ ἔξοδο ὁ Ἀβέρωφ: «ἀξιοπρέπεια, εὐθύνη, ἐνότητα».

Η Ειρήνη τελειώνει τὴν ἀνακοίνωσή της με τὴν ἀπειλὴ πως ἀν τὴν προκαλέσουν τότε θὰ ἀπαντήσει δημόσια! Μα τι ἐννοεῖ ο ποιητής, στὴν προκειμένη περίπτωση ἡ ποιήτρια; Τὴν ἀποδομὸν καθημερινὰ ἀπὸ τὸν Ἄστρο ἀγνοῖ ἀκροατές –ἀλλὰ και ἔμ-

μισθοι– ἐνῶ οἱ τελευταῖοι τῆς σέρνουν τὰ ἐξαμάξεις και στὰ Μέσα κοινωνικῆς δικτύωσης. Ἐπίσης, με βάσιν δικὴ τῆς παραδοχὴ –σε πρόσφατὴ ἀνάρτησή της στὸ φρέισμποκ– στὸ ΑΚΕΛ δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ μετέχει σε κανένα ἀπὸ τὰ συλλογικὰ ὄργανα τοῦ κόμματος και κατ' ἐπέκτασιν δὲν τῆς δίνουν ἰδιαιτερο λόγο στὶς διαδικασίες λήψεως ἀποφάσεων. Τὶ ἄλλη πρόκληση περιμένει δηλαδὴ –σχετικὴ ἢ μὴ με ἀξιοπρέπεια– γὰ νὰ μιλήσει δημόσια;

Η πεποίθηση τοῦ Οἰασαγόρα εἶναι πως καζάνι που βράζει εἶναι πάντα θέμα χρόνου νὰ ξεχειλίσει. Ἡ πρόσφατες δηλώσεις Στεφάνου περὶ ἀνάγκης ἐπαναπροσδιορισμοῦ τοῦ ρόλου τῶν Νέων Δυνάμεων δὲν ἦταν τυχαίες. Οὕτε και οἱ δηλώσεις Πρόδρουμου ὅτι ὁ ΔΗΣΥ βρίσκεται ἐσβαθὴ κρίση ταυτότητας. Οἱ ἐπόμενοι μῆνες θὰ εἶναι κρίσιμοι τόσο γὰ τὸ ΑΚΕΛ ὅσο και γὰ τὸν Συναγερμὸ. Διότι –παρὰ τὰ πλατιά χαμόγελα τῶν ηγεσῶν– και τὰ δύο κόμματα μοιᾶζον στὸν πυρῆνα τους σαν πυφάστεια που ξυπνοῦν.

Φυσικά, καθόλου δὲν ἀποκλείονται οἱ κλυδωνισμοὶ και στὰ κόμματα που στήριξαν τὴν κυβέρνησιν. Διότι ὁ κόσμος εἶναι θυμωμένος. Διότι εἶναι στρμυμωγμένος οικονομικά. Διότι νιώθει πως τὸν ξεγέλασαν. Διότι ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς –και ἡ ἀξιοπρέπεια– εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα. Καὶ περίοδος χάριτος δὲν ὑπάρχει πια. Γὰ κανέναν.

Wi-Fi
onboard

Καλωσορίζουμε μια νεο εποχή. Το Wi-Fi έφτασε!

aegeanair.com

Το Wi-Fi onboard έρχεται στο νεο στόλο μας και αλλάζει τα δεδομένα. Ολοένα και περισσότερα αεροσκάφη μας θα διαθέτουν Wi-Fi, για να είστε συνδεδεμένοι στο internet καθ' όλη τη διάρκεια της πτήσης σας και να κάνετε το ταξίδι σας ακόμη πιο απολαυστικό.

A STAR ALLIANCE MEMBER

AEGEAN

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

«**Αντιπερισπασμός**» επιχειρεί η Άγκυρα, στο πεδίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προτάσσοντας την ταϊβανοποίηση του ψευδοκράτους ως απάντηση στην επιδίωξη Χριστοδουλίδη για ευρωπαϊκή πρωτοβουλία και για διορισμό ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας στο Κυπριακό, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι τουρκικά χείλη διεμήνυσαν ήδη προς σημαίνοντες κύκλους της Ε.Ε., ότι: «Η μόνη πρωτοβουλία που οφείλει να αναλάβει η Ε.Ε. στο Κυπριακό, στη βάση των δικών της Συμπερασμάτων, αφορά στην υποχρέωση που ανέλαβε το 2004 για τερματισμό της (σ.σ. λεγόμενης) απομόνωσης των Τουρκοκυπρίων και για έναρξη απευθείας εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της (σ.σ. ούτως καλούμενης) ΤΔΒΚ».

Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, ο στόχος των εν λόγω υποδείξεων, που εκδηλώθηκαν συντονισμένα από το τουρκικό ΥΠΕΞ, είναι διττός:

• **Αφενός** και σε πρώτο χρόνο, οι τουρκικές επισημάνσεις κινούνται στη λογική της «τακτικής», προκειμένου να εξοστρακίσουν τις προσπάθειες Χριστοδουλίδη για ανάληψη πρωτοβουλίας της Ε.Ε. στο Κυπριακό και για διορισμό πο-

Πηγή στις Βρυξέλλες εξηγεί στην «Κ» πως «τόσο μια ενδεχόμενη εμπλοκή της Ε.Ε. όσο και ο βαθμός αυτής της ενδεχόμενης ευρωπαϊκής εμπλοκής στην επίλυση του Κυπριακού, προϋποθέτουν συμφωνία των δύο κοινοτήτων».

λιτικής προσωπικότητας. Και προκειμένου να εξισορροπήσει «το παιχνίδι», η Άγκυρα φρεσκάρει τις κόκκινες γραμμές σε ευρωπαϊκό τερνέ, επαναφέροντας παράλληλα στη σκακιέρα της Ε.Ε. το απευθείας εμπόριο και την ταϊβανοποίηση του ψευδοκράτους, ως μια ανεκπλήρωτη υπόσχεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα, από το 2004.

• **Και αφετέρου**, επί της ουσίας, η Άγκυρα προσδοκά μέσω επαναφοράς συζητήσεων για την ταϊβανοποίηση του ψευδοκράτους, να δημιουργήσει συνθήκες αυτονομίας της κατοχικής οντότητας. Προκειμένου να ενισχύσει μέσα

από την αξίωση για απευθείας εμπορικές συναλλαγές Ε.Ε. - ψευδοκράτους, το τουρκικό αφήγημα για δύο χωριστές οντότητες στην Κύπρο, με βάση το μότο της «κυριαρχικής ισότητας».

Πηγή στις Βρυξέλλες, με άριστη γνώση του θέματος, διατύπωσε τη θέση ότι «εκ πρώτης όψεως, τόσο οι θέσεις του Προέδρου της Κύπρου, για ανάληψη πρωτοβουλίας από την Ε.Ε. στο Κυπριακό, όσο και τα μηνύματα που στέλνει η Άγκυρα, με υπόμνηση των υποχρεώσεων της Ε.Ε. για τερματισμό της 'απομόνωσης' της τουρκοκυπριακής κοινότητας, δημιουργούν την εντύπωση κινήσεων τακτικής, οι οποί-

ες» όπως είπε «είναι μάλλον αμφίβολο αν θα μπορούσαν να συνδράμουν πιθανές μελλοντικές προσπάθειες του ΟΗΕ, για λύση του Κυπριακού». Όπως εξήγησε η ίδια πηγή «τόσο μια ενδεχόμενη εμπλοκή της Ε.Ε. όσο και ο βαθμός αυτής της ενδεχόμενης ευρωπαϊκής εμπλοκής στην επίλυση του Κυπριακού προϋποθέτουν συμφωνία των δύο κοινοτήτων». Φρόντισε να υπενθυμίσει ότι «ο ρόλος της Ε.Ε. στο Κυπριακό είναι υποστηρικτικός στη διαδικασία που διεξάγεται υπό την ομπρέλα του ΟΗΕ, προσθέτοντας χαρακτηριστικά ότι «κάποιος θα μπορούσε να εκάσει, χωρίς να ρισκάρει, ότι τα δεδομένα

αυτά θα διατηρηθούν και στο μέλλον».

Είναι, λοιπόν, προφανές ότι οι όποιες ενδεχόμενες ενέργειες της Ε.Ε., στο Κυπριακό, δεν μπορούν να είναι απόρροια της επιθυμίας μόνο ενός μέρους, ούτε του Προέδρου Χριστοδουλίδη που επιθυμεί ευρωπαϊκή πρωτοβουλία και διορισμό ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αλλά ούτε και της τουρκικής πλευράς που επιχειρεί είτε για λόγους τακτικής, είτε και για λόγους ουσίας, να «ζηпνήσει» μια πρόταση Κανονισμού για το 'απευθείας εμπόριο' που βρίσκεται μπλοκαρισμένη εδώ και 19 σχεδόν χρόνια.

Προκειμένου να φρενάρει τις προσπάθειες Χριστοδουλίδη και να δημιουργήσει συνθήκες εδραίωσης των δικών της θέσεων για «κυριαρχική ισότητα», εντός Ε.Ε.

Θα μπορούσε, βεβαίως, να επιχειρηθεί ένα πάντρεμα των θέσεων των δύο πλευρών, το οποίο ωστόσο είχε αποτύχει στο παρελθόν. Τόσο το 2006, επί Φινλανδικής Προεδρίας, όσο και πιο πρόσφατα, όταν οι διαδοχικές πανομοιότυπες προσπάθειες Τάσσου Παπαδόπουλου, Δημήτρη Χριστόφια και Νίκου Αναστασιάδη για επιστροφή του Βαρσοβιού, προσέκρουσαν στην άρνηση της τουρκικής πλευράς, η οποία επέμεινε και εξακολουθεί να

εμμένει σε απευθείας εμπόριο από το κατεχόμενο λιμάνι Αμμοχώστου, ως επίσης και σε νομιμοποίηση του παράνομου αεροδρομίου Τύμπου, χωρίς όμως να είναι διατεθειμένη να υλοποιήσει την υποχρέωσή της για απόδοση της περικλεισμένης πόλης της Αμμοχώστου στα Ηνωμένα Έθνη.

Στην πιο πρόσφατη προσπάθεια, που εντάχθηκε και στο πλαίσιο ΜΟΕ της Λευκωσίας, αρνητικότερος πρωταγωνιστής δεν ήταν πάντως η τουρκική πλευρά, που όπως ήταν αναμενόμενο, επέμεινε στις θέσεις της. Ο ειδικός αντιπρόσωπος του ΟΗΕ Κόλιν Στιούαρτ, ο οποίος είχε ζητήσει από τη Λευκωσία να συναινέσει σε απευθείας εμπόριο, καθώς και στη νομιμοποίηση του παράνομου αεροδρομίου του ψευδοκράτους, «ελπίζοντας» ότι «ίσως» η τουρκική πλευρά επαναξιολογήσει τη στάση της γενικότερα στο Κυπριακό για λύση διζωνικής, δικονομικής ομοσπονδίας. Η Λευκωσία είχε απορρίψει τη βολιδοσκοπηση Στιούαρτ, θεωρώντας ότι ισοδυναμούσε με εκχώρηση κυριαρχίας προς την τουρκική πλευρά, με αντάλλαγμα την αγορά ελπίδας. Όπως πληροφορούμαστε, ο κ. Στιούαρτ είχε παράλληλα επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πρόταση Κανονισμού της Κομισιόν για το απευθείας εμπόριο από τα Κατεχόμενα και επεδίωξε να ενημερωθεί, γύρω από το εν λόγω ζήτημα.

Ε.Ε. υπό την ομπρέλα ΟΗΕ

Συγκλίνουσες πληροφορίες της «Κ» επισημαίνουν ότι επιδίωξη της Ε.Ε. είναι όπως συνεχίσει να διαδραματίζει υποστηρικτικό ρόλο στις όποιες προσπάθειες του ΟΗΕ για επίλυση του Κυπριακού. Με άλλα λόγια, η Ε.Ε. δεν αντικρίζει τον δικό της ρόλο ως μια «πρωτοβουλία», αλλά τον τοποθετεί υπό την ομπρέλα των Ηνωμένων Εθνών, όπως άλλωστε και στο παρελθόν, όταν τα δύο μέρη στο Κυπριακό της είχαν παραχωρήσει καθεστώς παρατηρητή, προκειμένου να συμμετάσχει στη διαδικασία των συνομιλιών.

Ανάλογη θέση φέρεται να υιοθετεί και το Βερολίνο. Υπενθυμίζεται ότι ο καγκελάριος Όλαφ Σολτς, στη συνάντησή του με τον τέως Πρόεδρο Αναστασιάδη, πριν από μερικούς μήνες, είχε διαμηνύσει ότι «η Γερμανία είναι έτοιμη να υποστηρίξει μια διαπραγματευτική διαδικασία υπό τα Ηνωμένα Έθνη, εάν κάτι τέτοιο είναι επιθυμητό». Ευρωπαίος διπλωμάτης υποστήριξε ότι «το επιθυμητό στο οποίο αναφέρθηκε ο Καγκελάριος Σολτς αφορά προφανώς στην επιθυμία και των δύο εμπλεκόμενων μερών στο Κυπριακό», με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Ο καγκελάριος Όλαφ Σολτς, στη συνάντησή του με τον τέως Πρόεδρο Αναστασιάδη, πριν από μερικούς μήνες, είχε διαμηνύσει ότι «η Γερμανία είναι έτοιμη να υποστηρίξει μια διαπραγματευτική διαδικασία υπό τα Ηνωμένα Έθνη, εάν κάτι τέτοιο είναι επιθυμητό».

Περίεργες ιδέες της Λευκωσίας

Μια **περίεργη** ιδέα, η οποία βρίσκεται σε αντίφαση με την πολιτική που ακολουθείται από τη Λευκωσία από το 2004, αποδίδεται στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη. Αρκετά ΜΜΕ, μετέδωσαν πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες η κυπριακή κυβέρνηση φλερτάρει με την άρση της υποχρέωσης εξασφάλισης ευρωπαϊκών θεωρήσεων διαβατηρίων για Τούρκους επιχειρηματίες, με αντάλλαγμα το άνοιγμα ενός τουρκικού λιμανιού προς την Κυπριακή Δημοκρατία. Σημειώνεται ότι οι πληροφορίες αυτές (οι οποίες δεν διαψεύστηκαν) συγκρούονται με τις πάγιες επιδιώξεις της Κύπρου, η οποία απαιτούσε

μέχρι πρότινος την πλήρη υλοποίηση του «οδικού χάρτη» της Τουρκίας για την ελευθέρωση θεωρήσεων διαβατηρίων για τους πολίτες της χώρας, χωρίς εξαιρέσεις. Ο λόγος για τον οποίο η Λευκωσία επέμεινε σε πλήρη εφαρμογή των 72 κριτηρίων (benchmarks) του οδικού χάρτη είναι διότι η Τουρκία (που εξακολουθεί να μην εφαρμόζει σύμφωνα με την Κομισιόν πέντε τουλάχιστον από τα εν λόγω κριτήρια), αρνείται να εφαρμόσει τη Συμφωνία Επανεξοχής Παράτυπων Μεταναστών έναντι στην Κυπριακή Δημοκρατία, με τα πολύ γνωστά επακόλουθα, τα οποία έχουν και τεράστιες οικο-

νομικές συνέπειες για τη Δημοκρατία. Η Τουρκία αρνείται επίσης δικαστική συνεργασία με την Κυπριακή Δημοκρατία. Εάν λοιπόν η Λευκωσία προτείνει όντως την άρση των ευρωπαϊκών θεωρήσεων διαβατηρίων έστω για τους Τούρκους επιχειρηματίες, χωρίς η Τουρκία να κάνει βήματα στα ζητήματα του μεταναστευτικού και της δικαστικής συνεργασίας, τότε θα απωλέσει ένα σημαντικό μοχλό πίεσης για να εξασφαλίσει την εφαρμογή όλων των 72 κριτηρίων του οδικού χάρτη, από την Τουρκία έναντι όλων των κρατών της Ε.Ε. «χωρίς δυσμενείς διακρίσεις». Σε ό,τι αφορά στο δεύ-

τερο σκέλος της πρότασης, για άνοιγμα ενός τουρκικού λιμανιού προς την Κυπριακή Δημοκρατία, η Άγκυρα έχει επανειλημμένα καταστήσει σαφές ότι δεν πρόκειται να κάνει μια τέτοια κίνηση. Άλλωστε, το σενάριο αυτό –του ανοίγματος ενός τουρκικού λιμανιού– είχε εκπονηθεί το 2006, επί Φινλανδικής Προεδρίας, στο πλαίσιο «σταδιακής διεύθετσης» στο Κυπριακό, αλλά δεν υλοποιήθηκε με τουρκική υπαιτιότητα. Πόσω μάλλον 17 χρόνια αργότερα, όταν πλέον η τουρκική πλευρά αξιώνει «κυριαρχική ιδότητα», πριν από κάθε άλλη συζήτηση.

ΣΧΟΛΙΟ / Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΖΙΜΑ

Οι φόβοι για ντόμινο και η Μαύρη Θάλασσα

Το **διαφαινόμενο** σκηνικό έντασης στη Μαύρη Θάλασσα με αφορμή (και) την κατάρριψη του αμερικανικού μη επανδρωμένου αεροσκάφους από ρωσικά μαχητικά, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των ΗΠΑ, προκαλεί δικαιολογημένα παγκόσμια ανησυχία. Γιατί μπορεί τα βλέμματα παγκοσμίως να βρίσκονται καρφωμένα στην Ανατολική Ουκρανία, λίγο παρακάτω όμως, μολυβένια σύννεφα συσσωρεύονται από τα Καρπάθια έως τον Καύκασο και από την Αζοφική στα στενά του

Βοσπόρου. Γεωπολιτικό διακύβευμα, τεράστιο μάλιστα, υπάρχει και στη Μαύρη Θάλασσα, συνδεδεμένο με την τύχη της Ουκρανίας και τις επιδιώξεις της Ρωσίας και της Τουρκίας. Εξ ου και ο ακήρυκτος πόλεμος, που μαίνεται στον αέρα και τα νερά της, επεισόδιο του οποίου ήταν και η κατάρριψη του αμερικανικού drone. Στη Μολδαβία η παρατεταμένη πολιτική ρευστότητα, την οποία η φιλοδυτική κυβέρνηση καταγγέλλει ως υποκινούμενη από τη Ρωσία, δημιουργεί συνθήκες επικίνδυνης αποσταθεροποιήσεως.

Στα ανατολικά παράλια, στη Γεωργία, η πρωτεύουσα Τιφλίδα σπαράσσεται από διαδηλώσεις δεκάδων χιλιάδων πολιτών, με αφορμή νομοσχέδιο ποιντικής εμπνεύσεως, με το οποίο θα θεωρούνται «πράκτορες» όσοι αναπτύσσουν σχετικές στενούς οικονομικούς και επιχειρηματικούς δεσμούς με τη Δύση.

Και μολονότι η θεωρούμενη φιλορωσική κυβέρνηση έκανε πίσω, τα αντιρωσικά αισθήματα στον πληθυσμό, που έχουν τις ρίζες τους στις μετασοβιετικές πολεμικές συγκρούσεις και τον εδαφικό ακρω-

τηριασμό της Γεωργίας, δεν φαίνεται να υποχωρούν.

Παρατεταμένη πολιτική κρίση ταλανίζει τη Βουλγαρία, όπου σε λίγες μέρες διεξάγονται για έκτη συνεχή φορά μέσα σε δύο χρόνια βουλευτικές εκλογές, με την κοινωνία να εμφανίζεται βαθιά διχασμένη σε φιλορώσους και φιλοδυτικούς.

Πάνω από τον Εύξεινο Πόντο μαχητικά αεροσκάφη του ΝΑΤΟ και της Ρωσίας επιδιδόνται σε επικίνδυνες ακροβασίες, με κίνδυνο πρόκλησης σοβαρού «ατυχήματος»

–το οποίο μπορεί να λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις– και στα Στενά του Βοσπόρου η Τουρκία σφίγγει όλο και περισσότερο τον κλοιό για τη δυτική ναυσιπλοΐα, εξυπηρετώντας τα σχέδια του φίλου και συμμάχου της Πούτιν, αλλά και τα δικά της. Ευρωπαίοι και Αμερικανοί διαβλέπουν κίνδυνο απόθνηξης της δυτικής παρουσίας από τη Μαύρη Θάλασσα και σταδιακή μετατροπή της σε ελεγχόμενη από τη Ρωσία και την Τουρκία περικλειστη λίμνη. Κάτι τέτοιο θα σημάνει χειραγώγηση και εν τέλει υποταγή των άλ-

λων παράλιων χωρών στις επιδιώξεις της Μόσχας και της Άγκυρας, με έλεγχο των εμπορικών και ενεργειακών δρόμων (αγωγό, Δούναβης, κ.λπ.), του θαλάσσιου εμπορίου και βεβαίως του πλούτου κάτω από τον βυθό της. Είναι, εξάλλου, ενδεικτικό των ανησυχιών της Δύσης το γεγονός ότι τον Δεκέμβριο εγκρίθηκε από την επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων των ΗΠΑ νόμος «για την ασφάλεια της Μαύρης Θάλασσας», διά του οποίου η περιοχή αναγνωρίζεται ως «πεδίο ρωσικής επιθετικότητας».

Συνέντευξη στη
ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

«**Έχουμε** ήδη ολοκληρώσει τη διαδικασία διαγωνισμού [σ.σ. για τη δημιουργία δικονοτικού ηλιακού πάρκου] την οποία προκηρύξαμε στο τέλος του Γενάρη. Αυτή τη στιγμή μελετούμε την προσφορά και ελπίζουμε να ξεκινήσουμε την προκαταρκτική μελέτη σκοπιμότητας στις αρχές του Απρίλη. Στόχος μας είναι να ολοκληρωθεί στους επτά μήνες και τον Νοέμβριο να έχουμε τα τελικά αποτελέσματα. Η πραγματική μας προσδοκία, ωστόσο, είναι να αγκαλιαστεί αυτό το έργο από τους δύο ηγέτες και να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο της δημιουργίας του δικονοτικού ηλιακού πάρκου» λέει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο γενικός Διευθυντής Υποστήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Μάριο Νάβα. Μιλώντας για την πρόταση που συζητάει πλέον ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης για ενεργότερη εμπλοκή της Ε.Ε. στο Κυπριακό ούτως ώστε να αρθεί το αδιέξοδο, σημειώνει πως επί του παρόντος δεν έχει λάβει κάποια πρόταση, ωστόσο προσβλέπει στο να μελετήσει τη λεπτομερή και εμπειριστατωμένη πρόταση του Προέδρου για ενεργότερη εμπλοκή στο Κυπριακό. Κληθείς να σχολιάσει το μεταναστευτικό και την εργαλειοποίηση του από την Τουρκία σημειώνει πως σε όλες τις επαφές με την Τουρκία η Ε.Ε. ήταν ξεκάθαρη ότι θα πρέπει να σεβαστεί και να τηρήσει τις δεσμεύσεις, της κοινής δήλωσης Ε.Ε. - Τουρκίας του 2016 για το Μεταναστευτικό. Ιδιαίτερα στο σημείο που ζητάει αποτροπή μετακίνησης παράτυπων μεταναστών σε κράτη-μέλη της Ε.Ε. περιλαμβανομένης και της Κύπρου.

–**Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης έχει επισημάνει την ανάγκη ενεργότερου ρόλου της Ε.Ε. στο Κυπριακό. Είναι ρεαλιστική αυτή η προσέγγιση;**

–Προσβλέπουμε να μελετήσουμε τη λεπτομερή και εμπειριστατωμένη πρόταση του Προέδρου Χριστοδουλίδη. Βεβαίως, η Ε.Ε. έχει ήδη επενδύσει πολύ στην Κύπρο. Η Κομισιόν έχει συγκεκριμένες υπηρεσίες που εργάζονται για να προωθήσουν την επανένωση με συγκεκριμένες δράσεις. Αυτές οι υπηρεσίες βρίσκονται κάτω από την ομπρέλα του προγράμματος βοήθειας της Ε.Ε. για την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Θα συνεχίσουμε λοιπόν να παίζουμε ένα ενεργό ρόλο στην περιοχή. Δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στην οικονομία, καθώς θέλουμε να βελτιώσουμε τις οικονομικές συνθήκες. Σε αυτό το πλαίσιο, χρηματοδοτούμε για τους Τ/κ υποτροφίες και προσφέρουμε πρακτική άσκηση (internship) στην Ε.Ε. ενώ ενθαρρύνουμε τόσο τους Ε/κ όσο και τους Τ/κ να παρακολουθήσουν το διετές πρόγραμμα για την ειρήνη (Peace united world college). Παράλληλα, παρέχουμε οικονομική στήριξη στις δικονοτικές επιτροπές σε διάφορα ζητήματα, όπως σε σχέση με το περιβάλλον ή με τα ανθρώπινα δικαιώ-

Υπάρχει συγκεκριμένη πρόταση από την Κομισιόν για έναν νέο κανονισμό και μία τροπολογία για τον κώδικα συνόρων του Σένγκεν για να ανταποκριθούμε στην κατάσταση εργαλειοποίησης της μετανάστευσης, η οποία βρίσκεται στο στάδιο της νομικής επεξεργασίας λέει στην «Κ» ο Μάριο Νάβα, σχολιάζοντας το ζήτημα εργαλειοποίησης της μετανάστευσης.

Να παραδοθούν στον ΟΗΕ τα Βαρώσια χωρίς προϋποθέσεις

Μάριο Νάβα: Αν και δεν έχω λάβει τίποτα μέχρι τώρα, προσβλέπω να διαβάσω την πρόταση Χριστοδουλίδη για ενεργή εμπλοκή της Ε.Ε.

ματα. Την ίδια στιγμή συντονίζουμε τη σωστή εφαρμογή του Κανονισμού για την Πράσινη Γραμμή, καθώς στόχος είναι να αυξήσουμε το εμπόριο μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής.

–**Για ποιο λόγο είναι τόσο σημαντική η αύξηση του εμπορίου μέσω της Πράσινης Γραμμής;**

–Θεωρώ πως είναι υψίστης σημασίας καθώς έτσι θα υποβοηθηθούν τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και αυξάνονται οι πιθανότητες να ξεκινήσουν οι συνομιλίες για επίλυση του Κυπριακού. Όταν λοιπόν επαναρχίσουν οι συνομιλίες υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, τότε και η Ε.Ε. θα συμμετέχει σίγουρα, όπως άλλωστε έκανε και στο Κραν Μοντανά.

–**Συνεπώς η Ε.Ε. είναι έτοιμη για ενεργότερο ρόλο εφόσον ξεκινήσουν οι συνομιλίες ή αποδέχεται η Ε.Ε. την πρόταση Χριστοδουλίδη να διορίσει ειδικό απεσταλμένο ούτως ώστε να σπάσει το αδιέξοδο;**

–Προσβλέπω να διαβάσω την πρόταση του κ. Χριστοδουλίδη, δεν

Είναι σημαντικό να διαλυθούν οι όποιες παρεμπνείες υπάρχουν περί έλευσης προϊόντων από την Τουρκία μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής. Το ρυθμισμένο αυτό εμπόριο είναι ο μεγαλύτερος εχθρός του λαθρεμπορίου.

έχω ακόμα λάβει οτιδήποτε μέχρι τώρα, ωστόσο όπως έχω πει και προηγουμένως η Ε.Ε. παίζει ήδη ενεργό ρόλο. Αναμφίβολα για την αξιοπιστία της διαδικασίας, είναι σημαντικό η Ε.Ε. να είναι παρούσα και να εμπλέκεται ενεργά καθώς μπορεί να παρέχει εξειδίκευση, ούτως ώστε να λύσει μία σειρά προβλημάτων. Πιστεύω πως η ενεργή εμπλοκή της Ε.Ε. σε όλους τους τομείς των συνομιλιών μπορούν να διασφαλίσουν ότι οι πολιτικές συμφωνίες θα συμβαδίζουν με το κοιντικό κεκτημένο.

Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, συμφωνώ ότι έχουμε ένα σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουμε.

–**Ο Κανονισμός της Πράσινης Γραμμής έχει αξιοποιηθεί πλήρως; Είναι ίσως στιγμή να μετεξελιχθεί;**

–Ο Κανονισμός της Πράσινης Γραμμής μετρά περίπου είκοσι χρόνια λειτουργίας και έχει απτά αποτελέσματα. Κοιτάζτε τους αριθμούς του 2022, σε σύγκριση με το 2021 και το 2020. Παρατηρείται σημαντική αύξηση, αν λάβουμε υπόψη ότι το εμπόριο μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής έφτασε το 2022 τα 14,7 εκατομμύρια. Την ίδια στιγμή, έστω κι αν παρατηρείται πρόοδος, μπορούμε να κάνουμε περισσότερα. Πολλοί διερωτώνται γιατί δίδουμε τόσο έμφαση στο εμπόριο μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής. Επειδή είναι σημαντικό να αντιληφθούμε πως μόνο τα προϊόντα που πληρούν τα κριτήρια επιτρέπονται στην εμπορική συναλλαγή. Τα τ/κ προϊόντα που πωλούνται στην ε/κ κοινότητα μέσω της Πράσινης Γραμμής συνάδουν με τα

σχετικά πρότυπα της Ε.Ε., και αυτό επαληθεύεται τακτικά.

Το λαθρεμπόριο
–Υπάρχει το ενδεχόμενο μετεξελίξης του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής;

–Δεν είναι ένας κανονισμός που μένει στάσιμος εδώ και 19 χρόνια. Έχει μετεξελιχθεί ιδιαίτερα σε δύο κατευθύνσεις. Η μία είναι σε ό,τι αφορά τον αριθμό των προϊόντων. Για παράδειγμα, το φρέσκο ψάρι, το χαλλούμι και το μέλι. Την ίδια στιγμή έχει ενισχύσει τις διαδικασίες και τα κριτήρια των ελέγχων. Είναι σημαντικό να διαλυθούν οι όποιες παρεμπνείες υπάρχουν περί έλευσης προϊόντων από την Τουρκία μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής. Το ρυθμισμένο αυτό εμπόριο είναι ο μεγαλύτερος εχθρός του λαθρεμπορίου και μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής, τα εμπορικά επιμελητήρια των δύο κοινοτήτων επιτελούν σημαντικό ρόλο στο να διασφαλίσουν ότι τα προϊόντα προέρχονται αποκλειστικά από την τουρκοκυπριακή κοινότητα.

–**Έχουμε ήδη παρακολουθήσει**

την άρση του εμπάργκο για συγκεκριμένα επεξεργασμένα τρόφιμα μη ζωικής προέλευσης. Να αναμένουμε κάτι νέο;

–Είμαστε ιδιαίτερα χαρούμενοι γιατί τους τελευταίους εννέα μήνες υπάρχει σημαντικό σπρώξιμο λόγω της άρσης του εμπάργκο σε συγκεκριμένα προϊόντα. Αφορά προϊόντα που δεν είναι καθόλου αμελητέα για την οικονομία. Έχουμε να κάνουμε με το ελαιόλαδο που είναι πολύ σημαντικό, κυμούς διαφόρων τύπων, μαρμελάδες περιλαμβανομένων των πλαστικών και χάρτινων συσκευασιών και άλλα. Κάτι τέτοιο αποτελεί μοχλό που διευκολύνει την επανέναρχη των συνομιλιών. Μάλιστα προς το τέλος του μήνα θα ολοκληρωθούν οι έλεγχοι σε εταιρείες που ενδιαφέρονται τα προϊόντα τους να συμμετέχουν στη διαδικασία του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής και θέλουμε να υπογραμμίσουμε πως μόνο τα προϊόντα εκείνα που πληρούν τα κριτήρια, θα επιτρέπεται να συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή.

–**Τι μπορείτε να μας πείτε για το μεγάλο κεφάλαιο του χαλλουμιού;**

–Η διαδικασία κατάληξης του χαλλουμιού σε ΠΟΠ αποτελεί ένα μικρό εργαστήριο που καταδεικνύει πως θα μπορούσε να ήταν η επανενωμένη Κύπρος. Υπήρχε μία κοινή συμφωνία το 2015 και για πεντέμισι περίπου χρόνια δεν υπήρξε οποιαδήποτε απολύτως πρόοδος, μέχρι και το 2020 που επανεκκίνησε η διαδικασία. Σήμερα, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ένας Τ/κ παραγωγός να λάβει το πρώτο καθεστώς προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης σύντομα. Ως υπεύθυνος αυτού του χαρτοφυλακίου έχω να πω πως ήταν μία πολύ ωραία εμπειρία. Και δεν μιλώ μόνο για το τελικό αποτέλεσμα αλλά και για ολόκληρη την διαδικασία που οδήγησε μέχρι εδώ. Μάθαμε να μιλάμε με τις δύο κοινότητες και έχουμε μία ανεπίσημη ομάδα εργασίας όπου και οι δύο κοινότητες εκπροσωπούνται και μπορώ να πω ότι υπάρχει σημαντική πρόοδος σε επίπεδο συνεργασίας.

Το ηλιακό πάρκο
–**Έχετε ανακοινώσει την έναρξη συζητήσεων για δημιουργία ενός δικονοτικού φωτοβολταϊκού πάρκου. Είναι κάτι που μπορεί να μετεξελιχθεί σε πράξη; Υπάρχει χρονοδιάγραμμα;**

–Οι Κύπριοι είστε πολύ τυχεροί για τον καιρό και την ηλιοφάνεια που έχετε. Η τεχνολογία μάς επιτρέπει να αξιοποιήσουμε τα φυσικά αγαθά και να παράγουμε ενέργεια. Έχουμε ήδη ολοκληρώσει τη διαδικασία διαγωνισμού την οποία προκηρύξαμε στο τέλος του Γενάρη. Αυτή τη στιγμή μελετούμε την προσφορά και ελπίζουμε να λανσάρουμε την προκαταρκτική μελέτη σκοπιμότητας στις αρχές του Απρίλη. Στόχος μας είναι να ολοκληρωθεί στους επτά μήνες και τον Νοέμβριο να έχουμε τα τελικά αποτελέσματα. Η πραγματική μας προσδοκία, ωστόσο, είναι να αγκαλιαστεί αυτό το έργο από τους δύο ηγέτες και να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο της δημιουργίας του δικονοτικού ηλιακού πάρκου.

Νέος κανονισμός και τροπολογία για τον κώδικα συνόρων του Σένγκεν

–**Η Ε.Ε. έχει αναγνωρίσει πως η Τουρκία εργαλειοποιεί το μεταναστευτικό μέσω της Πράσινης Γραμμής. Τι σκοπεύει να κάνει η Ε.Ε. για να βοηθήσει την Κυπριακή Δημοκρατία, ώστε να μπορέσει να χειριστεί αυτό το θέμα;**

–Υπάρχει συγκεκριμένη πρόταση από την Κομισιόν για ένα νέο κανονισμό και μία τροπολογία για τον κώδικα συνόρων του Σένγκεν για να ανταποκριθούμε στην κατάσταση εργαλειοποίησης της μετανάστευσης, η οποία βρίσκεται στο στάδιο της νομικής επεξεργασίας. Ξεκάνοντας, οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές στην Κύπρο είναι ένα σημαντικό και σύνθετο πρόβλημα και γνωρίζουμε τον δυσβάστακτο αριθμό μεταναστών και αιτητών ασύλου, οι οποίοι καταφθάνουν στην Πράσινη Γραμμή. Η Κομισιόν θα συνεχίσει να παρέχει στήριξη στις κυπριακές αρχές για να διαχειριστούν αυτή την κατάσταση. Προσφέρουμε οικονομική βοήθεια αλλά παράλληλα και στήριξη σε άλλους τομείς της διαχείρισης περιλαμβανομένων του

τομέα της υποδομής των μεταναστών, των συνθηκών υποδοχής, στήριξης αναγκών υποδομών περιλαμβανομένων των διαδικασιών για παραχώρηση ασύλου, επιστροφής μεταναστών στη χώρα προέλευσης και άλλα. Είναι σαφές ότι σε όλες μας τις επαφές με την Τουρκία ήμασταν ξεκάθαροι ότι θα πρέπει να σεβαστεί και να τηρήσει τις δεσμεύσεις, της κοινής δήλωσης Ε.Ε. - Τουρκίας του 2016 για το Μεταναστευτικό. Ιδιαίτερα στο σημείο που ζητάει αποτροπή μετακίνησης παράτυπων μεταναστών σε κράτη-μέλη της Ε.Ε. περιλαμβανομένης και της Κύπρου.

–**Η Ε.Ε. συμφωνεί με την τοποθέτηση συρματοπλέγματος κατά μήκος της Πράσινης Γραμμής ως μέτρο αποτροπής εισόδου των παράτυπων μεταναστών από τα Κατεχόμενα;**

–Οποιοδήποτε μέτρο λαμβάνεται, είτε αυτό ονομάζεται φράχτης, αστυνομία είτε οτιδήποτε άλλο, δεν θα πρέπει να αποτρέπουν Ε/κ και Τ/κ από το να περνούν από την Πράσινη

Η διαδικασία κατάληξης του χαλλουμιού σε ΠΟΠ, αποτελεί ένα μικρό εργαστήριο που καταδεικνύει πως θα μπορούσε να ήταν η επανενωμένη Κύπρος, λέει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο Μάριο Νάβα.

Γραμμή. Παράλληλα δεν πρέπει να παρεμποδίζει με οποιοδήποτε τρόπο το εμπόριο μέσω του Κανονισμού της Πράσινης Γραμμής. Δεν θέλουμε αυτά τα μέτρα να παρεμποδίσουν την κοινωνική ή οικονομική ενσωμάτωση που αναφερόμαστε προ-

ηγουμένως. Αυτό που αποζητούμε είναι οι Ε/κ και οι Τ/κ να περνούν ελεύθερα από την Πράσινη Γραμμή καθώς πιστεύουμε ότι μόνο η επαφή των δύο πλευρών μπορεί να κάνει αυτό το νησί καλύτερο μέρος. Άρα αυτά τα μέτρα δεν πρέπει να πα-

ρεμποδίζουν την κανονική κινητικότητα από την Πράσινη Γραμμή. –**Το έχετε συζητήσει με τον νέο υπουργό Εσωτερικών κατά την παρουσία σας στην Κύπρο;**

–Μας έχει διαβεβαιώσει ότι τα σημεία διέλευσης δεν θα επηρεαστούν από μέτρα που ενδεχομένως να εμποδίσουν τη νόμιμη μετακίνηση προϊόντων και ανθρώπων.

–**Έχετε αναφέρει στο παρελθόν πως η Ενέργεια μπορεί να αποτελέσει κλειδί για τους Ε/κ και τους Τ/κ. Το Βαρώσι μπορούμε να το δούμε πλέον ως μέτρο οικοδόμησης εμπιστοσύνης;**

–Σε ό,τι αφορά τα Βαρώσια, η θέση της Κομισιόν είναι ξεκάθαρη. Εξακολουθούμε να καθοδηγούμαστε από τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε. Σε αυτό είμαστε απόλυτα ξεκάθαροι ότι τα Βαρώσια θα πρέπει να παραδοθούν στα Ηνωμένα Έθνη χωρίς καμία προϋπόθεση. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ε/κ κοινότητα δεν είναι ελεύθερη να προτείνει κίνητρα ως αντάλλαγμα όπως έκανε αρκετές φορές στο πα-

ρελθόν ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Νίκος Αναστασιάδης.

–**Βεβαίως ο Τ/κ ηγέτης επιμένει για λύση δύο κρατών. Το συζητάσατε καθόλου κατά την επίσκεψή σας;**

–Έχουμε συναντηθεί με τον κ. Τατάρ, ωστόσο δεν συζητήσαμε λεπτομερώς τη θέση του για λύση δύο κρατών. Εμείς ήμασταν απόλυτα ξεκάθαροι ότι η Κομισιόν πιστεύει πολύ στο πλαίσιο λύσης που θέτουν τα Ηνωμένα Έθνη για πολιτική ισοτιμία και διζωνική, δικονομική ομοσπονδία. Σε ό,τι αφορά το Βαρώσι, ήμασταν ξεκάθαροι ότι καθοδηγούμαστε από τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό που θα καλωσορίζαμε είναι οι δύο ηγέτες να συζητούν μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης, τα οποία θα μπορούσαν να προετοιμάσουν τον δρόμο για επανάλληψη των διαπραγματεύσεων. Όπως για τα Βαρώσια είμαστε πολύ ξεκάθαροι ότι καθοδηγούμαστε από τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ενανά στο επίκεντρο η βάση στο Μαρί

Με διεθνές, αλλά και με περιφερειακό ενδιαφέρον το ζήτημα της αναβάθμισης των ναυτικών εγκαταστάσεων «Ευάγγελος Φλωράκης»

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Στο επίκεντρο διαδικασίας αναβάθμισης, με διεθνές και περιφερειακό ενδιαφέρον και προεκτάσεις, βρίσκεται ξανά η ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί. Με χρονικό ορίζοντα το 2023-2024 η κυβέρνηση δείχνει να προχωράει με το πρότζεκτ αναβάθμισης των στρατιωτικών εγκαταστάσεων της ναυτικής βάσης σε μια συνέχιση της προσέγγισης της περιόδου

Η αναβαθμισμένη βάση στο Μαρί θα μπορούσε δυνητικά να εξυπηρετήσει τους όρους εντολής της UNIFIL (ειρηνευτική δύναμη Λιβάνου) με πολλαπλά οφέλη σε στρατιωτικό, πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο για τη Λευκωσία.

2019-2022, στο πλαίσιο της επαύξησης των ναυτικών δυνατοτήτων της Εθνικής Φρουράς και της πολυμερούς στρατιωτικής συνεργασίας με φόντο τόσο την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και την Ανατολική Μεσόγειο και τους διεθνείς οργανισμούς. Εκτός απρόοπτου, όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», οι εργασίες θα προχωρήσουν κανονικά, με ορίζοντα τα τέλη του έτους και το πρώτο εξάμηνο του 2024, το κόστος της αναβάθμισης των εγκαταστάσεων στην περιοχή φαίνεται να ξεπερνά τα 200 εκατομμύρια ευρώ, με το ποσό να εντάσσεται στο πλαίσιο προγραμματισμού στον προϋπολογισμό της Κυπριακής Δημοκρατίας για το 2024. Την ίδια στιγμή το πρότζεκτ της αναβάθμισης της ναυτικής βάσης δείχνει να αποτελεί ένα έργο που αποκτά ενδιαφέρον σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, καθιστώντας

Ταχύπλοο σκάφος τύπου MED-1 της Μονάδας Υποβρύχιων Καταστροφών της Εθνικής Φρουράς στη ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί.

τη βάση ως κόμβο ναυτικής συνεργασίας στην περιοχή.

Η αναβάθμιση

Αυτό που καθίσταται σαφές είναι πως η αναβάθμιση των αεροναυτικών εγκαταστάσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν συνδέεται μόνο με τον εκσυγχρονισμό των δυνατοτήτων άμυνας της Εθνικής Φρουράς και δη στο πεδίο της ναυτικής αποτρεπτικής ισχύος, που διαχρονικά πάσχει. Εκτείνεται περισσότερο σε μια κρίσιμη γεωπολιτικά περίοδο λόγω Ουκρανίας αλλά και του τουρκικού αναθεωρητισμού, που πλέον αποκτά στα Κατεχόμενα και αεροναυτικό πρόσημο ισχύος, και στο πεδίο της στρατιωτικής διπλωματίας σε πολυμερές, διμερές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ειλημμένη απόφαση για αναβάθμιση, συνεπώς, της βάσης στο Μαρί κληρονομείται στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη και στην καινούργια

ηγεσία του υπουργείου Άμυνας και είναι σημαντική πέραν της επικοινωνιακής διάστασης της «παραχώρησης στον Χ σύμμαχο» για τη βάση στο Μαρί. Και μένει να διαφανεί, ως προς την προεκλογική δέσμευση του κ. Χριστοδουλίδη για σημαντική αναβάθμιση της Ε.Φ. σε ζητήματα προϋπολογισμού και αμυντικών δυνατοτήτων (εξοπλιστικά), το πώς θα προχωρήσουν οι εργασίες αναβάθμισης τη διετία 2023-2024. Οι σημαντικοί άξονες σε αυτό το πεδίο εδράζονται σε τρία ποιοτικά χαρακτηριστικά:

• Σε μια προσέγγιση «first come, first served» για τη βάση στο Μαρί ως προς τις δυνατότητες φιλοξενίας πολεμικών πλοίων (και σε τεχνικό επίπεδο ως προς τη διάσταση του ναυστάθμου) στρατηγικών εταιρών, τη συμμετοχή της Κ.Δ. σε διμερείς και πολυμερείς ασκήσεις στρατιωτικής συνεργασίας ή τύπου SAR και στη δυνητική αναβάθμιση των

πλωτών Μέσων της Διοίκησης Ναυτικού της Ε.Φ.

• Στην περαιτέρω εμβάθυνση της στρατιωτικής συνεργασίας της Κ.Δ. με ευρωατλαντικές δομές, ιδίως υπό το βάρος της συμμετοχής στην RESCO και της απόφασης των ΗΠΑ για άρση του εμπάργκο όπλων. Σε αυτό, καταλυτικό ρόλο έπαιξε και η απόφαση του τέως ΥΠΕΣ Ιωάννη Κασουλίδη να παγώσει τον ελλημνισμό ρωσικών πολεμικών πλοίων στη Λεμεσό, αμέσως μετά την αρχή της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία τον περασμένο Μάρτιο και

• Στην περιφερειοποίηση της ναυτικής συνεργασίας με κράτη της περιοχής, όπως τα κράτη που συμμετέχουν στα σχήματα των Τριμερών ή εταιρών εκτός Ανατολικής Μεσογείου όπως π.χ. η Ινδία για την οποία υπάρχουν πληροφορίες πως ενδιαφέρεται για ελλημνισμό πολεμικών πλοίων της στην

Ανατολική Μεσόγειο δεδομένης, μετά το 2021, της παρουσίας της σε αεροναυτικές ασκήσεις με τη Γαλλία και το Ισραήλ στον Περσικό Κόλπο και στον Κόλπο του Ομάν

Η διάσταση της UNIFIL

Πέραν των πλοίων πολεμικών στόλων στρατηγικών εταιρών της Κύπρου (ΗΠΑ, Ε.Ε., Ελλάδα, κλπ.) που κατά καιρούς μετασταθμεύουν στα κυπριακά λιμάνια, η Κύπρος εξυπηρετεί, στο πλαίσιο του ΟΗΕ, και ναυτική δύναμη του γερμανικού αποσπάσματος στο πλαίσιο της ειρηνευτικής αποστολής της UNIFIL στον Λίβανο, με έδρα τη Λάρνακα. Στις 6 Μαρτίου, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού της Γερμανίας, αντιναύαρχος Jan-Christian Kaack, συνοδευόμενος από στρατιωτική αντιπροσωπεία, πραγματοποιεί επίσημη επίσκεψη στην Κύπρο, επισκεπτόμενος και τη ναυτική βάση «Ευάγγελος Φλωράκης»

και ξεναγήθηκε στις εγκαταστάσεις της. Η διάσταση της UNIFIL είναι εξαιρετικά σημαντική για τη Λευκωσία δεδομένης τόσο της εγγύτητας του Λιβάνου με την Κύπρο όσο και της πάντα ρευστής κατάστασης στη χώρα MENA που έχει διεθνείς και περιφερειακές προεκτάσεις τόσο για την Ανατολική Μεσόγειο όσο και για το προσφυγικό-μεταναστευτικό και τις προκλήσεις του για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η αναβαθμισμένη, συνεπώς, βάση στο Μαρί θα μπορούσε δυνητικά να εξυπηρετήσει τους όρους εντολής της UNIFIL με πολλαπλά οφέλη σε στρατιωτικό, πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο για τη Λευκωσία, δεδομένης πάντα της κατάστασης στον Λίβανο, που σ' ένα σενάριο κρίσης η Κύπρος θα αποτελούσε σημείο επαφής για την ασφάλεια πλοίων της Ε.Ε. και άλλες ανθρωπιστικές διαστάσεις.

Μετά τις εκλογές στην Ελλάδα θα πραγματοποιηθεί η πρώτη Σύνοδος

Το θεσμοθετημένο όργανο θα συνέρχεται δύο φορές το χρόνο συν εκτάκτως

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Όσα αφήνει πίσω της η επίσκεψη του Νίκου Χριστοδουλίδη στην Αθήνα μπορεί να αξιολογηθούν πως ξεφυγαν του διαχρονικού υποβλήρου που θέλει το πρώτο ταξίδι του εκάστοτε νέου Προέδρου Δημοκρατίας στην Αθήνα να έχει περισσότερο σημειολογικό χαρακτήρα. Στην προκειμένη περίπτωση, η διαφορετικότητα που εντοπίζεται έγκειται περισσότερο στους κραδασμούς που προκλήθηκαν στη Λευκωσία και λιγότερο της υποδοχής που έτυχαν οι αποφάσεις για διαφοροποίηση του πλαισίου συνεργασίας των δύο χωρών στην Αθήνα. Η έντονη αντίδραση του ΑΚΕΛ, στις εξαγγελίες Χριστοδουλίδη από το Μαξίμου, για κοινές συνεδρίες των Υπουργικών Συμβουλίων των δύο χωρών έχει διττή ερμηνεία. Το κόμμα της Αριστεράς ήγειρε ζητήματα που άπτονται της υπόστασης της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως δικονομικού κράτους, την ώρα που η επίσκεψη Χριστοδουλίδη βρισκόταν σε εξέλιξη. Η διευκρινιστική τοποθέτηση του κυβερνητικού εκπροσώπου Κωνσταντίνου Λετυμιωτή από την ελληνική πρωτεύουσα ήταν αυτή που έριξε λάδι στη φωτιά, εγκαταλείποντας

ουσιαστικά τον αντιπολιτευτικό ρόλο του ΑΚΕΛ απέναντι στην κυβέρνηση. Η εξ αποστάσεως σύγκρουση Προεδρικού και ΑΚΕΛ δημιούργησε ερωτηματικά πρώτον, για την αναγκαιότητα διαφοροποίησης του μοτίβου συνεργασίας των δύο χωρών με τη θεσμοθέτηση ενός οργάνου διακυβερνητικής συνεργασίας και δεύτερον, για τον χειρισμό που έτυχε από κυβερνητικές πλευρές. Ωστόσο, υπάρχει και μια άλλη παράμετρος που ενδεχομένως να σχετίζεται με το υπό διαμόρφωση πολιτικό σκηνικό στο εσωτερικό. Και αυτή δεν είναι άλλη από την τακτική του ΑΚΕΛ να ανοίγει ένα θέμα το οποίο θα μπορούσε να αναμένει την επιστροφή της κυπριακής αποστολής στη Λευκωσία.

Το νέο μοντέλο

Όπως αρχικά ανακοίνωσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, οι δύο ηγέτες συμφώνησαν στην καθιέρωση ενός θεσμοθετημένου οργάνου «διακυβερνητικής συνεργασίας, το οποίο θα προβλέπει κοινές συναντήσεις των Υπουργικών Συμβουλίων Ελλάδας και Κύπρου στην παρουσία των δυο μας, σε τακτά χρονικά διαστήματα. Θεωρώ την απόφαση αυτή ως ιδιαίτερα σημαντική, μια από-

Στην Αθήνα αυτό που υπάρχει ως άποψη είναι πως πρέπει να αξιοποιηθεί το καλό μομέντομ που υπάρχει στις σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας με την προϋπόθεση ότι θα διατηρηθεί μέχρι το τέλος των τουρκικών εκλογών.

φαση που έπρεπε να είχε ληφθεί εδώ και χρόνια». Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ» η πρώτη κοινή Σύνοδος προγραμματίζεται να πραγματοποιηθεί μετά τις εκλογές στην Ελλάδα. Με βάση τα όσα αποφασίσθηκαν, σε ετήσια βάση θα πραγματοποιούνται δύο θεσμοθετημένες Σύνοδοι, και έκτακτες εάν προκύψει ανάγκη. Οι κοινές συνεδρίες θα έχουν ως αντικείμενο θέματα άμυνας, ενέργειας, ναυτιλίας, τουρισμού και περιφερειακές συνεργασίες. Μετά τη διευκρινιστική δήλωση του Κωνσταντίνου Λετυμιωτή στις κοινές συνεδρίες θα λαμβάνουν μέρος οι αρμόδιοι υπουργοί των δύο χωρών συν άλλοι υπουργοί για ζητήματα οριζόντιας πολιτικής. Των κοινών συνεδριών θα προεδρεύουν οι ηγέτες των δύο χωρών. Το θεσμοθετημένο διακυβερνητικό όργανο θα αντικαταστήσει το Διακυβερνητικό Συμβούλιο Συνεργασίας των δύο χωρών σε επίπεδο υπουργών.

Κυπριακό

Στα υπόλοιπα θέματα της επί-

σκεψης Χριστοδουλίδη στην ελληνική πρωτεύουσα υπήρξε ταύτιση απόψεων των δύο πλευρών. Στο Κυπριακό, εκτός από τη καθιερωμένη ενημέρωση, Χριστοδουλίδης και Μητσοτάκης συζητήσαν την πρόταση του Προέδρου για περισσότερη εμπλοκή της Ε.Ε. Όπως βγαίνει από κυπριακής πλευράς στην Ελλάδα αυτό που υπάρχει ως άποψη αυτή την περίοδο είναι ότι οι σχέσεις με την Τουρκία βρίσκονται σε φάση ύφεσης, δημιουργώντας ένα καλό μομέντομ το οποίο θα πρέπει να αξιοποιηθεί. Χρονικά, τα ζητήματα αξιοποίησης τοποθετούνται για μετά τις τουρκικές εκλογές. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη πως η Ελλάδα έχει εισέλθει σε προεκλογική περίοδο, αυτό το οποίο υπάρχει ως κοινή αντίληψη είναι πως η ελληνική κυπριακή πλευρά θα πρέπει να είναι έτοιμη σε επίπεδο διμερών επαφών που θα πρέπει να γίνουν με χώρες της Ε.Ε. Στις άμεσες προτεραιότητες υπάρχει η παρουσίαση της πρότασης του Νίκου Χριστοδουλίδη στον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

Σαρλ Μισέλ, την πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ρομπέρτα Μέτσολα, τον πρόεδρο της Γαλλίας Εμανουέλ Μακρόν καθώς και στο Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα.

Εκλογές Ελλάδα

Ένα ζήτημα που θέτει σε πρώτη προτεραιότητα την προεργασία παρουσιάσης της πρότασης Χριστοδουλίδη για τον ρόλο της Ε.Ε. στο Κυπριακό, αφορά το περιβάλλον που επικρατεί αυτή την περίοδο στην Ελλάδα το οποίο επηρεάζει το προεκλογικό σκηνικό της χώρας. Από κυπριακής πλευράς εκφράζονται προβληματισμοί που έχουν να κάνουν με τη χρονική διάρκεια τερματισμού της προεκλογικής περιόδου στην Ελλάδα και την εκλογική νέας κυβέρνησης. Οι προβληματισμοί που υπήρχαν ένεκα του εκλογικού νόμου εντείνονται από την πρόσφατη τραγωδία στα Τέμπη, η οποία, όπως εκτιμάται, δημιουργεί πολιτική αβεβαιότητα, κάτι που δείχνουν, ήδη, οι πρώτες μετά το δυστύχημα δημοσκοπήσεις.

Χαμπλοί τόνοι στην επίθεση ΑΚΕΛ

Οι σοφοδρές επικρίσεις ΑΚΕΛ κατέδειξαν πως το Προεδρικό θα ακολουθήσει την πολιτική των χαμπλών τόνων, αποφεύγοντας τη μετωπική αναμέτρηση, το δε ΑΚΕΛ πως δεν θα δώσει περίοδο χάριτος στη νέα κυβέρνηση. Τόσο δημόσια όσο και παρασκηνιακά, η κυβέρνηση αποφεύγει τη σύγκρουση, αντιδρώντας σε ήπιους τόνους. Στο κυβερνητικό στρατόπεδο η στάση του ΑΚΕΛ μεταφράζεται ως η επίσημη πρώτη σκληρή αντιπολιτευση. Κυβερνητικά στελέχη ξεκαθαρίζουν πως η κυβέρνηση δεν θα μπει σε διαδικασία αντιπαράθεσης με το ΑΚΕΛ, τονίζοντας με νόημα ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε πει και στο ΑΚΕΛ πως θα συγκαλέσει Εθνικό Συμβούλιο, μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, για να ενημερώσει τα κόμματα. Από πλευράς ΑΚΕΛ το μείζον θέμα είναι τα όσα είπε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και οι διευκρινίσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου, στη συνέχεια. Το ΑΚΕΛ επιτακτικό ζητάει από την κυβέρνηση να παραδεχθεί πως ήταν λάθος η εξαγγελία κοινών συνεδριάσεων των Υπουργικών Συμβουλίων και ανάκληση της εξαγγελίας, κάτι που δεν υπάρχει ως προοπτική από κυβερνητικής πλευράς.

Της ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Η απόφαση του Νίκου Χριστοδουλίδη να επιστρέψει στο διπλωματικό σώμα την υψηλού κύρους θέση του πρέσβη στην Αθήνα έτυχε διαφόρων ερμηνειών. Στα διπλωματικά πηγαδάκια ερμήνευσαν την απόφαση αυτή ως μια προσπάθεια να καταδείξει στους άλλοτε συναδέλφους του ότι λαμβάνει υπόψη τον σημαντικό ρόλο του διπλωμάτη. Ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη πως οι σχέσεις ήταν τεταμένες λίγο προτού αποχωρήσει από το υπουργείο Εξωτερικών, τότε που προχώρησαν σε στάση εργασίας για τα εργασιακά τους δικαιώματα και αντιδρώντας με την κίνηση διορισμού πρέσβη, υποψήφιου, εκτός του διπλωματικού σώματος. Υπήρξαν ωστόσο και πολιτικοί κύκλοι που έκριναν πως η κίνηση του Προέδρου είχε ως στόχο να στείλει μήνυμα προς τις δυνάμεις που τον είχαν στηρίξει προεκλογικά. Το μήνυμα –μετά τη σωρεία αντιδράσεων για την σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου και του οργιώδους παρασκηνίου που εκτυλίχθηκε– πως βάζει τελεία στον διαμερισμό της εξουσίας. Ξεκινώντας βεβαίως από ένα νευραλγικό πόστο στο οποίο τις τελευταίες δεκαετίες επιλέγεται έμπιστο πρόσωπο του εκάστοτε Προέδρου της Δημοκρατίας. Την ίδια στιγμή, αυτή η κίνηση προετοιμάζει για ανακατατάξεις στο διπλωματικό σώμα. Ποιοι θα βρίσκονται δίπλα στον νέο υπουργό Εξωτερικών, ποιος θα είναι τελικά ο επικεφαλής της Κυπριακής Υπηρεσίας Πληροφοριών που θα διαδεχθεί τον Κυριάκο Κούρο και ποιος τον Κορνήλιο Κορνηλίου στη θέση του γενικού διευθυντή;

Το μέλλον Κορνηλίου

Ο Κορνήλιος Κορνηλίου, μέλος του διπλωματικού σώματος από το 1989 που υπηρέτησε σε όλα τα σημαντικά πόστα (Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ε.Ε. στις Βρυξέλλες, πρέσβης στη Γαλλία, μόνιμος αντιπρόσωπος στον ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, διευθυντής του διπλωματικού γραφείου του υπουργείου Εξωτερικών), ανέλαβε καθήκοντα γενικού διευθυντή το 2020, διαδεχόμενος τον Τάσο Τζιωνή και θεωρείται ένας από τους εμπειρότερους πρέσβεις. Ενώ είχαν συνεργαστεί στενά στις Βρυξέλλες Χριστοδουλίδης και Κορνηλίου, οι σχέσεις τους δεν ήταν και τόσο θερμές κατά την παραμονή τους στο υπουργείο Εξωτερικών, ενόσω ο κ. Χριστοδουλίδης ήταν υπουργός Εξωτερικών και ο κ. Κορνηλίου γενικός διευθυντής. Από το περιβάλλον του Προέδρου της Δημοκρατίας σημειώνεται πως έχει ήδη αποφασιστεί η μετακίνησή του από τη θέση του γενικού διευθυντή σε πρεσβεία. Οι επιλογές βεβαίως είναι συγκεκριμένες, όπως η πρεσβεία της Κύπρου στην Αθήνα, η υψίστης σημασίας για τη Λευκωσία Πρεσβεία στο Ισραήλ (θέση την οποία διεκδικεί η Σαλίνα Σιάμπου, το όνομα της οποίας ακούστηκε για τη θέση της υπουργού Εξωτερικών) ή της Νέας Υόρκης, πόστο, που υπηρέτησε στο παρελθόν. Σε ό,τι αφορά πάντως την πρεσβεία της Κύπρου στην Αθήνα, ανώτατες κυβερνητικές πηγές ξεκαθαρίζουν πως δεν τίθεται ζήτημα μετακίνησης εκεί του κ. Κορνηλίου, χωρίς βεβαίως να αποκλείεται ο κ. Κορνηλίου να διεκδικήσει τη θέση. Υπενθυμίζεται πως για τη θέση του μόνιμου αντιπροσώπου στον ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη προοριζόταν αρχικά ο πρέσβης Ανδρέας Ιγνατίου, όμως σήμερα είναι άγνωστο αν θα ισχύσει τελικώς. Αξίζει πάντως να σημειωθεί πως φαίνεται να υπάρχει καλή συνεννόηση και συνεργασία του κ. Κορνηλίου με τον κ. Κόμπο και δεν αποκλείεται ο νυν υπουργός Εξωτερικών να παίζει τον δικό του ρόλο

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης θέλει να έχει λόγο για το ποιος θα είναι διευθυντής του ΥΠΕΞ, ενώ κάνει συγκεκριμένες σκέψεις για το ποιος θα αναλάβει την ηγεσία της ΚΥΠ.

Ο έμπειρος πρέσβης Κορνήλιος Κορνηλίου φαίνεται να αποχωρεί από τη διεύθυνση του υπουργείου Εξωτερικών, ωστόσο δεν μετακινείται στην πρεσβεία της Αθήνας.

Ο επικεφαλής της ΚΥΠ Κυριάκος Κούρος θεωρείται για κάποιους ο φυσιολογικός διάδοχος Κορνηλίου στη διεύθυνση του ΥΠΕΞ, ωστόσο ο ίδιος έχει ξεκαθαρίσει πως θέλει να μετακινηθεί στην πρεσβεία της Κύπρου στο Λονδίνο.

Ο Μενέλαος Μενελάου παραμένει στη θέση του διαπραγματευτή και λόγω της μακράς του πείρας στις συνομιλίες αλλά και γιατί θέλει να στείλει το μήνυμα ο Πρόεδρος ότι δεν θα σκληρύνει η θέση του στο Κυπριακό.

Ντόμινο διπλωματικών ανακατατάξεων

Η επιστροφή της πρεσβείας στην Αθήνα στο διπλωματικό σώμα αποκάλυψε σειρά μετακινήσεων στο υπουργείο Εξωτερικών

για το πού θα μετακινηθεί ο νυν γενικός διευθυντής του υπουργείου Εξωτερικών.

Ο Κούρος στο Λονδίνο

Για τη θέση του γενικού διευθυντή του υπουργείου Εξωτερικών γίνονται διάφορες σκέψεις και οι επιλογές είναι σίγουρα περιορισμένες. Ο αμέσως επόμενος σε αρχαιότητα από τον Κορνήλιο Κορνηλίου, είναι ο επικεφαλής της Κυπριακής Υπηρεσίας Πληροφοριών Κυριάκος Κούρος, ο οποίος βάσει και της απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου μετακινείται στην Πρεσβεία του Λονδίνου από τον Σεπτέμβριο. Όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», έχουν ήδη γίνει βολιδοσκοπήσεις στον κ. Κούρο να παραμείνει στην Κύπρο και στο πόστο του στην ΚΥΠ αλλά και να αναλάβει τη γενική διεύθυνση του υπουργείου Εξωτερικών. Η σχέση του με τον Νίκο Χριστοδουλίδη θεωρείται αρκετά καλή λόγω και της στενής συνεργασίας που είχαν από το πόστο του στην ΚΥΠ, όταν ο νυν Πρόεδρος της Δημοκρατίας ήταν υπουργός Εξωτερικών. Ο επικεφαλής της ΚΥΠ, ωστόσο, φαίνεται πως έχει στείλει το μήνυμα πως η επιθυμία του είναι να μετακινηθεί τώρα στο Λονδίνο, καθώς είναι η

τελευταία του ευκαιρία να μετακινηθεί σε αποστολή στο εξωτερικό. Σε ό,τι αφορά τη θέση του γενικού διευθυντή ο ίδιος φαίνεται να θεωρεί πως λόγω και των οκτώ χρόνων απουσίας του από το υπουργείο Εξωτερικών θα είναι δύσκολο να χειριστεί τις πολλές προκλήσεις

Το ποιος θα διαδεχθεί τον Κυριάκο Κούρο στην ηγεσία της ΚΥΠ αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω των γεωστρατηγικών προκλήσεων που θα έχει να αντιμετωπίσει, ενώ οι ανησυχίες αυξάνονται.

της διοίκησης του εν λόγω υπουργείου. Είναι εν πολλοίς κάτι που δεν επιθυμεί, όπως και το να παραμείνει στην ηγεσία της ΚΥΠ.

Το κρίσιμο πόστο της ΚΥΠ

Η γεωστρατηγική τροχιά στην οποία εισήλθε τα τελευταία χρόνια η ΚΥΠ κάνει τα πράγματα ιδιαίτερα απαιτητικά στο ποιος μπορεί να διαδεχθεί τον κ. Κούρο. Όπως σπ-

μεινώνεται από διπλωματικούς κύκλους, η ΚΥΠ χρειάζεται άνθρωπο με πολιτικό βάρος και γεωστρατηγική αντίληψη, καθώς οι προκλήσεις για την ασφάλεια της Κύπρου επικεντρώνονται στην καλή γεωπολιτική ανάλυση των γεγονότων και στις καλές σχέσεις με άλλες χώρες. Η παρουσία του Κυριάκου Κούρου κρίθηκε ιδιαίτερα θετικά σε μία περίοδο έντονων κρίσεων και διεθνών εξελίξεων και από το Προεδρικό και από το υπουργείο Εξωτερικών αλλά και διεθνώς. Μία από τις σκέψεις που υπάρχουν στο τραπέζι για να συνεχίσει η ΚΥΠ προς την κατεύθυνση των τελευταίων ετών, είναι να αναλάβει το πόστο ο τέως γενικός διευθυντής του υπουργείου Εξωτερικών και πρέσβης Τάσος Τζιωνής. Είναι πρόσωπο με πολιτικό βάρος, βαθιά γεωστρατηγική ανάλυση και με εξαιρετικές σχέσεις με τον νυν Πρόεδρο της Δημοκρατίας Νίκο Χριστοδουλίδη. Το ενδεχόμενο να διαδεχθεί τον κ. Κούρο πρόσωπο από την Αστυνομία, ακόμα και από την Εθνική Φρουρά, θεωρείται πως θα πάρει την υπερεξουσία χρόνια πίσω και πως δεν θα μπορεί να αντεπεξέλθει στα σημερινά δεδομένα που απαιτούν βαθιά ανάλυση και καλή ενημέρωση των γεωπολιτικών εξε-

λίξεων. Έχει για παράδειγμα ακουστεί το όνομα του Κύπριου Μιχαηλίδη, ωστόσο απομακρύνεται λόγω των απαιτήσεων που έχει σήμερα η ΚΥΠ. Έχει ακουστεί επίσης και το όνομα του Διοικητή Κωνσταντίνου Φυτιρή. Ο διευθυντής του γραφείου του υπουργού Εξωτερικών Ιωάννη Κασουλίδη και εκτελών χρέη εκπροσώπου Τύπου Δημήτρης Δημητρίου ανέλαβε πλέον ρόλο στη Διεύθυνση Μέσης Ανατολής και Αφρικής, ενώ τον Αύγουστο –εκτός απροόπτου– θα αποχωρήσει για Βρυξέλλες, αναλαμβάνοντας ρόλο επιτετραμμένου στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ε.Ε. στις Βρυξέλλες. Ο Θεόδωρος Γκότσος, μέχρι πρόσφατα εκτελών καθήκοντα Γενικού Προξένου της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Ηνωμένο Βασίλειο αναλαμβάνει εκπρόσωπος Τύπου του υπουργείου Εξωτερικών, ενώ η Δήμητρα Χριστοδούλου αναλαμβάνει τη διεύθυνση του γραφείου του υπουργού Εξωτερικών επί του παρόντος. Όπως φημολογείται από τον Ιούλιο αναμένεται να τον διαδεχθεί ο πρέσβης στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα Σταύρος Αυγουστήδης, του οποίου το όνομα –εξαιτίας και των καλών σχέσεων που διατηρεί με τον Νίκο Χριστοδουλίδη– ακού-

γεται και για την πρεσβεία της Κύπρου στην Αθήνα.

Παραμονή Μενελάου

Ο Μενέλαος Μενελάου παραμένει επί του παρόντος στη θέση του διαπραγματευτή, ο οποίος έχει σημαντική πείρα στις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό. Υπηρέτησε μέλος της διαπραγματευτικής ομάδας τόσο επί Προεδρίας του Τάσου Παπαδόπουλου όσο και επί Δημήτρη Χριστόφια και το σημαντικότερο για τον Νίκο Χριστοδουλίδη είναι ότι τον έχει επιλέξει και ο Νίκος Αναστασιάδης για την επάρκειά του και τις γνώσεις του. Ο κ. Χριστοδουλίδης, λοιπόν, δεν θα ήθελε να τον μετακινήσει για πολλούς λόγους. Όμως πέραν της πείρας του κ. Μενελάου, η παρουσία του στο εν λόγω πόστο στέλνει το μήνυμα προς τη διεθνή κοινή γνώμη αλλά και την τουρκική πλευρά πως δεν πρόκειται να σκληρύνει τις θέσεις του στο Κυπριακό. Καθόλου τυχαίο ότι ως διαπραγματευτής έχει ήδη δεχτεί –μαζί με τον Τ/κ διαπραγματευτή– εύσημα από την αναπληρώτρια γ.γ. των Ηνωμένων Εθνών για πολιτικές και ειρηνευτικές υποθέσεις, Ρόζμαρι Ντικάρλο, για τη σκληρή δουλειά που επιτελούν αλλά και για τη στήριξή τους στις τεχνικές επιτροπές.

Κυπριακές Αξίες,
Παγκόσμιας Αποδοχής

46
ΧΡΟΝΙΑ

Φροντίδα για τον Άνθρωπο
και την Υγεία

Στοπ της Ε.Ε. στην παράκαμψη κυρώσεων

Σύννεφα στις εμπορικές σχέσεις Τουρκίας - Ρωσίας μετά τις πιέσεις των Βρυξελλών και της Ουάσιγκτον προς την Άγκυρα

Του ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Αποτελέσματα αρχίζουν να φέρνουν οι εντεινόμενες πιέσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και από τις ΗΠΑ προς την Τουρκία για περιορισμό των φαινομένων παράκαμψης κυρώσεων κατά της Ρωσίας, καθώς τις τελευταίες εβδομάδες η Τουρκία έχει περιορίσει τις εξαγωγές προϊόντων προς τη χώρα. Κοινωνικές πηγές στις Βρυξέλλες σημειώνουν, πάντως, πως η Τουρκία είναι μεταξύ των χωρών με τις οποίες γίνονται επαφές για να εμποδιστεί η παράκαμψη των κυρώσεων που έχουν επιβληθεί από την Ε.Ε., σε συνεργασία και με τις χώρες της ομάδας των G7, καθώς στόχος είναι να αποφευχθεί η οποία υλική στήριξη προς το Κρεμλίνο εν μέσω της εισβολής στην Ουκρανία.

Ωστόσο, μεγάλο μερίδιο της προσοχής στρέφεται στις χώρες της Κεντρικής Ασίας, στις οποίες σύμφωνα με πρόσφατη ανάλυση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) έχει παρατηρηθεί μεγάλη αύξηση στο εμπόριο με δυτικές χώρες και με τη Ρωσία, που περιλαμβάνουν και ειδή τα οποία υπόκεινται σε κυρώσεις, αύξηση η οποία παραπέμπει σε «εμπόριο μέσω διαμεσολάβησης» όπως αναφέρεται.

Στην εικόνα την οποία παρουσιάζει η EBRD έχει παρουσία και η Τουρκία, η οποία έχει αυξήσει επίσης εξαγωγές της στη Ρωσία. Αν και οι εξαγωγές προς τη Ρωσία εξηγούνται ως αύξηση του γενικότερου εμπορίου λόγω της δραματικής μείωσης των εμπορικών σχέσεων της Ρωσίας με την Ε.Ε., η EBRD καταγράφει και αύξηση εξαγωγών προς χώρες της Κεντρικής Ασίας που αφορά σε μεγαλύτερο βαθμό σε προϊόντα που υποκείνται σε κυρώσεις ή παρόμοια με αυτά προϊόντα. Ε.Ε. και ΗΠΑ εντάσσουν στο σκληνικό της παράκαμψης κυρώσεων και την Κίνα, με τις ΗΠΑ να μιλούν ανοιχτά για αυτό το ενδεχόμενο, και πρόσφατα δημοσιεύματα στο «Politico» να κάνουν λόγο για μεταφορά εξαρτημάτων για drones από την Κίνα στη Ρωσία μέσω Τουρκίας. Τα πιο πάνω στοιχεία φαίνεται πως φέρνουν σε όλο και πιο δύσκολη θέση την Τουρκία, η οποία τις τελευταίες εβδομάδες έχει προχωρήσει σε κάποιες κινήσεις που θεωρούνται διορθωτικές.

Πρώτα διάλογοι

Η προσέγγιση της Ε.Ε. όσον αφορά το ενδεχόμενο παράκαμψης κυρώσεων κατά της Ρωσίας εστιάζει στη διπλωματία και στην προσπά-

θεια συμμόρφωσης παρά στην τιμωρία μέσω δευτερογενών κυρώσεων. Η Ε.Ε. θεσμοθέτησε πρόσφατα αυτά τη δυνατότητα, προσθέτοντας την παράκαμψη κυρώσεων ως κριτήριο για επιβολή περιοριστικών μέτρων. Το πρώτο βήμα αντιμετώπισης της παράκαμψης κυρώσεων για τις Βρυξέλλες όμως είναι η απευθείας επαφή με τις χώρες για τις οποίες υπάρχουν ανησυχίες. Γι' αυτό τον σκοπό διορίστηκε στα μέσα Δεκεμβρίου, και ανέλαβε καθήκοντα στα μέσα Ιανουαρίου, ένας απεσταλμένος της Ε.Ε. για θέματα παράκαμψης κυρώσεων. Ο διπλωμάτης Ντέιβιντ Ο' Σάλιβαν είχε ήδη ξεκινήσει τις επαφές στα μέσα Φεβρουαρίου, όπως ανακοίνωσε εν μέσω των συζητήσεων στις Βρυξέλλες για το δέκατο πακέτο κυρώσεων η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν.

Στις 24 Φεβρουαρίου, ο απεσταλμένος της Ε.Ε. έκανε λόγο μιλώντας στους Financial Times για «τεράστια πίεση στις εμπορικές ροές από την Ε.Ε. στη Ρωσία και ασυνήθιστες απότομες αυξήσεις στο εμπόριο με άλλες τρίτες χώρες, ειδικά αυτές με

Η προσέγγιση της Ε.Ε. όσον αφορά το ενδεχόμενο παράκαμψης κυρώσεων κατά της Ρωσίας εστιάζει στη διπλωματία και στην προσπάθεια συμμόρφωσης παρά στην τιμωρία μέσω δευτερογενών κυρώσεων.

γεωγραφική εγγύτητα στη Ρωσία», χωρίς όμως να αναφέρεται συγκεκριμένα σε χώρες. Λίγες μέρες μετά, την 1η Μαρτίου, ο κ. Ο' Σάλιβαν δήλωνε στο «Politico» πως «είναι καίριες σημασίες η συνεργασία και ο διάλογος με τρίτες χώρες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πλατφόρμες παράκαμψης». Αν αυτές οι προσπάθειες δεν αποδώσουν, τότε η Ε.Ε. περνά στο δημόσιο name and shame, τις δημόσιες δηλαδή αναφορές στις ενέργειες αυτών των χωρών, κάτι που δεν είναι μόνο συμβολικό βήμα, αλλά επηρεάζει πρακτικά και το πολιτικό τους κεφάλαιο διεθνώς. Μόνο αν δεν πετύχουν τα πιο πάνω οι Βρυξέλλες αρχίζουν να μιλούν στην πράξη για κυρώσεις, όπως έγινε και στην περίπτωση του Ιράν.

Η στροφή της Τουρκίας

Οι πιέσεις αυτές δεν άφησαν ασυγκίνητη την Άγκυρα, όπως φα-

Το πρώτο βήμα αντιμετώπισης της παράκαμψης κυρώσεων για τις Βρυξέλλες είναι η απευθείας επαφή με τις χώρες για τις οποίες υπάρχουν ανησυχίες. Γι' αυτό τον σκοπό διορίστηκε απεσταλμένος της Ε.Ε. για θέματα παράκαμψης κυρώσεων, ο διπλωμάτης Ντέιβιντ Ο' Σάλιβαν.

νηκε και από δήλωση του Τούρκου ΥΠΕΞ Μεβλούτ Τσαβούσογλου μετά από συνάντηση με τον Αμερικανό ομόλογό του Άντονι Μπλίνκεν στην τουρκική πρωτεύουσα στις 20 Φεβρουαρίου. «Δεν ισχύει πως έχουμε εξάγει στη Ρωσία προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον αμυντικό τομέα» ανέφερε ο κ. Τσαβούσογλου σύμφωνα με το πρακτορείο Reuters. «Ζητήσαμε από τις ΗΠΑ να μας ενημερώσουν, αν υπάρχουν τυχόν παραβιάσεις σε αυτό το θέμα» πρόσθεσε. Μερικές εβδομάδες μετά, στις 10 Μαρτίου, δημοσίευμα του Bloomberg έκανε λόγο για πάγωμα από την 1η Μαρτίου της μεταφοράς των αγαθών που εμπίπτουν στις κυρώσεις από την Τουρκία στη Ρωσία. Η ρωσική εφημερίδα «Kommersant» είχε αποδώσει την απόφαση σε αμερικανικές πιέσεις. Μιλώντας σε Τούρκους δημοσιογράφους στις 15 Μαρτίου, ο πρόεδρος της Ρωσίας στην

Τουρκία Αλεξέι Γέρκοφ, επιβεβαίωσε σύμφωνα με τη «Hurriyet» πως υπάρχουν ζητήματα σε σχέση με το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών, αναφέροντας πως εταιρείες και από τις δύο πλευρές αντιμετωπίζουν πιο «δυσμενείς συνθήκες».

Γνωστές οι δίοδοι

Το ζήτημα της παράκαμψης κυρώσεων βρισκόταν αναπόφευκτα στην ατζέντα και της επίσκεψης της Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν στις ΗΠΑ και της συνάντησής της με τον Τζο Μπάιντεν την περασμένη Παρασκευή, παρά το γεγονός πως κύριο αντικείμενο των επαφών ήταν ο ανταγωνισμός μεταξύ των αμερικανικών και των ευρωπαϊκών βιομηχανιών με φόντο την πρόσληψη ανάπτυξη και τον αμερικανικό νόμο για μείωση του πληθωρισμού. Σε σύγκριση με τις Βρυξέλλες οι ΗΠΑ εκφράζονται πιο έντονα απέναντι σε εταίρους και συμμάχους όσον

αφορά τον σεβασμό των κυρώσεων που έχουν εφαρμόσει οι G7 κατά της Ρωσίας, με τις οποίες συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό οι κυρώσεις από πλευράς Ε.Ε.

Παρά τις διαφορετικές δημόσιες προσεγγίσεις, που πηγάζουν από τη διαφορετική φύση της Ε.Ε. ως πολιτικού οργανισμού, και οι ΗΠΑ και η Ε.Ε. έχουν στη διάθεσή τους τα ίδια στοιχεία τα οποία παραπέμπουν σε παράκαμψη κυρώσεων μέσω διαφορετικών χωρών. Το μήνυμα το οποίο μεταφέρεται μέσω των επαφών του ειδικού απεσταλμένου για τις κυρώσεις είναι με άλλα λόγια πως οι δίοδοι παράκαμψης των κυρώσεων είναι προφανείς και γνωστοί για τη Δύση, καθώς σε αυτές τις πρακτικές παραπέμπουν οι απότομες αυξήσεις στο εμπόριο στην Κεντρική Ασία που έχει καταγράψει η EBRD.

Παράλληλα, οι Βρυξέλλες και η Ουάσιγκτον έχουν υπόψη και

την πιθανή προέλευση τέτοιων εισαγωγών, μεταξύ άλλων από Ιράν, Βόρεια Κορέα αλλά και Συρία. Το ερωτηματικό σε αυτό το πλαίσιο είναι η Κίνα, με τις Βρυξέλλες να στέλνουν το μήνυμα πως αν ξεπεραστούν ορισμένες κόκκινες γραμμές για μεγέθη και προϊόντα δεν πρέπει να αποκλείεται η λήψη μέτρων όπως έγινε και με το Ιράν. Οι ΗΠΑ έχουν κατηγορήσει ανοιχτά την Κίνα πως αποστέλλει βοήθεια στη Ρωσία, η οποία θα μπορούσε να περιλαμβάνει και όπλα σύμφωνα με τον Άντονι Μπλίνκεν. Δεδομένα που έδωσε στη δημοσιότητα η ιστοσελίδα Politico την Παρασκευή παραπέμπουν στη μεταφορά 12 φορτίων με εξαρτήματα για μη επανδρωμένα οχήματα και 12 τόνων προστατευτικού εξοπλισμού θωράκισης μέσω Τουρκίας περί τα τέλη του 2022. Σύμφωνα με τα ίδια δεδομένα, κινεζικές εταιρείες έχουν αποστείλει και τυφέκια, τα οποία δηλώνονται ως όπλα για χρήση από κυνηγούς, σε ρωσική εταιρεία.

Προς Κεντρική Ασία

Σύμφωνα με τη μελέτη της EBRD, που δημοσιεύθηκε στα τέλη Φεβρουαρίου, την περίοδο κατά την οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις από την Ε.Ε. κατά της Ρωσίας παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση στις εξαγωγές από την Ε.Ε. στην Αρμενία, το Καζακστάν και το Κιργιστάν. Οι τάσεις αυτές αφορούν ιδιαίτερα προϊόντα και ειδή που εμπίπτουν εν μέρει ή πλήρως σε καθεστώς κυρώσεων της Ε.Ε. Σε δώλωσή της η επικεφαλής οικονομολόγος της EBRD, Μπεάτα Γιαμπορτσίκ, είχε κάνει λόγο για «εμπόριο μέσω διαμεσολάβησης», το οποίο ωστόσο καλύπτει μόλις «ένα μέρος των απευθείας εξαγωγών που γίνονταν προς τη Ρωσία». «Η κατάσταση αυτή δημιούργησε ένα άνοιγμα για άλλους προμηθευτές, όπως την Τουρκία και την Κίνα, που έχουν και οι δύο αυξήσει σημαντικά τις πωλήσεις τους προς τη Ρωσία» είχε προσθέσει. Ωστόσο, όπως σημειώνεται στην έκθεση, ενώ στην περίπτωση της Κίνας η αυξημένη εμπορική κίνηση τείνει να αφορά ειδή που υπόκεινται σε κυρώσεις, η τάση αυτή δεν είναι τόσο ξεκάθαρη στην περίπτωση της Τουρκίας, κάτι που παραπέμπει ενδεχομένως στο ότι η αύξηση του εμπορίου μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας είναι γενικότερη. Παρ' όλα αυτά, προστίθεται στην έκθεση, καταγράφεται αύξηση των εξαγωγών ειδών που περιλαμβάνονται σε κυρώσεις προς την Αρμενία, το Καζακστάν και το Κιργιστάν.

Η Κίνα παρεμβαίνει στο Ουκρανικό

Σε ρόλο ειρηνοποιού ο Σι, θα συναντηθεί στη Μόσχα με τον Ρώσο πρόεδρο

Ενώ οι σχέσεις της Μόσχας με την Ουάσιγκτον διανύουν περίοδο μεγάλης έντασης, στον απόηχο της ανακρίσιμης αμερικανικού drone από ρωσικό μαχητικό αεροσκάφος στη Μαύρη Θάλασσα, ο Βλαντιμίρ Πούτιν δέχεται μια σημαντική πολιτική υποστήριξη, καθώς ετοιμάζεται να φιλοδεξάνει τον πιο πολύτιμο σύμμαχό του.

Ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζιν-πίνγκ θα πραγματοποιήσει τριήμερη επίσκεψη στη Ρωσία από την ερχόμενη Δευτέρα μέχρι την Τετάρτη, όπως ανακοινώθηκε παράλληλα από την κινεζική και τη ρωσική κυβέρνηση. Οι δύο ηγέτες θα έχουν κατ' ιδίαν συνομιλίες στη διάρκεια ανεπίσημου δείπνου το βράδυ της Δευτέρας, ενώ την Τρίτη θα διεξαχθούν διευρυμένες συνομιλίες αντιπροσωπειών των δύο κυβερνήσεων. Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο του κινεζικού υπουργείου Εξωτερικών Ουάνγκ Ουενμπίν, στο κέντρο των συζητήσεων θα βρεθούν η ενίσχυση της διμερούς οικονομικής συνεργασίας και η προώθηση της ειρήνης. Στο σύνολό τους τα διεθνή μέσα ενημέρωσης αναμένουν να

κυριαρχήσει στις διαβουλεύσεις Πούτιν - Σι το Ουκρανικό. Με τον αέρα της πρόσφατης επιτυχίας της χώρας του στη συμφωνία εξομάλυνσης των σχέσεων Σαουδικής Αραβίας - Ιράν, που συνομολογήθηκε πριν από μία εβδομάδα στο Πεκίνο, ο ηγέτης της Κίνας ανα-

Ενταλμα σύλληψης του Πούτιν για εγκλήματα πολέμου εξέδωσε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

μένεται να εμφανιστεί ως ειρηνοποιός και στην ουκρανική κρίση, εξειδικεύοντας την αρκετά αόριστη, μέχρι τώρα, ειρηνευτική πρόταση 12 σημείων που κατέθεσε τον Φεβρουάριο η χώρα του. Υστερα από τις διαβουλεύσεις του με τον Πούτιν αναμένεται να έχει τηλεφωνική επικοινωνία με τον Ουκρανό πρόεδρο Βολοντίμιρ Ζελένσκι, προπομπός της οποίας υπήρξε η προχθεσινή συνομιλία των ΥΠΕΞ των δύο χωρών.

Σκιά στην επικείμενη συνάντηση Πούτιν - Σι ήρθε να ρίξει η χθεσινή απόφαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου να εκδώσει ένταλμα σύλληψης για τον Ρώσο πρόεδρο. Μία ημέρα νωρίτερα η Ερευνητική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ουκρανία είχε κατηγορήσει τη Ρωσία για εγκλήματα πολέμου, όπως ο βίαιος εκπατρισμός παιδιών και οι καταστροφές ενεργειακών υποδομών. Η Μόσχα απέρριψε τις κατηγορίες και δήλωσε ότι η εντολή σύλληψης του Ρώσου προέδρου «δεν έχει την παραμικρή σημασία». Το ΔΠΔ δεν έχει δικαιοδοσία παρά μόνο στις χώρες που έχουν υπογράψει τη συνθήκη για τη σύστασή του και η Ρωσία δεν είναι μία από αυτές - όπως δεν είναι ούτε οι ΗΠΑ ούτε η Κίνα.

«Θα τα καταρρίψουμε»

Στη Μόσχα, ο υπουργός Άμυνας Σεργκέι Σοϊγκού παρασημοφόρησε τους δύο πιλότους του ρωσικού μαχητικού που αναχαίτισε το αμερικανικό drone στη Μαύρη Θάλασσα. Εξάλλου, ο εκπρόσωπος Τύπου του Κρεμλίνου Ντμίτρι Πε-

σκόφ προειδοποίησε ότι ο ρωσικός στρατός θα καταρρίψει τα δυτικά αεροσκάφη που θα προμηθευτεί η Ουκρανία, καθώς η Σλοβακία έγινε η δεύτερη χώρα μετά την Πολωνία που θα παραδώσει σοβιετικά μαχητικά MiG-29 στο Κίεβο.

Στο Μπαχμούτ της ανατολικής Ουκρανίας, ο ουκρανικός στρατός εξακολουθεί να αντιστέκεται σθεναρά στους μισθοφόρους της εταιρείας Wagner, που υφίστανται μεγάλες απώλειες. Ρεπορτάζ του CNN υποστηρίζει ότι το ρωσικό υπ. Άμυνας σκόπημα αποφεύγει να παράσχει την ευρείας έκτασης βοήθεια που επιζητά ο επικεφαλής της Wagner, Γεβγκένι Πριγκόζιν, για να ψαλιδίσει τις πολιτικές φιλοδοξίες του. Εξάλλου, ο γ.γ. του ΝΑΤΟ Γενς Στόλτενμπεργκ και η πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν επισκέφθηκαν χτες θαλάσσια πλατφόρμα εξόρυξης φυσικού αερίου της Νορβηγίας στη Βόρεια Θάλασσα, υπογραμμίζοντας τον κομβικό ρόλο της σκανδιναβικής χώρας για την απογαλακτισμό της Ευρώπης από το ρωσικό αέριο.

REUTERS, A.P.

Διακήρυξη για την έναρξη μιας «νέας εποχής» στις ρωσοκινεζικές σχέσεις ετοιμάζουν Πούτιν και Σι, που διατηρούσαν στενούς δεσμούς και πριν από την εισβολή στην Ουκρανία (φωτ. αρχείου).

«Πράσινο φως» Ερντογάν στη Φινλανδία

Τη συγκατάθεσή του για την ένταξη της Φινλανδίας στο ΝΑΤΟ έδωσε με καθυστέρηση 10 μηνών, ο Ταγίπ Ερντογάν, διατηρώντας ωστόσο το τουρκικό βέτο αναφορικά με τη Σουηδία. Μιλώντας σε κοινή συνέντευξη Τύπου με τον Φινλανδό πρόεδρο Σάουλι Νινίστο, ο οποίος επισκέφθηκε χτες την Άγκυρα, ο Ταγίπ Ερντογάν δήλωσε ότι «βάσει της προόδου που σημειώθηκε στην εφαρμογή του πρωτοκόλλου για την ένταξη της Φινλανδίας στο ΝΑΤΟ, αποφασίσαμε να ξεκινήσουμε τη

διαδικασία επικύρωσης στο κοινοβούλιο». Ο Τούρκος πρόεδρος αναφερόταν στο πρωτόκολλο συνεννόησης που υπέγραψαν τον περασμένο Ιούνιο τα δύο σκανδιναβικά κράτη με την Τουρκία για να καθυστερήσουν τις ανησυχίες της για τη δίωξη της «τρομοκρατίας». Σε αντιστάση με τη Φινλανδία, ο Ερντογάν υποστήριξε ότι η Σουηδία «άνοιξε την αγκαλιά της στους τρομοκράτες» και ότι η μελλοντική ένταξη της στο ΝΑΤΟ θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από τη συμπεριφορά της.

Ακριβώς για τα πολιτικά και τα επιτελικά καθήκοντα του αναπληρωτή είναι που είμαι έτοιμος και θέλω να πιστεύω ότι είμαι ο πλέον κατάλληλος.

Θέλω έναν ΔΗΣΥ μεγάλο, σοβαρό και αυθεντικό

Ο Συναγερμός είναι καταδικασμένος να ηγείται και όχι να άγεται, λέει ο Μιχάλης Σοφοκλέους

Συνέντευξη στην **ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

«Ο ΔΗΣΥ πρέπει να επανέλθει στο σημείο που θα ξεκινά τη διεκδίκηση κάθε εκλογικής αναμέτρησης με σημείο εκκίνησης το ένα τρίτο της κυπριακής κοινωνίας» λέει σε συνέντευξή του στη «Κ» ο υποψήφιος για τη θέση του αναπληρωτή προέδρου του ΔΗΣΥ Μιχάλης Σοφοκλέους. Προσθέτει ότι διεκδικεί τη συγκεκριμένη θέση γιατί πιστεύει σε έναν ΔΗΣΥ μεγάλο, σοβαρό και αυθεντικό, εξηγώντας ότι μαζί του ο κάθε συναγερμικός μπορεί να νιώθει ασφάλεια και προοπτική.

—Για ποιο λόγο διεκδικείτε τη θέση του αναπληρωτή προέδρου του Δημοκρατικού Συναγερμού; —Για τρεις λόγους. Γιατί πιστεύω σε έναν ΔΗΣΥ μεγάλο, σοβαρό και αυθεντικό. Μεγάλο, για να επαναφέρουμε κοντά όλους όσοι απομακρύνθηκαν για τον οποιονδήποτε λόγο τα τελευταία χρόνια και ταυτόχρονα να απευθυνθούμε στο σύνολο της κοινωνίας με στόχο τη διεύρυνση. Ειδικά στους νέους ανθρώπους, γιατί χωρίς αυτούς δεν θα έχουμε μέλλον. Σοβαρό, για να έχουμε ουσιαστική παρέμβαση στα πολιτικά δρώμενα, στο Κυπριακό, την οικονομία, την κοινωνία στα σύγχρονα ζητήματα. Να διαχειριστούμε σωστά την ιδιαίτερη σχέση που πρέπει να έχουμε με τη σημερινή κυβέρνηση. Αυθεντικό, διότι η ενότητα δεν είναι σύνθημα άνευ περιεχομένου. Μπορεί να χτιστεί

“

Θεωρώ πως είμαστε σε απόλυτη αρμονία με ό,τι εκπροσωπεί η Αννίτα Δημητρίου. Είναι μια νέα πολιτικός με μεγάλες δυνατότητες, με αξιοπρέπεια και ευπρέπεια.

μόνο πάνω στο νήμα των αρχών, των αξιών και των ιδεών αυτής της παράταξης. Ένα νήμα που ξεκινά από το 1976, φτάνει στο σήμερα και προβάλλεται στο αύριο. Να συνδέσουμε το λαμπρό παρελθόν με ένα ακόμη καλύτερο μέλλον.

—Κάποιος μπορεί να πει πως στοχεύετε ψηλά, δεν τηρείτε την ιεραρχία... —Νομίζω ότι εγώ κατηγορούμαι για το ανάποδο. Ξεκίνησα από πρόεδρος της μαθητικής κίνησης, μετά της Πρωτοπορίας. Είχα καθοριστικό ρόλο σε κορυφαίες προεκλογικές αναμετρήσεις του Δημοκρατικού Συναγερμού. Συνεργάστηκα στενά με όλους τους ηγέτες της παράταξης. Είμαι υπεύθυνος εδώ και πάρα πολλά χρόνια για μεγάλο μέρος των πολιτικών μας, ακόμα και για τη μεγάλη αποστολή του πολιτικού ιδεολογικού συνεδρίου και το μα-

νιφόστο που συνοδεύει έκτοτε τη διακήρυξη αρχών μας. Έχω παραγάγει δύο προγράμματα διακυβέρνησης για τον τόπο, είχα σημαντική παρουσία στην κυβέρνηση και τη Βουλή. Ιεραρχίες και επιτελίδες ούτε υπάρχουν, ούτε και πρέπει να υπάρχουν. Ο Δημοκρατικός Συναγερμός -σήμερα- πολύ σωστά κάνει το άλμα προς τα μπροστά με την Αννίτα Δημητρίου στην προεδρία. Δίνει το έναυσμα μιας νέας αρχής, που πρέπει να είναι ελπιδοφόρα και νικηφόρα. Αυτή την προσπάθεια είναι που φιλοδοξώ να ενισχύσω.

—Αυτή η σύνδεση του παρελθόντος με το σήμερα και το αύριο που αναφέρετε και στην εξαγγελία σας πώς μπορεί να επιτευχθεί στην πράξη; —Η σύνδεση μπορεί να γίνει μόνο στο νήμα των αξιών μας. Ο ΔΗΣΥ χρειάζεται τους ανθρώπους που έβαλαν -με θυσίες- πλάτη στα δύσκολα χρόνια, τη δεκαετία του '70, του '80, του '90, οι οποίοι έχουν έντονη τη συνείδηση των αρχών που μας συνδέουν. Χρειάζεται να χτίσουμε στα κορυφαία επιτεύγματα των δύο διακυβερνήσεών μας. Αλλά και να προχωρήσουμε μπροστά. Με νέους στόχους και νέα οράματα να προβάλλουμε την νέα προοπτική του τόπου και της παράταξης. Να ενθουσιάσουμε τους πολίτες και τους νέους μας ξανά. Στη βάση των διαχρονικών μας αξιών να δημιουργήσουμε τις σύγχρονες προτάσεις για το αύριο της Κύπρου.

—Νιώθετε ότι ο ΔΗΣΥ έχασε τον προορισμό και το όραμά του;

—Ποιες είναι οι αρχές και οι αξίες του Δημοκρατικού Συναγερμού; Τι σημαίνει Γλαύκος Κληρίδης που όλοι επικαλούνται; Διότι τίποτα απ' όλα αυτά δεν είναι αφηρημένο, ούτε και ο Γλαύκος Κληρίδης είναι ένα τωτέμ που προσκυνάμε. Ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν μπορεί να συνεχίσει να υπάρχει, εάν δεν είναι αταλάντευτα προσπλωμένος στη λύση του Κυπριακού. Δεν μπορεί να συνεχίσει, αν παραμερίζει τους λόγους για τους οποίους δημιουργήθηκε, την προαγωγή και τη διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων της Κύπρου. Ειδικά μετά το 2004, πολλοί συναγερμικοί ένιωσαν ότι δεν υπηρετήθηκαν σωστά οι δύο αυτές αποστολές, που δεν είναι αντιμαχόμενες, αλλά ενισχύουν η μία την άλλη. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το κόμμα υπηρετεί την εξωστρέφεια, την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας, τις αρχές της ελεύθερης οικονομίας, την αποτελεσματική κοινωνική αλληλεγγύη, την ελευθερία και τη δημοκρατία, τον σεβασμό και ειδικά την αξιοπρέπεια κάθε ανθρώπου. Η φθορά της δεκαετούς κυβέρνησης και συμπεριφορές που δεν έπρεπε να υπάρξουν, έδωσαν την εντύπωση ότι απομακρυνθήκαμε από τις παραδοσιακές μας αρχές και τα θέμelia στα οποία δημιουργήθηκε η παράταξη. Αυτές τις αρχές είναι που πρέπει να επαναφέρουμε, όχι για να αναπολούμε το παρελθόν, αλλά για να χτίσουμε ένα καλύτερο μέλλον.

Δεν αρκεί μόνο η ενότητα —Στην παρούσα φάση όμως ο Δημοκρατικός Συναγερμός περνά μία έντονη περίοδο εσωστρέφειας, πού οφείλεται αυτό;

—Στην εκλογή ήττα, αλλά αυτό κάποια στιγμή πρέπει να ξεπεραστεί. Σήμερα δεν αρκεί μόνο η ενότητα, χρειάζεται και η διεύρυνση. Να συναντηθούμε ξανά με το σύνολο της κοινωνίας. Να ακουστούν οι απλοί άνθρωποι που ένιωσαν να σπάνε οι γέφυρες επικοινωνίας με την ηγεσία. Να ακούσουμε τις έγνοιες, τις αγωνίες τους, τα ζητούμενα για το μέλλον της χώρας. Να υπάρξει προβληματισμός και να δώσουμε μια νέα κατεύθυνση. Ο ΔΗΣΥ είναι καταδικασμένος να ηγείται του πολιτικού συστήματος και της χώρας και όχι να άγεται.

—Ένα μεγάλο μερίδιο της βάσης στήριξε Νίκο Χριστοδουλίδη. Υπάρχει χώρος για αυτούς εντός του ΔΗΣΥ;

—Οι προεδρικές εκλογές έχουν τελειώσει. Η οποιαδήποτε συνέχιση αυτής της ιστορίας, αυτής της κόντρας, το μόνο που υποδηλοί είναι προσπάθεια σμίκρυνσης του κόμματος και του αντίκτυπου που μπορεί να έχει στην πατρίδα. Εάν αγαπάμε πραγματικά αυτήν την παράταξη είναι η ώρα να προχωρήσουμε μαζί. Κυρίως, να πάψει η παράταξη να δίνει την εντύπωση ότι υπηρετεί συμφέροντα, είτε οικονομικά είτε πελατειακά. Δεν αρκεί να είμαστε υπηρέτες της κοινωνίας και της πατρίδας, αλλά οφείλουμε να το αποδεικνύουμε κιόλας καθημερινά.

—Ποιες είναι οι ριζικές και ουσιαστικές αλλαγές που πρέπει να γίνουν στο καταστατικό του κόμματος;

—Ο Δημοκρατικός Συναγερμός επί Κληρίδη είχε ένα καταστατικό πρωτοπόρο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μείναμε όμως στάσιμοι, και σήμερα, αν και στην Κύπρο παραμένουμε το πιο σύγχρονο κόμμα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουμε μείνει πίσω. Πρέπει να αποδείξουμε και πάλι ότι είμαστε παράταξη ανοικτή στην κοινωνία, ανοικτή στην οικονομία, ανοικτή στην αλλαγή. Ποτέ ξανά να μην νιώσει συναγερμικός ότι η γνώμη του δεν λαμβάνεται υπόψη, ότι η προσφορά και οι επιπιδες του σε αυτή την παράταξη παραμερίζονται. Επειγόντως να σμικρυνθεί η μεγάλη απόσταση που ένιωσαν οι συναγερμικοί τα τελευταία χρόνια από την ηγεσία του κόμματος.

—Με τη νέα πρόεδρο του Δημοκρατικού Συναγερμού βρίσκεστε στο ίδιο μήκος κύματος;

—Θεωρώ πως είμαστε σε απόλυτη αρμονία με ό,τι εκπροσωπεί η Αννίτα Δημητρίου. Είναι μια νέα πολιτικός με μεγάλες δυνατότητες, με αξιοπρέπεια και ευπρέπεια. Φέρ-

Ο Γλαύκος, ο Κασουλίδης, ο Αναστασιάδης και ο Αβέρωφ

—Τι είναι αυτό που κρατάτε από κάθε ηγέτη της παράταξης, μιας και έχετε συνεργαστεί με όλους; —Από τον Γλαύκο Κληρίδη κρατώ το μοναδικό ήθος και την προσήλωσή του στη μεγάλη εικόνα. Ό,τι και αν συνέβαινε, είχε την απόλυτη προτεραιότητα της λύσης του Κυπριακού και της προσπάθειας να καταφέρει αυτή η μικρή πατρίδα να βρει τη θέση της στον σύγχρονο κόσμο. Από τον Ιωάννη Κασουλίδη κρατώ την απόλυτη δημοκρατική πεποίθηση, την ευγένεια, την εξωστρέφεια, τη δυνατότητα να έχει η Κύπρος πολύ μεγαλύτερο αποτύπωμα από το μικρό γεωγραφικό της μέγεθος. Ακόμα και σήμερα, αν ταξιδέψεις μαζί του, νιώθεις ότι είσαι μαζί με πολιτικό πολύ μεγαλύτερης χώρας απ' ότι είναι η Κύπρος. Από τον Νίκο Αναστασιάδη κρατώ το πείσμα και την ευστοφία του, τη δυνατότητα να διαχειρίζεται οποιοδήποτε ζήτημα, αλλά και τη μοναδική του αντίληψη για τις έγνοιες της κυπριακής κοινωνίας. Από τον Αβέρωφ Νεοφύτου κρατώ τη μεγάλη του ικανότητα ως πολιτική πρακτική αυτή τη χρονική περίοδο. Ένα φαινόμενο όμως που σύντομα θα έχει ημερομηνία λήξης. Η εικόνα μπορεί να σε πάει μέχρι το σημείο που θα καλεστείς να αντιμετωπίσεις τα προβλήματα και τις προκλήσεις, να σε πάει μέχρι το σημείο που οφείλεις να διαμορφώσεις το μέλλον. Εκείνη την ώρα όμως οι αποφάσεις σου πρέπει να είναι καθαρά πολιτικές. Αυτό που ονομάζεται απολιτικ ή πολιτική του ισταγγκραμ επισκίασε προσωρινά την πολιτική ουσία. Προβλέπω όμως ότι η κυριαρχία της εικόνας θα αποτελέσει την αφορμή για να επανέλθει η πολιτική στο προσκήνιο. Κανένα πρόβλημα δεν θα λυθεί και καμία πρόκληση δεν θα αντιμετωπιστεί με τα likes στα κοινωνικά δίκτυα. Η πολιτική είναι αλλιώς, για να θυμηθώ ένα σύνθημα που χρησιμοποίησα στο παρελθόν.

Η φθορά της δεκαετούς κυβέρνησης και συμπεριφορές που δεν έπρεπε να υπάρξουν, έδωσαν την εντύπωση ότι απομακρυνθήκαμε από τις παραδοσιακές μας αρχές και τα θέμelia στα οποία δημιουργήθηκε η παράταξη.

ναι νέο αέρα και νέο ήθος, σύγχρονο στην κυπριακή πολιτική ζωή. Είναι ακατάπαιστη και τρομερά εργατική. Είμαι βέβαιος ότι μπορούμε να προχωρήσουμε μαζί μπροστά και να συνεργαστούμε πολύ στενά. Μας συνδέει κιόλας η προσήλωση και των δύο μας στις κληριδικές αρχές.

—Πιστεύετε ότι θα έπρεπε να παραιτηθεί από τη θέση της προέδρου της Βουλής;

—Σε καμία περίπτωση. Είναι άδικο και άστοχο να τίθεται αυτό το ζήτημα για πρώτη φορά στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, σε μία νέα γυναίκα που είναι πρόεδρος της Βουλής. Ουδείς ζήτησε από τον Γλαύκο Κληρίδη, τον Σπύρο Κυπριανού και τον Βάσο Λυσσαρίδη, τον Μάριο Καρογιάν και τον Δημήτρη Χριστόφια να παραιτηθούν.

—Πιθανόν όμως να προκύψουν αυξημένα καθήκοντα στον αναπληρωτή πρόεδρο του κόμματος. Είστε έτοιμος για ένα τέτοιο ενδεχόμενο;

—Ακριβώς για τα πολιτικά και τα επιτελικά καθήκοντα του αναπληρωτή είναι που είμαι έτοιμος και θέλω να πιστεύω ότι είμαι ο πλέον κατάλληλος. Να μην ξεχνάμε ότι η κορυφαία αρμοδιότητα του αναπληρωτή είναι να ηγείται των προεκλογικών μας εκστρατειών. Μαζί μου ο κάθε συναγερμικός μπορεί να νιώθει και ασφάλεια και προοπτική. Ασφάλεια στην εκπροσώ-

πηση, στον δημόσιο διάλογο και τη σωστή αντιπαράθεση με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις, στην πολιτική κατεύθυνση, στην υπέρταση των αρχών και των αξιών αυτής της παράταξης. Προοπτική, γιατί μπορώ να εξασφαλίσω τους πολιτικούς τρόπους για να ξαναβρεθούμε με τη βάση της παράταξης και με την υπόλοιπη κοινωνία. Ο Δημοκρατικός Συναγερμός πρέπει να επανέλθει στο σημείο που θα ξεκινά τη διεκδίκηση κάθε εκλογικής αναμέτρησης με σημείο εκκίνησης το ένα τρίτο της κυπριακής κοινωνίας.

—Πιστεύετε ότι με την ολοκλήρωση της εκλογικής διαδικασίας εντός του Δημοκρατικού Συναγερμού είναι εύκολο να γίνει ουσιαστικός διάλογος;

—Οι εσωκομματικές εκλογές για τον Συναγερμό είναι καθαρτήριο και οξυγόνο ζωής. Δεν υπήρξε ποτέ εσωκομματική μάχη από την οποία δεν βγήκαμε πιο δυνατοί. Ο ΔΗΣΥ πληγώνεται και σμικρύνεται, όταν διευθυντήρια και παζάρια καθορίζουν την ηγεσία ή την γραμμή του κόμματος. Η μεγάλη ανανέωση μέσα από εκλογές είναι ευλογία σήμερα για τον Συναγερμό. Το καλύτερο εργαλείο για την επανεκκίνηση που χρειαζόμαστε.

—Πιστεύετε πως τα πολιτικά ιδεώδη έχουν θυσιαστεί στον βωμό της εικόνας;

—Είναι αλήθεια ότι η εικόνα έχει κυριαρχήσει ως πολιτική πρακτική αυτή τη χρονική περίοδο. Ένα φαινόμενο όμως που σύντομα θα έχει ημερομηνία λήξης. Η εικόνα μπορεί να σε πάει μέχρι το σημείο που θα καλεστείς να αντιμετωπίσεις τα προβλήματα και τις προκλήσεις, να σε πάει μέχρι το σημείο που οφείλεις να διαμορφώσεις το μέλλον. Εκείνη την ώρα όμως οι αποφάσεις σου πρέπει να είναι καθαρά πολιτικές. Αυτό που ονομάζεται απολιτικ ή πολιτική του ισταγγκραμ επισκίασε προσωρινά την πολιτική ουσία. Προβλέπω όμως ότι η κυριαρχία της εικόνας θα αποτελέσει την αφορμή για να επανέλθει η πολιτική στο προσκήνιο. Κανένα πρόβλημα δεν θα λυθεί και καμία πρόκληση δεν θα αντιμετωπιστεί με τα likes στα κοινωνικά δίκτυα. Η πολιτική είναι αλλιώς, για να θυμηθώ ένα σύνθημα που χρησιμοποίησα στο παρελθόν.

—Σε περίπτωση εκλογής σας ποια θα είναι η θέση σας για συνεργασία με την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη;

—Ο Δημοκρατικός Συναγερμός έχει εθνική και κοινωνική ευθύνη. Από τα πρώτα κιόλας βήματα αυτής της κυβέρνησης, διαφαίνεται πόσο χρειάζεται έναν υπεύθυνο Δημοκρατικό Συναγερμό, που να στηρίζει σωστά πολιτικές αποφάσεις. Ο ΔΗΣΥ όμως έχει εξίσου μεγάλη ευθύνη να αντιστέκεται σε οτιδήποτε θα πάρει τη χώρα πίσω, ακόμη και στην αδράνεια.

Σωστά ανοίξαμε την πόρτα στο ειδικό καθεστώς συμμετοχής του προέδρου Νίκου Χριστοδουλίδη στο Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα. Σωστά δεσμευτήκαμε ότι δεν θα αφήσουμε την Κύπρο χωρίς προϋπολογισμό. Θα είμαστε υπεύθυνοι απέναντι στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, διατηρώντας όμως την πλήρη αυτονομία, τη φυσιογνωμία, τις θέσεις, τις αρχές και τις αξίες αυτής της παράταξης. Και θα πρέπει παράλληλα και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να αποδείξει τον σεβασμό του απέναντι στην ιστορική μας παράταξη. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης χρειάζεται τον Δημοκρατικό Συναγερμό στο δύσκολο έργο που έχει αναλάβει.

—Ποιος θα πρέπει να είναι ο επόμενος εκλογικός στόχος του ΔΗΣΥ;

—Έχουμε μπροστά μας ευρωεκλογές και δημοτικές. Στόχος είναι να ανασυγκροτήσουμε την παράταξη τους επόμενους λίγους μήνες και από το φθινόπωρο να παραταχθούμε ξανά σε θέση μάχης. Για να καταφέρουμε, με την ευρωπαϊκή μας παραδοσιακή υπεροχή, να διεκδικήσουμε τα ποσοστά που μας αρμόζουν στις ευρωεκλογές. Αλλά και να προτείνουμε επιλογές στο επίπεδο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που να δημιουργούν εμπιστοσύνη ότι εμείς μπορούμε να χειριστούμε καλύτερα από κάθε άλλο τη μεγάλη μεταρρύθμιση και αλλαγή στην καθημερινότητά του.

Πάγωσαν πράξεις 150 εκατ. ευρώ στο κτηματολόγιο

Μιλούν στην «Κ» ο διευθυντής του Κτηματολογίου, ο νυν και ο τέως υφυπουργός Καινοτομίας και ο ειδικός του Cybersecurity

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η Κύπρος έγινε στόχος κυβερνοεπιθέσεων τις τελευταίες ημέρες, με μεγάλο της θύμα την Πύλη Κτηματολογίου. Οι τεχνικοί ακόμα και σήμερα προσπαθούν να αποκαταστήσουν την πλήρη λειτουργία της έπειτα από την κυβερνοεπίθεση που δέχθηκε το βράδυ της 8ης Μαρτίου και που μέχρι σήμερα έχει βάλει στο «περίμενε» πράξεις που εκτιμώνται στα 150 εκατομμύρια ευρώ. Πέραν της πύλης Κτηματολογίου, που είναι «αιμοδότης» για την κυπριακή οικονομία και τον τομέα των ακινήτων γενικότερα, στόχος έγινε επίσης και το Πανεπιστήμιο Κύπρου από «χάκερς». Την «τριπλέτα» των παράλληλων επιθέσεων θα συμπλήρωνε και το υπουργείο Άμυνας, όμως, τα συστήματα ασφαλείας του δεν άφησαν περιθώρια εισχώρησης και μέσα σε 3 - 4 ώρες οι «χάκερς» εγκατέλειψαν την προσπάθεια. Το γενικότερο πρόβλημα φαίνεται να έχει και άλλες προεκτάσεις, που εκτείνονται σε αρκετούς τομείς της οικονομίας. Η «Κ» είναι δέκτης πληροφοριών πως μεγάλο ιδιωτικοί οργανισμοί στην Κύπρο έχουν μπει το τελευταίο διάστημα στον κατάλογο των θυμάτων από κυβερνοεπιθέσεις. Στις περιπτώσεις κυβερνοεπιθέσεων σε ιδιωτικές εταιρείες, οι «χάκερς» έλαβαν και λύτρα για να αποδεσμεύσουν τις πληροφορίες που είχαν υποκλέψει. Γίνεται λόγος για ποσά τα οποία κυμαίνονταν από 50 – 100 χιλιάδες ευρώ.

Γυρνώντας στα του κτηματολογίου και της κυβερνοεπίθεσης που υπέστη, οι πράξεις με τις οποίες ασχολείται είναι δύο κατηγοριών. Από τη μια οι πωλήσεις και από την άλλη οι υποθήκες που γίνονται για σύναψη δανείων. Σύμφωνα με στοιχεία που παραχώρησε στην «Κ» ο διευθυντής του Κτηματολογίου, Ελίκιος Ηλία, το τμήμα διεκπεραιώνει 20.799 πωλήσεις το χρόνο –βάσει των στατιστικών του 2022– και το τίμημα (αξία) ανέρχεται στα 4,18 δισεκατομμύρια ευρώ. Όσον αφορά στις υποθήκες, το 2022 οι αιτήσεις έφτασαν στις 14.489 και αφορούσαν δάνεια ύψους 3,29 δισεκατομμυρίων ευρώ. Συνολο δηλαδή, στα 7,47 δισεκατομμύρια ευρώ οι πράξεις το 2022. Από εκεί και πέρα, αν υπολογίσουμε πως οι εργάσιμες ημέρες για το κτηματολόγιο είναι 220 ετησίως, τότε προκύπτει πως την κάθε ημέρα γίνονται πράξεις ύψους 34 εκατ. ευρώ σε όλα τα επαρχιακά κτηματολόγια. Όπως δήλωσε ο κ. Ηλία, το κτηματολόγιο Λευκωσίας ήταν κλειστό για 4 ημέρες, της Δεμεσού ήταν για 5 ημέρες, ενώ της Λάρνακας, Αρμόκωστου και Πάφου ήταν για 6 ημέρες. Μόνο δηλαδή για 4 ημέρες, κατά μέσο όρο μίπηκε «φρένο» σε πράξεις 136 εκατ. ευρώ, ενώ για τις υπόλοιπες 2 ημέρες για τα κτηματολόγια εκτός της Λευκωσίας, μία εκτίμηση για συν 14 εκατ. ευρώ πράξεων που καθυστέρησαν φαντάζει ρεαλιστική. Έτσι προκύπτουν και τα 150 εκατ. ευρώ καθυστερήσεων στις πράξεις. Σύμφωνα με τον κ. Ηλία, θα υπάρξει πλήρης ανάκαμψη του Τμήματος σε περίπου 10 ημέρες.

Μια κυβερνοεπίθεση έχει κάποια χαρακτηριστικά, όπως οι μέθοδοι και τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν, τα οποία υποδηλώνουν τις προθέσεις του ατόμου ή της ομάδας στην οποία μπορεί να ανήκουν. Υπάρχουν ομάδες που δρουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα, ενώ άλλες σε κρίσιμες υποδομές στον ενεργειακό τομέα, και ούτω καθ' εξής. Οι προθέσεις και τα κίνητρα ποικίλουν σύμφωνα με ειδικούς του κλάδου. Σε κυβερνοεπιθέσεις που σχετίζονται με «ransomware», τα κίνητρα συνήθως είναι οικονομικά και μπο

ρεί να γίνουν είτε από άτομα που ενεργούν από μόνο τους, είτε από οργανωμένες ομάδες. Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες, ενώ φαινομενικά τα κίνητρα είναι οικονομικά, η επίθεση αποσκοπεί στην υποκλοπή ευαίσθητων δεδομένων και πνευματικής ιδιοκτησίας ή στην πρόκληση ανεπανόρθωτης ζημιάς σε συστήματα. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται αυξητικές τάσεις σε επιθέσεις από ομάδες που είναι προσκείμενες στο οργανωμένο κυβερνοεγκλημα, οι οποίες μέσω του κέρδους από «ransomware» καθώς και την πώληση ευαίσθητων πληροφοριών στο «dark web», πέραν του οικονομικού οφέλους, χρηματοδοτούν κι άλλες παράνομες δραστηριότητες. Παράλληλα, από το 2021 παρουσιάζεται πιο έντονα το φαινόμενο του «hacker-as-a-service» στο οποίο οι επιτηδείοι ενεργούν επί πληρωμή μέσω κάποιου συμβολαίου. Τέλος, η αβεβαιότητα που προκαλείται από γεωπολιτικά γεγονότα, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, δημιουργεί ένα περιβάλλον που ευνοεί το κυβερνοεγκλημα το οποίο εκμεταλλεύομενο τις ελλείψεις σε τρόφιμα και στην ενέργεια, επιχειρεί σε πραγματικό χρόνο να προκαλέσει εκτεταμένη αστάθεια στην αλυσίδα εφοδιασμού.

Δεν δώσαμε λύτρα

Ο νέος υφυπουργός Καινοτομίας, Έρευνας και Ψηφιακής Πολιτικής, Φίλιππος Χατζηζαχαρίας, κληθείς να σχολιάσει το φαινόμενο των κυβερνοεπιθέσεων και συγκεκριμένα αν έχει γίνει η Κύπρος στόχος των χάκερς, σημείωσε πως «δεν είναι φαινόμενο που απασχολεί μόνο την Κύπρο και υπάρχουν αρκετά, πρόσφατα παραδείγματα σε παγκόσμιο επίπεδο, ακόμη και σε χώρες που χρησιμοποιούν συστήματα υψίστης ασφαλείας. Το πρόβλημα των κυβερνοεπιθέσεων και ευρύτερα των επιθέσεων από χάκερς σε διάφορους οργανισμούς είναι ζήτημα διαχρονικό, αρά δεν μιλάμε για κάτι πρωτοφανές. Στόχος των λεγόμενων χάκερς είμαστε δυνητικά όλες και όλοι».

Σε ερώτηση αν είναι ανοχήρωτες οι κυβερνητικές υπηρεσίες, πώς μπορούν να οχυρωθούν και αν έχει πλάνο οχύρωσης, απάντησε: «Οι κυβερνητικές υπηρεσίες χρειάζονται περαιτέρω ενίσχυση και αυτό είναι δεδομένο. Ωστόσο, η κατάσταση παραμένει υπό διαχείριση και δεν υπάρχει λόγος τρομοκρατίας. Παρόλα αυτά δεν εφυσυαζουμε. Οι κυβερνοεπιθέσεις είναι μέρος της καθημερινότητάς μας και ως κράτος οφείλουμε να προετοιμαστούμε ακόμη για το χειρότερο σενάριο. Αντιλαμβάνεστε ότι τα συστήματα ασφαλείας δεν είναι διακοσμητικά,

Ο νέος υφυπουργός Καινοτομίας, Έρευνας και Ψηφιακής Πολιτικής, Φίλιππος Χατζηζαχαρίας.

Από το 2021 παρουσιάζεται πιο έντονα το φαινόμενο του «hacker-as-a-service» όπου οι επιτηδείοι ενεργούν επί πληρωμή μέσω κάποιου συμβολαίου.

Ο ειδικός της κυβερνοασφάλειας, Associate Director, CEE&EM Security & Resilience services Partner, Kyndryl Κύπρου, Χρίστος Γιακουμής.

Στις περιπτώσεις κυβερνοεπιθέσεων σε ιδιωτικές εταιρείες, οι «χάκερς» έλαβαν και λύτρα για να αποδεσμεύσουν τις πληροφορίες που είχαν υποκλέψει. Γίνεται λόγος για ποσά από 50 - 100 χιλιάδες ευρώ.

πρέπει και επιβάλλεται να χρησιμοποιούνται ορθά. Χρειάζονται συντήρηση, συνεχόμενη αναβάθμιση ή και αντικατάσταση όπου πρέπει. Παράλληλα και μέχρι την αντικατάσταση των συστημάτων ασφα

Σε κυβερνοεπιθέσεις που σχετίζονται με «ransomware» τα κίνητρα συνήθως είναι οικονομικά και μπορεί να γίνουν είτε από άτομα που ενεργούν από μόνο τους, είτε από οργανωμένες ομάδες.

λείας στις κρατικές υπηρεσίες πρέπει να γίνει ενδελεχής ενημέρωση και εκπαίδευση του προσωπικού. Πρέπει δηλαδή ο άνθρωπος παράγοντας να μπορεί στον μεγαλύτερο βαθμό να αναγνωρίσει 'πειρατικές' επιθέσεις και να τις αποφεύγει. Ακόμη και εάν κατορθώσουμε να έχουμε τα υψηλότερα συστήματα ασφαλείας υπάρχει πάντοτε η πιθανότητα να χτυπηθεί το κράτος. Το ζήτημα είναι να είμαστε έτοιμοι τόσο να τις αποφύγουμε όσο και να τις αντιμετωπίσουμε, χωρίς απώλειες, εάν τελικά συμβούν. Υπάρχει πάντοτε πιθανότητα επίθεσης, δεν γνωρίζουμε όμως το πότε και πώς, συνεπώς η ετοιμότητα είναι το παν. Πρέπει να υπάρχει επαρκής πρόληψη στη βάση ακόμη και του χειρότερου σεναρίου επίθεσης. Με την σημαντική συμβολή των επισημόνων μας και των εμπλεκόμενων φορέων θα εργαστούμε προς την σωστή κατεύθυνση για να διασφαλίσουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Παράλλα χαρτοφυλάκιο πριν από 20 ημέρες. Πρέπει να πάρουμε τα πράγματα από την αρχή, να εξακριβώσουμε τις ελλείψεις και να δράσουμε ουσιαστικά. Τέλος, σαν κράτος πρέπει να πράξουμε με ευθύνη και να επενδύσουμε σε άρτια συστήματα ασφαλείας με ό,τι αυτό περιλαμβάνει, αφού το οικονομικό πλήγμα μετά από τέτοιες επιθέσεις δημιουργεί αλυσιδωτές επιπτώσεις».

Συγκεκριμένα για το κτύπημα στο κτηματολόγιο και για τη ζημιά που υπέστη, εξήγησε ότι, «βρίσκεται υπό εξέλιξη έρευνα, από την οποία θα διαπιστωθεί ποια είναι επακριβώς η ζημιά. Μέχρι σήμερα έχουν ήδη παραδοθεί κάποιες υπηρεσίες του Κτηματολογίου, ακολουθείται συγκεκριμένη διαδικασία για την επάνοδο τμημάτων των μηχανογραφικών χωρίς απώλειες. Το ζήτημα όντως ήταν σοβαρό, ωστόσο είναι υπό διαχείριση».

Συνάμα, έδωσε ένα τέλος στα σενάρια ότι οι συγκεκριμένοι χάκερς που χτύπησαν το κτηματολόγιο έλαβαν λύτρα. Όπως είπε ο υφυπουργός, «οι επιθέσεις είναι σαφώς εκβιαστικές και ο στόχος τους τις περισσότερες φορές είναι η απόσπαση χρηματικού ποσού, δηλαδή λύτρα. Σύμφωνα με την ενημέρωση που είχα, δεν έχει δοθεί οποιοδήποτε

ποσό για να επανακτήσουμε τα δεδομένα μας. Τα δεδομένα ανακτήθηκαν πίσω χωρίς να χρειαστεί οποιαδήποτε επικοινωνία με τους χάκερς».

Πώς δρουν οι χάκερς

Ο ειδικός της κυβερνοασφάλειας, Associate Director, CEE&EM Security & Resilience services Partner, Kyndryl Κύπρου, Χρίστος Γιακουμής, εξηγεί με τη σειρά του στην «Κ» πως δρουν οι χάκερς, τι ζητούν και πως πληρώνονται. «Σε περιπτώσεις 'ransomware', οι κυβερνοεγκληματίες εκμεταλλεύομενοι είτε κάποια ευπάθεια σε συστήματα και εφαρμογές, είτε τον άνθρωπο παράγοντα μέσω phishing, αποκτούν πρόσβαση σε συστήματα και προχωρούν στην κρυπτογράφηση των αρχείων καθώς και των αντίγραφων ασφαλείας (backups). Ακολούθως, τα θύματα ενημερώνονται στην οδόν τους ή μέσω κάποιου αρχείου για τον τρόπο και χρόνο πληρωμής των λύτρων για να τους δοθούν τα κλειδιά αποκρυπτογράφησης των αρχείων. Η επιλογή των κρυπτονομισμάτων ως μέσο πληρωμής δεν είναι τυχαία καθώς καθιστά εξαιρετικά δύσκολο τον εντοπισμό των εγκληματικών στοιχείων. Είναι επίσης άγνωστο εάν μετά την πληρωμή οι κυβερνοεγκληματίες θα τους δώσουν τα σχετικά κλειδιά. Υπάρχουν όμως και παραδείγματα από οργανισμούς που προχώρησαν σε πληρωμές μη μπορώντας να ανακτήσουν τα δεδομένα και τα συστήματα από τα αντίγραφα ασφαλείας. Η συμβουλή που δίδεται είναι οι οργανισμοί να μην προχωρούν σε πληρωμή των λύτρων, να ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές, ενεργοποιώντας παράλληλα το πλάνο απόκρισης περιστατικών και αξιολογώντας όλα τα δεδομένα μέχρι την πλήρη αποκατάσταση.

Ο κ. Γιακουμής εξήγησε στη συνέχεια πως οχυρώνονται τα κράτη και οι εταιρείες για κυβερνοεπιθέσεις. «Εκκινώντας από τη δημιουργία μιας πολυεπίπεδης στρατηγικής κυβερνοασφάλειας, στηριζόμενης στους παράγοντες άνθρωπος-διαδικασίες-τεχνολογία, με τη δημιουργία του σχετικού προγράμματος διακυβέρνησης και διαχείρισης κινδύνου, και την υλοποίηση των σχετικών μέτρων για την προστασία,

εντοπισμό και απόκριση, καθώς και ανάκτηση από περιστατικά. Σε εθνικό επίπεδο υπάρχει το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο καθορίζονται όλα τα μέτρα τα οποία πρέπει να λαμβάνονται από τις κρίσιμες υποδομές και φορείς εκμετάλλευσης βασικών υπηρεσιών. Επίσης, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεργάζονται μέσω κοινών προγραμμάτων καθώς και για ανταλλαγή πληροφοριών για αντιμετώπιση κυβερνοεπιλάων. Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα θέτει τα θεμέλια για τη δημιουργία κοινού κυβερνοασφάλειας στον οργανισμό όπου ο κάθε υπάλληλος και το κάθε τμήμα λειτουργεί με γνώμονα την προστασία των δεδομένων και των πληροφοριακών συστημάτων. Η εκπαίδευση του προσωπικού σε τέτοια θέματα επιβάλλεται και είναι απαραίτητη για την έγκαιρη ανίχνευση περιστατικών όπως phishing. Επιπλέον, οι οργανισμοί θα πρέπει να αναθεωρήσουν τις υπάρχουσες υποδομές και να προχωρήσουν σε εκσυγχρονισμό τους, με την εισαγωγή και σχεδιασμό υποδομών με βάση τις αρχές μηδενικής εμπιστοσύνης (zero trust) όπως microsegmentation, identity and privileged access management, immutable storage, κτλ. Παράλληλα η αξιολόγηση των συστημάτων και διαδικασιών μέσω ασφακών τύπου cyber attack simulation, penetration testing και red teaming βοηθούν στον εντοπισμό ευπαθειών που πιθανόν να μην εντοπίζονται από αυτοματοποιημένα συστήματα ασφαλείας και λογισμικά σάρωσης.

Ως ειδικός του Cybersecurity ο κ. Γιακουμής εξήγησε στην «Κ» πως πρέπει να προστατευτεί η Κύπρος από εδώ και πέρα. «Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετά και σημαντικά βήματα από τις Αρχές σε συνεργασία με το δημόσιο, ιδιωτικό και ακαδημαϊκό τομέα. Παράλληλα όμως, αναγνωρίζεται ότι οι κυβερνοεπιθέσεις θα εντείνονται και θα γίνονται όλο και πιο εξειδικευμένες. Γι' αυτό τον λόγο, η συζήτηση πλέον έχει μεταφερθεί από το 'εάν' γίνει' στην ουσία του πώς να γίνουμε πιο ανθεκτικοί. Απαραίτητο συστατικό για να επιτύχει το οποίο εγχείρημα όμως είναι η καλλιέργεια κοινού τομέα και η ευαισθητοποίηση σε θέματα κυβερνοασφάλειας. Υπάρχουν παραδείγματα οργανισμών που αντιμετωπίζουν ακόμη την κυβερνοασφάλεια ως ένα πρόβλημα του τμήματος Πληροφορικής. Αυτό πρέπει να εκλείψει. Οι Διοικήσεις καλούνται πλέον να είναι ενημερωμένες, εξασφαλίζοντας την επιχειρησιακή ανθεκτικότητα, λαμβάνοντας τα απαραίτητα μέτρα τα οποία θα ενισχύσουν το επίπεδο ασφαλείας των πληροφοριακών συστημάτων, την επαρκή στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό καθώς και τη σταδιακή δημιουργία κοινού τομέα κυβερνοασφάλειας. Επιπρόσθετο ζητούμενο είναι επίσης η ταχύτητα και η ευελιξία με την οποία θα κινηθούμε συλλογικά για να εφαρμόσουμε τα απαραίτητα μέτρα. Στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού και της καινοτομίας, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εμπιστοσύνης και σταθερότητας».

Το μεγάλο δώρο του Μωυσή Ελισάφ

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ

Στις 17 Φεβρουαρίου 2023 ο Μωυσής Ελισάφ «προσετέθη εις τους πατέρας αυτού» (Κριταί, 2:10) και δύο μέρες αργότερα ετάφη στο εβραϊκό νεκροταφείο των Ιωαννίνων. Ολοκληρώθηκε προχθές και η περίοδος των σλοσίμ (chelochim, οι 30 ημέρες πένθους), αντίστοιχη με τα σαράντα των χριστιανών. Είχε ρυθμίσει ο ίδιος έτι ζων όλα τα σχετικά με την κηδεία του. Ενας άνθρωπος που δεν θρήσκειυε, που δεν τηρούσε τους λατρευτικούς και διατροφικούς κανόνες του ιουδαϊσμού, έδωσε ρητές εντολές για την κηδεία του και όρισε ακόμη και να προσφερθεί το προβλεπόμενο φαγητό του πένθους στο σπίτι του μετά την ταφή και να γίνει εκεί η νενομισμένη προσευχή και η κεριά (qeri'ah, διάρρηξη των ιματίων).

Για κάποιον που έχασε 35 στενούς συγγενείς του στο Ολοκαύτωμα η εβραϊκή ταυτότητα είναι απολύτως μη απαρνήσιμη, οι εντολές όμως αυτές σημαίνουν κάτι παραπάνω από τούτο το αυτονόητο, σημαίνουν, νομίζω, τιμή στη μνήμη των γονιών του, τιμή στη μνήμη των προγόνων της μικρής κοινότητας των Ιωαννίνων. Ο Μωυσής Ελισάφ ήξερε τι απήκηση επρόκειτο να έχει η κηδεία του και ήθελε αυτή η τιμή να μην περιοριστεί στο πρόσωπό του, αλλά να επεκταθεί και στην κοινότητά του, μια κοινότητα νεκρών ουσιαστικά.

Ο θάνατος του Μωυσή Ελισάφ προκάλεσε πράγματι πανελλήνια συγκίνηση. Δεν θυμάμαι άλλον θάνατο δημάρχου, τις τελευταίες δεκαετίες, που να έχει προκαλέσει κάτι παρόμοιο. Η Ελλάδα όλη θρήνησε τον δήμαρχό της. Ποια είναι η εξήγηση άραγε γι' αυτό; Το έργο που έκανε στα Γιάννενα; Μα δεν το ξέρουν οι περισσότεροι. Οι εξαιρετικές πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργάνωσε; Μα αυτές απευθύνονταν σε 100-200 ανθρώπους.

Ας μην πολλαπλασιάζουμε άσκοπα ερωτήματα: η εξήγηση είναι το πρόσωπό του, αυτό που ήταν ο ίδιος! Ο κόσμος όλος, λόγιοι και αλόγιοι, αναγνώριζαν, διαισθητικά οι περισσότεροι, στο πρόσωπο του Μωυσή Ελισάφ τον σπάνιο συνδυασμό ήθους και ικανότητας, ακεραιότητας και αποτελεσματικότητας, πνευματικής καλλιέργειας και πρακτικού πνεύματος, οραματισμού και ρεαλισμού, ευφυΐας και καλοσύνης, κύρους και προσήνειας.

Μου έκανε εντύπωση στους επικηδείους που εκφωνήθηκαν ή γράφτηκαν για τον Μωυσή Ελισάφ πόσο πολλές φορές ειπώθηκε η λέξη φίλος. Για ορισμένες περιπτώσεις ξέρω ότι ήταν πρόσφατες γνωριμίες, που δεν είχαν προλάβει να γίνουν φιλίες. Χρειάζεται καιρός και πολλές συναντήσεις για να γεννηθεί αυτό το σπάνιο είδος που είναι η φιλία. Και όμως, όλοι αυτοί που μιλούσαν για τη φιλία τους με τον Μωυσή Ελισάφ δεν ψεύδονταν.

Ήταν εκείνος που τους μετέδιδε το αίσθημα αυτό, που τους έκανε να νιώθουν φίλοι και όχι απλοί γνώριμοι. Ο Μωυσής Ελισάφ είχε την ικανότητα της φιλίας, ήξερε να είναι φίλος, ήξερε να περπατάει δίπλα σου, να συμπαραστέκεται αθόρυβα και διακριτικά, χωρίς να σε κάνει να νιώθεις υποχρεωμένος, ήξερε να ενισχύει και να ενθαρρύνει, ήταν γενναιοδωρος και φιλόξενος, καλός και ειλικρινής συζη-

Ο κόσμος όλος, λόγιοι και αλόγιοι, αναγνώριζαν, διαισθητικά οι περισσότεροι, στο πρόσωπό του τον σπάνιο συνδυασμό ήθους και ικανότητας.

Ο Μωυσής μου έκανε το μεγάλο δώρο να ζήσω δίπλα του τις τελευταίες μέρες της ζωής του. Ανταλλάξαμε πολλά αυτές τις ώρες, όταν πια έχουν σωθεί τα ψέματα, που τα κρατάω μέσα μου για την ιδιωτική μου θλίψη, γράφει ο Σταύρος Ζουμπουλάκης.

τητής, χωρίς μισόλογα και κρυψινοίες. Είχε κύρος αλλά δεν ήταν βαρύνδουπος, ήταν ανάλαφρος. Χαϊρόσουν να είσαι μαζί του. Στην ιστορία της σκέψης, από τον Αριστοτέλη μέχρι σήμερα, έχει συζητηθεί πολλές φορές το ζήτημα της φιλίας. Με όποιον τρόπο και αν τη θεωρήσεις, βέβαιο είναι ότι η φιλία χρειάζεται ανιδιοτέλεια για να υπάρξει.

Δεν περιορίζεται μόνο στους ενάρετους, όπως ήθελε ο Αριστοτέλης, αλλά πάντως συμφεροντολόγοι και εγωπαθείς νάρκισσοι δεν μπορούν ποτέ να είναι φίλοι. Ακριβώς επειδή η φιλία χρειάζεται ανιδιοτέλεια, δεν μένει ποτέ εντελώς ιδιωτική υπόθεση, αλλά έχει αντανάκλαση και στη δημόσια ζωή. Ο Μωυσής Ελισάφ ήταν φίλος μέσα στον κατεξοχήν άφιλο κόσμο, που είναι ο κόσμος των πολιτικών. Κυβέρνησε την πόλη των Ιωαννίνων με τον τρόπο που την κυβέρνησε επειδή ήξε-

Ηξερε να είναι φίλος, να ενισχύει και να ενθαρρύνει, ήταν γενναιοδωρος και φιλόξενος, καλός και ειλικρινής συζητητής, χωρίς μισόλογα και κρυψινοίες.

ρε να είναι φίλος. Κυβέρνησε με την ανιδιοτέλεια του φίλου.

Πρέπει οπωσδήποτε να προσθέσω ότι ο Μωυσής Ελισάφ ήταν καλολιεργημένος και μορφωμένος άνθρωπος, δηλαδή, για να μη λέμε λόγια του αέρα, ένας άνθρωπος που διάβαζε πολύ. Ενας από τους λόγους που έκανε σωστές επιλογές στον δημόσιο βίο του οφείλεται ακριβώς στα κριτήρια που είχε διαπλάσει χάρη στην παιδεία του. Δεν διάβαζε μόνο, αλλά και έγραφε. Οι εκδόσεις Πόλις έχουν αποφασίσει την έκδοση μιας επιλογής κειμένων του, όπου θα φανεί το εύρος της παιδείας του.

Ο Μωυσής μου έκανε το μεγάλο δώρο να ζήσω δίπλα του τις τελευταίες μέρες της ζωής του. Ανταλλάξαμε πολλά αυτές τις ώρες, όταν πια έχουν σωθεί τα ψέματα, που τα κρατάω μέσα μου για την ιδιωτική μου θλίψη. Θα σημειώσω μόνο δυο λόγια, χωρίς λεπτομέρειες, γιατί πιστεύω ότι ο τρόπος που πεθαίνουμε έχει και αυτός τη σημασία του για τους άλλους. Σπουδαίος γιατρός καθώς ήταν, ήξερε ακριβώς τι του συνέβαινε. Δεν μπορούσε να τον ξεγελάσει κανείς, έστω και για λίγο, με ψευτικές ελπίδες. Φοβήθηκε, φοβήθηκε πολύ, έκλαψε. Το αναφέρω με απολύτως θετικό τρόπο, ως βαθιά ανθρωπινή στάση, όταν ο θάνατος με βεβαιότητα πλησιάζει. Έκανε ό,τι ήταν δυνατόν ιατρικά να γίνει, δεν παραιτήθηκε.

Το μυαλό του όλες αυτές τις τελευταίες μέρες, ούτε τρεις μήνες καλά καλά, ήταν σε αυτό που θεωρούσε ο ίδιος ως το μεγάλο έργο του, στον Δήμο των Ιωαννίνων, το επιστέγασμα της ζωής και της προσφοράς του, και είχε αγωνία να μη σκορπίσουν όσα είχε προλάβει να κάνει, αλλά να συνεχιστούν. Όταν κατάλαβε ότι χάθηκε και η τελευταία ελπίδα για μια μικρή έστω παραταση, έφυγε από την Αθήνα με την καθαρή απόφαση να γυρίσει να πεθάνει σπίτι του. Έδωσε στη γυναίκα του αναλυτικές οδηγίες για την κηδεία του και έκλεισε τα μάτια του σχεδόν ειρηνικά. Πέθανε λίγο πρόωρα, αλλά έζησε πλούσια ζωή, αγάπησε και αγαπήθηκε. Δεν ξέρω πόσο μπορεί να τον παρηγορούσε αυτό τις επιθανάτιες μέρες του. Ας αναπαύεται εν ειρήνη. Εις μνημόσυνον αιώνιον έσται δικαίος (Ψαλμοί (111(112): 6).

ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΣ / Γράφει ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Βραβείο του ό,τι να 'ναι
Πολλές φορές στη Βουλή των Αντιπροσώπων οι ομιλίες και οι τοποθετήσεις των βουλευτών είναι λίγο βαρετές, τετριμμένες και λίγο βαριέσαι να τις παρακολουθείς. Όλα όμως αλλάζουν όταν ανεβαίνει στο βήμα ο κ. Ανδρέας Θεμιστοκλέους. Πραγματικά νομίζω πως αξίζει ένα βραβείο για την καλύτερη κακή ερμηνεία. Τοποθετείται για σημαντικά ζητήματα με τέτοιο τρόπο που ό,τι κατάλαβες, κατάλαβες.

Τα λέει με τέτοιο τρόπο, που σε κάνει να αναρωτιέσαι αυτό που ακούς είναι αλήθεια; Είναι ένας μύθος που κρύπτει νουν αληθείας, είναι απλώς εικασίες και ιδέες; Η κα Αννίτα Δημητρίου πρόεδρος της Βουλής και πρόεδρος του ΔΗΣΥ, μάλιστα ζήτησε, στην τελευταία τοποθέτησή του την περασμένη Πέμπτη, να της εξηγήσει πού θέλει να καταλήξει, ενώ κάτι έλεγε για τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, που όσο και να απεχθάνομαι τον πολιτικό του λόγο, ένα δίκιο για τις καλαμιές το έχει... Τώρα για το αν το σπεκουλάρω είναι ελληνικά ή αγγλικά ας το αφήσουμε στους ειδικούς!

Ακαδημαϊκοί λόγιοι...
Πάντως, για το αν θα γίνουμε ακαδημαϊκό κέντρο χρειάζεται πολύ κόπος ακόμα, όχι γιατί μας λείπει το έμπυχο δυναμικό, αλλά γιατί μας λείπει το όραμα. Γιατί μας λείπει ο συγκεκριμένος πολιτικός λόγος που ενδυναμώνει τη σκέψη μας για τη χρησιμότητα να γίνουμε σοβάρο ακαδημαϊκό κέντρο. Όποιοι και όποιες παρακολουθήσαμε τη συνεδρίαση της Βουλής των Αντιπροσώπων την Πέμπτη που μας πέρασε καταλάβαμε πολύ καλά γιατί τα

Οι πλούσιοι και οι φτωχοί, τα δημόσια και τα ιδιωτικά και τα προνόμια των λίγων και ό,τι κάνουν το κάνουν για τα κακόμοιρα τα φτωχόπαιδα.

πράγματα δεν πάνε όπως πρέπει να πηγαίνουν. «Πολιτικοί» λόγοι έμπλεοι συναισθητισμών και αφορισμών. Λόγοι που σε τίποτε δεν θυμίζουν στιβαρό πολιτικό λόγο, με βάθος. Όταν στην ίδια τη Βουλή παραδεχόμαστε ότι υπάρχουν

ιδρύματα και σχολεία κατώτερων και ανώτερων παιδιών, τότε τίποτε δεν μας σώζει. Όταν λέμε ότι τα ερευνητικά προγράμματα είναι για το πρεσιτζ, τότε βράσε ρύζι. Όταν μπλέκουμε τα πανεπιστήμια με την ειδική εκπαίδευση, όταν δαι-

μονοποιούμε το δημόσιο πανεπιστήμιο και πετάμε και το συναισθηματικό περί αποκοπής των προνομίων των προνομίων βουλευτών είναι επικίνδυνο.

Για να γίνουμε ακαδημαϊκό κέντρο πάν-

τως θα είχε ενδιαφέρον να δούμε ποια είναι τα δικά μας επιστημονικά κέντρα, ποιοι και πόσο εργάζονται σε αυτά, πώς λειτουργούν οι βιβλιοθήκες μας, οι δημόσιες και οι πανεπιστημιακές, πώς βοηθάμε το Κρατικό Αρχείο και το Ινστιτούτο Νευρολογίας και Γενετικής Κύπρου. Πρέπει να δούμε πώς φέρνουμε ερευνητικά προγράμματα στην Κύπρο, και πώς τα αξιοποιούμε. Μερικά μόνο... τώρα όλα τα άλλα είναι να είχαμε να λέγαμε.

Για να δούμε...
Τι νέο άραγε έχει να κομίσει στον δημόσιο διάλογο για τον πολιτισμό ο κ. Χατζηγιάννης; Πάντως, έως τώρα όπου και να έχει μιλήσει δεν έχει πει κάτι καινούργιο, παρά μόνο ότι ακούει τους πάντες, συναντάει τους πάντες, και σιγά-σιγά διαμορφώνει άποψη. Μακάρι να τη διαμορφώσει όσο γίνεται πιο γρήγορα, γιατί ήδη χάνουμε χρόνο με το να πρέπει να του τα ξαναεξηγούν όλα από την αρχή. Όσο για τις κριτικές που δέχθηκε άμα τον διορισμό του, είπε στην εκπομπή «Διασπορά Ειδήσεων» της Οριάνας Παπαντωνίου ότι όλες είναι καλοδεχούμενες, [...] λέγοντας χαρακτηριστικά «αρκετά χρόνια λόγω της βασικής μου ιδιότητας οι κριτικές είναι αναπόσπαστο κομμάτι της δουλειάς μας είτε θετικές είναι, είτε αρνητικές, καλοπροαίρετες ή μη, καλές ή κακές, καλοδεχούμενες είναι όλες.

Είναι όλα καλά, δεν δημιουργείται κάποιο θέμα και δεν μου αποσπά την προσοχή». Πώς τώρα από τις ύποπτες και εσπευσμένες κριτικές φτάσαμε στο όλες είναι καλοδεχούμενες είναι ένα ερώτημα. Μακάρι να το πιστεύει.

Περί κερκίδας και άλλων φαιδρών

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Ήτι ο κ. Χατζηγιάννης ως υφυπουργός Πολιτισμού θα κριθεί από το έργο του είναι αυτονόητο και αυτό ισχύει για όλα τα μέλη της νέας κυβέρνησης. Το συγκεκριμένο ωστόσο υφυπουργείο έχει σημαντικές ιδιαιτερότητες: Πρώτον, το καρτοφυλάκιό του αφορά στον Πολιτισμό, δεύτερο, είναι νεοσύστατο, δηλαδή τώρα μπαίνουν τα θεμέλιά του. Και τρίτον, εξίσου σημαντικό, είναι ότι για να επιτευχθεί η σύστασή του πάλευαν εδώ και χρόνια οι καλλιτέχνες και οι δημιουργοί μας, ώστε με αυτήν να πετύχουν και την επίλυση προβλημάτων που δυσχέραναν την υπόστασή τους και τα οποία ήταν απόρροια της χρόνιας κρατικής υποτίμησης της προσφοράς τους αλλά και της ίδιας της αξίας του πολιτισμού. Αυτοί λοιπόν οι άνθρωποι που στη διαδρομή τους εισέπραξαν πολλές διαψεύσεις και «χαστούκια» μέχρι να υλοποιηθεί η σύσταση του υφυπουργείου, έχουν κάθε δικαίωμα να εκφράζουν την αντίδρασή τους στην επιλογή του κ. Χατζηγιάννη προτού δουν το όποιο έργο του, εξαιρούνται δηλαδή από την προαναφερθείσα «πολιτική ορθότητα», και το λιγότερο που οφείλει να κάνει ο κ. Χατζηγιάννης αλλά και όσοι σπεύδουν να τους στοχοποιήσουν ως μια «ελίτ» ομάδα, είναι να δείξουν σεβασμό και στους ίδιους και στην αντίδρασή τους. Κι αυτό γιατί η διαδρομή που διένυσαν οι πλείστοι από αυτούς και δη εκείνοι που πα βρίσκονται στη δύση της ηλικίας τους, είχε πολύ περισσότερο προσωπικό κόστος από ό, τι μπορεί να υποθέσει όποιος δεν γνωρίζει ή δεν αναγνωρίζει τι σημαίνει να είσαι καλλιτέχνης σε ένα τόπο, όπου ο πολιτισμός υπήρξε ανέκαθεν παραγκωνισμένος. Και παρόλες τις αντιξοότητες, οι δημιουργοί μας παρέμειναν εδώ και συνέχισαν να παλεύουν, παράγοντας έργο και προβάλλοντας μέσα από το έργο τους τη χώρα διεθνώς. Αυτοί οι δημιουργοί, ακριβώς επειδή περπάτησαν πολλά χιλιόμετρα υποτίμησης, έχουν κάθε δικαίωμα να δυσπιστούν, όταν αισθάνονται πως η επιλογή του Προέδρου για τη θέση του υφυπουργού δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους. Και αυτός που αναλαμβάνει υφυπουργός και καλείται να κερδίσει τη δεινοπαθούσα εμπιστοσύνη τους οφείλει να αναγνωρίσει αυτό τους το δικαίωμα και να κάνει ό, τι μπορεί για να κατευνάσει τις ανησυχίες και την καχυποψία τους. Αντ' αυτού, ο κ. Χατζηγιάννης επέλεξε άλλη οδό. Μιλώντας σε τηλεοπτική εκπομπή είπε τα εξής: «Πρόκειται για μια μερίδα, είναι η κερκίδα του φέσιμπουκ, οι οποίοι οικειοποιούνται τον πολιτισμό σαν να είναι κάτι δικό τους, ένα άβατο που κανείς δεν μπορεί να μπει μέσα. Είναι μια μικρή ομάδα που θέτει αχρείαστα εμπόδια στη δουλειά μας».

Η αντίδραση των καλλιτεχνών, για να μιλήσουμε επί της ουσίας, δεν οφείλεται στο βιογραφικό του κ. Χατζηγιάννη ή στην αμφισβήτηση της καλλιτεχνικής του καταξίωσης, ούτε καν στη βλακώδη αντιμεταία κατά πόσο η ποι μουσική είναι υποδεέστερο είδος τέχνης. Όλα αυτά –συγγνώμη κιόλας– είναι κουβέντες του καφενέ από άοκετους και αδαείς, και είναι θλιβερό που ακόμα και δημοσιογράφοι παίζουν αυτό το παιχνίδι λαϊκίζοντας επικινδύνως. Η αντίδραση των καλλιτεχνών, που ούτε ελίτ ομάδα είναι, ούτε κερκίδα του φέσιμπουκ, έχει να κάνει με λόγους σαφώς πιο ουσιαστικούς από ότι αρέσκονται να διατυμπανίζουν όλοι επιτηδευμένα επιδιώκουν να διαχωρίσουν τον πολιτισμό σε πρώτης και δεύτερης κατηγορίας λες και είμαστε στο γήπεδο και μιλάμε για ομάδες, οπαδούς και κερκίδες. Οι δημιουργοί αντιδρούν διότι μετά από πολλούς αγώνες και παράπλευρες απώλειες, είδαν επιτέλους το υφυπουργείο να υλοποιείται, και πριν αυτό προλάβει να πάρει σάρκα και οστά, είδαν στη θέση του υφυπουργού να προσγειώνεται ένας καταξιωμένος πλην ουρανοκατέβατος καλλιτέχνης, ο οποίος δεν ζούσε εδώ, δεν δρούσε εδώ, δεν αντιδρούσε εδώ και ούτε είχε ουσιαστική τριβή με τους εδώ δημιουργούς ή έστω μια κάποια πολιτική παρέμβαση. Και αντί ο κ. Χατζηγιάννης να αναγνωρίσει το εύλογο των αντιδράσεων των καλλιτεχνών και να αποδεχτεί σεμνά πως οφείλει να ιδρώσει για να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους, επέλεξε να τους αποκαλέσει «κερκίδα του φέσιμπουκ» δικαιώνοντας πανηγυρικά τους λόγους δυσπιστίας τους.

elenixenou11@gmail.com

ΕΡ/ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΗ

H Urika Musemwa τακτοποιεί φρέσκα φύλλα καπνού στο σπίτι της στο όρος Darwin, στη Ζιμπάμπουε. Η αρμόδια Αρχή για τον Καπνό της Ζιμπάμπουε (TIMB) δήλωσε ότι υπάρχουν 41.548 γυναίκες καπνο-παραγωγοί αυτή την καλλιεργητική περίοδο.

Από ποιους κινδυνεύει η υπόσταση της Κ.Δ.;

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Ουδείς αμφέβαλε για τη στάση του ΑΚΕΛ απέναντι στη κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, ειδικά αν ληφθούν υπόψη και οι χαρακτηρισμοί, κάποιων της Αριστεράς, για το πρόσωπο του τότε υποψηφίου, μετά τον πρώτο γύρο των Προεδρικών Εκλογών. Η επίθεση του ΑΚΕΛ με το καλημέρα, και τη στιγμή μάλιστα που η επίσκεψη του Προέδρου της Δημοκρατίας στην Ελλάδα ήταν σε εξέλιξη, εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να οφειλόταν μόνο σε μια πολιτική διαφωνία η οποία σημειωτέων και για λόγους πολιτικού σαβουάρ βιβρ θα μπορούσε να αναμένει την επιστροφή της κυπριακής αποστολής στη Λευκωσία. Πλέον είναι ξεκάθαρο, ακόμα και στους πλέον μετριοπαθείς ή αισιόδοξους, πως το ΑΚΕΛ θα ακολουθήσει τακτική σκληρού ροκ απέναντι στον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη, θεωρώντας τον ως μια προέκταση της προηγούμενης κυβέρνησης. Τα θέματα υπόστασης της Κυπριακής Δημοκρατίας που نگέρθηκαν από το ΑΚΕΛ το μόνο που πετυχαίνουν είναι να ανακαλούν μνήμες που λογικά θα έπρεπε να είχαν σβήσει στα 63 χρόνια ζωής της Δημοκρατίας.

Η Κύπρος δεν είναι μια νεοσύστατη κρατική οντότητα που κινδυνεύει από εξωτερικές παρεμβάσεις ή αναζητεί ρόλο και θέση στο διεθνές περιβάλλον. Είναι μέλος της Ε.Ε. και συμμετέχει ισότιμα στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι, χωρίς να κινδυνεύει με καπέλωμα, γιατί περί αυτού πρόκειται ασχέτως προπετάσματος μιας ενδεχόμενης αντίδρασης της τουρκικής πλευράς, ακόμα και από την Ελλάδα. Η αντίδραση του ΑΚΕΛ ήταν υπερβολική, βεβιασμένη και άκαιρη και αυτό που μπορεί να διατυπωθεί ως εύλογη απορία είναι αν θα ήταν η ίδια εάν π.χ. ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης ανακρίνοινε μια παρόμοια συμφωνία με τη Γαλλία ή τη Γερμανία. Εάν η απάντηση θα ήταν καταφατική σε αυτή την περίπτωση στην Εξέκία Παπαϊωάννου δεν θα πρέπει να εκπλαγούν αν επικριθούν για ιδεοληψίες. Η Κύπρος και η Ελλάδα μπορεί να έχουν εθνικούς δεσμούς, είναι όμως και δύο διαφορετικές κρατικές οντότητες με στενή συνεργασία, σε διμερές επίπεδο και εντός Ε.Ε. Πώς δηλαδή μια κοινή συνεδρία των Υπουργικών Συμβουλίων π.χ. για θέματα αμυντικής συνεργασίας μπορεί να πλῆξει

την οντότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας; Χριστοδουλίδης και Μητσοτάκης δεν ανακάλυψαν τον τροχό την περασμένη Δευτέρα στο Μαξίμου. Αποφάσισαν κάτι που ως πρακτική εφαρμόζεται και από άλλες χώρες. Η Κίνα καπέλωσε τη Γερμανία όταν τα Υπουργικά Συμβούλια των χωρών πραγματοποιήσαν κοινή συνεδρία μέσω τηλεδιάσκεψης; Σαφέστατα όχι. Είναι δικαίωμα του ΑΚΕΛ να καθορίσει τη στάση του έναντι της κυβέρνησης. Όχι όμως να τραβάει θέματα, ενυαιοθήα, από τα μαλλιά ειδικά αυτή την περίοδο όπου βρίσκεται σε τροχιά αλλαγών. Καλές οι αλλαγές αλλά θα πρέπει να αλλάξουν και νοοτροπία.

Το ΑΚΕΛ ως σοβαρή πολιτική δύναμη του τόπου θα έπρεπε να ανέμενε την επιστροφή του Προέδρου της Δημοκρατίας στη Λευκωσία και στην πρώτη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου να ζητήσει ενημέρωση από τον ίδιο τον κ. Χριστοδουλίδη. Η αντίδρασή του ήταν βεβιασμένη και με διάθεση μικροπολιτικών αντιπολίτευσης. Από την άλλη η κυβέρνηση, θα πρέπει να εξηγήσει ποια η ανάγκη σύστασης ενός οργάνου με κοινές συνεδρίες τη στιγμή που υπάρχει το Διακυβερνητικό Συμβούλιο, Κύπρου - Ελλάδας. Μήπως υπήρχαν κενά τα οποία θα καλύψουν οι κοινές υπουργικές συνάξεις; Το δεύτερο θέμα που πρέπει να προβληματίσει το Προεδρικό είναι η διαχείριση ανάλογων ζητημάτων, επικοινωνιακά. Δεν μπορεί τη μία μέρα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να κάνει λόγο για κοινές συνεδρίες των Υπουργικών Συμβουλίων των δύο χωρών και την επομένη ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, προφανώς όχι αυτοβούλως, να τα γυρίζει ή να προσπαθεί να λειάνει τις γωνίες. Εδώ το ΑΚΕΛ, ασχέτως προθέσεων, έχει απόλυτο δικιο να διερωτάται τι ισχύει από τα δύο. Και δυστυχώς δεν είναι το μοναδικό περιστατικό. Και σε άλλα ζητήματα ο πήχης τέθηκε ψηλά, ποσοστά γυναικών στο Υπουργικό Συμβούλιο, συμμετοχή παλαίων υπουργών στην κυβέρνηση, και όχι αδικώς επικρίθηκε από αντιπάλους του. Πρέπει να γίνει κατανοητό πως η προεκλογική περίοδος ολοκληρώθηκε και πως η νέα κυβέρνηση θα πρέπει να μετρά τα λόγια της.

tomaras@kathimerini.com.cy

Το φαινόμενο Αννίτα

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να «διαβάσει» κανείς τη θεαματική πολιτική τροχιά της Αννίτας Δημητρίου: Από την εκλογή της στο Κοινοτικό Συμβούλιο Τρούλλων το 2011, μέχρι την προεδρία της Βουλής το 2021 και την πρόσφατη ανάδειξή της στην ηγεσία του Δημοκρατικού Συναγερμού. Πρόκειται ίσως για το εντυπωσιακότερο success story της εγχώριας κομματικής σκηνής, το οποίο, όπως ανέφερα και πιο πριν, επιδέχεται πολλαπλές αναγνώσεις: είτε γιατί πρόκειται για την επικυριαρχία της εικόνας, είτε γιατί το απολιτίκ στις μέρες μας πoulεί, είτε γιατί η 37χρονη πολιτικός όντως κομίζει κάτι καινούργιο (κι ως μπν έχει αρθρώσει ακόμα ούτε μια θέση που να σπάει αβγά). Σε κάθε περίπτωση πάντως, έπειτα από την τελευταία εκλογική της νίκη, η Αννίτα Δημητρίου κατέκτησε ξεκάθαρο σε κομματικούς φίλους και αντιπάλους πως όχι μόνο ήρθε για να μείνει, αλλά να μείνει για πολύ.

Για την απολιτίκ διάσταση του «φαινομένου» έχουν γραφτεί ενδιαφέρουσες αναλύσεις. Κάποιοι μάλιστα συνέδεσαν την περίπτωση της Αννίτας Δημητρίου με την εκλογή του Νίκου Χριστοδουλίδη, κάνοντας λόγο για τον θρίαμβο των δημοσίων σχέσεων και του πολιτικού marketing. Εγώ θα έλεγα να μη βιαζόμαστε τόσο καθώς η ζωή, αργά ή γρήγορα, θα αποδείξει εάν πρόκειται απλώς για καλολυαλισμένη επιφάνεια. Γι' αυτό βρίσκω ιδιαίτερας ενδιαφέρουσα μια άλλη «ανάγνωση», η οποία εξετάζει την ιλιγγιώδη ανέλιξη της προέδρου του ΔΗΣΥ μέσα από το αντίπαλον δέος της. Τον άνθρωπο που υπήρξε η αιτία ν' αναδειχθεί η πολιτικός Αννίτα Δημητρίου και από μικρού βεληνεκούς συναγερμικό στέλεχος σε δέκα μόλις χρόνια να κυριαρχήσει στο κομματικό παιχνίδι. Αναφέρομαι φυσικά στον λαλίστατο Πρόδρομο Προδρόμου, ο οποίος παρά την αρνητική αξιολόγηση του κυβερνητικού του έργου (για να το θέσω όσο πιο κομψά γίνεται) συνεχίζει ακάθεκτος τις δημόσιες παρεμβάσεις του, βεβαίως μάλλον ότι δεν πρέπει να στερήσει τον κυπριακό λαό από την πολιτική του σοφία.

«Η συνεχής αναφορά στην ανάγκη και επιδίωξη για ενότητα –που θα έπρεπε να θεωρείται αυτονόητη– δεν μπορεί να αντιμετωπίσει την αίσθηση δυσανεξίας ως προς την πρόσφατη πορεία ή και φυγόκεντρες τάσεις που καταγράφονται από αρκετά χρόνια τώρα. Εξάλλου, για να έχει νόημα η ενότητα και να μην αποτελεί μία ακόμα κληρονομημένη, όσο και ατελέσφορη συνταγή πάγιας (και «παλαιοκομματικής») ρητορικής, πρέπει να βασιστεί σε πολιτικές θέσεις, σε μια στρατηγική κατεύθυνση και μια καθαρή πολιτική φιλοσοφία». Αυτά, μεταξύ άλλων, είπε ο τῆως υπουργός Παιδείας με αφορμή τις εκλογικές διαδικασίες στο κόμμα του, το οποίο σύμφωνα με τον ίδιο αντιμετωπίζει κρίση ταυτότητας. Δυσκόλῃ μπορεί να διαφωνήσει κανείς μαζί του. Και επί της ουσίας αλλά και σε σχέση με το ύφος, αφού σε μια εποχή που οι περισσότεροι συνάδελφοί του μιλούν με ένα λεξιλόγιο 300 λέξεων, εκείνος χειρίζεται θαυμάσια τη γλώσσα. Τι να τα κάνουμε όμως τα ωραία ελληνικά και τις ενδιαφέρουσες απόψεις, όταν «επί του εδάφους» δεν υπάρχει κανένα απολύτως αντίκρισμα; Η πολιτική είναι μέγεθος μετρήσιμο. Υπ' αυτήν την έννοια, ο Πρόδρομος Προδρόμου, όπως θα του υποδείκνυε -είμαι βέβαιος- και η εκπαιδευτική κοινότητα, «μετρήθη, εζυγίσθη και ευρέθη ελλιπής».

Αυτό το κράμα αλαζονείας και διοικητικής ανικανότητας αποδείχτηκε καταστροφικό για την πολιτική ζωή του τόπου. Καταστροφικό για τις ζωές μας, αν θέλουμε να ακριβολογούμε, αφού πολιτικοί του φουράματος του Προδρόμου μάς οδήγησαν στα σημερινά αδιέξοδα. Πρόσωπα με υπερτροφικά εγώ, δίκως καμία απολύτως επίγνωση της πραγματικότητας και των δυνατοτήτων τους. Πολιτικοί που αισθάνονται μεγαλύτερο από τη σκά τους αλλά παραμένουν αγκιστρωμένοι στις καρέκλες τους χωρίς να παράγουν έργο. Δεν είναι μόνο ο Πρόδρομος. Είναι οι «σαν τον Πρόδρομο» που υπήρξαν η αιτία για να χειροκροτεί ένα ιστορικό κόμμα, όπως τον Συναγερμό, μια ωραία εικόνα χωρίς περιεχόμενο. Πολιτικό τέκνο αυτής της συνθήκης και αυτής της απαξίωσης είναι η Αννίτα Δημητρίου, η οποία βεβαίως σύντομα θα κατανοήσει ότι η περίοδος χάριτος τελείωσε. Ως πρόεδρος του ΔΗΣΥ πῃ, θα αναγκαστεί να μιλήσει με κόστος να γίνει ενδοχομῆνως και δυσάρεστη. Αν δεν το πράξει κανένα «αντίπαλον δέος», ιδιαίτερα όταν αυτό αποτελεί παρελθόν, δεν θα την σώσει.

stavros.christodoulou@gmail.com

Κύριε Πρόεδρε, πότε αναγνωρίσατε το ψευδοκράτος;

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

«Με τη σύμφωνη γνώμη της Κυπριακής Δημοκρατίας υπάρχει ο χρηματοδοτικός Κανονισμός, υπάρχει ο Κανονισμός που αφορά το απευθείας εμπόριο!» Αυτό που διαβάσατε δεν η εκπλήρωση των ευσεβοποιησμών της Άγκυρας, ούτε η υλοποίηση του ύψιστου στόχου που έχει θέσει το κατοχικό ψευδοκράτος από την ημέρα της παράνομης ύπαρξής του. Πρόκειται για δήλωση του Προέδρου Χριστοδουλίδη, ο οποίος μας είπε ότι ο Κανονισμός για το απευθείας εμπόριο «υπάρχει»! Με τη σύμφωνο μάλιστα γνώμη της Κυπριακής Δημοκρατίας! Πότε έγινε αυτό και δεν έπεσαν πολιτικά ντουβάρια; Πότε η Λευκωσία αναγνώρισε το ψευδοκράτος, ανάβοντας πράσινο φως στην έναρξη απευθείας εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. και της λεγόμενης «ΤΑΒΚ», όπως προνοεί η εν λόγω πρόταση Κανονισμού της Κομισιόν, που αποτελεί κόκκινο πανί για τη Λευκωσία από το 2004;

Η απάντηση είναι ποτέ. Ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης έκανε προφανέστατα λάθος. Άλλωστε, εάν η Κυπριακή Δημοκρατία είχε δώσει τη «σύμφωνη γνώμη» της, στην πρόταση Κανονισμού της Κομισιόν για το απευθείας εμπόριο, που επιδιώκει να καταστήσει το κατεχόμενο, βόρειο τμήμα, της Κύπρου «Ταϊβάν της Μεσογείου», τότε το Κυπριακό θα ήταν ήδη κλειστό με κάθε επισημότητα. Και θα είχαμε δύο κράτη. Τη μισή Κυπριακή Δημοκρατία, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, και τη λεγόμενη «ΤΑΒΚ» που θα μπορούσε να κάνει απευθείας εμπορικές συναλλαγές με όλο τον υπόλοιπο πλανήτη και συνεπώς θα ήταν τουλάχιστον ντε φάκτο αναγνωρισμένη. Με τη σύμφωνο γνώμη της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως μας είπε ο Πρόεδρος!

Είναι προφανές ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα προεδρικό λάθος. Με ένα φραστικό ολισθημα. Και συνεπώς σκοπιμότητα δεν μπορεί να αποδοθεί σε αυτά που είπε ο Νίκος Χριστοδουλίδης, ο οποίος προφανέστατα μπέρδεψε τους ευρωπαϊ-

κούς Κανονισμούς. Όχι όμως μόνο αυτούς. Μαζί μπέρδεψε και κάποιους στην έδρα της Ε.Ε. που διάβαζαν την προεδρική δήλωση για τη «σύμφωνη γνώμη» της Κυπριακής Δημοκρατίας στο απευθείας εμπόριο και διερωτήθηκαν εάν η Λευκωσία έκανε στροφή 180 μοιρών. Δεδομένου ότι τόσο ο Πρόεδρος Παπαδόπουλος, όσο και ο Πρόεδρος Χριστόφιας, ως επίσης και ο Πρόεδρος Αναστασιάδης έδωσαν μάχες κόντρα στην πρόταση της Κομισιόν για απευθείας εμπόριο, η οποία για όσους δεν γνωρίζουν ή έχουν ξεχάσει, βασιζόταν στο άρθρο 207 της Συνθήκης και συνεπώς εκλάμβανε το κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου ως «τρίτη χώρα»! Ναι, όπως το διαβάσατε. Αυτή είναι η πρόταση των φίλων μας των Ευρωπαίων. Τα κατεχόμενα «τρίτη χώρα»... και όχι τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τα λάθη είναι βεβαίως ανθρώπινα. Και ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης που δεν έχει το αλάθητο, δικαιούται να κάνει κι αυτός λάθος. Αυτό όμως που είναι αδικαιολόγητο,

είναι ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είτε δεν πήρε είδηση ότι έκανε λάθος, είτε το αντιλήφθηκε αλλά δεν μπήκε στον κόπο να το διορθώσει. Δεν ξέρω ποιο από τα δύο είναι χειρότερο, αν και το αποτέλεσμα δεν διαφέρει.

Κι αν ο Πρόεδρος δεν πήρε είδηση ότι είπε αυτό που είπε, τι κάνουν οι συνεργάτες του; Πού βρίσκονται όλοι αυτοί και γιατί δεν εξέδωσαν μια διορθωτική δήλωση, ως ειθιστάι σε όλα τα προηγμένα κράτη και καθεστώτα που αναγνωρίζουν ένα φραστικό λάθος που ηγέτη τους, το διορθώνουν και προχωρούν παρακάτω; Εκτός κι αν θεωρούν ότι μπορούν να επενδύουν στην άγνοια δημοσιογράφων, είτε κυρίως στην ανοχή τους, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να λέγονται από προεδρικά χείλη τέτοιες πολιτικές ασυναρτησίες, οι οποίες να περνούν στο ντούκου.

Εύλογα κάποιος θα μπορούσε να ρωτήσει επίσης, πού είναι η «υπεύθυνη» αντιπολίτευση του ΔΗΣΥ; Προφανώς δεν πήρε είδηση. Όπως επίσης προφανώς δεν

πήρε είδηση ούτε η «ορίτζιναλ» αντιπολίτευση του ΑΚΕΛ. Τι έπρεπε να ακούσουν οι ανευθυνούπενυθνες αντιπολιτεύσεις των δύο μεγάλων κομμάτων για να τοποθετηθούν; «Ξεκάθαρα» ότι με τη σύμφωνο γνώμη της Κυπριακής Δημοκρατίας αναγνωρίστηκε το ψευδοκράτος; Η εικόνα είναι τραγική, ως επίσης και η άγνοια. Όλων. Από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο!

Σημείωση: Χωρίς διάθεση ερμηνείας των τοποθετήσεων του Προέδρου, πιθανολογώ ότι ο κ. Χριστοδουλίδης μπέρδεψε την πρόταση Κανονισμού για το απευθείας εμπόριο της Κομισιόν, που δεν έχει εγκριθεί ποτέ και εκκρεμεί από το 2010 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με τον εγκεκριμένο (με τη σύμφωνο γνώμη της Κυπριακής Δημοκρατίας) Κανονισμό για την Πρόσθινη Γραμμή που επιτρέπει το εμπόριο μη ζωικών προϊόντων από τα κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Franchises και πολιτική

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Όλοι μας έχουμε τις αγωνίες μας. Οι πολίτες αυτής της χώρας έχουν τις δικές τους, τεράστιες, αγωνίες για το τι μπορεί να τους ξημερώσει. Και μετά διαβάξεις και ακούς κάποιους να έχουν τη δική τους μεγάλη αγωνία, για το αν στην επόμενη Βουλή θα υπάρχει βουλευτής από τη Χ ή Ψ πολιτική οικογένεια. Το επείγον, ατράντακτο: δεν υπάρχει καμία Βουλή από το 19.. χωρίς βουλευτή με αυτό το επώνυμο. Δεν νομίζω ότι υπάρχει επείγον και ζήτημα που να εξοργίζει περισσότερο τους ψηφοφόρους. Το τελευταίο πράγμα που τους ενδιαφέρει είναι το αν ένα πολιτικό

Λύσεις στα προβλήματά τους θέλουν οι πολίτες, όχι απάντηση στο αν στις επόμενες Βουλές θα υπάρχει Παπανδρέου, Μπισσοτάκης, Καραμανλής ή οτιδήποτε άλλο.

τζάκι ή franchise θα συνεχιστεί ή όχι. Λύσεις στα προβλήματά τους θέλουν, όχι απάντηση στο αν στις επόμενες Βουλές θα υπάρχει Παπανδρέου, Μπισσοτάκης, Καραμανλής ή οτιδήποτε άλλο.

Λογικό είναι όποιοι διαχειρίζονται το franchise να αγωνιούν για τη συνέχισή του. Άλλοι καλοπροαίρετα γιατί αφορά την υστεροφημία του «πατριάρχη» της οποίας δυναστείας, άλλοι γιατί φοβούνται ότι με την εξαϋλώσή του θα χαθούν και προνόμια δεκαετιών.

Η πίεση όμως αυτή εξοργίζει πολλές φορές και όσους φέρουν τέτοια ιστορικά ονόματα. Προφανώς δεν θέλουν να νιώθουν ότι

είναι ακθοφόροι βαριάς κληρονομιάς και παράδοσης. Ούτε ότι χρωστάνε την πολιτική τους ύπαρξη στο όνομά τους. Όσοι πέτυχαν, άλλωστε, δοκίμασαν την πατρικτονία και έφτιαξαν διακριτό προφίλ.

Η είσοδος στο γήπεδο της πολιτικής είναι πολύ πιο εύκολη για αυτούς. Γιατί έχουν πλεονεκτήματα, αναγνωρισιμότητα, συστήματα υποστήριξης και know how. Είναι όμως πολύ πιο δύσκολη η πορεία στη διάρκεια του αγώνα. Η κερκίδα συγκρίνει με κάθε ευκαιρία, και με μεγάλη σκληρότητα, τον συνεχιστή με τον ιδρυτή. Μπερδεύει ιστορικές περιόδους και δημιουργεί προσδοκίες που είναι νομοτελειακά μη εκπληρώμενες.

Είναι πολλοί οι γόνοι που συνεθλίβησαν από τη σύγκριση.

Αλλά και αρκετοί εκείνοι που αδικήθηκαν λόγω επωνύμου.

Για να επιστρέψουμε στην αρχή όμως, η συζήτηση για το πόσο κρίσιμο είναι να υπάρχει σε μια σύνοδο της Βουλής το Α ή Β μέλος μιας πολιτικής οικογένειας είναι πάρα πολύ άκαιρη, επικίνδυνα άκαιρη. Ζούμε σε αντισυστηματικούς καιρούς αλλά και σε μια περίοδο που ο κόσμος έχει αγανακτήσει με όσους κυβέρνησαν τον τόπο για δεκαετίες. Είναι ήδη δύσκολο για κάποιον με βαρύ επώνυμο να κριθεί ανάλογα με την προσωπικότητα και τις ικανότητές του και μόνον· αυτή η συζήτηση το κάνει αδύνατο.

Υπάρχει όμως το άλλο ζήτημα. Γιατί οι καταναλωτές εμπιστεύονται τα franchises σε όλο τον κόσμο; Επειδή ξέρουν ότι αν παραγγείλεις μια τυρόπιτα από franchise μιας μεγάλης «αλυσίδας», θα φας ακριβώς την ίδια, όποτε και όπου και αν τη φας. Ενώ με τα πολιτικά franchises έχεις πάντοτε τον κίνδυνο άλλο προϊόν να έχεις πλάσει στο μυαλό σου, άλλο να περιμένεις και άλλο να γεύεσαι τελικά στην πράξη.

Περί σταθερότητας

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Υπερδιέγερση και ανασφάλεια χαρακτηρίζουν τους πολιτικούς κατά την προεκλογική περίοδο. Σε κάθε χώρα, κάθε εποχή – και στην Ελλάδα φυσικά, εν όψει των επικείμενων εκλογών, οσδήποτε ορισθεί εν τέλει η ημερομηνία της διεξαγωγής τους. Και είναι φυσικό οι κατ'επάγγελμα πολιτικοί να διοχετεύουν στους ψηφοφόρους την ανασφάλειά τους. Αυτοί είναι οι όροι του πολιτικού παιχνιδιού.

Βεβαίως υπάρχουν σοβαρότητα προβλήματα που ταλανίζουν τη χώρα μας, σε μία περίοδο της πλέον επικίνδυνης ρευστότητας σε επίπεδο παγκόσμιο. Αλλά, παρά την παθολογική οξείτητα που κυριαρχεί στην πολιτική σκηνή, την εσωτερική αποδιοργάνωση, τη διοικητική ανεπάρκεια και τη διαφθορά, η Ελλάς απολαμβάνει μια σταθερότητα ιδιόρρυθμη.

Επειτα από μία μακρότατη περίοδο συχνά επώδυνες αμφιταλαντεύσεις μεταξύ Δύσεως και Ανατολής, που κυριάρχησε από την ίδρυση του ανεξαρτήτου κράτους, οι Έλληνες πολιτικοί εκ των πραγμάτων αποδέχθηκαν εν τέλει ότι η θέση της χώρας δεν είναι δυνατόν παρά να είναι εντός του σιδηρού πλαισίου του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε.

Με τις ΗΠΑ να κυριαρχούν απόλυτα στο επίπεδο γεωστρατηγικού σχεδιασμού και ενεργειών της Δύσεως και την Ε.Ε. να προσδιορίζει απολύτως τις επιλογές στα θέματα οικονομικού σχεδιασμού και ανάπτυξης, ο ρόλος των πολιτικών μας ηγετών είναι η διαχείριση του αισθήματος των πολιτών σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Και είναι ακριβώς αυτή η στιγμή, που ακόμη και ο πλέον υψηλής ηγετής, το ανώτατο παράγωγο μιας ελίτ, μεταμορφώνεται σε «λαϊκιστή». Τα ινδάλματα πο-

λιτικού ηγέτη της δημοκρατικής Ευρώπης –από τον Ουίνστον Τσώρτσιλ, τον στρατηγό Ντε Γκωλ, μέχρι τη Μάργκαρετ Θάτσερ– υπήρξαν «λαϊκιστές». Και αυτό είναι κάτι που δεν διδάσκεται πουθενά.

Το αντιπροσωπευτικό σύστημα της αστικής δημοκρατίας είναι παράλληλα και εξ ορισμού δικαστικό. Τα πολιτικά κόμματα εκφράζουν κοινωνικές ομάδες με αντιμαχόμενα συμφέροντα και θεωρήσεις ζωής διαφορετικές. Το μέγα πλεονέκτημα του κοινοβουλευτισμού είναι ότι ο πόλεμος είναι ρητορικός, διεξάγεται στην αίσθηση της Βουλής και όχι με συστροφές βίαιες στον δρόμο.

Υπάρχουν βέβαια παρεκκλίσεις από τον κανόνα αυτόν και τελικώς η εκτόνωση επέρχεται διά των εκλογών και ξεκινάει η ιστορία από την αρχή. Θα εξακοντίσουν οι ηγέτες των κομμάτων δραματικές προειδοποιήσεις για τους κινδύνους στην περίπτωση που κατισχύσει στις εκλογές ο αντιπαλός τους.

Αναμενόμενο και θα το υποστούμε οι πολίτες όλοι. Μόνον που εντός του αυστηρότατου πλαισίου του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. η Ελλάς έχει εξασφαλίσει σταθερότητα, έστω κι αν παραβιάζοντας τους σιδηρούς κανόνες πληρώνουμε τίμημα βαρύτατο. Εκτός του πλαισίου αυτού κινείται μόνον το ΚΚΕ. Ακολουθώντας με συνέπεια τη βίβλο του μαρξισμού.

«Μακάρι ο μικρούλης Κάρολος να είχε συγκεντρώσει κάποιο κεφάλαιο αντί να γράφει μόνον περί αυτού», έλεγε η μητέρα του Μαρξ, που αγωνιούσε βλέποντας τον γιο της να ζει με δανεικά. Δεν συμμερίστηκε τους φόβους της ο Μαρξ. Συνέχισε να γράφει. Και το έργο του σφράγισε την Ιστορία της ανθρωπότητας για περισσότερο από έναν αιώνα. Κάποιοι πιστεύουν πως το κεφάλαιο αυτό δεν έκλεισε ακόμη.

Ο θυμός είναι μια από τις αρχαιότερες ελληνικές λέξεις.

Στον Όμηρο σημαίνει την ψυχή, τη βούληση, την επιθυμία. Ο Πλάτων στην Πολιτεία τον θεωρεί ένα από τα τρία μέρη της ψυχής. Το «λογιστικό» στην κορυφή, το «θυμολογικό» στη δεύτερη θέση και το «επιθυμητικό» στην τρίτη. Οι φύλακες της Καλλίπολης, της ιδανικής του πολιτείας, οφείλουν να έχουν δυνατό θυμολογικό, διότι είναι συνδεδεμένο με την ανδρεία. Εκτοτε έχουν περάσει πολλοί αιώνες, η λέξη έχει επιβιώσει ατόφια, όμως η σημασία της έχει συρρικνωθεί. Διατηρεί κάτι από την αρχαία σημασία της στα σύνθετα, όπως «μεγάθυμος» ή «μακρόθυμος». Όμως η λέξη «θυμός» έχει ταυτισθεί με τη σημασία της οργής. Το «μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος» ο Δ. Ν. Μαρωνίτης το μεταφράζει «Τον άγριο θυμό τραγοϋδνησε, θεά...». Για μας, τους σύγχρονους Έλληνες, η πρώτη λέξη της ποίησης είναι ο θυμός, όχι η ψυχή, η οργή. Πώς μια λέξη που κάποτε σήμαινε την ψυχή, σήμερα σημαίνει την οργή; Μήπως στο υποσυνείδητό μας η ελληνική ψυχή είναι ταυτισμένη με την οργή; Μήπως, κατά βάθος,

όταν λέμε «είμαι Έλληνας» σημαίνει ότι είμαι θυμωμένος;

Δεν χρειάζεται να πάμε μακριά. Τα περίφημα «Απομνημονεύματα» του στρατηγού Μακρυγιάννη είναι η απολογία ενός ανθρώπου ο οποίος είναι θυμωμένος κατά πάντων, εκθρών και φίλων. Του τα υπαγορεύουν οι «θυμωμένες πληγές» του, αυτές που τον πονούν. Τα «Απομνημονεύματα» δεν είναι μια απλή ιστορική μαρτυρία. Προγραμμάτισαν τη ροπή της συλλογικής μας συμπεριφοράς στις δεκαετίες της μεταπολίτευσης. Ήταν η Βίβλος της αδικημένης, πληγωμένης, κατά συνέπεια θυμωμένης Ελλάδας. Κατά παράδοξο τρόπο την υπεράξια του την έδωσαν δύο αστοί διανοούμενοι, ο Σεφέρης και ο Θεοτοκάς. Δεν ξέρω πώς θα αντιδρούσαν οι ίδιοι αν άκουγαν τον ύμνο του ΠΑΣΟΚ: «μόνον να γράφεις τ' όνομά σου κι εκείνο το 'μαθες μισό...». Θα μου πείτε οι ίδιοι είχαν ανακηρύξει την αγραμματοσύνη του σε προτέρημα της ελληνικής ψυχής. Το πλατωνικό «λογιστικό» είναι για τους Δυτικούς. Εμείς είμαστε με το θυμολογικό, κι ας είχαν οι ίδιοι ανεπτυγμένο «λογιστικό».

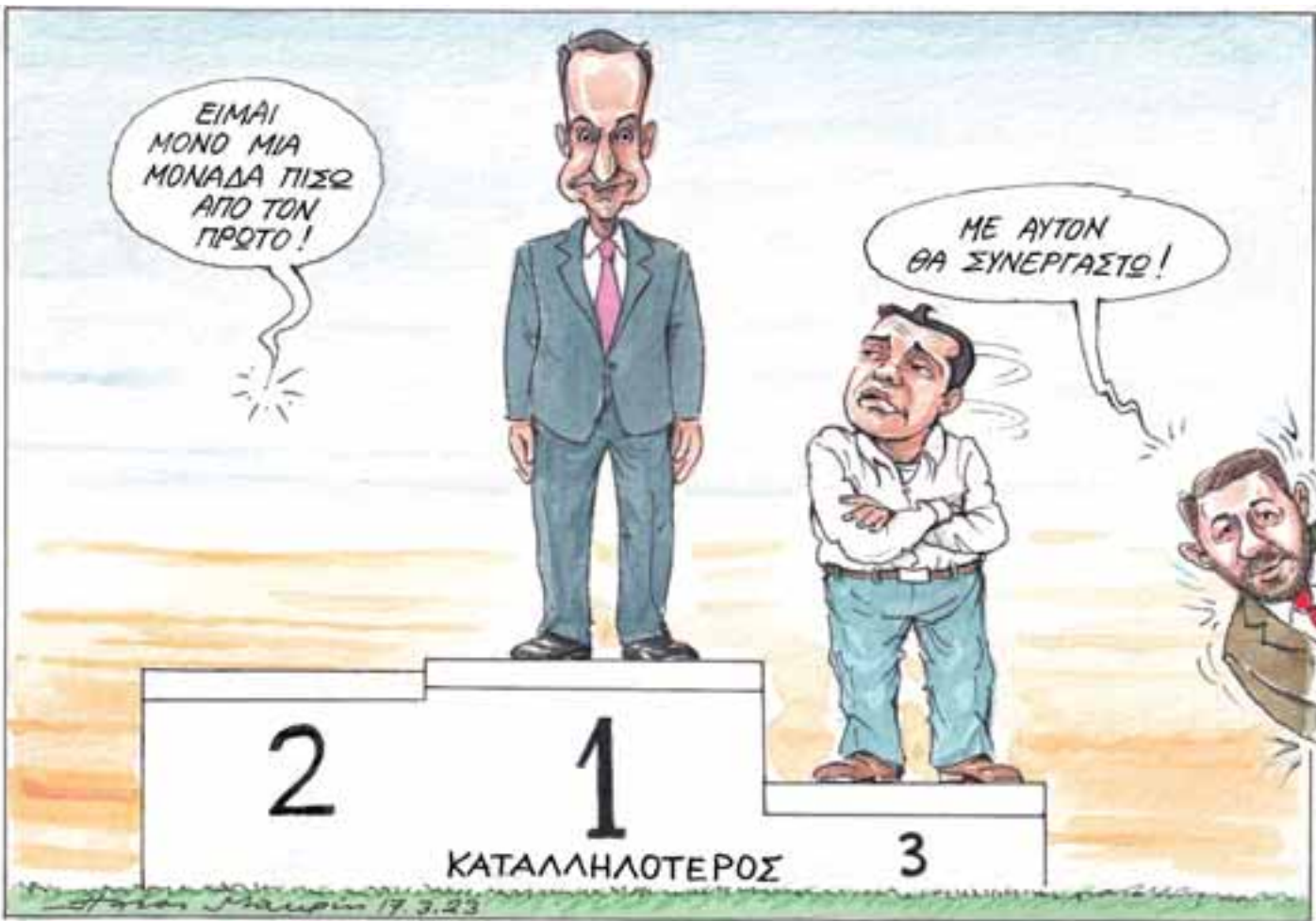
Είμαστε μια κοινωνία που δρα

αντανακλαστικά. Εξαντλούμε τη δύναμη του θυμικού μας εναντίον κάποιων οι οποίοι θεωρούμε ότι θέλουν να το χειραγωγήσουν. Πότε οι Αμερικανοί, όπως στις δεκαετίες του εβδόμηντα και του ογδόντα, πότε η Ευρώπη στον καιρό των μνημονίων. Αν δεν ήσουν θυμωμένος το 2011 δεν ήσουν Έλληνας. Ήσουν γερμανοτσολιάς ή δεν ξέρω τι άλλο. Και το 2018 στο Μάτι, και το 2023 στην πανωλεθρία των Τεμπών; Δεν φταίνε ούτε οι Αμερικανοί, ούτε οι Ευρωπαίοι. Φταίει, και στις δύο περιπτώσεις, το παράλυτο Διμόσιο στο οποίο έχουμε εμπιστευθεί την ασφάλειά μας και τις ζωές μας. Τα δύο αυτά γεγονότα σηματοδοτούν την πανωλεθρία του ίδιου μας του συλλογικού εαυτού.

Είμαστε μια θυμωμένη κοινωνία. Τον θυμό μας τον ζούμε στην καθημερινότητά μας. Μικρές δόσεις από δηλητήριο του τύπου που περνάει με κόκκινο. Αυτό που ζήσαμε στα Τέμπη είναι μια υπερβολική δόση από δηλητήριο. Και ξεσπάκωσε τον θυμό μας. Αλήθεια, ποτέ ήταν ο συλλογικός μας θυμός μετά το ολοκαύτωμα στο Μάτι; Ήταν σιωπηλός τότε ο θυμός και τη τιμημά του το κατέβαλε ο ΣΥΡΙΖΑ και ο συγκυβερνήτης του

στην κάλπη. Σήμερα είναι θορυβώδης: απεργίες, συλλαλητήρια. Όσοι τα οργανώνουν προσδοκούν τη νεκρανάσταση του συλλογικού θυμού που οδήγησε στο 2015 και στις καταστροφικές του συνέπειες. Παραγνωρίζουν όμως την απογοήτευση και την κόυραση που προκάλεσε το ξέσπασμα του θυμού. Είμαστε μια κοινωνία κουρασμένη από τον θυμό της.

Είναι η αισιόδοξη προοπτική, θα μου πείτε. Μια κοινωνία η οποία έχει συνειδητοποιήσει ότι ο θυμός είναι αντανακλαστική αντίδραση και αρχίζει να αναζητά τη δημιουργική δράση. Είναι δέσμια της παιδείας του θυμού, της οργής, με την οποία έχει ταυτίσει την ψυχή της. Δημόσιοι υπάλληλοι θυμωμένοι με το Δημόσιο το οποίο ελέγχουν. Δεν έχει σημασία η πολιτική τους τοποθέτηση. Το Δημόσιο είναι υπεράνω. Και εκεί αρχίζει η ευθύνη της πολιτικής ηγεσίας. Υπάρχει κάποια πολιτική δύναμη η οποία μπορεί να θεραπεύσει την ψυχασθένεια του Δημοσίου; Είναι το πιο σοβαρό κριτήριο για την ψήφο στις επερχόμενες εκλογές. Όσο για τον θυμό, ας τον αφήσουμε να ξεθυμάνει. Αυτή είναι η φύση του.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. Imakris@kathimerini.gr

Εχθρός της κοινωνίας η μάζα

Του **ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ**

Ταυτότητα και περιεχόμενο της πολιτικής Αριστεράς είναι ο σοσιαλισμός – στα ελληνικά, κοινωνισμός. Σημαίνει την επιλογή και επιδίωξη κοινωνικοκεντρικών προτεραιοτήτων, την αντίθεση και αντίσταση στον ατομοκεντρικό ωφελισμό. Η πραγμάτωση κοινωνίας πολιτών, η ανάδειξη της δυναμικής των σχέσεων κοινωνίας της ζωής, η εναντίωση στις θωρακίσεις του εγωτικού συμφέροντος είναι η ταυτότητα της Αριστεράς. Οι στρατηγικές για την επιδίωξη των στόχων της μπορεί να μεταβάλλονται, όχι όμως και η ταυτότητα, ο καθοριστικός προσδιορισμός της.

Η μαρξιστική στρατηγική επέμεινε στον διεθνιστικό χαρακτήρα της Αριστεράς. Αυτό που πρωταρχικά την ενδιέφερε ήταν να ενωθούν οι προλετάριοι όλων των εθνών σε αγώνα για κοινωνικές κατακτήσεις, πέρα από σύνορα και πατριδές. Η στρατηγική απέτυχε, γέννησε ιμπεριαλιστικούς ηγεμονισμούς και εφιαλτικά ολοκληρωτικά καθεστώτα, παραμόρφωσε το σοσιαλιστικό όραμα της κοινωνίας των αναγκών σε τυραννία κατεξουσιασμού, αστυνόμευσης και τρόμου, σε έσχατο εξευτελισμό της ανθρωπίνης ύπαρξης και συνύπαρξης.

Ο διεθνισμός της μαρξιστικής

Αριστεράς ήταν τυπικό προϊόν μιας ανθρωπολογίας θεμελιωμένης στον Ιστορικό Υλισμό. Δεν έβλεπε (μόνο ο Λούκατις το κατάγγειλε απερίφραστα) ότι ο Ιστορικός Υλισμός ήταν πρωτίτως η αυτοσυνειδησία του καπιταλισμού. Υιοθετώντας η Αριστερά τον Ιστορικό Υλισμό, υποκρεωνόταν να παίξει στο γήπεδο του αντιπάλου και με τους όρους που επέβαλε ο αντίπαλος. Η καταρρευση των καθεστώτων του «παράκτου» σοσιαλισμού επαλήθευσε την υπεροχή του πρώτου διδάξαντος. Ήταν το αποτέλεσμα της δυναμικής του καπιταλιστικού διεθνισμού και ο θρίαμβός του.

Σήμερα, η παγκοσμιοποίηση της καπιταλιστικής οικονομίας μοιάζει να είναι η πιο χειροπιαστή απειλή που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα. Οι κοινωνικοί θεσμοί, οι πολιτικές διαδικασίες, οι δημοκρατικές κατακτήσεις φαντάζουν ανίχυρες σκίες μπροστά στην κυριαρχική εξουσία του διεθνοποιημένου τζόγου των χρηματιστηρίων. Οι σημαντικότερες πολιτικές επιλογές υποτάσσονται στα κελεύσματα της νομισματικής οικονομίας, που την πορεία τους καθορίζουν παντελώς ανεξέλεγκτοι παράγοντες. Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και ιστορικές παραδόσεις, που συγκροτούν την προϋπόθεση της συνοχής των τοπικών κοινω-

νιών (την αφετηρία για το κατόρθωμα της πολιτικής κοινωνίας) σαρώνονται σήμερα από μια παγκοσμιοποιημένη υποκοιλούρα. Θάβονται στην ομοιομορφία, στον πθηκισμό του «εκσυγχρονισμού», στον αισθητικό εκβαρβαρισμό.

Όμως, η ακόμα λεγόμενη «Αριστερά» δείχνει να μην καταλαβαίνει τίποτα από όσα συμβαίνουν στον πλανήτη μας, από τις καινούργιες ιστορικές απαιτήσεις που δημιουργούνται: Αν «Αριστερά» εξακολουθεί να σημαίνει κοινωνικοκεντρικές προτεραιότητες, κοινωνικό όραμα, ποια άλλη στρατηγική μπορεί να υιοθετήσει εκτός από την αντίσταση στον ισοπεδωτικό διεθνισμό του κυρίαρχου Ιστορικού Υλισμού; Και αντίσταση σημαίνει: καλλιέργεια της συνοχής κάθε τοπικής κοινωνίας, όπου συνοχή σημαίνει την ελευθερία αγαπητικής αυθυπερβάσης και αυτοπροσφοράς, καλλιέργεια των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, άρνηση της ομοιομορφίας που φτωχαίνει τη ζωή και την αναγκάζει να οπισθοδρομεί. Το πολιτικό πρόταγμα της Αριστεράς σήμερα απαιτεί την επαναθεμελίωση της στρατηγικής της με συνεπή άρνηση των ιστορικο-υλιστικών κριτηρίων. Απαιτεί ανθρώπολογική βάση, ικανή να αντιπαλέψει την απανθρωπία της καταναλωτικής «εξατομικεύσης»: την

εκδοχή του ανθρώπου σαν αδιαφοροποίητης καταναλωτικής μονάδας.

Οι Έλληνες δεν είμαστε ένας κχεσινός λαός μέσα στην Ιστορία, ξέρουμε, από την πείρα αιώνων, ότι η συλλογική ιστορική παρουσία σώζεται, όταν η ζωή και η χαρά της ζωής κοινωνούνται, όχι όταν πρωτεύουσα συλλογική μέριμνα είναι ο θεσμικά θωρακισμένος ατομοκεντρισμός. Ο πολιτισμός (ποιότητα της ζωής) προϋποθέτει την προτεραιότητα του εμείς και όχι του εγώ, η πολιτική είναι άλληλη ατομικής αυθυπερβάσης και αυτοπροσφοράς, είναι κοινότητα και κοινοτικός βίος, γλωσσική καλλιέργεια, γιορτή και πανηγύρις.

Εστώ και μόνο η πολιτισμική αυτή συνείδηση θεμελιώνει εγρήγορη ενεργού μετοχής στην Ιστορία. Όταν το παρελθόν βιώνεται ως αφορμή κενής καύχησης, χάνεται η ιστορική (κοινωνική) δυναμική της δεδομένης εμπειρίας. Είναι ο πιο επικίνδυνος αντίπαλος των ιστορικών κοινωνιών: να εφησυχάζουν οι κληρονόμοι για τα κατορθώματα των προγόνων, να παραιτούνται ανέμελοι στην ένδοξη φθιμη, να νεκρώνουν, χωρίς να καταλαβαίνουν ποια πολύτιμη παρακαταθήκη εξουδετερώνει η επιπολαιότητα της καυχσιολογικής φλυαρίας τους.

Ας διδαχθούμε από το Ισραήλ

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Το κράτος του Ισραήλ στην ελληνόφωνη δημόσια σφαίρα, σε Κύπρο και Ελλάδα, έχει ταυτιστεί με τον μύθο της ασφάλειάς του, τους νικηφόρους πολέμους της σύγχρονης ιστορίας του (1967, 1973) και τα υπερσύγχρονα οπλικά συστήματα τα οποία κατασκευάζει. Συχνά το βλέπουμε μέσω της ματιάς της δημοφιλούς σειράς του Netflix «Fauda» και από τις εξωτικές ιστορίες που αποτυπώθηκαν σε σε-λιλόντ για τη δράση της Μοσάντ, όπως το σπιλμπεργκικό «Munich».

Το κράτος του Ισραήλ, όμως, δεν είναι μόνο η ισχύς του ή η κατοχή και ο εποικισμός των παλαιστινιακών εδαφών ή η υπέρμετρη βία που βλέπουμε κάθε φορά που ο IDF εμπλέκεται σε πολεμικές συγκρούσεις με τους τρομοκράτες της Χαμάς. Το Ισραήλ, και όχι τυχαία, χαρακτηρίζεται διεθνώς ως η μοναδική δημοκρατία στη Μέση Ανατολή. Και όταν σε Κύπρο κι Ελλάδα ανακαλύψαμε στο πλαίσιο της διμερούς και πολυμερούς διπλωματίας το κράτος του Ισραήλ, ως ένα πολύτιμο φίλο και εταίρο στην περιοχή, δώσαμε περισσότερη έμφαση στην ασφάλεια και όχι στο δημοκρατικό του παράδειγμα. Μια πορεία που, από τη σύγχρονη ίδρυσή του, στηρίχθηκε σε ανθρώπους που επιβίωσαν από το Ολοκαύτωμα και που έστησαν το κράτος τους στο πλαίσιο ισχυρών δημοκρατικών παραδόσεων και απίστευτων ιστοριών ανθρώπινης αντοχής και αξιοπρέπειας. Και που κατόρθωσαν να την εμπεδώσουν σε κάθε έκφανση της πολυτάραχης σύγχρονης ιστορίας τους. Από τη δική του Άιχμαν μέχρι τις γενναίες προσπάθειες για ειρήνευση στην περιοχή, στο Καμπ Ντέιβιντ, το 1978 και στο Όσλο, το 1993.

Αυτό που συμβαίνει στο Ισραήλ μετά από μια έντονη περίοδο ακυβερνησίας σχεδόν τεσσάρων ετών, αποκτά ξεχωριστή σημασία. Ο —ιδιαίτερα δημοφιλής σε Ελλάδα και Κύπρο— Μπενιάμιν Νετανιάχου επανекλέχθηκε πρόσφατα στην ίσως πιο ακροδεξιά κυβέρνηση όλων των εποχών στη χώρα. Κι επιπλέον, ενώ κατηγορείται για πολύ σοβαρά σκάνδαλα διαφθοράς, προωθεί μια σειρά νομοθετικών μεταρρυθμίσεων προκειμένου ο ίδιος να αποποιηθεί την πολιτική ευθύνη των πράξεών του. Και να απαλλαγεί, ουσιαστικά, από τις κατηγορίες. Ο «Μπίμπι» επανεξελέγη μάλιστα, ενώ το σύνολο της ψήφου εναντίον του ήταν μεγαλύτερο από την ψήφο υπέρ του —σε ένα εκλογικό σύστημα που λόγω μέτρου δεν επέτρεψε στα μικρά μετριοπαθή κόμματα να εισέλθουν στην «Κνέσετ».

Κι όμως ο κόσμος αντιδράει απέναντι σε αυτή την εξόφθαλμη περίπτωση «συνταγματικής» (το Ισραήλ δεν διαθέτει γραπτό Σύνταγμα) παρέμβασης στη δικαστική λειτουργία. Στον ορισμό δηλαδή της χειραγώγησης του γράμματος και του πνεύματος του Νόμου, με άλλα λόγια της διαφθοράς.

Εδώ και δέκα εβδομάδες, εκατομμύρια πολιτών, από κάθε ιδεολογική προέλευση, κατακλύζουν τους δρόμους των μεγάλων πόλεων του Ισραήλ κάθε Σάββατο και διαμαρτυρούνται. Αξιοσημείωτο είναι πως οι έφεδροι στρατιώτες συμμετέχουν μαζί με αυτές τις διαδηλώσεις, η ρακοκοκαλιά δηλαδή της πραγματικής άμυνας του κράτους του Ισραήλ πέραν του επαγγελματικού στρατού λόγω μεγεθών. Και οι πρώτοι που αντέδρασαν στους πολέμους του 1967 και του 1973 κτιζοντας τον μύθο του αήττητου ισραηλινού στρατού. Πραγματική δημοκρατία στην πράξη. Εμπεδωμένα δημοκρατικά αντανακλαστικά.

Στην Κύπρο δεν υπάρχει η αντίστοιχη κουλτούρα αντίδρασης κάθε φορά που αντιμετωπίζουμε εξόφθαλμες περιπτώσεις αδιαφάνειας, διαφθοράς ή αναποτελεσματικής λειτουργίας της Δικαιοσύνης. Ζούμε στη χώρα που αν και ανήκει κι αυτή τρόπον τινά στη Μέση Ανατολή και είναι και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κανείς δεν την γνωρίζει ως «τη μοναδική δημοκρατία της Μέσης Ανατολής και επιπλέον κράτος-μέλος της Ε.Ε.», όπως θα έπρεπε να ήταν και το branding μας.

Ας διδαχθούμε συνεπώς από το Ισραήλ. Έχουμε πολλά να μάθουμε πέραν των SPIKE NLOS, των drones και των φοβερών εργαλείων για την κυβερνοασφάλεια.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Φωτογραφία που κυκλοφόρησε από το επίσημο Κεντρικό Πρακτορείο Ειδήσεων της Βόρειας Κορέας (KCNA) δείχνει τον διππειρωτικό βαλλιστικό πύραυλο Hwasong-rho-17, που εκτοξεύτηκε σε άσκηση από τον στρατό της Βόρειας Κορέας στο Διεθνές Αεροδρόμιο της Πιονγκγιάνγκ.

Η αθόρυβη διπλωματία μπροστά

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Συνάντηση Κ. Μητσοτάκη - Ν. Χριστοδουλίδη στην Αθήνα στις 13/3, όπου μεταξύ άλλων ανακοινώθηκε η «θεσμοθέτηση του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας μεταξύ των δυο χωρών». Ένα τέτοιο σώμα όπως το ΑΣΣ συνηθίζεται στις διεθνείς πρακτικές, αλλά στις σχέσεις Κύπρου-Ελλάδας κάνει μόνο ζημιά. Τέσσερεις μέρες μετά την ανακοίνωση, ο Ε. Τατάρ έλαβε μέρος στη Σύνοδο του «Συμβουλίου των Τουρκικών Κρατών» στην Άγκυρα μετά από πρόσκληση Ερντογάν και με τη συμμετοχή, πέραν των ηγετών των κρατών-μελών της Κ. Ασίας και του πρωθυπουργού της Ουγαρίας Β. Όρμπαν! Ο Ν. Χριστοδουλίδης δήλωσε πως «ενημέρωσα τον κ. Μητσοτάκη για την ανάγκη ενεργότερης εμπλοκής της Ε.Ε. στις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού». Αλλά «ενεργότερη» δεν υπάρχει. Ενεργότερη υπήρξε. Γενεύη, Σύνοδος για την Κύπρο, 1/2017, παρών ο γ.γ. του ΟΗΕ, παρών ο πρόεδρος της Επιτροπής Ζ.Κ. Γιούνκερ. Παρών ο ειδικός απεσταλμένος Γιούνκερ, Πίτερ Βαν Νούφελ. Ο Γιούνκερ ήταν πρόεδρος της Επιτροπής, ο επικεφαλής της «κυβέρνησης» της Ε.Ε. Κατά συνέπεια πιο πάνω, «ενεργότερη» από τη συμμετοχή του προέδρου της Επιτροπής δεν υπάρχει. Το σημερινό αφορά προσπάθεια να ξανασημειεί ένα έργο που εκτροχιάστηκε με αιτία. Ο ΠτΔ σημείωσε επίσης πως υπάρχουν «κοινές περιφερειακές δράσεις που αποδεικνύουν στην πράξη την προσπάθεια της Ελλάδας και της Κύπρου να είναι πυλώνες ασφάλειας και σταθερότητας στην περιοχή». Προφανώς η έννοια των λέξεων δεν έχει κάποια αξία. Η Κύπρος είναι πυλώνας ανασφάλειας (στρατιω-

τική κατοχή του 37% του εδάφους της) και πυλώνας αστάθειας (Πράσινη Γραμμή, εκτός Σένγκεν, εκτεθειμένη στα ισοζύγια ισχύος στους πέντε ανέμους). Από την πλευρά του ο Κ. Μητσοτάκης υπογράμμισε ότι «η Αθήνα στηρίζει την προσπάθεια του νέου Κύπριου Προέδρου για ενεργότερη ευρωπαϊκή εμπλοκή στο Κυπριακό». Αν και ο στόχος είναι σωστός, ο τρόπος με τον οποίο προωθείται είναι αντι-

Στα παλιά χρόνια, παλιοί Έλληνες διπλωμάτες γνώριζαν το Κυπριακό εις βάθος, εξέδιδαν βιβλία (όπως ο «πρύτανης» τους Β. Θεοδωρόπουλος), γινόνταν μια σοβαρή συζήτηση. Επίσης στα χρόνια των μεγάλων αντιπαράθεσεων (Κ. Καραμανλής, Α. Παπανδρέου) το Κυπριακό έπαιζε «πρώτο τραπέζι πίστα».

παραγωγικός, εφόσον εμφανίζεται ως πρωτοβουλία Λευκωσίας ή Λευκωσίας-Αθηνάς, και στην οποία οι άλλοι παίκτες οφείλουν να «συμφωνήσουν». Δεν προωθούνται έτσι στόχοι με πολλές διαστάσεις και ιδιαιτερότητες. Μόνο η αθόρυβη διπλωματία βοηθά.

Ύστερα ακολούθησαν οι συναντήσεις Χριστοδουλίδη με τους ηγέτες των ελληνικών κοινοβουλευτικών κομμάτων. Ένα απόσπασμα από τις δηλώσεις ενός εκάστου: Αλέξης Τσίπρας, πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ: «Καλωσορίζω τη δέλωσή σου (του Ν. Χρ.) για επα-

νέναρξη των διαπραγματεύσεων από εκεί που σταμάτησαν στο Κραν Μοντανά». Νίκος Ανδρουλάκης, πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ: «Η Ε.Ε. να συμμετέχει θεσμικά στις διαπραγματεύσεις που θα φέρουν ευημερία και μια πραγματικά βιώσιμη λύση στην Κύπρο». Δημήτρης Κουτσούμπας, γ.γ. του ΚΚΕ: «Το ΚΚΕ στηρίζει λύση του Κυπριακού σε μία ενιαία χώρα, ένα κράτος με μία διεθνή προσωπικότητα, ιθαγένεια και κυριαρχία χωρίς στρατό κατοχής και εγγυήσεις, αλλά και βάσεις, μια κοινή πατρίδα Ε/κ και Τ/κ». Κυριάκος Βελόπουλος, πρόεδρος της Ελληνικής Λύσης: «Οι ελληνικές κυβερνήσεις πρέπει να προχωρήσουν στη χάραξη κοινής ΑΟΖ Κύπρου και Ελλάδας και πρέπει να προχωρήσει ο ενεργειακός σχεδιασμός μέσω του αγωγού East Med». Γιάννης Βαρουφάκης, γραμματέας του ΜέΡΑ25: «Το ΜέΡΑ25 στηρίζει μία λύση προς όφελος όλων των κατοίκων του νησιού, Ελλήνων, Τούρκων, Αρμενίων και Μαρωνιτών».

Στα παλιά χρόνια, παλιοί Έλληνες διπλωμάτες γνώριζαν το Κυπριακό εις βάθος, εξέδιδαν βιβλία (όπως ο «πρύτανης» τους Β. Θεοδωρόπουλος), γινόνταν μια σοβαρή συζήτηση. Επίσης στα χρόνια των μεγάλων αντιπαράθεσεων (Κ. Καραμανλής, Α. Παπανδρέου) το Κυπριακό έπαιζε «πρώτο τραπέζι πίστα». Ύστερα ήρθε ο Γιάννος Κρανιδιώτης, πρώτα με Α. Παπανδρέου, αργότερα με Κ. Σημίτη. Εισήγαγε στο ΥΠΕΣ Ελλάδας το «Cyprus time». Ύστερα τα 2 Ελσίνκι, ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Ηγεσία Κ. Σημίτη, με Θ. Πάγκαλο, Γ. Κρανιδιώτη, Χ. Ροζάκη, Γ. Παπανδρέου, Ν. Θέμελη, Π. Ιωακειμίδη: η «χρυσή εποχή» της ελληνικής διπλωματίας. Ύστερα ήρθαν οι «κιφήνες» -Καραμανλής ο αχθοφόρος, Μολυβιάτης ο ιθύνων νους της κατάσβε-

σης της «διπλωματίας Κρανιδιώτη», αυτής των δισυνδέσεων.

Οι δηλώσεις της ελληνικής κοιμητικής ηγεσίας μετά τις συναντήσεις με τον Ν. Χριστοδουλίδη, μιλούν από μόνες τους: ελάχιστα ασχολούνται με το Κυπριακό, ελάχιστα κομματικά στελέχη βρίσκονται πίσω από τους ηγέτες για να εργαστούν πάνω στο θέμα. Σλόγκαν και αοριστολογίες, βασικά ό, τι θυμούνται από προηγούμενη συνάντηση που έτυχε να ήταν παρόντες. Όμως είναι η Κύπρος που έχει την ευθύνη να καθορίζει το σκηνικό στο Κυπριακό, με πλήρη ανάπτυξη πολιτικής για την επίλυση, το Πλαίσιο Γκουτέρες, τα ΜΟΕ, τη συμπερίληψη της τ/κ κοινότητας στις πρόνοιες της Συνθήκης Προσχώρησης στην Ε.Ε., (16/4/2003, Στοά του Αττάλου), τα Ευρωτουρκικά, τη δισυνένδεσή τους με το Κυπριακό, τα ενεργειακά. Με άποψη για τις ε/τ σχέσεις: η καλύτερη υποστήριξη της Ελλάδας στο Κυπριακό είναι ο διάλογος με την Τουρκία, η συνεπής διερεύνηση του τοπίου για από κοινού προσφυγή στη Χάγη για τις διαφορές στο Αιγαίο. Αλλά, ως γνωστόν, είμαστε στον αστερισμό των σλόγκαν. Γι' αυτό και το κλασικό, «δεν υπάρχει ούριος άνεμος για πλοίο που δεν γνωρίζει τον προορισμό του»...

Υγ.: Η απονομή του Μεγαλόσταυρου του Τάγματος του Σωτήρος και του Χρυσού Μεταλλίου της Βουλής των Ελλήνων στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ένα μήνα από την εκλογή του στο αξίωμα, δείχνει ότι η τυποποιημένη αβροκροσύνη αφαιρεί σοβαρότητα και από τις δύο πλευρές. Η εννίκωψη στις ελληνο-κυπριακές σχέσεις αργεί χαρακτηριστικά...

www.larkoslarkou.org.cy

Αφομοιώνεται λογοτεχνικά; Προσφέρεται ηχητικά;

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Δεν έχω διαβάσει ακόμα όλες τις αντιδράσεις στα Μέσα κοινωνικής δικτύωσης, από ανθρώπους της λογοτεχνίας ή από τέλος πάντων ανθρώπους που χρησιμοποιούν τη γλώσσα ως επαγγελματικό εργαλείο (τους γραφιάδες των εφημερίδων, καλή ώρα), για το κείμενο της Λίνας Πανταλέων στο ηλεκτρονικό περιοδικό «Ο Αναγνώστης» («Τι γλώσσα μιλάει η ελληνική πεζογραφία;»). Εντόπισα όμως τις δύο κατηγορίες αντιδράσεων που εμφανίζονται μεταξύ των Ελλήνοκυπρίων κάθε φορά που επιχειρείται στην Ελλάδα μια ανάγνωση της γλωσσικής αλλά και της πολιτισμικής μας ιδιαιτερότητας και ταυτότητας.

Η μία αφορά τις αντιδράσεις που απορρίπτουν την κάθε τέτοια προσπάθεια ως εχθρική επιβολή

«καθαρότητας» από ένα εθνικό κέντρο που είναι στην καλύτερη περίπτωση μονοκόμματο στις προ-σεγγίσεις του και στη χειρότερη ξένο. Η άλλη αφορά τις αντιδράσεις που αντιμετωπίζουν με παράπονο και θυμό αυτές τις αναγνώσεις ως προσβολές που αρνούνται στον Ελληνοκύπριο την πολυπόθητή του «ελληνικότητα».

Πρόκειται για συναισθηματικές αντιδράσεις που εύκολα μπορούν να μας παρασύρουν στις ίδιες κουραστικές συζητήσεις περί ταυτότητας, όπου το κάθε άτομο ερμηνεύει καταστάσεις και προθέσεις οπαδικά, χωρίς να εξετάσει την ουσία της επίμαχης αναφοράς, το από πού προκύπτει, και τι λένε οι αντιδράσεις που προκαλεί για εμάς τους ίδιους.

Για να εξηγημαστε, κι εγώ θεωρώ προβληματική την αναφορά στην κυπριακή διάλεκτο στο κεί-

μενο. Όμως είναι πιο χρήσιμο να επιχειρήσουμε μια ανάλυσή του αντί να βγάλουμε τα συναισθήματα μας περίπατο. Το κείμενο της Λίνας Πανταλέων δεν έχει ως κύριο θέμα τη χρήση των διαλέκτων της ελληνικής γλώσσας στη λογοτεχνία, πόσο μάλλον τη χρήση της κυπριακής (διαλέκτου ή γλώσσας) την οποία χρησιμοποιεί ως παράδειγμα.

Το άρθρο παραθέτει κάποιες σκέψεις για τη χρήση της γλώσσας ως εργαλείου και ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει τη χρήση των ιδιωματισμών ή των διαλέκτων γενικότερα δεν περιέχει απαραίτητα κάτι προσβλητικό. Η επιλογή της γραφής στη διάλεκτο, μας λέει η κ. Πανταλέων «μπορεί να αποβεί καταστροφική για το κείμενο, στην περίπτωση που οι συγγραφείς δεν συνειδητοποιούν πως ο ιδιωτισμός λειτουργεί λογοτεχνικά μόνο κατόπιν επεξεργασίας».

Στην περίπτωση της κυπριακής το πιο πάνω ισχύει με την έννοια πως δεν ταιριάζει η γραφή σε αδιάκριτα, φολκλωρικά ή σύγχρονα κυπριακά σε πλαίσια όπου δεν ταιριάζουν χρονικά ή λογοτεχνικά. Όπως παίζει κανείς με τη γλώσσα για να καταγράψει το πώς μιλούν οι πραγματικοί άνθρωποι, ή όπως την επεξεργάζεται ώστε να μην αποτελεί απλή μεταγραφή της ομιλίας αλλά μια αναπαράσταση της προφορικής ομιλίας στον γραπτό λόγο, έτσι θα πρέπει να «παίζει» και με τη διάλεκτο.

Το προβληματικό σημείο του άρθρου δεν είναι η θέση ότι «ιδιαιτέρες δυσκολίες παρουσιάζει η κυπριακή διάλεκτος», γιατί οι δυσκολίες αυτές υπάρχουν για τους λογοτέχνες που αξιοποιούν τη διάλεκτο, «εν μέρει ή εξ ολοκλήρου», στα έργα τους. Είναι, για παράδειγμα, η μεταγραφή των ήχων της κυ-

πριακής κατά τρόπο κοινά αποδεκτό και συνεπώς, ή η χρήση της σωστής ποικιλίας της διαλέκτου για απόδοση ενός χαρακτήρα ή τόνου στην αφήγηση.

Το πρόβλημα βρίσκεται στην ερμηνεία της κ. Πανταλέων πως η κυπριακή διάλεκτος «δεν δείχνει ότι μπορεί να αφομοιωθεί λογοτεχνικά, δεν προσφέρεται ηχητικά ή ενδεχομένως να αντιστέκεται στη λογοτεχνική της επιμέλεια», και κυρίως στις συστάσεις της στη Νάσια Διονυσίου και τη Μαρία Ιωάννου πως τα κείμενά τους θα ήταν καλύτερα «αν απουσίαζαν τα κομμάτια στην κυπριακή διάλεκτο». Ναί, όπως γράφει η κ. Πανταλέων, θα ήταν καλό ένα λογοτεχνικό έργο να μη χρειάζεται γλωσσάρι. Το τι σημαίνει αυτό για τον χαρακτήρα του κειμένου περνά μέσα από το κοινό για το οποίο γράφεται. Εδώ ακριβώς βρίσκεται το λάθος στον

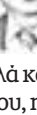
τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το επιχείρημα, στην υπόνοια πως η αξία του έργου μιας Κύπριας λογοτέχνιδας συνδέεται με το ποιο κοινό θα επιλέξει να βοηθήσει να το κατανοήσει -και στην υπόνοια πως η γλωσσική, πολιτισμική και ακόμα και πολιτισμική εμπειρία πρέπει να περνά μέσα από ένα τεστ κατανόησης.

Η αναφορά της Λίνας Πανταλέων στον Σωτήρη Δημητρίου, ο οποίος έγραψε στην απειρωτική διάλεκτο, δείχνει πως συμφωνεί πως είναι εφικτή η λογοτεχνική χρήση της διαλέκτου κατά τρόπο που να γίνεται κατανοητή, αν όχι απαραίτητα λέξη προς λέξη αλλά στο πλαίσιο ενός έργου. Γιατί λοιπόν η κυπριακή «δεν δείχνει ότι μπορεί να αφομοιωθεί λογοτεχνικά» ή «δεν προσφέρεται ηχητικά»;

ykakouris@gmail.com

Το χειροφίλημα
της Αννίτας

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Μια στιγμήούλα, μια απλή κίνηση, μια αυθόρμητη έκφραση αρκεί, για να φανερώσει ένα ολόκληρο κόσμο, την ταπεινή αλλά και μέγιστη παράδοση της Κύπρου, η οποία χάνεται στους αιώνες. Η Αννίτα Δημητρίου, από τους Τρούλλους και τη Γιαλούσα, κατά την ιστορική, πανηγυρική τελετή ανακήρυξης της ως νέα πρόεδρος του ΔΗΣΥ, ενώπιον εκατοντάδων οπαδών του κόμματος και σε απευθείας τηλεοπτική μετάδοση σε ολόκληρη την Κύπρο και σε όλους τους αποδέκτες, σφισταγκάλισε τη μαυούλα της, η οποία πετούσε από τη χαρά της. Και ξαφνικά, η Αννίτα έσκυψε και φίλησε το χέρι της μάνας της, αφήνοντας τους πάντες αποσβολωμένους. Η ευχή της μάνας, σίγουρα αποτελεί την ισχυρότερη δύναμη για τη νεαρή Αννίτα, η οποία ήδη φορτώθηκε στους ώμους της τις προσδοκίες και τις ελπίδες τουλάχιστον της μισής Κύπρου. Η Αννίτα Δημητρίου ήδη γράφει ιστορίως η πρώτη γυναίκα Πρόεδρος της Βουλής και η πρώτη γυναίκα πρόεδρος του μεγαλύτερου κόμματος Κύπρου. Το χειροφίλημα της Αννίτας, σαν αστραπή αποκάλυψε ότι δεν είναι «χαμένος» ο ταπεινός κόσμος της Κύπρου. Το μυστικό άρωμα της «Ανατολής», με το οποίο ευωδιάζει το νησί, όπως το κατέγραψαν σε πλήθος κειμένων τους σπουδαίοι Κύπριοι και Έλληνες συγγραφείς, είναι ακόμη ζωντανό, σε αυτό το παραδεισένιο νησί.

Οι ευχές των παπάδων, των γονέων και των παιμπούδων ήταν αυτές οι οποίες γλίτωσαν πολλούς φαντάρους κατά την εισβολή, όπως ακόμη και σήμερα πολλοί ομολογούν. Το θάμυρα λειτούργησε σύμφωνα με μαρτυρίες πολλών πολεμιστών του 1974. Κατά την ακολουθία του γάμου, ακούγεται η περίπτωση ευχή: «Ευχαι γονέων στρίψιζην θεμέλια οίκων», ενώ η λαϊκή παροιμία, λέει ότι «Απ' ου ακούει του γονιού παρά γωνιάς τζοιμάται...». Ο σεβασμός στους πρεσβύτερους στην ηλικία, δεν είναι απλώς μια συνήθεια, αλλά κουβλά μέσα της μια ολόκληρη μεταφυσική δύναμη η οποία δίνει δύναμη στους νεότερους, αλλά και παρηγοριά στους μεγαλύτερους. Η ισοπέδωση των αξιών και των παραδόσεων, στο όνομα τάχα του εκσυγχρονισμού, αποτελεί μια πρόσκαιρη πλάνη. Στα δύσκολα, στα «δύο στενά», οι νεότεροι ψάχνουν πάντα τις συμβουλές των πρεσβυτέρων. Από την άσκη, οι καταστάσεις γίνονται πολύ δυσκολότερες, μέχρι και δραματικές, όταν οι πρεσβύτεροι φύγουν από τη ζωή και τότε οι νεότεροι αντιλαμβάνονται η ανεκτίμητο θησαυρό έχασαν από τη ζωή τους. Η ζωή σι

γούρα δεν μπαίνει σε καλούπια και από τη δημιουργία του κόσμου μέχρι και σήμερα υπάρχει το χάσμα των γενεών, οι επαναστάσεις των νέων και τελικά ο κύκλος της ζωής. Το μάθημα και το πάθημα είναι κοντά σε όσους αδυνατούν να αποδεχθούν τις συμβουλές και τη σοφία των πρεσβυτέρων.

Πριν από την εισβολή του 1974, ήταν καθημερινό το φαινόμενο τα παιδιά αλλά και οι μεγαλύτεροι στην ηλικία να φιλούν το χέρι του παπά του χωριού ή της ενορίας στις πόλεις, για να λάβουν την ευλογία του Θεού. Ακόμη όσοι κάθονταν στα καφενεία, στα καλντεριμιά και τα πεζούλια, σηκώνονταν όταν περνούσε ο παπάς και ζητούσαν την ευχή του. Οι παπάδες, οι δάσκαλοι όπως τους αποκαλούσαν, ήταν οι άνθρωποι οι οποίοι έτρεχαν και στήριζαν όλους τους ανθρώπους σε κάθε δύσκολη στιγμή της ζωής τους. Οι παπάδες τελούσαν τη Θεία Λειτουργία και αναζωογονούσαν πνευματικά όλους τους πιστούς. Το χειροφιλήμα ήταν -και είναι σε λιγότερο βαθμό σήμερα- και συνήθεια των παιδιών προς τους παππούδες. Αποτελεί το καλύτερο δώρο για τους πρεσβύτερους στην ηλικία, εκτός βεβαίως από αυτούς οι οποίοι νομίζουν ότι ακόμη είναι νεαροί και αναντικατάστατοι. Αλλά και οι παππούδες δεν παραλείπουν να προσφέρουν δωράκια στα παιδιά. Παλαιότερα λίγα «πωρικά», δηλαδή ξηρούς καρπούς, φρούτα και ενίοτε μερικά κέκμετα. Σήμερα στην εποχή της ευμάρειας, τα δώρα είναι πλουσιότερα και μερικές φορές και προκλητικά, αφού αξίζουν ολόκληρες περιουσίες.

Η λαϊκή παράδοση, η σοφία της Ανατολής, στεκόταν πάντα στο αδιόκοπο εκκρεμές μεταξύ επιτυχιών και αποτυχιών, μεταξύ αλαζονικών εξάρσεων και ταπεινών κινήσεων, μεταξύ παραδεισένια και κόλαση, μεταξύ ζωής και θανάτου... Στον χώρο της πολιτικής και όχι μόνο, τη μία μέρα «ωσαννά εν τοις υψίστοις... και την άλλη άρον άρον σταύρωσαν αυτόν...». Ο άγραφος πολιτικός κανόνας λέει ότι όσοι καταλαμβάνουν δημόσιο αξίωμα, θα πρέπει την ώρα που εκλέγονται να αποδεχόντο το αξίωμα να ετοιμάσουν και μια επιστολή παραιτήσεως. Η εξουσία αποτελεί χάρισμα, αλλά και υψηλότατο καθήκον προσφοράς. Και κάθε άνθρωπος κρίνεται από το παράδεισά του, η χρησιμοποίησή του τάλαντό του στην υπηρεσία των πολιτών, στη δικαιοσύνη των αδελφών του ή αν χρησιμοποίησε το τάλαντό του για να πατήσει επί πτωμάτων και να θρέψει τα πάθη του. Η ζωή είναι μικρή και ευτυχώς κανείς δεν είναι αναντικατάστατος.

kaparispan@yahoo.gr

Ελάχιστος χρόνος χρειάστηκε για να εκφυλιστεί το σοκ των Τεμπών σε ένα θλιβερό θέαμα που επαναλαμβάνεται σχεδόν μηχανικά εδώ και δεκαετίες. Οι κοινωνιολόγοι που μελετούν τη «συγκρουσιακή πολιτική» περιγράφουν τις πρακτικές της ως «ρεπερτόρια». Χωρίς να είναι πρωτότυπη, η ενχώρια εκδοχή της μας βοηθά να κατανοήσουμε κάτι διόλου αυτονόητο: γιατί συλλογικά συναισθημάτα, όπως το σοκ, το πένθος ή η διαμαρτυρία, καταλήγουν να αποτυούν αυτή τη συγκεκριμένη δημόσια έκφραση.

Το ρεπερτόριο παραπέμπει στην έννοια της παράστασης. Κεντρικό της συστατικό είναι η «πορεία», που αποτελεί και τον σκηνοθετικό της καμβά. Το να «ανέβει» μια παράσταση δεν είναι ποτέ τυχαίο ή αυθόρμητο. Απαιτεί συντονισμό, πόρους και βέβαια στοχοθέτηση, δηλαδή παραγωγούς. Αυτοί είναι τα πολιτικά κόμματα της Αριστεράς, με μπροστάρη συνήθως τον πατριάρχη του είδους, το ΚΚΕ, ενώ ακολουθεί η εξωκοινοβουλευτική Αριστερά, που είναι εκτός Κοινοβουλίου ακριβώς γιατί η παρουσία της στους δρόμους έχει maximum αντιστοιχία με την πραγματική της απήχηση. Συμμετέχει και ο ΣΥΡΙΖΑ, αλλά μόνο όταν βρισκόταν στην αντιπολίτευση – το 2008 είχε μάλιστα κομβικό ρόλο. Ακολουθούν τα συνδικάτα

(δηλαδή το Δημόσιο) που, παρά τη μειωμένη κοινωνική τους επιρροή, διατηρούν ακόμη μηχανισμούς κινητοποιήσιμης. Δίπλα σε αυτούς, παρασιτούν αλλά αποδεκτά, εμφανίζονται οι «αντιεξουσιαστές» με ειδικευση στα οπτικά εφέ που εξασφαλίζουν τη θεαματικότητα της παραστάσεως. Πάντα και παντού, άλλωστε, το κοινό επιθυμεί εντυπωσιακά πυροτεχνήματα. Κινητοποιούνται τα στελέχη, ετοιμάζονται τα πανό, εγκαθίστανται τα μεγάφωνα, με λίγα λόγια

Όταν έχεις πειστεί
πως «ζεις από θαύμα» ή
πως «αυτή είναι η Ελλά-
δα», τότε απλώς τροφο-
δοτείς μια αυτοεκπλη-
ρούμενη προφητεία.

σπάνεται το σκηνικό. Εννοείται πως ο στόχος είναι άμεσα και στενά πολιτικός μολοντί διαφέρει ανάλογα με την οργάνωση. Βασικό στοιχείο είναι και η σύγκριση και ανάμειξη ανάμεσα στις οργανώσεις αυτές.

Το σκηνικό έχει πλέον στηθεί και απομένει να καλυφθούν οι βασικοί ρόλοι που, όπως και σε κάθε εμπορικό θέαμα, διαχωρίζονται σε καλούς και κακούς. Οι κακοί

είναι τα MAT, οι «μπάτσοι» και η κυβέρνηση (ιδίως αν είναι δεξιά). Απέναντί τους οι καλοί, δηλαδή ο «αός», ρόλο που υποδύονται με μπριο, λόγω της μεγάλης τους εμπειρίας, οι διάφορες πολιτικές οργανώσεις. Καθώς είναι πα λιγοστοί, οι καθημερινές τους παραστάσεις περνούν απαρατήρητες. Όταν όμως οι συνθήκες είναι εκτακτες, η παράσταση γνωρίζει μεγάλες δόξες.

Αφενός αυξάνεται ο προϋπολογισμός των οπτικών εφέ, αφεντέρου εμπλοχίζεται η παράσταση με πλήθος κομπάρσων. Κάποιοι προσέρχονται λόγω εξαρτημένων αντανακλαστικών: συμμετείχαν σε πορείες ως μαθητές και φοιτητές και, παρότι έχουν εγκαταλείψει το σπορ, νοσταλγούν τα νιάτα τους. Άλλους, πιο καλοπροαίρετους και κυρίως νεότερους, τους συνεπαίρνει η ένταση της παράστασης, ερεθίζει τον νarkιστικό τους. Αισθάνονται πως εκφράζονται μέσα από τη συλλογική διαμαρτυρία, πως ζουν κάτι το ιδιαίτερο και το υπερβατικό, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι παρά κομπάρσοι σε μια παράσταση.

Τέλος, απαραίτητοι είναι οι κρά-
χτες: δημοφιλείς διαμορφωτές
γνώμης, «προοδευτικοί» δημοσιο-
γράφοι, διασκεδαστές, καλλιτέχνες
(συνήθως σε παρακμή) και δημό-
σιες προσωπικότητες εν γένει που ανε-
βάζουν τους τόνους και την έντα-

ση, εκπέμπουν από απλή εχθροπάθεια ως ακατέργαστο μίσος, φτιάχνουν ατμόσφαιρα και εξάπτουν τα πάθη.

Τι όμως αφήνουν πίσω τους αυτές οι πρακτικές; Σπάνια παράγουν άμεσο ποσοτικό αποτύπωμα όπως το 2015. Μπορεί να διανοηθεί κανείς την άνοδο του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία δίχως τους «Αγανακτισμένους»; Ουσιαστικά, λειτουργούν ως μηχανισμοί αναπαραγωγής τους. Καθώς ποτέ δεν εκλείπουν οι αφορμές, η συντηρία των παραγόντων παραμένει εν ζωή. Το σημαντικότερο ίσως κληροδότημά τους είναι η συστηματική καλλιέργεια μιας γενικευμένης αίσθησης ματαιότητας: η ενέργεια των πιο καλοπροαίρετων σταπαλιέλαια αδιέξοδα ή αντιπαραγωγικά και το κοινωνικό κόστος είναι μεγάλο, όπως άλλωστε απέδειξε περίτρανα η εμπειρία της κρίσης του μνημονίου. Ταυτόχρονα, η κοινωνία μοιλάζεται με μεγάλες δόσεις μίζερουμπισμού και κυνισμού. Όταν έχεις πεσει και πώς «ζεις από θάυμα», τότε απλώς τροφοδοτείς μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Οι παραστάσεις είναι μέρος του προβλήματος, όχι της λύσης.

Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, κάτοχος της έδρας Gladstone στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

ΕΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ

Η διαθήκη του δρος Μαρμπούζε

«Η διαθήκη του δρος Μαμπουζε» (Das Testament des Dr. Mabuse) είναι ταινία του Γερμανού σκηνοθέτη Φριτς Λανγκ, μαίτρ του γερμανικού εξπρεσιονισμού η οποία ολοκληρώθηκε το 1933. Συνέπρεσε μάλλον με την εκλογή του Χίτλερ στην καγκελαρία. Όταν ο δρ Γιόζεφ Γκαίμπλες ανέλαβε το υπουργείο Προπαγάνδας, απαγόρευσε την ταινία λέγοντας ότι θα έκανε κακό στην εικόνα του Τρίτου Ράιχ. «Η ταινία δείχνει ότι μια εξαιρετικά αφοσιωμένη ομάδα ανθρώπων είναι απολύτως ικανή να ανατρέψει οποιαδήποτε κατάσταση με τη βία», φέρεται να είπε ο Γκαίμπλες, υπονοώντας ότι η ταινία θα υπονόηε την εμπιστοσύνη των Γερμανών στη νέα κυβέρνηση. Σύμφωνα με τον Γερμανό κοινωνιολόγο Siegfried Krakauer, ο Λανγκ σκόπευε με την ταινία του να ευαισθητοποιήσει το γερμανικό κοινό στις χειριστικές και ταυτόχρονα εγκληματικές κανόνες του Αδόλφου Χίτλερ και της συμμορίας του. Το σενάριο της ταινίας, βασισμένο στο τετρατομίο ανολοκληρωτό έργο του συγγραφέα του Μαμπουζε, Nor-

bert Jacques, αποτελούσε συνέχεια προηγούμενης ταινίας, «Δρ Μαμπούζε, ο παίκτης» (1922), στην οποία ο ιδιοφυής εγκληματίας συλλαμβάνεται και κλείνεται σε δούλο φυλακοπαθόν. Ο δόκτορας Baum, δευθυντής του ασύλου, αναπτύσσει μια εμμονή με την προσωπικότητα του Μαμπούζε, ο οποίος καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησής του γράφει μανιωδώς σενάρια εγκληματικών ενεργειών με σκοπό να κατακτήσει την εξουσία στο Βερολίνο. Ο δρ Μαμπούζε πεθαίνει, αλλά ο Baum συνεχίζει να μελετά τα γραπτά του και αρχίζει να επικονώνει με το φάντασμά του. Το πνεύμα του Μαμπούζε σχεδιάζει την «απεριόριστη βασιλεία του εγκληματος» και ενσωματώνεται στην οδών με τη σιλουέτα του καθηγνή. Κατά τη διάρκεια της νύχτας, η σιλουέτα ανδρός συνομιλεί με στοιχεία της εγκληματικής οργάνωσης του Μαμπούζε, προετοιμάζοντας στυγερά εγκλήματα όπως επίθεση σε χημικό εργοστάσιο, ληστεία τράπεζας, παραχάξει χαρτονομοσμάτων, δηλητηρίαση του πόσιμου νερού και καταστροφή των σοδειών. Οι Βερολίναίτζοι βιώνουν τον τρόμο και την αναρχία, μέχρι να παραδοθεί

η πόλη τους στη συμμορία του Μαρμπούζε, οι οποίοι και θα σώσουν την πόλη από το χάος που οι ίδιοι προκάλεσαν.

Το σενάριο του δρος Μαρμπούζε ακολουθεί τη λογική των ακραίων επαναστατικών οργανώσεων κάθε απόκλισης της εποχής της Βαϊμάρης. Στόχους τους ήταν η υπονόμευση της αδύναμης Δημοκρατίας και η άνοδος στην εξουσία των επαναστατικών δυνάμεων, που θα διόρθωναν ως εκ θαύματος όλα τα κακώς κείμενα, εγκαταλείποντας μια νέα ένδοξη εποχή για τον γερμανικό λαό. Ακολούθησαν πολλαπλές απόπειρες πραξικοπημάτων κατά της αδύναμης φιλελεύθερης Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, οι οποίες δηλητηρίασαν το πολιτικό κλίμα: το Beer Hall Putsch των χιτλερικών στο Μόναχο τον Νοέμβριο του 1923, αποσχιστικά κινήματα, δεξιά δικτατορία στη Βαυαρία, συνεχιζόμενες απόπειρες κομμουνιστικών πραξικοπημάτων. Το πιο προβληματικό στοιχείο, βέβαια, ήταν η στάση του γερμανικού σοσιαλιστικού κόμματος, του SPD, καθ' όλη τη διάρκεια της προεδρίας του Friedrich Ebert, κατά το πρώτο ήμισυ της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης.

Ορμώμενοι από τα κομμουνιστικά ιδεώδη και μηνώντας τα Σοβιετικά Έθνη, διακήρυτταν: «Η Δημοκρατία δεν είναι αρκετή. Στόχος παραμένει ο σοσιαλισμός» (Die Republik, das ist nicht viel – der Sozialismus bleibt das Ziel!). Η υπόθεση της αστικής δημοκρατίας και η αμφισβήτηση του κοινοβουλευτικού συστήματος δεν έφεραν βέβαια στην εξουσία τους σοσιαλιστές, αλλά τους εθνικο-σοσιαλιστές με όλα τα δεινά επακόλουθα τόσο για τους Γερμανούς, όσο και για την υπόλοιπη ανθρωπότητα.

Η εποχή των επαναστάσεων και των επαναστατικών επιπτώσεων υπονομεύουν τις κανονικότητες και της εύρυθμης λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών έχει βεβαία παρέλθει, αλλά ακόμη και στις μέρες μας είναι πολλοί οι δόκτορες Baum που έχουν κυριευθεί από τα πνεύματα διαφόρων Μαρμπούζε παρωχημένων εποχών. Οι σύγχρονοι διευθυντές ασύλων δεν είναι αποκάλυπτα εγγληματίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν επωφελεύονται από τους διάφορους «μπαχαλάκιδες», τους μόνιμα ταγμένους στη λαίτρεια του μηδενισμού και στην υπηρεσία του χάους, των οποίων

βεβαία η απειωρόσηία είναι μνημειώδης κατά τή μεταπολίτευση. Στόχος των Baum τής παρήλθους Δημokraτίας είναι η παρήλθους της οικονομίας και της κοινωνίας μέσω «απεργιών», «στάσεων» και γενικά άποδότης άποδότης της καθημερινότητας των πολιτών. Χρησιμοποιούνται ως άλλοθι τραγικά γεγονότα, τα οποία καταδεικνύουν σύμφωνα με εκείνους των ανικανότητα των κυβερνώντων να ανταποκριθούν στα στοιχειώδη καθήκοντά τους, προστασίας του κοινού. Τα σύγχρονα προπαγανδιστικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην υπηρεσία της «επανάστασης», προπαθούν να μετατρέψουν τον πόνο και την οδύνη για τον αδόκητο χαμό των συνανθρώπων μας σε οργή κατά των κυβερνώντων και της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Το επίχειρμά τους είναι απλό: ό, τι κι αν συμβεί κατά τη φιλελεύθερη διακυβέρνηση είναι αποτέλεσμα της φιλελεύθερης διακυβέρνησης. Δεν έχει καμία σημασία αν τα γεγονότα διαφύδουν μέρα με τη μέρα αυτό το αφήγημα. Σημασία έχει να δοθεί άλλοθι για το «κλείσιμο» της κοινωνίας και τη διατάραξη του καθημερινού ρυθμού ζωής.

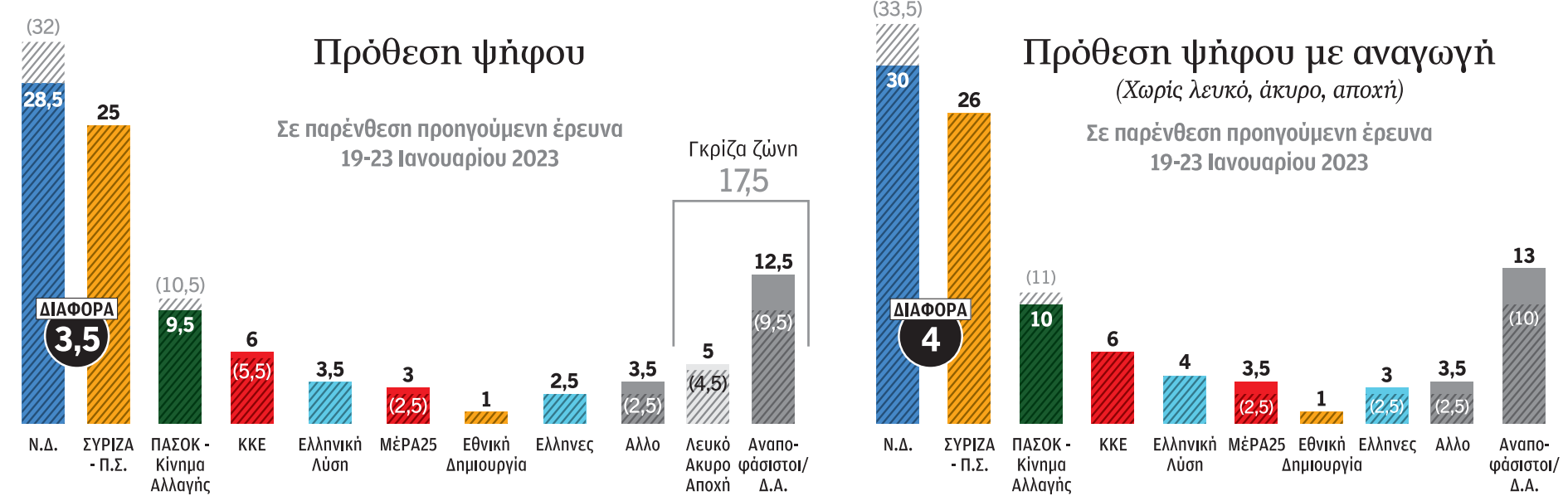
των «εφουσιασμένων αστών». Τρέψαν, αεροπλάνα, μετρό, καταστήματα, δημόσιες υπηρεσίες, όλα κλειστά. Μια κοινωνία τίθεται σε κατάσταση ομηρίας, με απότερο σκοπό να στρέψει την αγανάκτηση της και την απόγνωση της κατά του φιλελεύθερου συστήματος ώστε να αποκομίσουν οι «επαναστατικές δυνάμεις» μικροκομματικά οφέλη στις επερχόμενες κάλπες. Μόνο που αυτοί που σκέφτονται κατ' αυτόν τον τρόπο δεν βλέπουν τον πραγματικό κίνδυνο εκτροχιασμού της Δημοκρατίας και της εύρυθμης λειτουργίας του πολιτεύματος. Ελπίζουμε ότι θα αποκομίσουν αυτοί προεκλογικά κέρδη στην κούρσα για την εξουσία. Αλλά αδυνατούν να αφουγκραστούν μια κοινωνία, η οποία μετά από αλλεπάλληλα χτυπήματα –οικονομική κρίση, πανδημία, πόλεμο στην Ουκρανία και πληθωρισμό– δεν θα πέσει σαν ώριμο φρούτο στην αγκαλιά του «σοσιαλισμού», αλλά στην αγκαλιά πολύ πιο ακραίω και επικίνδυνων πολιτικών τάσεων.

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΕΚΛΟΓΕΣ

ΤΟ ΝΕΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕΤΑ ΤΑ ΤΕΜΠΗ

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
Εταιρεία: Pulse RC • Εντολέας: ΣΚΑΪ
τηλεόραση • Τύπος έρευνας: Τηλεφωνική
(CATI / CASI) και web/online panels (CAWI)
• Γεωγραφική κάλυψη: Πανελλαδική
• Στάθιση: Ως προς φύλο – ηλικία και
εκλογική συμπεριφορά • Δείγμα: 1.121
ενήλικοι με δικαίωμα ψήφου στη χώρα μας
• Διάστημα συλλογής στοιχείων:
13-15 Μαρτίου 2023
• Στοιχεία της δημοσκοπήσης
παράτιθενται στις επόμενες σελίδες

Κερδισμένο το κόμμα του κανένα

Προς την γκριζα ζώνη των αναποφάσιστων κατευθύνεται το κύμα της δυσaréσκειας – Πώς διαβάζουν τις μετρήσεις τα επιτελεία

Του Κ. Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ

Ερωτήματα και νέες αγωνίες προκαλεί στα κομματικά επιτελεία το πολιτικό σκηνικό που αποτυπώνεται στις δημοσκοπήσεις σχεδόν τρεις εβδομάδες μετά την τραγωδία στα Τέμπη, καθώς μόνος κερδισμένος εμφανίζεται το «κόμμα τού κανένα», με τους αναποφάσιστους να αυξάνονται θεματικά: Η τελευταία δημοσκόπηση της Pulse για τον ΣΚΑΪ τούς καταγράφει στο 12,5% έναντι 9,5% μόλις ένα μήνα νωρίτερα.

Αποτελεί κοινό τόπο πως το άλμα στον χώρο των αναποφάσιστων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αποσυμπίεση της Ν.Δ. (κινείται στο 28,5% έναντι 32%) και δεν μεταφράζεται σε κέρδη για τον ΣΥΡΙΖΑ (σταθερός στο 25%) και πολύ περισσότερο για το ΠΑΣΟΚ, το οποίο εμφανίζει μικρή πτώση (9,5% έναντι 10,5%).

Ως εκ τούτου, ο τρόπος με τον οποίο θα κινηθούν στην πορεία προς τις κάλπες οι αναποφάσιστοι θα κρίνει περισσότερο από κάθε άλλη φορά την τελική έκβαση των επερχόμενων διπλών εκλογών. Πόσο μάλλον που από τις τρέχουσες δημοσκοπήσεις προκύπτει, παράλληλα, πως ο κόσμος προτιμάει να εκφραστεί πολιτικά, καθώς η τραγωδία στα Τέμπη δεν ενισχύει ουσιαστικά ένα αντισυστημικό κύμα αποχής (λευκό, άκυρο, αποχή αυξάνονται οριακά κατά 0,5%).

Τρεις κινήσεις

Για Ν.Δ. και ΣΥΡΙΖΑ το ποτήρι μπορεί να θεωρηθεί μισογεμάτο ή μισοάδειο μετά τον πρώτο κύκλο δημοσκοπήσεων στον απόηχο της τραγωδίας στα Τέμπη. Σε σχέση με τη Ν.Δ. θεωρείται ρεαλιστικό σενάριο τις επόμενες εβδομάδες να «επαναπατρι-

σει» ένα ποσοστό της τάξεως του 1,5%-2,5% από τους νέους αναποφάσιστους και να επιστρέψει σε τροχιά αυτοδυναμίας. Κρίσιμο στη συγκεκριμένη κατεύθυνση θεωρείται:

• **Πρώτον**, να επανακτήσει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Όπως αναγνωρίζεται, η «φιλολογία» για το εάν οι εκλογές θα διεξαχθούν στις 9 Απριλίου ή αργότερα, ενώ στην κοινωνία κυριαρχούσαν το σοκ και ο θυμός, είχε σημαντικό κόστος.

• **Δεύτερον**, να αποσφηνιστεί εάν ο Κώστας Καραμανλής θα επιλέξει να είναι εκ νέου υποψήφιος ή όχι. Η συντήρηση της σχετικής συζήτησης, ανεξαρτήτως των τελικών αποφάσεων, αναγνωρίζεται ότι δεν ωφελεί τη Ν.Δ.

• **Τρίτον**, να αναπροσαρμόσει την προεκλογική εκστρατεία της υπό το φως των νέων δεδομένων: Το Μέγαρο Μαξίμου σχεδίαζε στο επίκεντρο της στρατηγικής του Κυριάκου Μητσοτάκη να βρεθούν η οικονομία και η δέσμευση για «καλύτερους μισθούς», αλλά είναι προφανές πως πλέον, στην τελική ευθεία προς τις κάλπες, θα κυριαρχήσουν οι θέσεις των κομμάτων για το κράτος.

Παράλληλα, κρίσιμες μεταβλητές για τη Ν.Δ. θα είναι: Να «εξισορροπήσει» μέρος των απωλειών της με εισροές από ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ που δεν επιθυμούν την επιστροφή του Αλέξη Τσίπρα στην πρωθυπουργία. Και, παράλληλα, η «δοκιμασία» του πολιτικού συστήματος να μην οδηγήσει στην είσοδο – πέραν των υφιστάμενων, δηλαδή και του ΜΕΡΑ25 – ενός ακόμη κόμματος στη Βουλή, καθώς σε αυτή την περίπτωση ο στόχος της αυτοδυναμίας στις δεύτερες

Νέοι διαδηλώνουν στην Αθήνα την Πέμπτη. Μολονότι το κύμα διαμαρτυρίας για την τραγωδία των Τεμπών εκφράστηκε στις συγκεντρώσεις, από τις δημοσκοπήσεις προκύπτει ότι δεν ενισχύεται ουσιαστικά ένα ρεύμα αποχής (λευκό, άκυρο, αποχή αυξάνονται κατά 0,5%).

εκλογές καθίσταται πρακτικά ανέφικτος.

«Παράθυρο ευκαιρίας»

Νέο σκηνικό διαμορφώνεται όμως και σε σχέση με την Κουμουνδούρου. Στελέχη της θεωρούν σημαντικό πως η αντίδραση των πολιτών εστιάζεται στην κυβέρνηση και δεν «διαχέεται» στα άλλα συστημικά κόμματα και ειδικότερα στον ΣΥΡΙΖΑ. Υπό αυτή την έννοια, για το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, παρότι παραμένει δεύτερο και σε απόσταση από τη Ν.Δ., έχει δημιουργηθεί ενδεχομένως ένα «παράθυρο ευκαιρίας»: Με τη μείωση της διαφοράς μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων δημιουργούνται οι όροι για «εισροές» ψηφοφόρων από όμορους πολιτικούς χώρους.

«Κλειδί» στη συγκεκριμένη κατεύθυνση θεωρείται η περαιτέρω μεταβολή στη λεγόμενη παράσταση νίκης. Στον κρίσιμο αυτό δημοσκοπικό δείκτη το προβάδισμα της Ν.Δ. παραμένει ευρύ (48% έναντι 27% του ΣΥΡΙΖΑ σύμφωνα με την Pulse), αλλά και μειούμενο, καθώς το κυβερνών κόμμα εμφανίζεται να καταγράφει πτώση δέκα ποσοστιαίων μονάδων (ήταν στο 58%) σε σχέση με ένα μήνα νωρίτερα. Εάν η τάση συνεχιστεί, η Κουμουνδούρου ευελπιστεί να αντλήσει ψηφοφόρους όχι μόνο από τη δεξαμενή των αναποφάσιστων, αλλά και από το ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ και το ΜΕΡΑ25 ως ο βασικός εκφραστής ενός ρεύματος για «πολιτική αλλαγή» μέσω των επερχόμενων εκλογικών αναμετρήσεων.

Οι ημερομηνίες

Σε σχέση με τον χρόνο των εκλογών, συνυμμιγνύονται τα πρωτογενή αναφέροντας πως ο σχεδιασμός του κ. Μητσοτάκη έχει αποκρυσταλλωθεί. Οι κάλπες της

απλής αναλογικής θα στηθούν στις 21 ή 28 Μαΐου και οι δεύτερες στις 2 Ιουλίου, ώστε η εκλογική διαδικασία να απεικονίζεται πλήρως από το χρονοδιάγραμμα των Πανελλαδικών Εξετάσεων. Οι ίδιες πηγές διαψεύδουν με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τα σενάρια για εκλογές εν μέσω θέρους, ενώ προσθέτουν πως δεν πρέπει να αναμένεται η άμεση ανακοίνωση της ημερομηνίας των εκλογών από τον πρωθυπουργό. Όπως αναφέρεται, κατά τη Μεταπολίτευση πάντα η γνωστοποίηση της ακριβούς ημερομηνίας των εκλογών συνέπιπτε, επί της ουσίας, με την ανακοίνωση της διάλυσης της Βουλής.

Για τις συνεργασίες

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί πως η υποχώρηση των ποσοστών της Ν.Δ. επανέφερε στο παρασκήνιο τη συζήτηση περί συνεργασιών. Ο κ. Μητσοτάκης έχει δηλώσει πως σε περίπτωση μη αυτοδυναμίας είναι ανοικτός σε συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ μετά τις δεύτερες εκλογές. Επί της ουσίας, δηλαδή, μπορεί να συζητηθεί ένα μοντέλο συγκυβέρνησης τύπου Σαμαρά - Βενιζέλου, με τον κ. Μητσοτάκη πρωθυπουργό και τον Νίκου Ανδρουλάκη σε θέση αντιπροέδρου. Αντιθέτως απορρίπτονται, ως μη λειτουργικά και θνησιγενή, σχήματα τύπου «κυβέρνησης Παπαδήμου», με πρωθυπουργό τρίτο πρόσωπο, ή «κυβέρνησης Τζαννετάκη», με κάποιο άλλο πρόσωπο από τη Ν.Δ. στην πρωθυπουργία. Με δεδομένη τη θέση του κ. Ανδρουλάκη για «όχι σε Μητσοτάκη ή Τσίπρα», τα περιθώρια συμφωνίας ίσως είναι εξαιρετικά περιορισμένα, ειδικά εάν το ΠΑΣΟΚ εξέλθει αποδυναμωμένο από τις επερχόμενες αναμετρήσεις, οπότε οι τρίτες κάλπες ίσως καταστούν αναπόφευκτες.

ΑΠΟΨΗ

Για έναν επανασχεδιασμό του Δημοσίου

Του ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ

Για ένα δυστύχημα τόσο τραγικό όσο στα Τέμπη, προηγήθηκε συσώρευση αστοχιών και ανεπάρκειας. Σε βάθος δεκαετιών από όσους είχαν την ευθύνη σχεδιασμού του συστήματος, πιο πρόσφατα από όσους εφαρμόζαν και επέβλεπαν διαδικασίες και τελικά από το προσωπικό στο πεδίο. Η βαριά απώλεια συνοδεύεται από την υπενθύμιση πως τα προβλήματα στη χώρα έχουν βάθος. Το ζήτημα έχει και μια προφανή οικονομική διάσταση – πώς καταנהμιμε πόρους και τι κίνητρα συμπεριφορών δημιουργούμε ώστε να προάγεται η ευημερία, ακόμη και στο πιο σημαντικό επίπεδο, αυτής της προστασίας και ασφάλειας της ανθρώπινης ζωής.

Μετά το δυστύχημα, αυτονόητα απαιτείται άμεση ανταπόκριση σε επιχειρησιακό επίπεδο για να λειτουργήσει με ασφάλεια τουλάχιστον τμήμα του συστήματος. Η αντιμετώπιση στη συνέχεια όμως είναι εξίσου σημαντική. Θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί πως το πρόβλημα προκλήθηκε από ανεπαρκή χρηματοδότηση ή ότι είναι πρόσφατο – όμως, η ανάπτυξη, συντήρηση και λειτουργία του σιδηροδρομικού δικτύου ήταν προβληματικά τουλάχιστον για τέσσερις δεκαετίες, με ακραία υψηλό κόστος σε δημόσιο χρήμα, του Έλληνα και Ευρωπαίου φορολογούμενου,

Μια αρχή μεταφορών με βάρος και ευρύτερη δικαιοδοσία θα συνέβαλλε στον ορθολογισμό και στην αναβάθμιση των υπηρεσιών περισσότερο από μια ασθενή αρχή σιδηροδρόμων.

Χριστόν τμήμα του συστήματος. Η αντιμετώπιση στη συνέχεια όμως είναι εξίσου σημαντική. Θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί πως το πρόβλημα προκλήθηκε από ανεπαρκή χρηματοδότηση ή ότι είναι πρόσφατο – όμως, η ανάπτυξη, συντήρηση και λειτουργία του σιδηροδρομικού δικτύου ήταν προβληματικά τουλάχιστον για τέσσερις δεκαετίες, με ακραία υψηλό κόστος σε δημόσιο χρήμα, του Έλληνα και Ευρωπαίου φορολογούμενου,

και κακή ποιότητα υπηρεσιών. Θα μπορούσε επίσης κανείς να αποδώσει το δυστύχημα στην πρόσφατη ιδιωτικοποίηση του μεταφορικού έργου – αυτή μπορεί να μην έγινε με τον καλύτερο τρόπο, όμως το δικτυο και η εποπτεία είναι δημόσια. Η πρόοδος που υπήρξε σε πλευρές της λειτουργίας των τρένων είναι προφανώς ανεπαρκής και για ουσιαστική βελτίωση απαιτούνται πιο καθαρές αλλαγές.

Αλλωστε, προβλήματα υπάρχουν και σε άλλους κρίσιμους τομείς, ακόμη και στο στενότερο πεδίο της ασφάλειας της ανθρώπινης ζωής. Αραγε είμαστε βέβαιοι ότι η οδική κυκλοφορία, από την έκδοση διπλωμάτων έως την αστυνόμευση και συντήρηση δρόμων, ελαχιστοποιεί τον αριθμό των θυμάτων καθημερινά; Ή διασφαλίζεται πως στα νοσοκομεία μας εφαρμόζονται πάντα αυστηρές διαδικασίες για μεγαλύτερη πιθανότητα ανάρρωσης των ασθενών;

Οι συγκρίσεις με άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν είναι ευνοϊκές. Ήδη κατά την προηγούμενη δεκαετία κρίση ήρθε στην επιφάνεια η ανάγκη αλλαγής διαδικασιών σε πολλά επίπεδα, ενσωματώνοντας νέες τεχνολογίες, ώστε να υπάρχουν καλύτερες υπηρεσίες. Αλλού αυτό προχώρησε ικανοποιητικά, αλλού όχι. Το συνολικό ζήτημα επανασχεδιασμού του δημόσιου τομέα και του πώς συντονίζονται επενδύσεις και αγορές παραμένει το μεγάλο στοιχείο στη χώρα.

Η πιο εύκολη αντίδραση μιας κυβέρνησης στο τραγικό δυστύχημα θα ήταν να υποσχεθεί πως θα αφιερώσει όσους πόρους χρειάζονται για να λειτουργεί στην εντέλεια το υφιστάμενο σύστημα. Μια πραγματική λύση, όμως, προϋποθέτει αλλαγή κινήτρων και διαδικασιών για στελέχη και εργαζομένους στη δημόσια πλευρά, όπως και για επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν έργα. Η βαριά επίπτωση που έμμεσα έχει

η λειτουργία του γραφειοκρατικού κράτους, σε συνδυασμό με την αδυναμία αργή επίλυση νομικών διαφορών, έρχεται στην επιφάνεια με τον δραματικό τρόπο της απώλειας της ζωής συνανθρώπων μας.

Ειδικότερες δύσκολες τομές είναι επίσης αναγκαίες. Στρατηγική σημαίνει επιλογές, ειδικά όταν οι χρηματοδοτικοί και ανθρωπίνοι πόροι είναι περιορισμένοι. Ο σχεδιασμός για τα τρένα θα ήταν αποτελεσματικός, τόσο κατά την κατασκευή όσο και στη λειτουργία, αν είχε συνδυαστεί με αυτόν ο σχεδιασμός της λιμάνιας και στο προαστιακό έργο. Πολλές άλλες συνδέσεις έχουν δημόσιο κόστος πολλές φορές μεγαλύτερο από όφελος. Χωρίς στόχευση των πόρων, δεν θα υπάρξουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.

Παράλληλα, είναι κρίσιμη η ενδυνάμωση του Δημοσίου πέρα από την εκάστοτε κυβέρνηση. Οι ρυθμιστικές αρχές παίζουν διεθνώς κρίσιμο ρόλο και μπορεί να συνεισφέρουν με συνέχεια του σχεδιασμού, τεχνονομία και ανεξάρτητη εποπτεία. Προς τούτο, όμως, χρειάζεται ενδυνάμωσή τους με πόρους, ξεκάθαρες αρμοδιότητες και αυστηρή λογοδοσία. Μια αρχή μεταφορών με βάρος και ευρύτερη δικαιοδοσία θα συνέβαλλε στον ορθολογισμό και στην αναβάθμιση των υπηρεσιών περισσότερο από μια ασθενή αρχή σιδηροδρόμων. Ανάλογα ισχύουν σε άλλους τομείς της επικαιρότητας όπου το έργο ανεξάρτητων αρχών είναι κρίσιμο, όπως στην ενέργεια και στον ανταγωνισμό. Η ουσιαστική ενίσχυσή τους είναι προϋπόθεση ανάπτυξης.

Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής IOBE και καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΚΛΟΓΕΣ

ΤΟ ΝΕΟ ΤΟΠΙΟ ΜΕΤΑ ΤΑ ΤΕΜΠΗ

Ο βρασμός και οι νέες φυλές της άρνησης

Το Μαξίμου ζυγίζει τους αναποφάσιστους

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Με πολύ μεγάλο προβληματισμό αλλά και επιφυλάξεις διαβάζουν στο Μέγαρο Μαξίμου τις μετρήσεις που βλέπουν η μία μετά την άλλη το φως της δημοσιότητας μετά την τραγωδία στα Τέμπη. Ο λόγος είναι πως η σημαντική υποχώρηση των ποσοστών της Ν.Δ. καταγράφεται σε μια στιγμή μεγάλης συναισθηματικής φόρτισης. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», στο Μέγαρο Μαξίμου στην παρούσα κατάσταση εστιάζουν σε πέντε βασικά σημεία.

Πρώτον, οι μετρήσεις διεξάγονται με πολύ νωπό το δυστύχημα και ως εκ τούτου οι πολίτες είναι ιδιαίτερα φορτισμένοι. «Είναι λογικό άπαντες και άσπες να εκδηλώνουν τώρα τον θυμό τους», αναφέρει κυβερνητικό στέλεχος που εκφράζει την άποψη πως «το συναισθημα του κόσμου πρέπει να εκδηλωθεί».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι πως στην ερώτηση «πού αποδίδετε κυρίως ευθύνες», πάρα πολλοί, υπό το φορτισμένο κλίμα, απαντούν «σε όλους», κάτι που με την πάροδο του χρόνου και την εξέλιξη της έρευνας θα υποχωρήσει, καθώς οι ευθύνες θα αποκρυσταλλωθούν. Τότε θα φανεί ποιος και σε ποιο βαθμό θα κριθεί από την πλειοψηφία ως υπεύθυνος – η κυβέρνηση, οι υπάλληλοι ή το πολιτικό σύστημα γενικώς.

Κυβερνητική πηγή τονίζει πως αυτή τη στιγμή οι πολίτες είναι

σε έναν δικαιολογημένο αναβρασμό. Χωρίς να αρνείται τις ευθύνες της κυβέρνησης για τη διαιώνιση των παθογενειών, τονίζει ως παράδειγμα όσα βλέπουν το φως της δημοσιότητας την τελευταία εβδομάδα, που δείχνουν τις μεγάλες ευθύνες και της ΡΑΣ (Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων), η οποία είχε υπό την ευθύνη της την εκπαίδευση του σταθμάρχη που προχώρησε σε αλλεπάλληλα και μοιραία λάθη. Στο πλαίσιο αυτό, κυβερνητική πηγή σημειώνει πως «οι πρώτες καθαρές μετρήσεις θα είναι γύρω στο Πάσχα», προσθέτοντας πως το «εθνικό σοκ» θέλει τουλάχιστον 4-6 εβδομάδες για να ξεπεραστεί και είμαστε ακόμη στην τρίτη εβδομάδα.

Δεύτερον, κυβερνητικές πηγές θεωρούν πως με τα μέχρι τώρα δεδομένα –έστω τα ασαφή– δεν φαίνεται να υπάρχει πολιτική ανατροπή. Βέβαια, με βάση τα όσα ελέχθησαν παραπάνω, η εικόνα δεν μπορεί να είναι σαφής και τις επόμενες εβδομάδες μπορεί να υπάρξει αρνητική εξέλιξη για την κυβέρνηση από τον τρόπο που θα αφομοιώσει τελικά η κοινή γνώμη την τραγωδία. Αυτή τη στιγμή, πάντως, η ανάλυση των μετρήσεων στο Μαξίμου λέει πως οι πολίτες «περιμένουν να δουν ποια θα είναι η δράση της κυβέρνησης και κατά πόσο θα πειστοθούν πως αυτή η κατάσταση δεν θα επαναληφθεί».

Το δεύτερο αυτό συμπέρασμα συνδέεται με το τρίτο, που έχει

51%

των **ερωτηθέντων** πιστεύουν ότι τη μεγαλύτερη πολιτική ευθύνη για την κατάσταση των ελληνικών σιδηροδρόμων έχουν διαχρονικά όλες οι κυβερνήσεις, έναντι 28% της σημερινής κυβέρνησης Ν.Δ. και 4% της προηγούμενης κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ.

Το «αγκάθι»

«**Θυμός**, οργή και απογοήτευση για το πολιτικό σύστημα» είναι οι κύριες απαντήσεις των πολιτών στο ερώτημα «ποιο συναισθημα κυριαρχεί σήμερα».

13%

των **ερωτηθέντων** δήλωσαν ότι δεν ξέρουν τι θα ψήφισαν αν οι εκλογές ήταν αυτή την Κυριακή. Στο Μαξίμου εκτιμούν ότι η «σύσταση» όσων δηλώνουν αναποφάσιμοι έχει αλλάξει σε σχέση με την προ Τεμπιών εποχή.

Ο **Κυριάκος Μητσοτάκης** συνεχίζει να προηγείται του Αλέξη Τσίπρα στο ερώτημα «Ποιος είναι καταλληλότερος για πρωθυπουργός», με 35% έναντι 27%, χάνοντας πάντως τρεις μονάδες σε σύγκριση με την προηγούμενη δημοσκοπήση της Pulse (Ιανουάριος 2023). Συνολικά, τα ποσοστά της Ν.Δ. μετά την τραγωδία των Τεμπιών καταγράφουν απώλειες, ωστόσο κυβερνητικές πηγές θεωρούν πως με τα μέχρι τώρα δεδομένα δεν φαίνεται να υπάρχει πολιτική ανατροπή.

«**Δεν έχουμε περιθώριο για λάθος. Η ανοχή είναι μηδενική**», **παραδέχεται κυβερνητική πηγή.**

να κάνει με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Εάν στο Μαξίμου δεν κοιτούν παρά ελάχιστα την πρόθεση ψήφου αυτή τη στιγμή, δεν κάνουν το ίδιο με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως είναι για παράδειγμα το ερώτημα «ποιο συναισθημα κυριαρχεί σήμερα». Οι απαντήσεις είναι κατά πλειοψηφία «θυμός, οργή και απογοήτευση για το πολιτικό σύστημα», απαντήσεις καθόλου ευνοϊκές και για την ίδια την κυβέρνηση, που είναι η πρώτη που δέχεται το κύμα διαμαρτυρίας. Το ζήτημα είναι, όπως το θέτει κυβερνητική πηγή, αυτά τα πολύ αρνητικά αισθήματα να γίνουν κίνητρο για βελτιώσεις και όχι να δούμε μια επανάληψη του 2012, κάτι πάντως που στο Μαξίμου δεν το θε-

ωρούν πιθανό «καθώς οι εποχές είναι πολύ διαφορετικές».

Το τέταρτο συμπέρασμα αφορά τα τρία συστημικά κόμματα. Η «απογοήτευση για το πολιτικό σύστημα» δεν ακουμπά μόνο την κυβέρνηση, αλλά και τον ΣΥΡΙΖΑ και το ΠΑΣΟΚ. Τη μεν αξιωματική αντιπολίτευση γιατί ως πρώην κυβέρνηση εντάσσεται πλέον στα συστημικά κόμματα, ενώ το ΠΑΣΟΚ, ακόμη και αν απέχει πολλά χρόνια από την εξουσία, εξακολουθεί να αποτελεί ένα κατ' εξοχήν «κυβερνητικό κόμμα» στη συνείδηση των πολιτών. Ούτε αυτό το δεδομένο θεωρείται ευνοϊκό για τη Ν.Δ., καθώς μπορεί το κυβερνών κόμμα να διατηρεί την πρώτη θέση χωρίς να απειλείται από τον ΣΥΡΙΖΑ, δημιουργεί όμως ένα νέο πολιτικό σκηνικό που ενισχύει μόνο τα μικρότερα και «αντισυστημικά» κόμματα – όπως το ΜέΡΑ25, το οποίο έχει πλέον πολύ καλές πιθανότητες να μπει στη Βουλή, κάτι που θα ανεβάσει ακόμη ψηλότερα τον πήχυ της αυτοδυναμίας.

Το πέμπτο στοιχείο στο οποίο εστιάζουν στο Μαξίμου αφορά τους αναποφάσιστους. Η «μπάρα» εκείνων που λένε πλέον πως δεν ξέρουν τι θα ψηφίσουν έχει εκτοξευτεί ξεπερνώντας το 13%. Το επόμενο διάστημα η κυβέρνηση θα πραγματοποιήσει συγκεκριμένες μετρήσεις πάνω στους αναποφάσιστους για να χαρτογραφηθεί η προέλευσή τους. Αυτή τη στιγμή, πάντως, πηγές από το Μαξίμου σημειώνουν πως η «σύσταση» όσων δηλώνουν αναποφάσιμοι έχει αλλάξει σε σχέση με την προ Τεμπιών εποχή. Για παράδειγμα, υπάρχει περίπτωση ένα μικρό ποσοστό πολιτών που πριν από την τραγωδία δήλωναν αναποφάσιμοι, σήμερα, υπό τον φόβο επιστροφής του ΣΥΡΙΖΑ, να δηλώνουν πως θα ψηφίσουν Ν.Δ. και αντιστοίχως άλλοι που δήλωναν πως θα ψηφίσουν Ν.Δ. να έχουν περάσει στους αναποφάσιστους. Βάσει της πρόθεσης ψήφου η δεύτερη κατηγορία είναι μεγαλύτερη, εξ ου και οι δεδομένες απώλειες της

Νέας Δημοκρατίας. Αυτή τη στιγμή η «μπάρα» των αναποφάσιστων γεμίζει και από κεντρικούς ψηφοφόρους του κ. Μητσοτάκη αλλά και από παραδοσιακούς δεξιούς, όπως εξηγούν οι ίδιες πηγές. Μένει να διαπιστωθεί η ποσότητα, ώστε το μικρό διάστημα έως τις εκλογές να υπάρξει και η ανάλογη αντιμετώπιση. Το ερώτημα τι αναζητούν όσοι απομακρύνθηκαν θα κρίνει και τις επόμενες κινήσεις.

Τέλος, ένα έκτο στοιχείο που προκύπτει αβίαστα από τις μετρήσεις είναι πως η Νέα Δημοκρατία δεν έχει πλέον περιθώρια άλλου λάθους, το οποίο μπορεί να είναι καθοριστικό για την αλλαγή του πολιτικού σκηνικού. «Η ανοχή προφανώς και είναι μηδενική», λέει στην «Κ» κυβερνητικό στέλεχος, και αυτό δεν αφορά μόνο την περίοδο έως τις εκλογές, αλλά θα συνεχιστεί και σε μια πιθανή νέα κυβερνητική ήττα εφόσον η Ν.Δ. κερδίσει τις εκλογές και σχηματίσει νέα κυβέρνηση.

ΑΠΟΨΗ

Πώς και με ποιους «θα γίνουμε τελικά Ευρώπη»;

Του **ΑΚΗ ΣΚΕΡΤΣΟΥ**

Η **κυβέρνηση** ανέλαβε από την πρώτη στιγμή με ευαισθησία και εντιμότητα την ιδιοκτησία της ευθύνης για το τραγικό δυστύχημα των Τεμπών αλλά και της λύσης για να μην ξανασυμβεί. Από τη μετωπική σύγκρουση της ελληνικής κοινωνίας με αυτό που συνέβη στα Τέμπη και την υγιή της αντίδραση με οργή και πόνο για τον τόσο άδικο θάνατο 57 ανθρώπων αναδύεται ένα ομόθυμο κοινωνικό αίτημα: αυτό του εξευρωπαϊσμού της χώρας μας μαζί με το ξερίζωμα του βαθёς κράτους.

«**Να γίνουμε** επιτέλους Ευρώπη. Να πάψουμε να ντρεπόμαστε για το κράτος μας. Να αξιολογούνται οι δημόσιοι υπάλληλοι. Να λύσουμε το συντομότερο δυνατό εκκρεμότητες δεκαετιών που μας κρατούν πίσω».

Δεν υπάρχει τίποτα το αντισυστημικό πίσω από τη δίκαιη οργή των πολιτών για την έλλειψη ολοκληρωμένων «συστημάτων τηλεδιοίκησης» στα τρένα ή αξιοκρατίας και αξιολόγησης στο Δημόσιο, που εγγυώνται, τελικά, την ασφάλεια της ανθρώπινης ζωής. Το πραγματικό ερώτημα, όμως, είναι ποιοι έχουν την ιδεολογική εντιμότητα και βούληση να το πετύ-

χουν. Ποιοι είναι, δηλαδή, μέρος του προβλήματος και ποιοι μέρος της λύσης; Όσοι απλώς καταγγέλουν ή εκείνοι που εντοπίζουν και τις πραγματικές αιτίες πίσω από το βαθύ τραύμα;

Η **εγκώρια** Αριστερά διαθέτει σίγουρα κάποιες καλές ιδέες. Όμως υποστηρίζει ταυτόχρονα και άλλες που τελικά βλάπτουν τη χώρα.

Το **βλέπουμε** στη διαχρονική καταγγελία και άρνησή της για πραγματική αξιολόγηση στους κρατικούς υπαλλήλους, ασφάλεια και εξωστρέφεια στα πανεπιστήμια, συμπτώσεις του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα, προστασία των συνόρων και των ακριτικών μας περιοχών από τα παράνομα δίκτυα διακινητών ανθρώπων, αναβάθμιση των αμυντικών μας επαγγελματιών και ακαδημαϊκών δικαιωμάτων αποφοίτων ιδιωτικών σχολών (βλ. καλλιτέχνες), ομαλή συνύπαρξη των διαδηλώσεων διαμαρτυρίας με την υπόλοιπη κοινωνική και οικονομική ζωή, εκσυγχρονισμό του ΕΦΚΑ και της ντροπής στην καθυστέρηση απονομής συντάξεων που διορθώσαμε. Η λίστα του ελληνικού «εξαιρετισμού» σε μεγάλα και μικρότερα θέματα είναι μεγάλη...

Δεν υπάρχει τίποτα το αντισυστημικό πίσω από τη δίκαιη οργή των πολιτών για την έλλειψη ολοκληρωμένων «συστημάτων τηλεδιοίκησης» στα τρένα ή αξιοκρατίας και αξιολόγησης στο Δημόσιο.

Πράγματα αυτονόητα για τον υπόλοιπο δυτικό κόσμο, όπου και εκεί υπάρχουν κεντροαριστερά ή αριστερά κόμματα, φαντάζουν αδιανόητα στην «προοδευτική» Ελλάδα λόγω ακριβώς αυτής της διαχρονικής ιδεολογικής καθήλωσης σε ιδέες του 20ού αιώνα που δεν προσφέρουν λύσεις στον 21ο αιώνα. Μια καθήλωση όμως που όσο παρατείνεται τόσο μας κρατάει σε απόσταση από την υπόλοιπη Ευρώπη.

Μόνο τα τελευταία 3,5 χρόνια, ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ καταψήφισαν τουλάχιστον 12 κρίσιμους νόμους που φέρνουν την αξιολόγηση, τη στοχοθεσία, τον εσωτερικό έλεγχο, μισθολογικά κίνητρα, ειδική

κατάρτιση αλλά και αυστηρότερες πειθαρχικές διαδικασίες και κυρώσεις σε όσους δημοσίους υπαλλήλους δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους. Τις καταψήφισαν διότι δεν θεωρούν «προοδευτικές» αυτές τις πολιτικές.

Πώς όμως θα αλλάξει το κράτος χωρίς αυτά τα εργαλεία; Εμείς μπορούμε να κατηγορηθούμε διότι πρέπει να τις εφαρμόσουμε ακόμη ταχύτερα. Διότι παραλάβαμε το σύστημα τηλεδιοίκησης «παγωμένο» ήδη από το 2017 στο 18% και το φτάσαμε στο 70% λίγους μήνες πριν από την οριστική του παράδοση. Τι συμβαίνει όμως με όσους δεν πιστεύουν και δεν μπορούν καν να εφαρμόσουν αυτές τις πολιτικές;

Αν θέλουμε να φτάσουμε στον πυρήνα του προβλήματος της εθνικής υστέρησης, κράτος θα γίνουμε όταν καταφέρουμε να διαγνώσουμε τα προβλήματά μας χωρίς δεξιές ή αριστερές ταπιέλες του χθες, για να κάνουμε και το ψηφιακό άλμα να κάνουμε μια πολιότητα, στην ευθύνη, στη λογοδοσία όσων εργάζονται στο Δημόσιο.

Δεν είναι ευρέως γνωστό, αλλά χάρη σε αυτές τις πολιτικές 12.000 νέοι δημόσιοι υπάλληλοι

θα προσληφθούν όχι βάσει τυπικών προσόντων αλλά αυστηρών ψυχομετρικών και γνωσιακών εξετάσεων του ΑΣΕΠ (πραγματοποιήθηκαν στις αρχές Μαρτίου) ώστε να γίνει πράξη το «κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση». 25.000 νέοι εκπαιδευτικοί θα μονιμοποιηθούν μόνο αφού περάσουν για πρώτη φορά από αντίστοιχη ειδική αξιολόγηση. 400.000 δημόσιοι υπάλληλοι είναι υποχρεωμένοι να συμμετέχουν πλέον σε ειδικά προγράμματα κατάρτισης και επανακατάρτισης με κονδύλια του «Ελλάδα 2.0». 300 ειδικά εκπαιδευμένοι και πιστοποιημένοι εσωτερικοί ελεγκτές δημόσιας διοίκησης πιάνουν δουλειά για να επιθεωρήσουν υλοποίηση στόχων, εσωτερικές διαδικασίες και ποιοτική λειτουργία κρίσιμων δημοσίων υπηρεσιών.

Διπλά στην ψηφιακή επανάσταση του gov.gr που ήδη υλοποιούμε, αναπτύσσεται μια μεγάλη αλλαγή στο ανθρώπινο δυναμικό του κράτους που πρέπει να ξεριζώσει όσα θλιβερά είδαμε να συμβαίνουν στα Τέμπη λόγω μιας απαράδεκτης εργασιακής κουλτούρας της ανευθυνότητας και της άσπονδος προσπάθειας που ανεχτήκαμε διαχρονικά όλοι μας – μαζί και οι πολιτικές και οι συνδικαλιστικές ηγεσίες. Αν κάτι

χρησιζόμαστε, λοιπόν, είναι περισσότερη αξιολόγηση και περισσότερο «επιτελικό κράτος» με την έννοια της στοχοθεσίας, του προγραμματισμού, της συνεχούς αξιολόγησης. Οχι λιγότερο.

Η **όπονη** ότι οι παθολογίες είναι πεπρωμένο είναι βαθιά συντηρητική. Εμείς δεν συμβιβάζομαστε με αυτή την Ελλάδα. Γι' αυτό οφείλουμε να τολμήσουμε μια πιο αξιολογική αλλά και πιο ορθολογική οργάνωση του κράτους, ώστε να επιτελεί καλύτερα τον σκοπό του: να εγγυάται βιώσιμη ευημερία και ασφάλεια για όλους τους πολίτες.

Και γι' αυτό δεν πρέπει να ξεχάσουμε ποτέ τι συνέβη στα Τέμπη και γιατί συνέβη. Αλλωστε «αλήθεια» ετυμολογικά σημαίνει «μη λήθη». Για να την υπηρετήσουμε, η μνήμη μας δεν πρέπει να γεμίσει με βολικά ψεύδη που εξυπηρετούν τη μια ή την άλλη πλευρά αλλά τελικά κονταίνουν την εθνική αυτογνωσία. Η Ελλάδα πρέπει να κάνει άλματα προς τα μπρος. Γι' αυτό χρειάζεται τις σωστές ιδέες και τις κατάλληλες ηγεσίες που ξέρουν, θέλουν και μπορούν να το πράξουν.

Ο κ. Ακης Σκέρτσος είναι υπουργός Επικρατείας.

ΤΕΜΠΗ
Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ
ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

«Αυτό που αντίκρισα ήταν μια εμπόλεμη ζώνη.
Μυρωδιά και εικόνες που δεν πρόκειται
να ξεχάσω ποτέ»

Παντελής Ευγενίδης, επικεφαλής της Υπηρεσίας
Ελέγχου Κυκλοφορίας στη Λάρισα

«Είμαστε οι πρώτοι που έχουμε πει πως πρέπει το
τρένο να σφυρίξει ξανά, αλλά αυτό πρέπει να γίνει με
ασφάλεια, αλλιώς είναι σαν να μη σεβόμαστε τη μνή-
μη των συνάδελφων μας που χάθηκαν»

Μηχανοδηγός σε συνεδρία ψυχικής στήριξης

AP PHOTO / MICHAEL VASAKIS

Γυναίκα περνάει τις γραμμές στο κέντρο της Αθήνας. Από τις 22 Μαρτίου θα αρχίσουν σταδιακά δρομολόγια τα τρένα, με την τραγωδία των Τεμπών να στοιχειώνει εργαζομένους και επιβάτες.

Πώς ξεχνιέται τώρα αυτό;

Η κοινότητα των μηχανοδηγών είναι ακόμη σε σοκ. Η εταιρεία τους οργανώνει συνεδρίες ψυχολογικής στήριξης.
«Πώς θα περάσουμε ξανά τα Τέμπη;», αναρωτιούνται

Της **ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ**

Την περασμένη Τετάρτη ο μηχανοδηγός Χρήστος Ζαραϊδώνης μπήκε στο αυτοκίνητο και ξεκίνησε να οδηγεί χωρίς να έχει κάποιον συγκεκριμένο προορισμό. Ήθελε απλά να βρεθεί κοντά στη θάλασσα. Εφθασε στη Ραφήνα, περπάτησε, πήρε έναν καφέ και έκατσε μέσα στο αυτοκίνητο με τις πόρτες ανοικτές για να νιώθει τον αέρα. Εκεί, του ήρθαν πάλι στο μυαλό στιγμές από το βράδυ του δυστυχήματος και έκλαψε ξανά. Αργά το μεσημέρι επέστρεψε σπίτι του.

Λίγες μόλις ώρες πριν από τη σύγκρουση είχε συναντηθεί με τον Γιώργο Κουτσούμπα, τον μηχανοδηγό του μοιραίου επιβατικού. Ο Ζαραϊδώνης είχε μόλις φθάσει στη Θεσσαλονίκη και ο Κουτσούμπας περίμενε να ξεκινήσει. Θα κατέβαινε με ένα τρένο μέχρι ένα σημείο και μετά θα έμπαινε στο «62» και θα ανέβαινε ξανά Θεσσαλονίκη. Το δρομολόγιό του είχε ήδη 80 λεπτά καθυστέρηση, οπότε οι δύο άνδρες δεν είχαν χρόνο να τα πουν όπως συνήθιζαν. Η μηχανή του τρένου του Κουτσούμπα, όμως, είχε κάποιο πρόβλημα, οπότε ο Ζαραϊδώνης «έκοψε» τη δική του από τα βαγόνια του και του την «έδωσε». Εκείνος έκανε δοκιμή πως όλα λειτουργούσαν όπως έπρεπε, τον ευχαρίστησε και τον καιρέθηκε. «Αγόρι μου, καλή ξεκούραση», του είπε. «Καλό δρόμο», του φώναξε ο Ζαραϊδώνης και έφυγε από τον σταθμό.

Τσίμπησε κάτι σε μια ταβέρ-

να και γύρω στις 11 ήταν στο ξενοδοχείο που μένουν όταν διανυκτερεύουν. Τον είχε πάρει ο ύπνος όταν χτύπησε το τηλέφωνο και του είπαν πως κάτι είχε συμβεί στα Τέμπη. Οι πληροφορίες ήταν συγκεχυμένες. Ντύθηκε γρήγορα και επέστρεψε στον σταθμό. Εκεί συνάντησε τον μηχανοδηγό Γιάννη Ορνεράκη ο οποίος είχε ανεβάσει το τρένο

**Τα πιο δύσκολα
τηλεφωνήματα εκείνο
το ξημέρωμα ήταν αυτά
των συγγενών των
θυμάτων. Χωρίς να έχει
γίνει η αναγνώριση δεν
τολμούσαν να τους πουν
την αλήθεια.**

που είχε νωρίτερα ακινητοποιηθεί για ώρες λόγω βλάβης ενός καλωδίου. Ήταν ο τελευταίος που είχε μιλήσει με τον οδηγό του εμπορικού. «Πού πας με αυτό το εμπορικό;», του είχε πει. Ήταν κολλητοί και πάντα έκαναν πλάκα.

Στο μεταξύ, ένας άλλος μηχανοδηγός, ο Παντελής Ευγενίδης, επικεφαλής της υπηρεσίας Ελέγχου Κυκλοφορίας στη Λάρισα, είχε πάρει εντολή να μεταβεί στο σημείο της σύγκρουσης. Ήταν ο πρώτος σιδηροδρομικός που επιβεβαίωσε πως πρόκειται για μετωπική. «Αυτό που αντίκρισα ήταν μια εμπόλεμη ζώνη.

Μυρωδιά και εικόνες που δεν πρόκειται να ξεχάσω ποτέ», λέει στην «Κ». Και οι τρεις αντιλαμβάνονταν πως δεν υπήρχε καμία ελπίδα για τους μηχανοδηγούς, αλλά ήλπιζαν για τους υπόλοιπους συναδέλφους. Το προσωπικό στο κυλικείο, τους συνόδους και ελεγκτές. Και βέβαια για πολλούς –ποιος να ήξερε πόσους;– επιβάτες. Όταν ήρθαν τα πρώτα πούλμαν στη Θεσσαλονίκη με τους επιζώντες και είδαν πως δεν ήταν σε αυτά κανένας συνάδελφος, ο Ορνεράκης και ο Ζαραϊδώνης μπήκαν σε ένα ταξί και πήγαν και εκείνοι στα Τέμπη.

Από το σημείο εκείνο πήγαν και οι τρεις στο νοσοκομείο στη Λάρισα. Το τηλέφωνό τους πλέον χτυπούσε ασταμάτητα από συναδέλφους που ανησυχούσαν, αλλά και από τους δικούς τους. Ο γιος του Ζαραϊδώνη είχε δει μέσα στο βράδυ την είδηση στο facebook. Ξύπνησε τη μητέρα του και τα αδέρφια του σε κρίση πανικού. Εβγαλαν όλοι τα κλάματα με το που του μίλησαν και μέχρι σήμερα δεν έχουν συνέλθει. Τον πείζουν να μην ξανανέβει στα τρένα. Τα πιο δύσκολα τηλεφωνήματα, όμως, εκείνο το ξημέρωμα ήταν άλλα. Αυτά των συγγενών των θυμάτων. Χωρίς να έχει γίνει η αναγνώριση δεν τολμούσαν να τους πουν την αλήθεια. Τους έλεγαν πως οι άνδρες της ΕΜΑΚ τους αναζητούν. Τους έδιναν κουράγιο και έκλειναν το τηλέφωνο συντετριμμένοι.

Ο Ευγενίδης πήγε στο αστυνομικό τμήμα να δώσει την πρώτη κατάθεση, ώστε να ξεκινήσει η

προανάκριση. Ο Ορνεράκης και ο Ζαραϊδώνης νοίκιασαν ένα αμάξι και παρότι είχαν κλείσει πάνω από 24ωρο ύπνοι, οδήγησαν μέχρι την Αθήνα. Και οι τρεις περιέγραψαν πως οι επόμενες ώρες και ημέρες ήταν σαν να ζούσαν σε έναν εφιάλτη. Ακόμη πετάγονται στον ύπνο τους και για μερικά δευτερόλεπτα ξαναζούν αυτό που ένοιωσαν, όταν συνειδητοποίησαν το μέγεθος της τραγωδίας.

Μετά την πρώτη εβδομάδα η Hellenic Train οργάνωσε ομαδικές συνεδρίες με ψυχολόγους. Διάρκουν μιάμιση ώρα, δεν είναι υποχρεωτικές, αλλά συνιστώνται και θα γίνονται για τους επόμενους έξι μήνες. Σύμφωνα με μηχανοδηγούς που συμμετείχαν, οι πρώτες συνεδρίες ήταν διερηντικές. «Τι είναι αυτό που σας έκανε να γίνετε μηχανοδηγοί;», τους ρωτάνε στην αρχή. «Πώς νιώθετε για αυτό που συνέβη; Φοβάστε;». Οι πιο νέοι δήλωσαν πιο φοβισμένοι. Άλλοι πως νιώθουν εκτεθειμένοι: «Είμαστε οι πρώτοι που έχουμε πει πως πρέπει το τρένο να σφυρίξει ξανά, αλλά αυτό πρέπει να γίνει με ασφάλεια, αλλιώς είναι σαν να μη σεβόμαστε τη μνήμη των συνάδελφων μας που χάθηκαν». Μίλησαν για τους νεκρούς, που για πολλούς ήταν οικογένεια. «Τους βλέπαμε πιο πολύ από ό,τι τους δικούς μας». Όταν τους ρώτησαν εάν είναι έτοιμοι να ανέβουν στο τρένο, κάποιοι είπαν πως θα είναι δύσκολο, ειδικά το να περάσουν από το συγκεκριμένο σημείο, αλλά κανείς δεν παραδέχθηκε πως

δεν είναι έτοιμος.

Μεταξύ τους, όμως, εκτός συνεδρίας, μιλούν ανοικτά για το πόσο έχουν επηρεαστεί. «Θα είναι δύσκολη η πρώτη μέρα, αλλά πρέπει να γίνει. Εάν δεν αντιμετωπίσουμε τη φοβία από την αρχή θα γίνει ακόμη πιο δύσκολο», είπε ο Ευγενίδης στην ομάδα των μηχανοδηγών του. «Εσύ θα ανέβεις;», τον ρωτάνε εκείνοι. «Εάν

**Οι μηχανοδηγοί είναι εξα-
γριωμένοι με κάποιους
διαλόγους που δημοσιεύ-
θηκαν: «Κάποιοι εντόπι-
σαν δύο άσχετες συνομι-
λίες και τις μόνταραν για
να αποπροσανατολίσουν
την κοινή γνώμη».**

μου πουν ανέβα, θα το κάνω. Είμαι έτοιμος. Οποιοι όμως δεν αισθάνεται έτοιμος δεν ανεβαίνει. Δεν υπάρχει καμία πίεση», τους λέει.

Η ιστορία με τα σουβλάκια

Το κλίμα στους κύκλους των μηχανοδηγών άλλαξε, όμως, ριζικά όταν βγήκε μια ακόμη συνομιλία στο φως της δημοσιότητας. Ήταν βασικά δύο διαφορετικά τηλεφωνήματα ώρες πριν από το δυστύχημα: ένα του μηχανοδηγού που ζητούσε από τον σταθμάρχη έναν αριθμό για να παραγγείλει σουβλάκια και ένα άλλο μεταξύ δύο σταθμαρχών

που έκαναν πλάκα για γυναίκες. Στο πρώτο, για τα σουβλάκια, ο μηχανοδηγός ήταν ο Γιάννης Ορνεράκης. Το έμαθε από φίλους που αναγνώρισαν τη φωνή του και εκπληκτος είδε να αναπαράγεται σε όλα τα μέσα με προσβλητικούς τίτλους για εικόνα διάλυσης τη βραδιά της σύγκρουσης. Ο ίδιος, αλλά και οι συνάδελφοί του εξαγριώθηκαν. Εκείνη την ημέρα είχε ξεκινήσει δουλειά στις 10.30 το πρωί. Όταν στον Παλαιοφάροσαλο αντιλήφθηκε την επικίνδυνη βλάβη ενός καλωδίου, κράτησε τους 300 επιβάτες μέσα στο τρένο μέχρι να τους απομακρύνουν με ασφάλεια. Συνολικά 4 ώρες περίμενε σε ακινητοποιημένο τρένο. Είχε μαζί του μόνο ένα μπουκαλάκι νερό και έτσι όταν βρέθηκε σε μια παρακαμπτήριο στη Λάρισα, σε άδειο πλέον τρένο, τηλεφώνησε από το κινητό του στο σταθερό του σταθμάρχη ζητώντας ένα τηλέφωνο για να φάνε κάτι στα γρήγορα. «Προφανώς κάποιοι εντόπισαν τις δύο αυτές άσχετες συνομιλίες, τις μόνταραν, με σκοπό να παρουσιαστεί μια εικόνα αποδιοργάνωσης, που όμως δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, μόνο για να αποπροσανατολίσουν την κοινή γνώμη», λένε στην «Κ» οι μηχανοδηγοί. Ο Ορνεράκης σκοπεύει τώρα να κινηθεί νομικά. «Δεν γίνεται να κάνουμε προσπάθεια να σταθούμε στα πόδια μας, να διαχειριστούμε τα όσα ζήσαμε για να επαναλειτουργήσει ο σιδηρόδρομος και να δεχόμαστε τέτοια επίθεση», καταλήγουν.

«Εάν μου πουν ανέβα (στο τρένο), θα το κάνω. Είμαι έτοιμος. Οποιος όμως δεν αισθάνεται έτοιμος δεν ανεβαίνει. Δεν υπάρχει καμία πίεση»

Εμπειρος μηχανοδηγός σε συναδέλφους του

«Πρέπει και οι πυροσβέστες να ελαφρύνουν το φορτίο τους»

Στήριξη στους διασώστες των Τεμπών από ομάδες εκτόνωσης

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ**

Δεν μπορούσαν εκείνη τη στιγμή να αφήσουν ούτε μια χαραμάδα στο συναίσθημα. Οι γερανοί ανασήκωναν τα συντρίμια, ανοίγοντας δόδους στο πεδίο της καταστροφής. Εκείνοι τεμάχιζαν λαμαρίνες και αναζητούσαν στα αποκαΐδια ανθρώπινα ίχνη. «Είμαι αρκετά χρόνια στη δουλειά, έχω πάει σε πολλά τροχαία, αλλά εκεί ήταν λες και έπεσε βόμβα», λέει ένας από τους πυροσβέστες που επιχειρούσε στα Τέμπη για τον εντοπισμό θυμάτων, μετά τη μετωπική σύγκρουση των αμαξοστοιχιών. «Πρέπει να σφίξεις τα δόντια και να κάνεις ό,τι καλύτερο μπορείς, σαν επαγγελματίας. Δεν υπάρχει περιθώριο για άλλες σκέψεις».

Όταν επέστρεψε στο σπίτι του, έπειτα από βάρδια 24 ωρών, δεν μπόρεσε να κοιμηθεί από την υπερένταση. Ηπие έναν καφέ και έκλεισε το απόγευμα τα μάτια του για μία ώρα μόνο. «Όσο σκληρός κι αν είσαι, ό,τι κι αν έχεις δει, έμεινε μια θλίψη, ένας πόνος, η μυρωδιά του καμένου», λέει στην «Κ» ο πυροσβέστης από τη Λάρισα που δέχθηκε να μιλήσει για τις ψυχολογικές επιπτώσεις του δυστυχήματος, υπό τον όρο της ανωνυμίας.

Στο παρελθόν, σε άλλα συμβάντα στα οποία έχει επιχειρήσει, όταν επέστρεφαν στη βάση τους συνήθιζαν να κουβεντιάζουν για όλα όσα είχαν βιώσει. Αυτή ήταν και η «αποθεραπεία» τους, μια προσπάθεια να ανιχνεύσουν τι θα μπορούσε να είχε συμβεί καλύτερα, αλλά και να εκτονώσουν συναισθήματα που κρατούσαν εγκλωβισμένα. Όπως λέει, στα Τέμπη δεν είχαν προλάβει να το κάνουν, γιατί οι έρευνες κράτησαν αρκετές ημέρες. Ωστόσο, την περασμένη εβδομάδα, δύο μέλη του τμήματος Ψυχοκοινωνικής Μέρимνας της Πυροσβεστικής, τους επισκέφθηκαν στη Λάρισα. Ήταν η πρώτη φορά που θα μιλούσε μπροστά σε ψυχολόγο ο συγκεκριμένος διασώστης. Το είχε ανάγκη. «Ήθελαν να πούμε όσα περισσότερα μπορούσαμε για να αποβάλλουμε αυτό που ζήσαμε. Είπα πόσα άτομα έβγαλα από τις λαμαρίνες. Βοήθησε, ήταν σαν εκτόνωση», λέει.

Οι πυροσβέστες δεν είναι αλώβητοι απέναντι στο ψυχικό τραύμα, όσο θωρακισμένοι κι αν είναι από την εκπαίδευση ή τις παραστάσεις τους. Σε αρκετά συμβάντα είναι οι πρώτοι που φθάνουν και εκτίθενται σε εικόνες που δεν είναι εύκολα διαχειρίσιμες για τον οποιονδήποτε, ενώ καλούνται να μεταβούν άμεσα από κατόσταση ηρεμίας σε εγρήγορση. Μετά την ολοκλήρωση των ερευνών στα Τέμπη, τέσσερις ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί του τμήματος Ψυχοκοινωνικής Μέρимνας συνάντησαν πυροσβέστες στη Λάρισα και τον Βόλο, ενώ άλλοι δύο ειδικοί μίλησαν με διασώστες στη Θεσσαλονίκη. Συγκρότησαν μικρά γκρουπ έως δέκα ατόμων το καθένα, που αποκαλούνται «ομάδες diffusing» (εκτόνωσης πλεονάζοντος συναισθήματος). Κάθε συνάντηση κράτησε έως μία ώρα και οι συμμετέχοντες μπορούσαν να μιλήσουν ελεύθερα για όλα όσα βίωσαν και ένωσαν στο στρεσογόνο συμβάν. Δεν κρατήθηκαν σημειώσεις, οι ειδικοί ψυχικής υγείας βρίσκονταν εκεί για να ακούσουν. «Θέλουμε να πάρουμε ένα μέρος του φορτίου που κουβα-

λούν», λέει στην «Κ» ο πυραγός-ψυχολόγος Ιωάννης Ανδρουτσάκος, ο οποίος συμμετείχε σε αυτές τις παρεμβάσεις. «Την ώρα που επιχειρούν επικεντρώνονται στο έργο τους και εκεί συνήθως δεν υπάρχει χώρος για συναίσθημα. Αυτό θα βγει μετά, όταν επιστρέψουν από το πεδίο», προσθέτει. «Κυρίως τα παλιότερα χρόνια μπορεί να υπήρχε η αντίληψη ότι ο πυροσβέστης θα κάνει τα πάντα και θα είναι απρόσβλητος από το άγχος και το στρες. Πλέον έχουν αλλάξει τα πράγματα. Είναι πιο εύκολο να έρθουν σε επαφή με το συναίσθημα, όλο και περισσότεροι πυροσβέστες διεθνώς κατανοούν ότι δεν είναι άτρωτοι».

Οι τραυματικές καταστάσεις στις οποίες μπορεί να εκτεθούν οι διασώστες δεν θα επηρεάσουν τον καθένα με όμοιο τρόπο. Εξαρτάται από τις ώρες που εργάστηκαν στο συμβάν, την εγγύτητά τους με το πεδίο της καταστροφής, ακόμη και με το εάν μπορούν να ταυτιστούν με τα θύματα ή τη συνθήκη στην οποία βρίσκονταν, εάν για παράδειγμα κάποιος έχει παιδιά στην ηλικία των θυμάτων. Ο κ. Ανδρουτσάκος παρατηρεί ότι μπορεί να λειτουργήσει ψυχοπροφυλακτικά σε αυτές τις περιπτώσεις η συνεργασία με τους συναδέλφους τους. «Η βάρδια είναι βασικός παράγοντας αύξησης της ψυχικής ανθεκτικότητας. Κάθε βάρδια στην υπηρεσία έχει συγκεκριμένα μέλη,

«Είμαι αρκετά χρόνια στη δουλειά, έχω πάει σε πολλά τροχαία, αλλά εκεί ήταν λες και έπεσε βόμβα», λέει στην «Κ» πυροσβέστης που επιχειρήσε στον εντοπισμό θυμάτων στα Τέμπη.

ίδια πρόσωπα που επιχειρούν μαζί για πολλά χρόνια. Αυτό δημιουργεί στενές ανθρώπινες σχέσεις, ένα δέσιμο. Ξέρουν ότι υπάρχει δυνατότητα να στηριχθούν σε κάποιον άλλον. Μπαίνουν σε ένα φλεγόμενο κτίριο και ξέρουν ότι υπάρχει πίσω ένας συνάδελφός τους που θα τους τραβήξει έξω εάν κινδυνεύσουν», λέει.

Στη Μάνδρα και το Μάτι

Η Ψυχοκοινωνική Μέρимνα της Πυροσβεστικής συστάθηκε την άνοιξη του 2017 και η πρώτη μαζική καταστροφή που διαχειρίστηκε ήταν η πλημμύρα της Μάνδρας τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Τότε συνέδραμαν συγγενείς θυμάτων. Έναν χρόνο αργότερα, μετά τη φονική φωτιά στην Ανατολική Αττική, υποδέχονταν συγγενείς θυμάτων και αγνοουμένων στο νεκροτομείο, σε συνεργασία με ψυχολόγους της Αστυνομίας και του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Τότε επισκέφθηκαν και πυροσβεστικούς σταθμούς που είχαν εμπλακεί στην πυρκαγιά και συζητήσαν με το προσωπικό σε «ομάδες diffusing», όπως συνέβη και τώρα μετά τα Τέμπη. Τα γραφεία των ψυχολόγων της Πυροσβεστικής βρίσκονται στο κέντρο της Αθήνας, στην οδό Πανεπιστημίου, σε έναν αυτόνομο χώρο που δεν συστεγάζεται

με άλλη υπηρεσία. Σε αυτούς μπορούν να απευθυνθούν και συγγενείς πρώτου βαθμού πυροσβεστών.

Το «Εξπρές Σάμινα»

Αρκετά χρόνια νωρίτερα και άλλοι ειδικοί ψυχικής υγείας στη χώρα μας είχαν στρέψει την προσοχή τους στο δευτερογενές τραύμα των διασωστών. Ο Κωνσταντίνος Ψαρρός, αναπληρωτής καθηγητής Ψυχιατρικής στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, αναφέρει την περίπτωση των νησιωτών ψαράδων που είχαν σπεύσει το 2000 να περισυλλέξουν τους ναυαγούς του «Εξπρές Σάμινα». «Προσπαθούσαν να τους προσεγγίσουν, αλλά φοβόντουσαν ότι εάν πλησίαζαν πολύ κοντά η προπέλα του καϊκιού θα τους σκότωνε. Κάποιοι κατάφερναν να τους πιάσουν και τους γλιστρούσαν από τα χέρια. Ήταν μια τραυματική εμπειρία που είχε μείνει σαν εφιάλτης», λέει.

Η φωτιά στην Ηλεία

Ο κ. Ψαρρός είχε ασχοληθεί και με τις επιπτώσεις στους διασώστες της φονικής πυρκαγιάς στην Ηλεία το 2007. Τότε μαζί με τους Χρήστο Θελερίτη, Σοφία Μαρτινάκη και Ιωάννα Δέσποينا Μπεργιαννάκη είχαν πραγματοποιήσει συνεντεύξεις με 102 πυροσβέστες που βρέθηκαν στην πληγείσα περιοχή. Από εκείνη την έρευνα της Α΄ Ψυχιατρικής Κλινικής του Αιγινήτειου Νοσοκομείου είχαν ανιχνευθεί σημάδια μετατραυματικής διαταραχής σε 19 πυροσβέστες, εκ των οποίων οι 12 ήταν εποχικοί. Σε αυτή την περίπτωση οι πιο έμπειροι και εξοικειωμένοι με αντίστοιχα συμβάντα φαίνεται πως μπόρεσαν να τα διαχειριστούν καλύτερα συναισθηματικά.

Η όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρη πληροφόρηση των διασωστών για το τι αναμένεται να συναντήσουν στο επίκεντρο μιας καταστροφής προτού βρεθούν εκεί (εάν θα υπάρχουν πτώματα και ποια θα είναι η κατάστασή τους), η πρόβλεψη για διαλείμματα και τροφοδοσία κατά την εργασία τους, η συζήτηση μεταξύ των μελών της ομάδας εκ των υστέρων, είναι ορισμένοι τρόποι, όπως επισημαίνει ο κ. Ψαρρός, που μπορεί να λειτουργήσουν υποστηρικτικά και να μειώσουν τις πιθανότητες ψυχοτραυματισμού.

«Έχω κάνει τέσσερις βάρδιες μετά τα Τέμπη, έχω κληθεί σε μικρότερα συμβάντα. Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν στιγμές που περνάνε από το μυαλό μου οι εικόνες που είχα δει στα βαγόνια. Δεν φεύγουν εύκολα», λέει πυροσβέστης από τη Θεσσαλονίκη, με πολλά χρόνια υπηρεσίας, που συμμετείχε σε μια από τις ομάδες εκτόνωσης πλεονάζοντος συναισθήματος. Επειτα από κάποιο χρονικό διάστημα αναμένεται οι ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί της Πυροσβεστικής να επιστρέψουν και να πραγματοποιήσουν νέες συζητήσεις με τους ίδιους διασώστες. «Ήταν η πρώτη φορά που μιλούσα σε ψυχολόγο. Προσπάθησα να μεταφέρω με λόγια όλα όσα είχα δει, τις σκηνές στα χαλάσματα, πώς κόβαμε τα σίδερα και τι βρήκαμε, αλλά και να περιγράψω τα συναισθήματά μου», λέει ο έμπειρος πυροσβέστης από τη Θεσσαλονίκη. «Ήταν σημαντικό. Επρεπε να γίνει αυτή η αποσυμφόρηση».

ΕΝΩ ΓΑΛΛ

«Θέλουμε να πάρουμε ένα μέρος του φορτίου που κουβαλούν. Την ώρα που επιχειρούν επικεντρώνονται στο έργο τους και εκεί συνήθως δεν υπάρχει χώρος για συναίσθημα».

Ιωάννης Ανδρουτσάκος
Πυραγός - ψυχολόγος
(Μαζί με συναδέλφους του από το τμήμα Ψυχοκοινωνικής Μέρимνας της Πυροσβεστικής συνάντησαν διασώστες μετά την τραγωδία στα Τέμπη)

ΕΝΩ ΓΑΛΛ

Η ξεκάθαρη πληροφόρηση των διασωστών για το τι αναμένεται να συναντήσουν στο επίκεντρο μιας καταστροφής, τα διαλείμματα κατά την εργασία τους, η συζήτηση μεταξύ των μελών της ομάδας εκ των υστέρων, είναι ορισμένοι τρόποι που μπορούν να μειώσουν τις πιθανότητες ψυχοτραυματισμού.

Κωνσταντίνος Ψαρρός
Αναπληρωτής καθηγητής Ψυχιατρικής στο ΕΚΠΑ

Του **ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΥΡΙΓΟΥ**

«Ν’ αγαπάς την ευθύνη. Να λες: εγώ, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη Γη. Αν δε σωθεί, εγώ φταίω».*

Συλλάβισα τις πρώτες γαλλικές λέξεις σε ένα βαγόνι του ΟΣΕ: «ne pas se pencher en dehors – μη κύπτετε προς τα έξω» έγραφε η πινακίδα κάτω από το παράθυρο. Ήταν κατά τη διάρκεια εκείνων των ατελείωτων ταξιδιών με το τρένο τις δεκαετίες του ’70 και του ’80, όταν επισκεπτόμουν το προγονικό χωριό στην Πελοπόννησο. Επτά ώρες από την Αθήνα έως τη Μεσσηνία. Η τελευταία φορά που πήρα το συγκεκριμένο τρένο πρέπει να ήταν το 1991. Μετά οι αυτοκινητόδρομοι άλλαξαν τα πάντα. Το ταξίδι με το τρένο παρέμεινε στις επτά ώρες, ενώ το αυτοκίνητο περιόριζε τον χρόνο της διαδρομής στις τέσσερις, ύστερα στις τρεις και σήμερα περίπου στις δύο ώρες. Μοιραία το 2010 έκλεισε η γραμμή Πελοποννήσου. Οχι λόγω μνημονίων, όπως πιστεύουν αρκετοί, αλλά λόγω πολυετούς αχρησίας. Εκτοτε η προσπάθεια για ύπαρξη σοβαρού σιδηροδρομικού δικτύου στη χώρα επικεντρώθηκε κυρίως στον άξονα Πάτρας (μέχρι στιγμής Κιάτου...) - Αθήνας - Θεσσαλονίκης και στον προαστιακό.

Το τραγικό δυστύχημα στα Τέμπη έφερε στην επιφάνεια όλες τις παθογένειες του ΟΣΕ: ο τραγικός σταθμάρχης, που ως «νέος» κάνει επί πέντε βράδια τη νυχτερινή υπηρεσία των άλλων· ο επιθεωρητής που σπεύδει να πάρει αναρρωτική άδεια· η κυκλοφορία των τρένων με όρους λειτουργίας προηγούμενων δεκαετιών· η υποστελέχωση του ΟΣΕ· η στοιχειωμένη σύμβαση 717· τα μνημόνια που αντιμετώπιζαν τα τρένα σαν βαριδί· συντεχνίες, εργολάβοι, διαφθορά και πελατοκρατεία· τα 10 δισεκατομμύρια ευρώ χρέος του ΟΣΕ που σβήστηκαν το 2010 για να συνεχίσουν κι άλλα χρήματα να πέφτουν επί χρόνια σε έναν πύθο Δαναΐδων· οι συμμορίες του κυκλώματος του χαλκού· η ανύπαρκτη Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων· το κατ’ ουσίαν μονοπωλιακό καθεστώς της Hellenic Train, που επιβιώνει με τις επιδοτήσεις των άγονων γραμμών. Όλα αυτά (και πιθανόν και άλλα πολλά) είναι κομμάτια της εικόνας ενός μεγάλου παζλ που οδήγησαν στην καταστροφή των Τεμπών.

Υπάρχουν νομικές ευθύνες που ήδη διερευνώνται από τη Δικαιοσύνη. Υπάρχουν όμως και πολιτικές ευθύνες που η Δικαιοσύνη δεν θα αγγίξει διότι δεν σχετίζονται με παραβιάσεις του νόμου, αλλά με πολιτικές επιλογές. Μια κυβερνηση που βρίσκεται στην εξουσία σχεδόν τέσσερα χρόνια αναλαμβάνει μοιραία, αλλά και αυτονόητα, τα σφάλματα όλων των προηγούμενων. Γι’ αυτό κυβερνάς: «Έχεις ευθύνη. Δεν κυβερνάς πια μονάχα τη μικρή ασήμαντη ύπαρξή σου»*. Τα πάντα κρίνονται εκ του αποτελέσματος. Δεν παίζει ρόλο σε ποιο ποσοστό είχε φθάσει η τηλεδιοίκηση επί ΣΥΡΙΖΑ και πόσο ανέβηκε επί Ν.Δ. Το θέμα είναι ότι τη στιγμή του δυστυχήματος δεν λειτουργούσε. Τίποτα άλλο. «Ξέρεις πως εσύ, όχι η μοίρα, όχι η τύχη, μήτε οι άνθρωποι γύρω σου, εσύ μονάχα έχεις, ό,τι και αν κάμεις, ό,τι κι αν γίνεις ακέραη την ευθύνη»*. Ο επιμερισμός των πολιτικών ευθυνών γίνεται πρωτίστως στη Βουλή, ακολουθώντας στον δημόσιο διάλογο και στο τέλος στην κάλπη.

Η κακοδαιμονία των ελληνικών σιδηροδρόμων είναι διαχρονική και πολυπαραγοντική και απαιτεί συστηματική συζήτηση των πολιτικών δυνάμεων. Κάτι που δεν έγινε το 2010 και σεργηόμασταν επί μια δεκαετία από το ένα μνημόνιο στο άλλο, μάλλον δεν πρόκειται να γίνει ούτε για τον ΟΣΕ. Ήδη από πλευράς αξιωματικής αντιπολίτευσης φαίνεται ότι θα εξαντληθούμε σε

πομφόλυγες και αοριστίες του τύπου «τα κέρδη τους, οι ζωές μας». Ακούγονται ευχάριστα, αλλά ξεχνούν ότι ο ΟΣΕ είναι κρατικός και απόλυτα ελλειμματικός.

Το τραγικό δυστύχημα του ΟΣΕ μοιραία φέρνει (οφείλει να φέρει) στην επιφάνεια τις πολλές μαύρες τρύπες του ελληνικού κράτους: το δίκτυο του ΔΕΔΔΗΕ, που είναι η συχνότερη αιτία πυρκαγιών το καλοκαίρι· τα στοιχειωμένα σχέδια πόλεως, που επί δεκαετίες υποτίθεται ότι θα επεκταθούν· τη ΛΑΡΚΟ· τους αργούς ρυθμούς απονομής της δικαιοσύνης· τους δρόμους μας, που κάθε χρόνο αθροίζουν νεκρούς από πολλά «Τέμπη» λόγω των ελάσσων ραντάρ ταχύτητας που να διασφαλίζουν την τιμωρία όσων παρανομούν (μόνον το 2022 θρηνώσαμε 637 νεκρούς και είχαμε 628 βαριά τραυματίες).

Η απάντηση σε όλα αυτά μπορεί να είναι μόνον πολιτική και στη δημοκρατία μας μπορεί να προέλθει μόνον μέσα από το υπάρχον πολιτικό σύστημα. Η ευθύνη βαρύνει υποχρεωτικά το κυβερνητικό κόμμα. Την προηγούμενη τετραετία έδειξε ότι μπορεί να αντιμετωπίσει μαύρες τρύπες στη λειτουργία του κράτους: την καταρρέουσα το 2019 ΔΕΗ· την ανύπαρκτη μέχρι τότε πολιτική προστασία· την καθημερινή αχρείαστη γραφειοκρατία μέσω των χιλιάδων ψηφιακών εφαρμογών· το αίσχος της Μόριας στη Λέσβο· τις πολύχρονες καθυστερήσεις στην απονομή συντάξεων. Δεν αρκεί! «Τι θα πει φως; Να κοιτάς με αθόλωτο μάτι όλα τα σκοτάδια»*. Πολλές μαύρες τρύπες δεν προλάβαμε να τις αντιμετωπίσουμε. Κάποιες δεν τις είδαμε ή (το χειρότερο) δεν θελήσαμε να τις δούμε. Όπως λέει ο Παλαμάς: «Εγώ είμαι ο γκρεμιστής, γιατί είμ’ εγώ κι ο χτιστής». Κάποια πρέπει να διορθωθούν. Κάποια πρέπει να γκρεμίσουν για να ξαναχτιστούν. Με διαφάνεια και

«Αοριστίες του τύπου «τα κέρδη τους, οι ζωές μας» ακούγονται ευχάριστα, αλλά ξεχνούν ότι ο ΟΣΕ είναι κρατικός και απόλυτα ελλειμματικός.

ταχύτητα. Το οφείλουμε στα νεκρά παιδιά που τιτίβιζαν ανέμελα μέσα στο τρένο λίγο πριν από την καταστροφή, θεωρώντας ότι το κράτος τους είχε κάνει το αυτονόητο. Να κάνουμε το αυτονόητο.

Υ.Γ. Στον δημόσιο διάλογο για τον ΟΣΕ πρέπει να θεθούν και δύο ερωτήματα:

Γιατί δεν ακολουθήθηκε σε όλους τους αυτοκινητοδρόμους που διασχίζουν ή κατασκευάζονται στη χώρα το μοντέλο της Αττικής οδού; Στον συγκεκριμένο αυτοκινητόδρομο κατασκευάστηκε ανάμεσα στα δύο οδοστρώματα ένα παράλληλο σιδηροδρομικό δίκτυο. **Γιατί** τη δεκαετία του 1990 επελέγη ο «εκσυγχρονισμός» των υπαρχόντων σιδηροδρομικών διαδρομών, αντί για τη χάραξη νέων δικτύων υψηλών ταχυτήτων; Σε Πελοπόννησο, Δυτική Θεσσαλία και Δυτική Μακεδονία ξεδοεύθηκαν 200 εκατ. ευρώ. Επρόκειτο για γραμμές που χαραχθηκαν περισσότερα από 120 χρόνια πριν, με άλλες τεχνικές δυνατότητες. «Γιατί γυρνάτε πίσω στην εποχή του Τρικούπη και του Κοιμουνδόδουρου»;, ρωτάει η αντιπολίτευση. Διότι τη βρίσκουμε ακόμη μπροστά μας στον 21ο αιώνα, είναι η απλή απάντηση.

*** Αποσπάσματα από το έργο του Νίκου Καζαντζάκη.**

Ο κ. Αγγελος Συρίγος είναι αν. καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, βουλευτής Ν.Δ. στην Α΄ Αθηνών, υφυπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Οπλικά συστήματα με ευκολίες πληρωμής

Την ενεργοποίηση του προγράμματος δανεισμού από τις ΗΠΑ για να καλυφθούν εξοπλιστικές ανάγκες συζητεί η Αθήνα

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Τη δυνατότητα ευρύτατης χρήσης ενός παλιού εργαλείου χρηματοδότησης για την αγορά αμερικανικών οπλικών συστημάτων, το οποίο ωστόσο δεν είχε αξιοποιηθεί επαρκώς από την Αθήνα στο παρελθόν, φέρνουν ξανά πρόσφατα στην επιφάνεια συνομιλίες που γίνονται ολόένα και πιο εντατικά ανάμεσα στο υπουργείο Εθνικής Άμυνας και στο αμερικανικό Πεντάγωνο.

Αν και οι επαφές αυτές είναι κατά κύριο λόγο στρατιωτικές, γίνεται σταδιακά αντιληπτό και ευρύτερα ότι μέσα από το λεγόμενο FMF (Foreign Military Funding) μπορεί να γίνουν προμήθειες σε υλικό που χρειάζονται οι Ενοπλες Δυνάμεις και είναι δυνατόν να αποπληρωθεί σε βάθος χρόνου. Η επιστροφή στα προγράμματα FMF έπεται από σχεδόν τριάντα χρόνια γίνεται με διακριτικό τρόπο, που θα επιτρέπει στις δύο πλευρές να συνεργαστούν, δίχως να προκληθεί διπλωματικός αντίκτυπος.

Κατά τις απολύτως διασταυρωμένες πληροφορίες της «Κ», οι συζητήσεις για FMF αφορούν χρηματοδότηση (με ένα μεικτό σύστημα δανείων και επιχορηγήσεων) για ποσά τα οποία σε βάθος χρόνου μπορεί να φθάσουν ακόμα και τα 8 δισ. δολάρια, με πολύ εντατικές συζητήσεις για τα 2,3 εξ αυτών να έχουν ήδη ξεκινήσει.

Στην περίπτωση των δανείων, αυτά θα είναι χαμηλότοκα και θα μπορεί να φθάσουν σε χρονικό όριο αποπληρωμής ακόμα και τα 13 χρόνια. Στην περίπτωση των επιχορηγήσεων, δηλαδή τη δίχως αντίτιμο παραχώρηση βοηθητικών ή άλλων συστημάτων, αυτό θα γίνει με τρόπο που δεν θα παραβιάζει το καθεστώς που έχει η Ελλάδα στην κατάσταση των χωρών με τις οποίες συνεργάζεται το Πεντάγωνο.

Τι σημαίνει αυτό; Από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 και τη μετατροπή της ΕΟΚ σε Ε.Ε., ο φάκελος «Ελλάδα» αυτομάτως μετακινήθηκε στα αμερικανικά κιτάπια ανάμεσα σε εκείνους των υπολοίπων ανεπτυγμένων χωρών και ως εκ τούτου δεν μπορούσαν να συνεκιστούν επιχορηγήσεις ή και δωρεές συστημάτων κατά τρόπο που –για παράδειγμα– γί-

Ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ Κωνσταντίνος Φλώρος (αριστερά) ενημερώνεται για το μαχητικό αεροσκάφος 5ης γενιάς F-35 στις εγκαταστάσεις της Lockheed Martin, κατά την επίσκεψή του στις Ηνωμένες Πολιτείες τον Ιούλιο του 2022.

Το Foreign Military Funding αφορά χρηματοδότηση (με ένα μεικτό σύστημα δανείων και επιχορηγήσεων) για ποσά τα οποία σε βάθος χρόνου μπορεί να φθάσουν ακόμα και τα 8 δισ. δολάρια.

νεται ακόμη και σήμερα για κράτη όπως η Αίγυπτος.

Η διπλωματική πτυχή αυτής της συζήτησης αφορά τον τρόπο υλοποίησης, καθώς δεν πρέπει να δημιουργηθεί προηγούμενο για άλλες χώρες που ανήκουν στη λίσχη των ανεπτυγμένων κρατών της Ε.Ε., αλλά και να μην τεθεί ζήτημα άνιστης μεταχείρισης από

άλλες συμμαχικές χώρες, όπως για παράδειγμα η Τουρκία. Δεδομένου ότι στις ΗΠΑ αυτή τη στιγμή γίνονται όλοι οι πιθανοί συνδυασμοί για το πώς θα ζημρώσει η μετεκλογική 15η Μαΐου στη Τουρκία, είναι απολύτως σαφές ότι κάθε μικρή λεπτομέρεια μπαίνει στην εξίσωση.

Από τον Ιούλιο

Οι επαφές αυτές έχουν ουσιαστικά ξεκινήσει σε ανύποπτο χρόνο, όταν τον Ιούλιο του 2022 ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ Κωνσταντίνος Φλώρος επισκέφθηκε το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και συναντήθηκε με την αναπληρώτρια υπουργό Εξωτερικών για πολιτικές και στρατιωτικές υποθέσεις Τζέσι-κα Λιούις, έπεται από την ενεργό μεσολάβηση, τότε, της πρόεδρος της Ελλάδας στην Ουάσινγκτον Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου. Ο κ.

Φλώρος έχει διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο, ενώ τις τελευταίες εβδομάδες οι συζητήσεις αυτές συνεχίζονται με σκοπό να υπάρξουν αποτελέσματα το επόμενο χρονικό διάστημα.

Το ερώτημα είναι τι μπορεί να καλυφθεί με αυτόν τον τρόπο. Είναι απολύτως σαφές ότι υπάρχουν τουλάχιστον δύο προγράμματα της Lockheed Martin που μπορεί να ενταχθούν στα FMF. Το ένα αφορά τα μαχητικά πέμπτης γενιάς τύπου F-35 (των οποίων η επιστολή αποδοχής αναμένεται να παραληφθεί μέχρι τις αρχές του επόμενου μήνα, ενώ η Αθήνα ακόμα δεν έχει αποφασίσει αν επιθυμεί να υπάρχει συμμετοχή της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας). Όπως η «Κ» έχει ήδη σημειώσει σε εκτενή ρεπορτάζ, πριν από την επικείμενη έναρξη των διαπραγματεύ-

Με τη διαδικασία αυτή θα μπορούσαν να αποκτηθούν αεροσκάφη F-35, ελικόπτερα Black Hawk, μη επανδρωμένα MQ-9 ακόμη και το ισραηλινό αντιαεροπορικό σύστημα «Iron Dome».

σεων ανάμεσα στην Αθήνα και τους Αμερικανούς, εκκρεμεί να αποφασιστεί αν θα ενεργοποιηθούν οι ρήτρες για πρόσθετους πόρους (εν είδει παροχών από τον κατασκευαστή προς την εθνική αμυντική βιομηχανία) που θα χρησιμοποιηθούν για υποδομές, κυρίως εις ό,τι αφορά διαβαθμισμένα δίκτυα και κυβερνοάμυνα.

ΑΠΟΨΗ

Τουρκία: η δύσκολη πορεία προς την πολιτική αλλαγή

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΑΡΟΥΧΑ**

Οι εκλογές του Μαΐου στην Τουρκία πραγματοποιούνται σε ένα πλαίσιο που ο Ερντογάν και οι υποστηρικτές του δεν θα μπορούσαν να φανταστούν μόλις πριν από ένα μήνα. Ο πρόεδρος δεν είναι πλέον το φαβορί για να κερδίσει και το πολιτικό του μέλλον είναι αμφίβολο. Σε μια αποφασιστική εκλογή που είτε θα επιβεβαιώσει το προεδρικό σύστημα α λα τουρκά είτε θα ανοίξει ένα μονοπάτι επιστροφής στην κοινοβουλευτική δημοκρατία, ένας άνεμος πολιτικής αλλαγής φυσάει πλέον στη γειτονική μας χώρα.

Λαμβάνοντας υπόψη ποιος είναι ο κύριος αντίπαλός του και την αντοχή του στην τουρκική πολιτική, η παραπάνω εκτίμηση φαντάζει υπέρμετρα τολμηρή. Τα τελευταία 21 χρόνια η πολιτική σκηνή της Τουρκίας κυριαρχείται από τον πρόεδρο και η μακρά αυτή περίοδος χωρίζεται σε δύο υποπεριόδους. Η πρώτη δεκαετία ήταν η μεταρρυθμιστική: με στυλόβατη τη Δύση και τη μικρή, αλλά βουερή φιλελεύθερη ιντελιγκέντσια στο εσωτερικό, ο Ερντογάν έσπασε ταμπού της εξωτερικής πολιτικής και μεταρρύθμισε το κράτος στο όνομα της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης. Στη δεύτερη δε-

Ο Ερντογάν είναι τακτικός παίκτης πρώτης γραμμής που θα χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα, θεμιτά ή αθέμιτα, για να πετύχει την επανεκλογή του.

καετία του υλοποίησε το δικό του U-Turn: υποστηριζόμενος από τον μουσουλμανικό κόσμο (εντός και εκτός των τειχών), ως θαρραλέος ηγέτης που αντέχει στον «ρατσισμό» της Δύσης, ο Ερντογάν έχει ταυτισθεί με ακραίες εθνικιστικές και θρησκευτικές δυνάμεις. Αυτό που παρέμεινε σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια των δύο δεκαετιών ήταν η υποστήριξη της πλειοψηφίας του πληθυσμού προς το πρόσωπό του, παρόλο που οι εκλογές έγιναν όλο και λιγότερο δίκαιες. Καθώς η (εύθραυστη, αλλά αληθινή) ευμάρεια διαχύθηκε και η Τουρκία έγινε σταδιακά μια περιφερειακή δύναμη που έπρεπε να ληφθεί σοβαρά υπόψη, καθοδηγούμενη πλέον από τον οραματιστή ηγέτη της και όχι κατ' εντολήν του ΔΝΤ ή άλλων «ξένων δυνάμεων», οι Τούρκοι αγνόησαν τον αυξανόμενο αυταρχισμό του ηγέτη, την πολωτική του ρητορι-

κή και τη λογική του διαίρει και βασίλευε που εφάρμοσε με μεγάλη επιτυχία. Εξάλλου, η αντιπολίτευση ήταν ακόμη χειρότερη: ο ηγέτης του κύριου κόμματος της αντιπολίτευσης CHP Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου βρίσκεται στη θέση του από το 2010 και, με εξαίρεση τις δημοτικές αναμετρήσεις του 2019, ουδέποτε κενάγραψε εκλογική νίκη. Στις αρχές του 2023, ο Ερντογάν προωθούσε ένα αφήγημα σταθερότητας και πυγμής και οι ενδείξεις ήταν απολύτως ενθαρρυντικές. Ο υπερπληθωρισμός και η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης δεν ανέτρεπαν τις ισορροπίες, σε μια χώρα που η συντηρητική ψήφος αποτελεί το 60%+ του εκλογικού σώματος. Τη στιγμή που, στις αρχές του 2023, ο Ερντογάν άνοιξε τους κρουνοίς του δημόσιου χρήματος για να διατηρήσει την ψευδαίσθηση της ευμαρίας και να κρατήσει τους ψηφοφόρους ευτυχισμένους, η αντιπολίτευση προσπαθούσε ανεπιτυχώς να ενωθεί γύρω από έναν υποψήφιο. Ακόμη μία εκλογική νίκη για τον λαοφιλέστερο Τούρκο ηγέτη μετά τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ φαινόταν θέμα χρόνου.

Και τότε έγιναν οι σεισμοί. Περισσότερο και από αποτέλεσμα κακών κτιριακών κατασκευών, η καταστροφή έγινε πολύ χειρότε-

ρη από την έλλειψη οργάνωσης και συντονισμού από μεριάς των κρατικών υπηρεσιών. Αυτά είναι εν πολλοίς τα αποτελέσματα ενός καπιταλιστικού μοντέλου ανάπτυξης που είχε βασιστεί σε μια αυταρχική πολιτική δομή και στις αδιαφανείς, αλλά αμοιβαία επωφελείς συναλλαγές μεταξύ πολιτικών, μιντιακών και επιχειρηματικών εξουσιών. Ξαφνικά και με απροσδόκητο τρόπο, ο βασιλιάς αποδείχτηκε γυμνός και το αφήγημα της ισχυρής και κραταιάς χώρας συνεθίβη στα συντρίμια. Οι κυβερνητικές υποσχέσεις για ταχεία ανακατασκευή και αποκατάσταση των πληγέντων ακούγονται ρηχές και άνευ νοήματος εν μέσω της χειρότερης καταστροφής που έζησε η χώρα εδώ και 100 χρόνια. Το γεγονός ότι οι ΜΚΟ βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των προσπαθειών ανακούφισης των πληγέντων και εκατομμύρια Τούρκοι τις εμπιστεύονται περισσότερο από τις κρατικές δομές λέει πολλά για την αποτυχία διακυβέρνησης στη γείτονα.

Οι πολιτικές επιπτώσεις από την ελλειμματική κρατική αντίδραση στους σεισμούς είναι περιορισμένες και δεν θα οδηγήσουν σε μαζικές μετακινήσεις ψηφοφόρων. Ωστόσο, η καταστροφή αυτή παρακίνησε τις δυνάμεις

της αντιπολίτευσης να ενωθούν, γνωρίζοντας πως μόνο έτσι θα επιτύχουν την αλλαγή που προσδοκούν και υπόσχονται. Επιπλέον, η εν λόγω ενότητα επιβάλλεται από τα κάτω στην κορυφή και όχι το αντίστροφο: όταν η ηγέτις του Καλού Κόμματος αποχώρησε από το μπλοκ της αντιπολίτευσης διαμαρτυρόμενη για την επιλογή Κιλιτσντάρογλου, η σωρεία αρνητικών αντιδράσεων, μεταξύ άλλων και εντός του δικού της κόμματος, ήταν τόσο ογκώδης που την ανάγκασε να επανεξετάσει τη στάση της. Αυτό που προέκυψε ως αποτέλεσμα ήταν ο λόγος για τον οποίο θεωρώ ότι ο Ερντογάν είναι πιο κοντά στην ήττα από τη νίκη: ο Κιλιτσντάρογλου είναι τώρα ο υποψήφιος της αντιπολίτευσης και οι δύο δημοφιλείς δήμαρχοι της Κωνσταντινούπολης και της Άγκυρας οι δυνάμει αντιπρόεδροί του. Επιπλέον, η συνάντησή του με τους εκπροσώπους του φιλοκουρδικού κόμματος HDP στο Ντιγιάρμπακır την επαύριον των σεισμών και η εν γένει στάση του σε θέματα δημοκρατίας και ατομικών ελευθεριών (ο Κιλιτσντάρογλου είναι με διαφορά ο πιο προσηλυτικός ηγέτης του CHP στη σύγχρονη ιστορία του) καθιστούν το ενδεχόμενο στήριξής του από το HDP πιθανό.

Το δεύτερο αφορά τα ελικόπτερα τύπου Black Hawk, τα οποία στο ΓΕΕΘΑ θεωρούνται μια αξιόπιστη λύση που μπορεί να εξυπηρετήσει τις ανάγκες όλων των κλάδων, οι οποίοι εξυπηρετούνται από πολύ παλαιάς τεχνολογίας ελικόπτερα. Αυτή τη στιγμή, πάντως, υπάρχουν ακόμη ορισμένες ενστάσεις επί τούτου από πλευράς ΓΕΑ, κάτι που μένει να διευκρινιστεί σύντομα.

Τα UAV

Στα προγράμματα που πιθανώς προχωρήσουν μέσω FMF ίσως βρεθούν τα αμερικανικά UAV τύπου MQ-9, όπως αυτά που βρίσκονται σταθμευμένα στη Λάρισα. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αυτή τη περίπτωση τα MQ-9 θα ενταχθούν στις Ενοπλες Δυνάμεις όχι ως επιθετικά όπλα, αλλά ως μη επανδρωμένα αεροσκάφη που επιτελούν επιχειρήσεις επιτήρησης, παρόμοιες με αυτήν που ήδη διεξάγουν από τη Σκύρο τα ισραηλινής τεχνολογίας τύπου HERON της IAI. Τα προγράμματα FMF δίνουν στον χρήστη και τη δυνατότητα προμήθειας συστημάτων που παράγονται από τρίτες χώρες, υπό την προϋπόθεση ότι οι ΗΠΑ εμπλέκονται είτε ως συμπαραγωγοί είτε ως χρηματοδότες. Σε αυτή τη περίπτωση, στην Αθήνα επιθυμούν ενεργοποίηση των FMF προς την κατεύθυνση της προμήθειας αντιαεροπορικών συστημάτων υψηλής ακριβείας και αποτελεσματικότητας, όπως είναι τα ισραηλινά Iron Dome, στα οποία έχουν επενδυθεί χρήματα από το αμερικανικό κράτος με αποφάσεις του Κογκρέσου ήδη από το 2010, ενώ τα τελευταία χρόνια υπάρχουν και συνέργειες ανάμεσα στους ισραηλινούς κατασκευαστές και σε αμερικανικές εταιρείες.

Τα FMF δεν θα πρέπει να συγχέονται με το πλεονάζον υλικό που οι Ενοπλες Δυνάμεις ήδη παραλαμβάνουν από τις ΗΠΑ μέσω της σχετικής διαδικασίας (EDA - Excess Defense Articles) και αφορά κυρίως παλαιά αμερικανικά συστήματα προς απόσυρση που θα απλά δωρίζονται έναντι μηδενικού ή ελάχιστου κόστους προς συμμαχικές χώρες, με τελευταίο παράδειγμα την πιθανότητα διαθεσιμότητας των υποδομημάτων οχημάτων μάχης (TOMA) M2A2 Bradley.

Η πορεία προς την αλλαγή στην Τουρκία δεν είναι καθόλου σίγουρη. Αν μη τι άλλο, ο Ερντογάν είναι πολιτικός επίζων και τακτικός παίκτης πρώτης γραμμής που θα χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα, θεμιτά ή αθέμιτα, για να πετύχει την επανεκλογή του. Σε αυτά θα πρέπει να θεωρήσουμε ως δεδομένα τις αναφορές του στην αλεβίτικη ταυτότητα του αντιπάλου του (οι Αλεβίτες αποτελούν φιλελεύθερη αίρεση που ασκεί την ισότητα των φύλων και είναι σθεναρά κοσμική στην πολιτική της τοποθέτηση) και την προθυμία του να προσάψει στην αντιπολίτευση τρομοκρατικές επιρροές λόγω της πιθανής στάσης του HDP που προαναφέρθηκε.

Εν κατακλείδι, ο πρόεδρος Ερντογάν γνωρίζει καλά ότι οι εκλογές του 2023 είναι πολύ διαφορετικές από το παρελθόν. Αντιμέτωπος με το φάσμα της ήττας για πρώτη φορά εδώ και δύο δεκαετίες, θα παίξει τα ρέστα του. As προσδεθούμε.

Ο κ. Δημήτρης Τσαρούχας είναι επισκέπτης καθηγητής στο Virginia Tech των ΗΠΑ και επιστημονικός συνεργάτης στο ΕΛΙΑΜΕΠ. Διετέλεσε καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στα Πανεπιστήμια METU και Bilkent της Άγκυρας επί 17 συναπτά έτη (2006-2023).

Μουράτ Σομέρ

Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Κοτς της Κωνσταντινούπολης

Τρεις «Δαβίδ» απέναντι στον Γολιάθ του καθεστώτος

Πιθανή η αλλαγή σκυτάλης στην Αγκυρα

Συνέντευξη στον **ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

Το σχήμα Κιλιτσντάρογλου - Γιαβάζ - Ιμάμογλου αυξάνει σημαντικά τις πιθανότητες μιας εκλογικής ήττας για τον Ερντογάν, η οποία θα ήταν σε θέση να αποκαταστήσει τις σχέσεις της Τουρκίας με τη Δύση. Την εκτίμηση αυτή διατυπώνει στην «Κ» ο καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Κοτς της Κωνσταντινούπολης, Μουράτ Σομέρ. Ο ίδιος θεωρεί ότι η τουρκική αντιπολίτευση θα πρέπει «να είναι έτοιμη να κινητοποιήσει κόσμο» στο σενάριο που ο Ερντογάν χάσει με μικρή διαφορά και αμφισβητήσει το αποτέλεσμα.

– Η αντιπολίτευση στην Τουρκία παρέμεινε τελικά ενωμένη. Πώς αξιολογείτε το σχήμα Κιλιτσντάρογλου - Γιαβάζ - Ιμάμογλου απέναντι στον Ερντογάν και τι πιθανότητες νίκης συγκεντρώνει κατά τη γνώμη σας; – Νομίζω ότι είναι μια εξέλιξη η οποία βελτίωσε σημαντικά τις πιθανότητες της αντιπολίτευσης να κερδίσει τις εκλογές αλλά και να κυβερνήσει με επιτυχία στη συνέχεια. Οι εκλογές είναι προ των πυλών και η αντιπολίτευση ανταγωνίζεται σε έναν πολύ άνισρο αγωνιστικό χώρο ενάντια σε ένα αυταρχικό καθεστώς. Πρέπει λοιπόν να συγκεντρώσει τους πόρους και τα πολιτικά ταλέντα της, αν θέλει να πετύχει. Οι Κιλιτσντάρογλου, Γιαβάζ και Ιμάμογλου αλληλοσυμπληρώνονται όσον αφορά τις δεξιότητες αλλά και την περιφερειακή και δημογραφική απήχυσή τους. Ωστόσο, ο συντονισμός και η λήψη αποφάσεων θα αποδειχθούν πρόκληση, καθώς οι πρόεδροι των πέντε κομμάτων της συμμαχίας θα γίνουν επίσης αντιπρόεδροι. Τρεις Δαβίδ αντί για έναν μπορούν καλύτερα να πολεμήσουν ένα Γολιάθ όπως ο

Ερντογάν, όμως επτά από αυτούς μπορεί να καταλήξουν να χτυπούν ο ένας τον άλλον.

– Σε ποιο βαθμό η εκλογή Κιλιτσντάρογλου θα αλλάξει την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας αφενός στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αφετέρου στη συνεργασία της Τουρκίας με το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ;

– Θα ήταν περισσότερο εξωτερική πολιτική της Τουρκίας και λιγότερο εξωτερική πολιτική –ουσιαστικά– του Ερντογάν. Θα ήταν δηλαδή λιγότερο προσωπική και ιδιότροπη και περισσότερο θεσμική και προβλέψιμη. Επίσης, θα έδινε εκ νέου έκφραση στην παραδοσιακή εξωτερική πολιτική της Τουρκίας που είναι συνδεδεμένη με τις δυτικές συμμαχίες και τις αρχές της περιφερειακής σταθερότητας και της μη ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις. Σίγουρα η αντιπολίτευση θα επιδίωκε τα εθνικά συμφέροντα και στις ελληνοτουρκικές και σε άλλες σχέσεις, αλλά θα το έκανε με πιο μετριοπαθή λόγο και χειρισμό σκληρής εξουσίας. Η συμμαχία της αντιπολίτευσης περιλαμβάνει δύο πρώην υπουργούς Εξωτερικών. Τον Αλί Μπαμπατζάν, που είναι γνωστός για τις πολιτικές του υπέρ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις κυβερνητικές πολιτικές οι οποίες βασίζονται στην ήπια εξουσία. Τον Αχμέτ Νταβούτογλου, που είναι γνωστός για την πολιτική του «μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες», προτού φυσικά παραδοθεί στον επικρότοκο δικτατορία στη Συρία. Η εξωτερική πολιτική δεν είναι η ειδικευση του Κιλιτσντάρογλου, ο οποίος όμως έχει όραμα με επιρροές από το σύνθημα του Κεμάλ Ατατούρκ «ειρήνη στο σπίτι και ειρήνη στον κόσμο», όπως και από την πολιτική ειρήνης με τον Βενιζέλο. Με τον Κιλιτσντάρογλου η Τουρκία θα

Ο πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν κατά την υποδοχή του Φινλανδού ομολόγου του, Σαούλι Νινίστο, την Παρασκευή στην Αγκυρα. Ο Ερντογάν δήλωσε ότι η Τουρκία θα επικυρώσει το πρωτόκολλο για την ένταξη της Φινλανδίας στο ΝΑΤΟ, ενώ εκκρεμεί το ζήτημα της Σουηδίας. Ο Μουράτ Σομέρ εκτιμά ότι σε περίπτωση επικράτησης της αντιπολίτευσης στις επερχόμενες εκλογές, η εξωτερική πολιτική της χώρας θα είναι λιγότερο ιδιότροπη και περισσότερο θεσμική και προβλέψιμη.

«Οι Τούρκοι θα θυμούνται πόσο γρήγορα ήρθαν για βοήθεια Έλληνες φίλοι και πόσο εξαρτήμαστε ο ένας από τον άλλον», λέει ο κ. Σομέρ.

Η αντιπολίτευση πρέπει να πετύχει μια νίκη που θα είναι αδύνατον να την αρνηθεί κανείς και να είναι έτοιμη να κινητοποιήσει κόσμο στο σενάριο της άρνησης αναγνώρισης του εκλογικού αποτελέσματος.

επιδιώξει να αναζωογονήσει την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις δεσμεύσεις στο ΝΑΤΟ, καθώς θα επιδιώξει να επανενταχθεί στο σχέδιο F-35 με τις Ηνωμένες Πολιτείες, εγκαταλείποντας το ρωσικό πρότζεκτ των S-400. Εξ ορισμού η δημοκρατία

θα γινόταν και πάλι κρίκος εταιρικών σχέσεων και συνεργασίας.

– Ορισμένοι θεωρούν ότι η σκληρή στάση του Ερντογάν απέναντι στη Δύση οφείλεται στις εσωτερικές ανάγκες της επικείμενης εκλογικής αναμέτρησης και πως αν ο ίδιος επαγγελματίας θα γίνει πιο διαλλακτικός και συνεργάσιμος. Ποια είναι η γνώμη σας;

– Νομίζω ότι είναι πιο βαθύ από την απλή εσωτερική πολιτική. Εξαρτάται από το αν εννοεί κανείς την προσωρινή και συναλλακτική συνεργασία ή τη βιώσιμη και βασισμένη σε αρχές συνεργασία. Με τον Ερντογάν η Τουρκία απομακρύνεται συνεχώς από τις αξίες της δημοκρατικής Δύσης ακόμη και σε πιο συνεργάσιμες περιόδους. Με τον Ερντογάν οι δυτικοί δεσμοί της Τουρκίας δεν μπορούν να είναι βιώσιμοι μακροπρόθεσμα, καθώς υπονομιούνται από μια σύγκρουση αξιών, αρχών και γλώσσας. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο Ερντογάν είναι απλώς εναντίον της Δύσης. Υπάρχει επίσης μια αυταρχική Δύση, την οποία έχουμε παρατηρήσει σε ακροδεξιά κόμματα και κυβερνήσεις όπως του Ορμπαν στην Ουγγαρία, του Βούτσιτς στη Σερβία, με τον οποίο ο Ερντογάν δεν έχει κανένα απολύτως πρόβλημα και τον κοιτάζει κατάματα. Είχε επίσης πολύ φιλικές σχέσεις με τις ΗΠΑ του προέδρου Τραμπ.

– Ο πρόσφατος σεισμός στην

Τουρκία και η ελληνική υποστήριξη στις επιχειρήσεις διάσωσης δημιούργησαν προσδοκίες για ανάπτυξη των διμερών σχέσεων σε μια πιο εποικοδομητική βάση στη συνέχεια. Θεωρείτε ότι ήταν αυτή μια στιγμή πάνω στην οποία θα μπορούσαν να επενδύσουν οι δύο χώρες; Ή δεν μπορεί παρά να είναι ένα απλό διάλειμμα στην ένταση μεταξύ των δύο πλευρών;

– Ναι, οι δύο χώρες θα πρέπει να αδράξουν αυτή τη στιγμή, αλλά μάλλον θα περιμένουν μετά τις εκλογές. Οι εκλογές αυτές δεν είναι μόνο για την αντιπολίτευση αλλά και για τον Ερντογάν. Καταλαμβάνουν όλα τα μυαλά και την προσοχή μας. Στην περίπτωση του καταστροφικού σεισμού, πολύ λίγοι άλλοι άνθρωποι μπορούν να κατανοήσουν και να συμπενοήσουν τον τουρκικό λαό τόσο βαθιά όσο οι Έλληνες. Η γεωγραφία, ο πολιτισμός, η πολιτική, υπάρχει τόσο συνέχεια πέρα από τα σύνορά μας. Και οι Τούρκοι θα θυμούνται πόσο γρήγορα ήρθαν για βοήθεια Έλληνες φίλοι και πόσο εξαρτήμαστε ο ένας από τον άλλον σε αυτό το μέρος του κόσμου.

– Ενόψει των εκλογών στην Τουρκία εκδηλώνονται ανησυχίες επί της διαδικασίας, καθώς υπάρχει η άποψη ότι ο Ερντογάν δεν θα δεχθεί μια ενδεχόμενη ήττα. Σας ανησυχεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο;

– Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Ερντογάν δεν αποδέχεται και

δεν πρόκειται να δεχθεί κανένα εκλογικό αποτέλεσμα που θα τον ανατρέψει και θα κάνει ό,τι περνά από το χέρι του για να αρνηθεί το αποτέλεσμα. Το είδαμε το 2015, το 2017 καθώς και το 2019. Το ερώτημα είναι αν έχει επαρκή δύναμη για να φιμώσει την αλήθεια. Και είναι γεγονός ότι πολλοί άνθρωποι απλώς προτιμούν να απομακρυνθούν από την αλήθεια όσο ένας διεφθαρμένος αυταρχικός εμφανίζεται να «κάνει τη δουλειά». Αυτό ακριβώς συμβαίνει εδώ και χρόνια με περίπου το μισό τουρκικό εκλογικό σώμα. Θα εξακολουθούσαν όμως να αρνούνται ένα εκλογικό αποτέλεσμα που είναι αδύνατον να αρνηθεί κανείς; Αυτό πρέπει να κάνει η αντιπολίτευση. Να πετύχει μια νίκη που θα είναι αδύνατον να την αρνηθεί κανείς και να είναι έτοιμη να κινητοποιήσει κόσμο στο σενάριο της άρνησης αναγνώρισης του εκλογικού αποτελέσματος. Εξακολουθεί να υπάρχει ένα πολύ ισχυρό δημοκρατικό αντανακλαστικό και μια ισχυρή πλυν στρεβλή αίσθηση δημοκρατικής δικαιοσύνης στην Τουρκία. Ακόμη και οι εκλεγμένοι αυταρχικοί όπως ο Ερντογάν πρέπει να κυριαρχήσουν στις εκλογές και να διασφαλίσουν τη βούληση της πλειοψηφίας για να παραμείνουν στην εξουσία. Οι ίδιοι άνθρωποι που είναι πρόθυμοι να φτιάχουν έναν ήρωα από κάποιον νικητή που παίζει βρώμικα και «κλέβει», μπορούν κάλλιστα να «μπουκαρώσουν» όταν ο ίδιος παίκτης δεν δέχεται μια απλή, ωμή ήττα.

Το «devlet baba*» θάφτηκε στα συντρίμια

Η μετασεισμική κατάρρευση της πίστης στο «κράτος πατερούλη*» απειλεί να συμπαρασύρει και τον Ερντογάν

Της **ΛΙΝΤΙΑ ΠΟΛΓΚΡΙΝ**
THE NEW YORK TIMES

ΑΝΤΙΓΙΑΜΑΝ. Κάτω από κάθε φρέσκο ύψωμα σε αυτό το ταχύτατα διευρυνόμενο γεωγραφικό κρύβετα μια τραγωδία. Ένα πρωί, ο Ζέκι Καρδάρπαμ μου διηγείται τη δική του. Ο αδερφός του, η γυναίκα του αδερφού του και τα δύο παιδιά τους, 10 και 3 ετών, σκοτώθηκαν όταν στον σεισμό κατέρρευσε η πολυκατοικία στην οποία διέμεναν. Αυτό όμως ήταν μόνο η αρχή. «Για τρεις μέρες δεν υπήρχαν επαγγελματίες διασώστες». Όταν έφτασαν, βρήκαν τους συγγενείς του –και τους τέσσερις– νεκρούς. «Κράτησα τα σώματά τους μέσα στα γυμνά μου χέρια», μου λέει κλαίγοντας. «Κανείς δεν ήρθε να μας βοηθήσει». Είναι η επώδυνη που ακούω ξανά και ξανά την εβδόμη μάδα που πέρασα διασχίζοντας την νοτιοανατολική Τουρκία. Η χώρα αγωνίζεται να ανασταθεί από ένα σεισμό που υπερβαίνει κάθε στατιστικό στοιχείο: 50.000 νεκροί σε Τουρκία και Συρία και

αμέτρητες οικογένειες άστεγες. Η Παγκόσμια Τράπεζα υπολογίζει ότι ο σεισμός προκάλεσε ζημιές 34,2 δισ. δολαρίων, περίπου το 4% του ΑΕΠ. Η τουρκική κυβέρνηση, υπό τον όλο και αυταρχικότερο πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, προσπαθεί να εμφανίσει τις δυσβάσταχτες απώλειες ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα μιας βιβλικής καταστροφής, για την οποία ουδείς θα μπορούσε να προετοιμαστεί. Ελάχιστοι, όμως, πείθονται από τη ρητορική. «Δεν υπάρχει τίποτα φυσικό σε αυτήν την καταστροφή», μου είπε ο Αλί Ασλάν, εθελοντής διασώστης στο Αντιγιάμαν. «Το κράτος πρόδωσε αυτούς τους ανθρώπους. Δεν χρειαζόταν να πεθάνουν με αυτόν τον τρόπο». Μέσα σε αυτή τη γενικευμένη διάλυση, τίποτα δεν κλονίστηκε περισσότερο από την εμπιστοσύνη των Τούρκων πολιτών στην κυβέρνηση. Ο σεισμός υπονόμωσε την εικόνα του Ερντογάν ως ισχυρού άνδρα και εξέθεσε μία βασική αντίφαση της

Η Παγκόσμια Τράπεζα υπολογίζει ότι ο σεισμός προκάλεσε ζημιές 34,2 δισ. δολαρίων, περίπου το 4% του ΑΕΠ της Τουρκίας.

αυταρχικής διακυβέρνησής του. Μια κυβέρνηση που επιμένει στην ισχύ και αποτελεσματικότητα της αναπόφευκτη θα απογοητεύσει όταν αυτές οι υποτιθέμενες αρετές είναι άφαντες την επομένη μιας καταστροφής. Δεν είναι η πρώτη φορά που ο τουρκικός λαός βρίσκεται αντιμέτωπος με αυτήν τη συνειδητοποίηση. Για πολλές γενιές οι Τούρκοι άκουγαν ότι η κυβέρνηση (το κράτος πατερούλης, devlet baba) εγγυάται την ασφάλειά τους. Ελάχιστοι ευνοήθηκαν περισσότερο από αυτήν την υποσχέση σε σχέση με τον ίδιο τον Ερντογάν. Ανήλθε στην εξουσία την επαύριο του καταστροφικού

σεισμού κοντά στην Κωνσταντινούπολη το 1999 με 17.000 νεκρούς. Οπως συνέβη τον περασμένο μήνα, τα θύματα βρίσκονταν επί μέρες κάτω από τα συντρίμια, περιμένοντας μια κυβέρνηση που εμφανίστηκε είτε πολύ καθυστερημένα είτε καθόλου. «Δεν λέω ότι η οργάνωση πολιτικής προστασίας κατέρρευσε. Απλώς δεν υπήρχε. Δεν είχε γίνει ούτε η ελάχιστη προετοιμασία», είχε πει τότε ένας Τούρκος βουλευτής. Η κυβερνητική απάντηση ήταν «μια διακήρυξη χρεοκοπίας του πολιτικού και οικονομικού συστήματος. Όλα τα ιδεολογικά επιχειρήματα ισοπεδώθηκαν από τον σεισμό. Κάτω από τα ερείπια κείται η τουρκικό πολιτικό και διοικητικό σύστημα», σχολίασε στέλεχος του υπουργικού συμβουλίου σε ομιλία του. Η σχέση του κράτους με τον τουρκικό λαό διερράγη. Η καταστροφική διαχείριση θεωρήθηκε απόρροια της διεφθαρμένης διακυβέρνησης και της αδιαφορίας της ελίτ. Οδήγησε στην ήττα του κοσμικού, εθνικιστικού

κατεστημένου που κατείχε την εξουσία στην Αγκυρα από την ίδρυση του τουρκικού κράτους. Ο Ερντογάν ήταν ο δήμαρχος της Κωνσταντινούπολης και επικριτής της κυβέρνησης εκείνη την εποχή. Το νέο του πολιτικό κόμμα, της Δικαιοσύνης και της Ανάπτυξης, ανέλαβε τη διακυβέρνηση υπό την καθοδήγηση πιστών επιχειρηματιών, που έλεγαν ότι θέλουν να βελτιώσουν την τύχη του μέσου πολίτη και όχι να γεμίσουν τις τσέπες τους. Πάνω από 20 χρόνια πέρασαν, όμως, και η κατάσταση άλλαξε. Αν χρειάστηκαν οκτώ δεκαετίες για την παλαιά φρουρά να αποδυναμωθούν από τη διαφθορά, ο Ερντογάν και το κόμμα του το πέτυχαν σε δύο. Υπάρχουν πολλοί οργισμένοι πολίτες στην Τουρκία αυτήν τη στιγμή. «Ψέματα, ψέματα και πιο πολλά ψέματα, είναι 20 χρόνια τώρα, παραιτηθείτε», φώναζαν πρόσφατα οι οπαδοί ποδοσφαιρικής ομάδας. Κι όμως, δεν είχαν υπολογίσει ότι θα συμβεί έτσι. Ο Ερντογάν και το κόμμα του

πήραν την εξουσία υποσχόμενοι καλή διακυβέρνηση και δημόσια ασφάλεια. Η κυβερνήσή του επιδόθηκε σε μια φρενήρη κατασκευαστική δραστηριότητα, η οποία με τη σειρά της ενίσχυσε την τουρκική οικονομία. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σχεδόν τριπλασιάστηκε από το 2003 ως την κορύφωσή του το 2013. Οι γερανοί γέμισαν τον ορίζοντα. Πολλά όμως από τα κτίρια που οικοδομήθηκαν έκρυβαν φωνικά μυστικά, τα οποία μόλις τώρα ήρθαν στην επιφάνεια. Οι εργολάβοι έκλεβαν στα υλικά ή αντικαθιστούσαν άλλα, με αποτέλεσμα να κτίσματα να γίνονται πιο ευάλωτα. Το 2018 ο Ερντογάν εκχώρησε αμνηστία στα κτίρια, που δεν πληρούσαν τις προδιαγραφές. Η ενέργεια είχε στόχο να προσελκύσει ψηφοφόρους που είχαν επεκτείνει παράνομα τα σπίτια και τα μαγαζιά τους σε μια εκλογική χρονιά. Την ανακοίνωση την έκανε στο Κακαραμάρκας. Η πόλη αυτή ήταν μία από εκείνες που επλήγησαν περισσότερο από τον φετινό σεισμό.

Αλεξάντερ Κούλι, καθηγητής Πολιτικών Επιστημών του κολεγίου Μπάρναρντ (Πανεπιστήμιο Columbia)

Το τέλμα στο πεδίο θα φέρει πίεση στο Κίεβο

Για ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις

Συνέντευξη στον **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟ**

«**Προϊόν** της επιτυχίας των Ουκρανών στο πεδίο της μάχης» είναι η συνεχιζόμενη στρατιωτική στήριξη που λαμβάνουν από τη Δύση, σύμφωνα με τον καθηγητή Πολιτικών Επιστημών του κολεγίου Μπάρναρντ (Πανεπιστήμιο Columbia), Αλεξάντερ Κούλι. Ο Αμερικανός ακαδημαϊκός, ο οποίος ήταν διευθυντής του Ινστιτούτου Harriman για τη μελέτη της Ρωσίας, της Ευρασίας και της Ανατολικής Ευρώπης (2015-21), μιλάει στην «Κ» επίσης για τη στρόφη των Ρεπουμπλικανών κατά της Ουκρανίας, τη μειωμένη επιρροή της Ρωσίας στην Ευρώπη και τη στάση της Ελλάδας στον πόλεμο.

Ο Αλεξάντερ Κούλι βρέθηκε σε κλειστή συνάντηση Ελλήνων και ξένων ειδικών, κυβερνητικών αξιωματούχων και στελεχών διεθνών οργανισμών, που έγινε την περασμένη Τρίτη στην Αθήνα (και παρακολούθησε κατ' αποκλειστικότητα η «Κ») στην οποία συζητήθηκαν σύνθετα και ζωτικά ζητήματα: Είμαστε θαρακισμένοι απέναντι σε ρωσικές επιχειρήσεις παραπληροφόρησης; Πώς έχει εξελιχθεί η στάση των πολιτών στη Δύση για τον πόλεμο στην Ουκρανία; Στρέφεται το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα κατά του ΝΑΤΟ; Ποιες είναι οι παράμετροι της δύσκολης εξίσωσης της ενεργειακής ανεξαρτησίας της Ευρώπης από τη Ρωσία;

Στη συνάντηση –η οποία διοργανώθηκε από το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ) του Παντείου Πανεπιστημίου, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Harriman και το Athens Global Center του Πανεπιστημίου Columbia– αναλύθηκε εκτενώς η στάση της Ελλάδας και της ελληνικής κοινής γνώμης κατά τους τελευταίους 13 μήνες. Όπως αναφέρθηκε, οι

ελληνικές αρχές βρίσκονται σε εγρήγορση για το ενδεχόμενο ρωσικής παρέμβασης στις επικείμενες εθνικές εκλογές.

– **Εχει ενισχυθεί η άποψη στη Δύση ότι η παροχή στρατιωτικής βοήθειας στην Ουκρανία είναι η ταχύτερη οδός προς την ειρήνη; Ή παγιώνεται μια αίσθηση τέλματος, που θα οδηγήσει τις δυτικές δυνάμεις να πιέσουν το Κίεβο να ξεκινήσει ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις;**

– Προς το παρόν, φαίνεται ότι εξακολουθεί να υπάρχει συναίνεση πως ο σταδιακός εξοπλισμός της Ουκρανίας οδηγεί σε στην επιτυχή ανάκτηση του εδάφους της. Ωστόσο, εάν δούμε μια παρατεταμένη κατάσταση τέλματος ή έναν πόλεμο φθοράς, ειδικά αφού το Κίεβο λάβει νέα όπλα, όπως τα tanks, τότε οι δυτικοί ηγέτες είναι πιο πιθανό να πιέσουν δημοσίως την ουκρανική κυβέρνηση να εισέλθει σε διαδικασία διαπραγματεύσεων. Η δυτική συναίνεση υπέρ της αποστολής οπλισμού στην Ουκρανία είναι προϊόν της επιτυχίας των Ουκρανών στο πεδίο της μάχης.

– **Πόσο σοβαρά πρέπει να λάβουμε τις αντιρρήσεις των υπερδεξιών Ρεπουμπλικανών σχετικά με την περαιτέρω στήριξη της Ουκρανίας; Με δεδομένο ότι τόσο ο Τραμπ όσο και ο Ντε Σάντς σηματοδοτούν τη διαφωρία τους με την υφιστάμενη πολιτική, θα μπορούσαν οι προεδρικές εκλογές του 2024 να κρίνουν εάν οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν την Ουκρανία;**

– Ο Ντε Σάντς φαίνεται να έχει αλλάξει τη θέση του ενόψει των προεκλογικών για το χρίσμα των Ρεπουμπλικανών, ώστε να ευθυγραμμιστεί με τον

Γυναίκα τυλιγμένη με την ουκρανική σημαία μπροστά στον «Τοίχο της Μνήμης», το μνημείο στο Κίεβο με φωτογραφίες πεσόντων στις μάχες κατά της Ρωσίας.

«**Ο αντιαμερικανισμός** είναι χαρακτηριστικό της ελληνικής πολιτικής, ωστόσο σπάνια οδηγεί σε πραγματικές αλλαγές στη φιλοδυτική εξωτερική πολιτική», λέει ο Αλεξάντερ Κούλι.

Το πάγωμα της σύγκρουσης μπορεί να δαλεάσει τον Πούτιν ή τους διαδόχους του να ανασυνταχθούν και να εξαπολύσουν νέα επίθεση στο μέλλον.

Τραμπ στο συγκεκριμένο θέμα. Οι MAGA (Make America Great Again) ψηφοφόροι τείνουν να είναι πιο εθνικιστές και να ανησυχούν για την ασφάλεια των αμερικανικών συνόρων αντί της εξωτερικής πολιτικής. Είναι επίσης δύσπιστοι απέναντι στην Ουκρανία και επιρρεπείς σε θεωρίες συνωμοσίας, όπως ότι ο Ζελένσκι παγίδευσε με κάποιο τρόπο τον Τραμπ κατά τη διάρκεια της τηλεφωνικής τους επικοινωνίας, που ήταν η αιτία της πρώτης διαδικασίας καθαιρέσεως του τέως προέδρου των ΗΠΑ, ή σχετικά με την υποτιθέμενη παρέμβαση του Κιέβου στις αμερικανικές εκλογές του 2016. Παίρνοντας αποστάσεις από την Ουκρανία, ο Ντε Σάντς ελπίζει να αφαιρέσει το θέμα από το οπλοστάσιο του Τραμπ στην πιθανή προεκλογική τους αναμέτρηση. Αλλά, εάν κερδίσει το χρίσμα, θα πρέπει να υιοθετήσει μια πιο υποστηρικτική στάση. Πάνω από το 60% των Αμερικανών τάσσονται υπέρ της συνεχιζόμενης υποστήριξης της Ουκρανίας.

– **Ενα χρόνο μετά τον πόλεμο, πόσο έχει μειωθεί η ικανότητα της Ρωσίας να διαμορφώνει την κοινή γνώμη στην Ευρώπη;**

– Εχει μειωθεί σημαντικά η επιρροή της στα μεγάλα κόμ-

ματα, παρά τις συνεχείς ρωσικές επιχειρήσεις στο πεδίο της πληροφόρησης και τη συμπαθεια που εξακολουθεί να απολαμβάνει μεταξύ ακροαριστερών και ακροδεξιών κομμάτων. Η Ρωσία υποτίμησε το κόστος που θα είχε για την εικόνα της η εισβολή και η γενοκτονική ρητορική της. Ορισμένοι εξεχόντες Ευρωπαίοι ακροδεξιοί πολιτικοί που αντιτάσσονται στη διατλαντική συμμαχία, κυρίως η Γαλλίδα Μαρίν Λεπέν, απομακρύνθηκαν από τον Πούτιν. Η υπερσυντηρητική πρωθυπουργός της Ιταλίας Τζόρτζια Μελόνι έχει υποστηρίξει σθεναρά τον Ζελένσκι, σε αντίθεση με τους εταίρους της στη Λίγκα που υποστηρίζουν περισσότερο τη Μόσχα.

– **Πόσο ανησυχείτε για μια νηπιμένη Ρωσία ως πηγή περιφερειακής και παγκόσμιας αστάθειας;**

– Θα εξαρτηθεί από το είδος της ήττας. Η Ρωσία μπορεί να κρατήσει κάποια από τα εδαφικά της κέρδη, συμπεριλαμβανομένων της Κριμαίας, αλλά θα αποτελούσε στρατηγική ήττα η ένταξη της Ουκρανίας στην Ε.Ε. και η παροχή εγγυήσεων ασφαλείας από τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις. Το πάγωμα της σύγκρουσης μπορεί να δαλεάσει τον Πούτιν ή τους διαδόχους του

να ανασυνταχθούν και να εξαπολύσουν νέα επίθεση στο μέλλον. Χωρίς κάποιο μηχανισμό εξωτερικής λογοδοσίας, που θα τεκμηριώσει τις καταστροφικές συνέπειες των αποφάσεων του Πούτιν, το Κρεμλίνο θα εξετάσει έναν πιθανό επόμενο γύρο εκθροισμών.

– **Ηταν έκπληξη ότι η Ελλάδα δεν αποδείχθηκε αδύναμος κρίκος στη δυτική συμμαχία κατά της Ρωσίας;**

– Ίσως εξπληξέ κάποιους, αλλά η Ελλάδα πάντα απολάμβανε τα οφέλη της ένταξης στη δυτική συμμαχία, επικρίνοντας τους δυτικούς θεσμούς εκ των έσω. Θυμηθείτε τη φλογερή ρητορική του Ανδρέα Παπανδρέου κατά των αμερικανικών βάσεων τη δεκαετία του 1980 – αλλά οι εγκαταστάσεις και η συμμετοχή της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ άντεξαν. Κάποιοι ανησυχούσαν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα υποστήριζε την άρση των κυρώσεων της Ε.Ε. κατά της Ρωσίας. Αντιθέτως, η κυβέρνηση Τσίπρα εγκαινίασε μια σημαντική νέα εποχή διμερούς συνεργασίας ασφαλείας με τις ΗΠΑ. Ο λαϊκισμός και ο αντιαμερικανισμός είναι διαρκή χαρακτηριστικά της ελληνικής πολιτικής, ωστόσο, σπάνια οδηγούν σε πραγματικές αλλαγές στη φιλοδυτική εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας.

Εμιλι Χόλαντ, καθηγήτρια στη Ναυτική Ακαδημία Πολέμου των ΗΠΑ

Το νέο δόγμα στρατηγικής αυτονομίας στην ενέργεια

Συνέντευξη στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ**

Στο περιθώριο του συνεδρίου του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων του Παντείου, η Εμιλι Χόλαντ, επικύρητη καθηγήτρια στη Ναυτική Ακαδημία Πολέμου των ΗΠΑ, μιλάει στην «Κ» και ανέλυσε την ενεργειακή διάσταση του πολέμου στην Ουκρανία και τον ενεργειακό ρόλο-κόμβο των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου.

– **Γιατί ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη δεν κατάφεραν να σπάσουν την εξάρτησή τους από το ρωσικό φυσικό αέριο;**

– Ένας από τους κύριους λόγους είναι ότι υπήρχαν άνθρωποι μέσα σε αυτές τις χώρες που επωφελούνταν από αυτή την εξάρτηση. Υπήρχε διαφθορά σε διάφορα επίπεδα της αλυσίδας. Έτσι σε ορισμένα μέρη, όπως η Γερμανία, η διαφθορά ήταν κατά κάποιον τρόπο ενσωματωμένη στο πολιτικό σύστημα. Οπότε υπήρχαν πολύ ισχυρές επιχειρήσεις κοινής ωφελείας που υποστήριζαν ορισμένα γερμανικά πολιτικά κόμματα, τα οποία έβγαζαν πολλά χρήματα επειδή είχαν

αυτή τη συμφωνία για φθινό φυσικό αέριο από τη Ρωσία, το οποίο αργότερα μπορούσαν να το πουλήσουν στην παραγωγική τους βάση. Η Γερμανία έκτισε τη μεταποιητική της βάση και βασικά το γερμανικό οικονομικό σύστημα βασισμένη στο ότι μπορούσε να προγραμματίσει τις τιμές του φυσικού αερίου για δέκα χρόνια στα επιχειρηματικά της μοντέλα. Σε άλλα μέρη, όπως στη Βουλγαρία, ακόμη και στην Ουκρανία πριν από την εισβολή, υπήρχαν άνθρωποι που κυριολεκτικά έβγαζαν πολλά χρήματα με το να λειτουργούν ως μεσάζοντες στο φυσικό αέριο ή απλά με το να συνεργάζονται με τους διανομείς για να παίρνουν μερίδιο.

– **Πώς η αγορά LNG μείωσε τις επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης;**

– Το LNG έσωσε την κατάσταση για πολλές χώρες, επειδή επέτρεψε την ευελιξία στον εφοδιασμό με φυσικό αέριο, καθώς η Ε.Ε. απομακρυνόταν από το ρωσικό αέριο των αγωγών. Το LNG, φυσικά, δεν αποτελεί απάντηση σε όλα. Είναι πιο ακριβό και

«**Τα κοιτάσματα** της Ανατολικής Μεσογείου είναι τεράστιο εύρημα», λέει η Εμιλι Χόλαντ.

ΗΠΑ και Ευρώπη πρέπει να δημιουργήσουν «φιλικές» αλυσίδες εφοδιασμού για τα ορυκτά που θα χρειαστούν.

πιο δύσκολα διαχειρίσιμο επειδή πρέπει να το μεταφέρετε από μια χώρα υδροποιημένο σε έναν θερματικό σταθμό, να το επαναεριοποιήσετε και να το μεταφέρετε ξανά. Επομένως, χρειάζεστε υποδομές. Πρέπει να κατασκευάσετε θερματικούς σταθμούς επαναεριοποίησης, πλωτούς θερματικούς σταθμούς και αυτή η διαδικασία προσαρμογής συμβαίνει σε πολλά μέρη τώρα. Αυτές οι δυσκολίες οδηγούν τα αποκλεισμένα από την ξηρά κράτη να έχουν μικρότερες δυνατότητες παραλαβής LNG. Επομένως, το LNG δεν λύνει όλα τα προβλήματα.

– **Πόσο πιθανόν είναι μικρότερες χώρες, όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, να γίνουν ενεργειακοί παίκτες;**

– Η ενεργειακή βιομηχανία και οι παγκόσμιες ενεργειακές ροές έχουν μετασχηματιστεί τόσο ριζικά τα τελευταία χρόνια, που θα δείτε να αναδύονται νέοι παίκτες και αυτό θα αλλάξει πραγματικά πολλές δυναμικές. Τα κοιτάσματα φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου είναι ένα πραγματικό τεράστιο εύρη-

μα, όχι μόνο για τον κόσμο της ενέργειας αλλά και για τη γεωπολιτική και αυτές οι συμφωνίες μπορούν να προωθήσουν τον υλισμό στις διεθνείς σχέσεις. Σίγουρα η Ελλάδα και τα άλλα μέλη της Ανατολικής Μεσογείου μπορούν να γίνουν σημαντικοί παίκτες στις παγκόσμιες ενεργειακές ροές. Για τα επόμενα 5-10 χρόνια θα βρισκόμαστε σε μια αρκετά σφιχτή παγκόσμια αγορά ενέργειας και έτσι οι τιμές θα είναι αυξημένες. Οπότε, πρέπει να συνεχίσουμε να επενδύουμε στους υδρογονάνθρακες προκειμένου να φθάσουμε σε ένα μέλλον καθαρής ενέργειας. Αυτές οι συνθήκες δίνουν χώρο σε μικρότερους παίκτες να έχουν σημαντική φωνή. Και ιδιαίτερα τώρα που η ενεργειακή σχέση Ρωσίας και Ευρώπης έχει πραγματικά διαρραγεί.

– **Πώς θα διαμορφωθεί το στρατηγικό ενεργειακό δόγμα μετά τον πόλεμο;**

– Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη παρουσίασε τη στρατηγική που ονομάζεται REPowerEU, η οποία είναι ένα πολύ φιλόδοξο

σχέδιο, ώστε να μειωθούν εντελώς οι ρωσικές ενεργειακές προμήθειες και στη συνέχεια να προχωρήσουμε πολύ γρήγορα στην μετάβαση προς την καθαρή ενέργεια. Εχει γίνει σαφές ότι περνάμε σε μια νέα εποχή στρατηγικής αυτονομίας, όπου οι χώρες ανησυχούν περισσότερο για τους κινδύνους της αλληλεξάρτησης, ιδίως στον τομέα της ενέργειας. Αυτό για την Ευρώπη σημαίνει διαφοροποίηση προς νέους προμηθευτές, όπως από χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής προς μια ολόκληρη ποικιλία διαφορετικών πηγών. Αν έχουμε περισσότερους προμηθευτές υπάρχει μικρότερη ανησυχία για το αν θα εξαρτηθείς από έναν. Οσον αφορά την καθαρή ενέργεια, υπάρχουν προβλήματα, όπως ζητήματα εφοδιαστικής αλυσίδας και στρατηγικής αυτονομίας. Νομίζω ότι οι ΗΠΑ και η δυτική Ευρώπη θα πρέπει να αρχίσουν να επικεντρώνονται στο πώς θα δημιουργήσουμε «φιλικές» αλυσίδες εφοδιασμού για τα ορυκτά που θα χρειαστούμε, με τα οποία θα τροφοδοτήσουμε ένα μέλλον καθαρής ενέργειας.

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΖΙΜΑ

Ήταν δώδεκα χρόνων η Χέλα Μεταλόν, όταν μια μέρα ο πατέρας της εμφανίστηκε στο σαλόνι του σπιτιού τους με ένα παλιό, άδειο ενυδρείο. Τα ψαράκια είχαν πεθάνει και η μικρή Χέλα, όπως και τα άλλα τρία αδερφάκια της, περίμεναν να τα αντικαταστήσει με άλλα.

Αντί για ψάρια, όμως, ο Χάιντς Κούνιο έβαλε μέσα μια λάμπα και «μερικά, περίεργα για τα μάτια μου, πράγματα. Ήταν ένα κομμάτι συρματοπλέγμα, ένα ποτηράκι και μέσα σ’ αυτό ένα κομμάτι θάμνου, ένα ημερολόγιο, ένα παλιό κομπολόι και ένα σαπούνι!». Ο Κούνιο, Εβραίος της Θεσσαλονίκης επιζήσας του Ολοκαυτώματος, είχε «εγκταστήσει» στο σπίτι του το Αουσβιτς! Ήταν το ενυδρείο η πρώτη «γνώριμία» των παιδιών του με το τραύμα που κουβαλούσε μέσα του ο πατέρας τους.

Ο Κούνιο πάλεψε άγρια με τον θάνατο στα στρατόπεδα συγκέντρωσης της ναζιστικής Γερμανίας και (επ)έζησε «για να μιλήσει», όπως έλεγε ο ίδιος. «Όλα αυτά αν είσαι παιδί τα ρωτάς», λέει σήμερα στην «Κ» η κόρη του Κούνιο.

«Ο μπαμπάς μπορεί να μη μας απαντούσε άμεσα, αλλά μάλλον ήθελε να μας κάνει να ρωτήσουμε. Δεν μπορώ να το εξηγήσω αλλιώς. Ρωτούσαμε, παιδάκια ακόμη, τι είναι το ένα, τι είναι το άλλο μέσα στο ενυδρείο και τελικά ήταν ένα κομμάτι της ζωής του, το πιο δραματικό. Είχε βάλει μέσα αντί για ψάρια, το ημερολόγιο στο οποίο είχε καταγράψει τις εμπειρίες του αμέσως μετά την απελευθέρωση όσο νοσηλευόταν στο νοσοκομείο του Ερυθρού Σταυρού στο Εμπεντς στην Αυστρία, ένα κομμάτι συρματοπλέγμα από το Αουσβιτς, ένα σαπούνι που πρέπει να ήταν από τα περίφημα “σαπούνια” που λένε ότι έκαναν τους ανθρώπους, τουλάχιστον αυτό τους είχαν πει. Και εκεί άρχισα να ρωτώ και να μαθαίνω, ήρθα σε πρώτη επαφή με το Ολοκαύτωμα και με το τι έγινε στον πατέρα μου. Μετά τα δώδεκα χρόνια μου».

Ογδόντα χρόνια συμπληρώθηκαν τούτες τις μέρες από την αναχώρηση (15 Μαρτίου 1943) του πρώτου τρένου, που μετέφερε Εβραίους της Θεσσαλονίκης με προορισμό το Αουσβιτς - Μπίρκεναου και από εκεί στον θάνατο. Η οικογένεια του δεκατετράχρονου Χάιντς Κούνιο ήταν στην πρώτη αποστολή, που σαν σήμερα ξεκίνησε για την Πολωνία. Θα ακολουθήσουν και άλλες, συνολικά 18, έως τον Αύγουστο. Μόνο 1.200 από τους σχεδόν 48.000 επέζησαν. Και εκείνοι με το που επέστρεψαν βυθίστηκαν στη σιωπή. Απέφευγαν να μιλήσουν για όσα πέρασαν, φοβόμενοι πως δεν θα τους πιστέψουν. Αισθάνονταν ότι έπρεπε να εξηγήσουν στους φίλους, στους γείτονες, στην κοινωνία, για το πώς έγινε και έζησαν εκείνοι και όλοι οι άλλοι κάθηνκαν.

Πώς μπόρεσαν να διαχειριστούν τα ψυχικά τραύματα που τους ακολούθησαν στην υπόλοιπη ζωή τους και δεν τους άφηναν να ξεκάσουν;

Μόνον εννιά βρίσκονται ακόμη εν ζωή στη Θεσσαλονίκη και δεν είναι πλέον σε θέση να μιλήσουν λόγω προχωρημένης ηλικίας. Από τη σημερινή σιωπηρή πορεία στη Θεσσαλονίκη θα αποσιιάζουν, για πρώτη φορά, μάρτυρες του φοβερότερου εγκλήματος που διέπραξε ποτέ ανθρώπου νους.

Ο Κούνιο, που με την επιστροφή του από το Αουσβιτς έγινε η «κραυγή των σιωπη-

Στις 11 Ιουλίου 1942, το «Μαύρο Σάββατο» όπως έμεινε στην Ιστορία, οι Εβραίοι άνδρες της Θεσσαλονίκης διατάχθηκαν να παραταχθούν στην πλατεία Ελευθερίας, όπου καταγράφηκαν, ενώ εξαναγκάστηκαν και σε εξευτελιστικά γυμνάσια. Στις 15 Μαρτίου 1943 έλαβε χώρα το πρώτο σιδηροδρομικό δρομολόγιο μεταφοράς Εβραίων από τη Θεσσαλονίκη στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Μπαμπά, τι είναι αυτό το νούμερο στο χέρι σου;

Παιδιά επιζώντων του Ολοκαυτώματος μιλούν για το πώς είναι να μεγαλώνεις με τη μνήμη της φρίκης

λών», καθηλωμένους στο κρεβάτι σίγησε και αυτός, στα 96 του χρόνια... Όμως τα παιδιά τους ζουν και θυμούνται. Η «Κ» μίλησε με κάποια εξ αυτών για το πώς κύλησε η ζωή τους μ’ έναν πατέρα ή μια μητέρα που πέρασε τόσα.

«Ο πατέρας μου βλέπει ακόμη, στα 95 του, εφιάλτες»

«Ως παιδί μεγάλωσα σ’ ένα εξαιρετικά χαρούμενο σπίτι, μ’ έναν πατέρα που δούλευε πολύ ως έμπορος, ενώ όταν ήταν στο σπίτι ήταν αφιερωμένος σ’ εμάς. Τίποτα δεν πρόδιδε αυτό που τον είχε χαρακώσει σ’ ολόκληρη τη ζωή του. Τουλάχιστον δεν το αντιλαμβανόμασταν εμείς. Πιστεύω όμως ότι μας το έκρυβε για να μη μας δημιουργήσει τραύματα», μου είπε η Χέλα Μεταλόν.

«Εκ των υστέρων κατάλαβα ότι πάντα είχε εφιάλτες, το σκε-

«Όταν τον ρωτούσα πώς κατάφερες και επέζησες από αυτή την κόλαση, κάποιες φορές μου έλεγε ως εκ θαύματος και άλλες ότι έζησε για να μάθει ο κόσμος τι έγινε στο Αουσβιτς», λέει η Χέλα Μεταλόν, κόρη του Χάιντς Κούνιο, εμβληματικού επιζήσαντος του Ολοκαυτώματος.

φτόταν, του βασάνιζε την ψυχή. Δεκαπέντε χρόνια μετά, το ’60, ο πατέρας μου πήγε μόνος του στο Αουσβιτς. Τι δύναμη ψυχής πρέπει να είχε; Τον βασάνιζε, αλλά το έκρυβε.

«Είχε μια διπλή συμπεριφορά. Εμάς προσπαθούσε να μας προστατέψει, αλλά γενικώς το έψαχνε και βασάνιζε ο ίδιος τον εαυτό του κάνοντας πρότζεκτ, όπως καταγράφοντας 37.000 ονόματα εξοντωθέντων Εβραίων της Θεσσαλονίκης, τα οποία του κρατούσαν διαρκώς το μυαλό του εκεί. Οσο μεγάλωνα τον έβλεπα να αφιερώνεται όλο και πιο πολύ στην κοινότητα και να μιλάει πιο πολύ δημόσια για το Ολοκαύτωμα. Όταν ήμουν 18 χρόνων βγήκε το βιβλίο του, “Έζησα τον θάνατο”, το οποίο στην αρχή δεν ήθελε να το βγάλει. “Ποιος θα ενδιαφερθεί, είστε καλά; νομίζετε ότι θέλουν όλοι να μάθουν για το Ολοκαύτωμα;”, έλεγε.

»Μετά κατάλαβα γιατί το έλεγε και τι συνέβαινε με όσους

επέστρεψαν. Διότι οι άνθρωποι αυτοί γύρισαν από τα στρατόπεδα και κανένας δεν τους πίστευε. Οι ίδιοι οι Εβραίοι, όχι μόνο δεν τους πίστευαν αλλά βίωσαν και το σύνδρομο του επιζήσαντος, τους κατηγορούσαν γιατί αυτοί γύρισαν και οι άλλοι δεν γύρισαν».

Ωστόσο, το σημάδι στο χέρι, ο φοβερός αριθμός-τατουάζ, δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητος από τα παιδικά μάτια. «Ήταν το πρώτο πράγμα που τον ρώτησα. Μου είπε την αλήθεια, δεν μου έκρυψε τίποτα. Τον ρώτησα αν φεύγει αυτό από το χέρι και μου έλεγε “όχι, και δεν θέλω να φύγει”.

»Όταν τον ρωτούσα πώς κατάφερες και επέζησες από αυτή την κόλαση, μου έλεγε κάποιες φορές ως εκ θαύματος και άλλες ότι έζησε για να μάθει ο κόσμος τι έγινε εκεί μέσα. Μας μιλούσε για τον εγκλεισμό του στο στρατόπεδο του Αουσβιτς και εκεί μπλόκαραν τα λόγια του. Μας έλεγε ότι υπέφεραν πάρα πολύ και έζησε γιατί ήξερε γερμανικά. Γι’ αυτό επέμενε να μάθου-με γερμανικά. Εγώ από πρώτη δημοτικού μάθαινα γερμανικά. Ήθελε διακαώς να μάθουμε αυτή τη γλώσσα, ίσως επειδή αυτή τον έσωσε – και δεν τη χώνευα κιόλας».

Κάποια στιγμή ο Κούνιο ξεκίνησε σταυροφορία ενημέρωσης για το Ολοκαύτωμα στα σχολεία και το εξωτερικό, στην Ευρώπη και την Αμερική. Η κόρη ήταν μαζί του σε αυτή την προσπάθεια και περιγράφει.

«Η μεγάλη ώθηση γι’ αυτό ήταν η συγγραφή του βιβλίου του. Εκείνο ήταν που του έβγαλε τη θέληση και το θάρρος να μιλήσει έξω. Ήταν, ξέρετε, το βιβλίο του Κούνιο η πρώτη ζωντανή μαρτυρία που βγήκε στην Ελλάδα σε βιβλίο. Κυκλοφόρησε το ’80. Μετά άρχισε να πιέζει την κοινότητα να ανοιχτεί σε αυτό το θέμα, να γίνονται εκθέσεις, διαλέξεις, ομιλίες.

»Εκεί που τον είδα να ξεσπάει, ήταν στο στρατόπεδο του Εμπεντς, στην Αυστρία. Μας είχαν καλέσει για την παρουσίαση του βιβλίου και με την ευκαιρία ζήτησε να επισκεφθεί το Εμπεντς, το στρατόπεδο απ’ όπου απελευθερώθηκε. Τους είχαν μεταφέρει εκεί από το Αουσβιτς με πορείες θανάτου, με τα πόδια και με τρένα σε ανοιχτά βαγόνια συντήψας. Ο πατέρας μου υπέφερε πάρα πολύ στο ορυχείο του Εμπεντς. Πιο πολύ από το Αουσβιτς. Έπρεπε να δουλεύουν ατελείωτες ώρες στα ορυχεία και τις στοές της, να κρύβουν τα πολεμοφόδια και τα αεροπλάνα οι ναζί. Είχε φτάσει 34 κιλά ένας άνθρωπος με ύψος 1,86 μ.

»Όταν φτάσαμε, λοιπόν στο ορυχείο μπήκαμε στη στοά όπου δούλευε. Περιπατούσε μόνος του μπροστά με το μπαστούνι. Τον αφήσαμε να πάει στην άκρη, στο τέλος του διαδρόμου. Εκεί στάθηκε και με το μπαστούνι αρχίζει να βαρδαι τον βράχο. Εν τω μεταξύ πίσω ήμασταν όλη η οικογένεια, η μαμά, η αδερφή μου. Κοπανούσε με το μπαστούνι τον τοίχο και φώναζε: “Καταραμένη Χίτλερ που είσαι; Εσύ έγινες σκόνη, εγώ είμαι εδώ με τα εγγόνια και τα παιδιά μου. Εσύ είσαι αυτός που καταστράφηκες”. Και βαρούσε, μπαμ-μπαμ τον τοίχο. Πρώτη φορά τον είδα σε τέτοια κατάσταση.

»Το ότι ο πατέρας μου έκανε σκοπό της ζωής του να μιλήσει για το Ολοκαύτωμα, εν μέρει ήταν και η θεραπεία της πληγής του. Ποτέ όμως δεν θεραπεύτηκε εντελώς. Τώρα υποφέρει, στα 95 του, πιο πολύ από ποτέ. Υποφέρει από εφιάλτες, ξυπνάει τη νύχτα, βλέπει σφαίρες να καρφώνονται στο μπαλκόνι».

“

Χασδάι Καπόν

«Είχαν τύψεις που έζησαν»

«ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ τους διήνυσαν μια μακρά περίοδο πένθους σε συνδυασμό με τις τύψεις ότι αυτοί έζησαν και πεθάναν οι άλλοι, οι δικοί τους άνθρωποι. Και μόνο τα τελευταία 15-20 χρόνια, νιώθοντας ότι φεύγουν και αυτοί από τη ζωή, που ήταν οι τελευταίοι μάρτυρες, άρχισαν να μας μιλούν», λέει ο Χασδάι Καπόν, γιος του επιζήσαντος Βενιαμίν Καπόν. «Ήθελαν να μεταλαμπαδεύουν στις νεότερες γενιές αυτό που έγινε εκεί και ως ένα δείγμα τιμής στους ανθρώπους που έφυγαν. Χρειάστηκε να περάσουν χρόνια για να ξεπεράσουν το πένθος και τις τύψεις τους και να προσπαθήσουν να καταγράψουν με προφορικές ή γραπτές μαρτυρίες τα γεγονότα», προσθέτει. «Ο πατέρας μου μας μίλησε σε μεγάλη ηλικία και πήγαμε μαζί στο στρατόπεδο. Ο παππούς δεν ήθελε καν να συζητείται το θέμα». Ο Βενιαμίν Καπόν βγήκε ζωντανός από το στρατόπεδο του Μπέργκεν - Μπέλσεν και είχε μιλήσει στην «Κ» για μια σοκαριστική στιγμή, όταν αναγκάστηκαν, για να κρατηθούν στη ζωή, να φάνε πτώματα. «Εκεί δεν έβλεπες χώμα, μόνο νεκρούς έβλεπες, όλοι πεθαμένοι σε στοίβες και στο χώμα. Είχαμε τους νεκρούς ως μαξιλάρι, άλλος έτρωγε πεθαμένους –να μην πω ότι έτρωγα και εγώ–, δεν υπήρχε φαί, δεν υπήρχε τίποτα...».

“

Χρυσούλα Παλιαδέλη

«Πώς να πω την αλήθεια;»

Ήταν Μεγάλη Πέμπτη και η μητέρα της κ. Χρυσούλας Παλιαδέλη-Σασατούγλου έβαφε κόκκινα αυγά για το Πάσχα. «Θυμάμαι ότι έβαφε κλαίγοντας. Τη ρώτησα, μαμά γιατί κλαίς; Γιατί οι χριστιανοί πιστεύουν ότι σαν σήμερα οι Εβραίοι σταύρωσαν τον Χριστό, μου απάντησε». Η μητέρα της κ. Παλιαδέλη, Ζαν Σαϊκάρτο, είναι Εβραία, που επέζησε του Ολοκαυτώματος, η οποία με την επιστροφή της παντρεύτηκε χριστιανό. Μια Εβραία που γύρισε από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης με βαριά τραύματα, όπως και όλοι οι άλλοι, στην ψυχή και βρέθηκε νύφη σε μια χριστιανική οικογένεια. Δεν ήταν τότε κάτι συνηθισμένο. «Για να παντρευτεί με τον πατέρα μου έπρεπε να γίνει χριστιανή, δεν υπήρχε τότε πολιτικός γάμος. Δεν ξέρω πόσο δύσκολο ήταν η απόφασή της, αλλά στη συνέχεια ήταν εντάξει απέναντι στις υποχρεώσεις της και στη μια θρησκεία και στην άλλη. Αυτή η αντίφαση μεταξύ παράδοσης και της τότε ζωής της ήταν κάτι που το κουβαλούσε. Ο παππούς μου –από τον πατέρα μου– είχε να λέει ότι “η πιο χριστιανή από τις νυφάδες μου είναι η Εβραία”. Αυτή η συνύπαρξη των δύο θρησκειών στην ίδια οικογενειακή ατμόσφαιρα έκανε καλό και σ’ εμένα και στον αδερφό μου, με την έννοια ότι υπερβήκαμε τα όρια μιας συγκεκριμένης ομάδας, γίναμε λίγο πιο ανεκτικοί στη διαφορετικότητα. Βεβαίως, σε ψυχολογικό επίπεδο, το νούμερο στο χέρι, ήταν μέσα στο σπίτι μας. Μια φορά ενώ ταξίδευε στην Αθήνα με το τρένο, κάποιος συνεπιβάτης τη ρώτησε τι είναι αυτός ο αριθμός και εκείνη του απάντησε: Ο αριθμός τηλεφώνου του σπιτιού μου. Και όταν τη ρώτησα, μαμά γιατί δεν του είπες την αλήθεια, μου απάντησε: Από πού να αρχίσω και τι έπρεπε να του πω για να καταλάβει;». Εκató χρόνων σήμερα, η Σαϊκάρτο έπαψε πια να θυμάται. Τα τελευταία χρόνια ηγείτο σε καρτσάκι της πορείας σιωπής. Ήταν η πρώτη, ίσως και η μοναδική, από όσους επέζησαν που εμβολιάστηκε κατά του κορωνοϊού, στέλλοντας ακόμη κι έτσι μήνυμα στην κοινωνία.

Φάρος για την Αμμόχωστο και φυτώριο πρωταθλητών

Παράδειγμα προς μίμηση ο Ομίλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου που προοδεύει σταθερά

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΤΤΙΚΗ

Ένδοξη ιστορία 98 χρόνων, αλλά και πολύ σπουδαία προοπτική έχει ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου (Famagusta Tennis Club), που έχει προσωρινή έδρα τη Λεμεσό. Ο προσφυγικός όμιλος, με τη δράση και τις επιτυχίες του συμβάλλει στη διατήρηση της μνήμης της κατεχόμενης Αμμοχώστου.

Ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου, είναι από τους μεγαλύτερους Ομίλους Αντισφαιρίσεως παγκύπρια. Ανέδειξε σπουδαίους αθλητές και είχε επίσης σημαντικές ομαδικές επιτυχίες αφού για πολλά χρόνια κέρδιζε το διασυλλογικό παγκύπριο πρωτάθλημα.

Ο Όμιλος ιδρύθηκε στην Αμμόχωστο το 1925 και επαναδραστηριοποιήθηκε στη Λεμεσό το 1982, μετά την τουρκική εισβολή και τον εκτοπισμό του 1974. Από τότε παρουσιάζει σταθερή βελτίωση τόσο οργανωτικά όσο και αγωνιστικά, χάρη και στις πολλές εθελοντικές προσφορές μελών του από την Αμμόχωστο και από τον ΚΟΑ. Η προ-

Ο Ομίλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου ανέδειξε σπουδαίους αθλητές και είχε επίσης σημαντικές ομαδικές επιτυχίες αφού για πολλά χρόνια κέρδιζε το διασυλλογικό παγκύπριο πρωτάθλημα.

σωρινή του έδρα και ιδιαίτερα οι εγκαταστάσεις των δέκα γηπέδων τένις μαζί με το ιδιόκτητο οίκημα, τα οποία έχουν παραχωρηθεί από την Πολιτεία, βρίσκονται στην οδό Μεσαρίας στη Λεμεσό, μέχρι την απελευθέρωση της Αμμοχώστου και την επιστροφή της στους νόμιμους κατοίκους της. Σήμερα ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου έχει 180 τακτικά μέλη και περισσότερα από 350 παιδιά, που αθλούνται στις προπονητικές του σχολές. Δημιουργησε άρτιες εγκαταστάσεις με 10 γήπεδα που πε-

Σήμερα, περισσότερα από 350 παιδιά αθλούνται στις προπονητικές σχολές του Ομίλου Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου.

Ο Όμιλος διαθέτει άρτιες εγκαταστάσεις, που περιλαμβάνουν 10 γήπεδα τένις, καφετέρια-εστιατόριο, γυμναστήριο και κατάστημα αθλητικών ειδών.

ριλαμβάνουν καφετέρια-εστιατόριο, γυμναστήριο, κατάστημα αθλητικών ειδών, σε ένα φιλικό και γόνιμο αθλητικό και κοινωνικό περιβάλλον που λειτουργεί σαν μια μεγάλη οικογένεια. Εδώ και αρκετά χρόνια ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου ανέπτυξε έντονη, ξεχωριστή δραστηριότητα δημιουργώντας σχολή-ακαδημία για παιδιά ηλικίας από 5 χρόνων και έφηβους. Την επιμέλεια της λειτουργίας της ακαδημίας έχουν 8 επαγγελματίες προπονητές, και 3 συνεργάτες προπονητές όλοι απόφοιτοι

πανεπιστημίων με ειδικότητα το τένις ή κατόχων διπλωμάτων τένις. Στα αγωνιστικά τμήματα του Ομίλου, αθλούνται δεκάδες παιδιά. Όσοι ξεχωρίζουν συμμετέχουν στα πρωταθλήματα που διοργανώνει η Ομοσπονδία Αντισφαιρίσεως Κύπρου, αλλά και σε Ευρωπαϊκούς και άλλους διεθνείς αγώνες εκπροσωπώντας την Κύπρο μας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου διοικείται από την Γενική

Συνέλευση των μελών του και από επιταμελές (7) Διοικητικό Συμβούλιο που εκλέγεται από την Γενική Συνέλευση των τακτικών μελών του για δύο χρόνια.

- Ροδίων Παναγιώτου: Πρόεδρος
- Πέτρος Αθηνάκης: Αντιπρόεδρος
- Μαρία Περιδίου: Γενικός Γραμματέας
- Γιώργος Σεβέρης: Ταμίας
- Παναγιώτης Χρυσόστομος: Έφορος Αθλητικών Εγκαταστάσεων
- Γιώργος Βραχίμης: Έφορος Αθλητισμού
- Λεωνίδας Χατζηκωστής: Έφορος Εντευκτηρίου
- Η Μαρία Πρώου είναι η διευθύντρια του Ομίλου και ο Νίκος Σαββίδης Υπεύθυνος Εγκαταστάσεων.

Η προπονητική ομάδα

- Πέτρος Παγδατής
- Φίλιπ Αλκαβιάδης
- Ciprian Train Petrea
- Μαρία Παπακυριακού
- Ανδρέας Δημητρίου
- Ευγένιος Θεοδώρου
- Λυγία Χριστοδούλου
- Κρίστοφερ Κουτρουζάς
- Ροδίων Παναγιώτου
- Ο Μιχάλης Αθηνοδώρου είναι υπεύθυνος του γυμναστηρίου.

«Κύριος σκοπός του Ομίλου είναι η διατήρηση της μνήμης της Αμμοχώστου»

Πρόεδρος του Ομίλου Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου είναι ο Ροδίων Παναγιώτου ο οποίος τα τελευταία τρία χρόνια είναι αντιπρόεδρος της Ομοσπονδίας Αντισφαιρίσεως Κύπρου. Συμμετέχει στο διοικητικό συμβούλιο του Ομίλου από το 2005 και είναι στη θέση του προέδρου για αρκετά χρόνια. Ο πατέρας του, Ντίνος Παναγιώτου, υπήρξε πρόεδρος του Ομίλου από το 1974 – 1997.

Ο Ροδίων Παναγιώτου μας φιλοξένησε και μας ξενάγησε στις άρτιες εγκαταστάσεις του Ομίλου Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου και μας μίλησε με ενθουσιασμό και πολλή αγάπη για τον Όμιλο και τη δράση του.

«Το τένις είναι το πάθος μου και η ενασχόλησή μου με τον Όμιλο Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου, καθημερινή. Είμαστε περήφανοι που με τη σταθερή πρόοδο του Ομίλου και τις πολλές επιτυχίες των αθλητών μας, συμβάλλουμε με τον καλύτερο τρόπο, στη διατήρηση της μνήμης της κατεχόμενης πόλης μας. Πιστεύω πως ο Όμιλός μας, με την οργάνωση και τη δράση του, αποτελεί παράδειγμα αθλητικού οργανισμού προς μίμηση. Βελτιώσαμε σημαντικά την αθλητική υποδομή μας και οι σύγχρονες εγ-

καταστάσεις μας προσφέρουν στα μέλη μας τη δυνατότητα να ασκηθούν, να ψυχαγωγηθούν, να χαλαρώσουν και να επικοινωνήσουν σε ένα ωραίο περιβάλλον. Αγαπώ τον αθλητισμό, αγαπώ το τένις και είμαι περήφανος που ο Όμιλός μας έδωσε και δίνει την ευκαιρία σε εκατοντάδες παιδιά να μάθουν και να αγαπήσουν το άθλημα».

Στη συνέχεια, ο κ. Παναγιώτου μας μίλησε για τη φιλοδοξία εξέλιξης του Ομίλου Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου, σε μια επαγγελματική Ακαδημία Τένις που να μην έχει σε τίποτα να ζηλέψει από τις μεγάλες ευρωπαϊκές ακαδημίες:

«Επιδιώκουμε την γενικότερη ανάπτυξη του Ομίλου μας. Σχεδιάζουμε την επέκταση και τον πλήρη εκσυγχρονισμό των γηπέδων και των άλλων εγκαταστάσεών μας. Προσβλέπουμε στη δημιουργία ενός αθλητικού κέντρου, πρότυπου για την περιοχή, με διεθνή αναγνώριση, που θα μπορεί να φιλοξενεί αποστολές από το εξωτερικό για προετοιμασία και αγώνες. Θα επιδιώξουμε, με κάποιες ενέργειες που κάνουμε, ο Όμιλος μας να προσελκύσει ένα κομμάτι του αθλητικού τουρισμού».

Ο πρόεδρος Ροδίων Παναγιώτου, μας μίλησε για τη φιλοδοξία εξέλιξης του Ομίλου Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου, σε μια επαγγελματική Ακαδημία Τένις που να μην έχει σε τίποτα να ζηλέψει από τις μεγάλες ευρωπαϊκές ακαδημίες.

Καταλήγοντας ο κ. Ροδίων Παναγιώτου αναφέρθηκε ξανά στον κύριο σκοπό του Ομίλου:

«Κύριος σκοπός του Ο.Α.Α. είναι η διατήρηση της μνήμης της Αμμοχώστου και η συμβολή στον αγώνα για επιστροφή στην αγαπημένη μας πόλη. Η φυσική έδρα μας εξακολουθεί να βρίσκεται στην Αμμόχωστο. Το προσφυγικό μας σωματείο συμβάλλει με τις επιτυχίες του και τις εκδηλώσεις του στη διατήρηση της μνήμης της κατεχόμενης πόλης μας. Δεν ξεχνούμε και δεν θα σταματήσουμε ποτέ να αγωνιζόμαστε για την επιστροφή

μας εκεί που γεννηθήκαμε και μεγάλωσαμε, στην θαλασσοφίλη πόλη που μας γέννησε.»

- **Πληροφορίες:** Ο Όμιλος Αντισφαιρίσεως Αμμοχώστου λειτουργεί καθημερινά από τις 7:00 - 22:00. Το πρωί γίνονται μαθήματα σε ενήλικες που θέλουν να μάθουν τένις. Η Ακαδημία με τα παιδιά λειτουργεί καθημερινά από τις 14:00 - 20:00. Ο Ο.Α.Α. συνεργάζεται με αρκετά εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Frederick, Pascal, Logos, America Academy.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Αντί φως, σκοτάδι

Του ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ

Πιο εύκολο είναι να μάθεις που βρίσκονται τα χέρια του αγάλματος της Αφροδίτης της Μήλου παρά αν ήρθε κόκκινος φάκελος από την ΟΥΕΦΑ στην Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου. Μόλις πριν από λίγες μέρες, μέσα από δημοσιογραφικές πληροφορίες ενημερώθηκε το ευρύ κοινό ότι μέσω της εφαρμογής RED BUTTON καταχωρήθηκε ανώνυμα αγγελία ποδοσφαιριστή για χειραγώγηση συγκεκριμένου αγώνα στη Β΄ κατηγορία.

Άλλο ρεπορτάζ έφερε στο προσκήνιο τον κόκκινο φάκελο που απέστειλε η ΟΥΕΦΑ στην ΚΟΠ για παιχνίδι επίσης της Β΄ κατηγορίας, ενημερώνοντας επιπλέον ότι ο εν λόγω φάκελος παραλήφθηκε και από την αστυνομία και από την Επιτροπή Δεοντολογίας.

Στο καπάκι, η πρόεδρος της εθνικής αρχής στοιχημάτων μιλώντας στον ΣΠΟΡ FM 95, αποκάλυψε ότι ο ένα άλλο παιχνίδι Α΄ κατηγορίας υπήρξε καταγγελία για αυξημένη στοιχηματική δραστηριότητα ενώ λίγες ώρες αργότερα η Επιτροπή Δεοντολογίας επιβεβαίωσε το δημοσιογραφικό ρεπορτάζ που έφερε την ΟΥΕΦΑ να αποστείλλει κόκκινο φάκελο για συγκεκριμένο ματς Β΄ κατηγορίας.

Ενώπιον όλων αυτών των εξελίξεων, η ΚΟΠ φρόντισε αρχικά να βγάλει μια ανακοίνωση που λίγο-πολύ το διέψευδε και εκ των υστέρων με παρέμβαση του εκπροσώπου τύπου της διευκρίνιζε περί των τυπικών της διαδικασίας που ομολογουμένως δεν ενδιαφέρουν και κανένα.

Θα ενδιέφερε όμως τους πάντες αν η ΚΟΠ και η ηγεσία ή τα σωματεία που την απαρτίζουν έδειχναν με τη στάση τους ότι όντως επιθυμούν να καταπολεμήσουν το παράνομο στοιχημα και τους στημένους αγώνες. Εάν συλλογικά και με μεθοδικότητα φρόντιζαν να σταθούν απέναντι ο΄ όλους αυτούς που προβαίνουν σε παράνομες ενέργειες ασελγώντας πάνω στο άθλημα.

Η στάση όμως της Ομοσπονδίας είναι τέτοια, που κανέναν δεν πείθει ότι ενδιαφέρεται και ότι δρα με αποφασιστικότητα για να πολεμήσει το φαινόμενο που ομολογουμένως δεν είναι και πρόσφατο, αντιθέτως κρατά χρόνια.

Με τακτικισμούς, με μεθόδους που παραπέμπουν σε συγκάλυψη, μυστηριωδώς και χωρίς ποτέ να μιλήσουν με ειλικρίνεια στον κόσμο, δεν πείθουν κανένα για τις προθέσεις τους.

Αντιθέτως όλες οι ενέργειές τους από την αύξηση των ομάδων, άρα και των αδιάφορων παιγνιδιών, μέχρι το μοντέλο διεξαγωγής πρωταθλήματος έως και τον μυστήριο τρόπο που διαχειρίζονται τέτοια σοβαρά θέματα δεν μας δίνουν άλλη επιλογή από το να συμπεράνουμε ότι οι ευθύνες τους είναι τέτοιες που μοιάζουν συννενοχοι ο΄ αυτή την κατάσταση.

Το σκοτάδι, και όχι το φως, είναι το περιβάλλον μέσα από το οποίο διοικούν το ποδόσφαιρο, κάτι που σε καμία περίπτωση δεν συνάδει με τη λάμψη που συνοδεύει το άθλημα!

Της Προκήρυξης...

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΗ

Σωστό ή λάθος, που Άρns και ΑΕΚ θα παίξουν τελικά αύριο, δικαίο ή άδικο, ο κάθε ένας μπορεί να το ερμηνεύσει διαφορετικά και αναλόγως της θέσης στην οποία βρίσκεται η ομάδα του. Αλλού είναι το θέμα και η ουσία.

Κανονικά δεν θα έπρεπε να προκληθεί η όλη αναστάτωση, δεν θα έπρεπε να χρειαστεί μια τετράωρη περίπου συνεδρία το Εφετείο, με αφορμή τον ορισμό ενός αγώνα. Κανονικά και με βάση την προκήρυξη του πρωταθλήματος, το τι προνοεί ή τι θα έπρεπε να προνοεί, με ευκολία θα μπορούσαμε να καταλήγαμε στις λύσεις, εύκολα θα μπορούσε η κάθε ομάδα να προγραμματιστεί για τις αγωνιστικές της υποχρεώσεις. Δυστυχώς όμως, για άλλη μια φορά αποδεικνύονται ασάφειες, κενά, παραλείψεις ή και διφορούμενες πρόνοιες στην προκήρυξη. Για μία ακόμη φορά, αποδείχθηκε πως κατόπιν εορτής τρέχουμε να βρούμε λύσεις και τις περισσότερες φορές αναγκαζόμαστε να «εφεύρουμε» λύσεις, οι οποίες δημιουργούν προηγούμενο. Υπό τα νέα δεδομένα, του ορισμού του αγώνα Άρns – ΑΕΚ αύριο Δευτέρα, ποια ΚΟΠ, ποια Εκτελεστική και ποιο Εφετείο θα μπορεί να λειτουργήσει και να ορίσει διαφορετικά παιχνίδι ή παιγνίδια του χρόνου, σε... μέρες εθνικών ομάδων;

Μια ανάγνωση και μόνο των σχετικών προνοιών της προκήρυξης, αρκεί, για να διαπιστώσει κάποιος τη... σύγχυση που περισσότερο προκαλεί, αντί να συμβάλλει στην ομαλή διεξαγωγή του πρωταθλήματος. Το λες και... ρεζιλίκι, να διαπιστώνεται πως μια απόφαση του ΔΣ της ΚΟΠ, ως προς το μη ορισμό αγώνων ημέρα Δευτέρα πριν από αγώνες της εθνικής, να εφαρμόζεται μεν εδώ και μερικά χρόνια αλλά να μην έχει προστεθεί στις πρόνοιες της προκήρυξης του πρωταθλήματος! Ήταν απλά θέμα χρόνου να εντοπιστεί, προέκυψε από το νομικό τμήμα της ΑΕΚ και για μία ακόμη φορά, η διοργανώτρια αρχή του πρωταθλήματος έμεινε ανεπανόρθωτα εκτεθειμένη.

Λύση δεν είναι το Εφετείο, λύση είναι η γενικότερη αναθεώρηση και εκσυγχρονισμός της Προκήρυξης, γιατί ούτε η πρώτη φορά είναι που δημιουργείται τέτοιο μπάχαλο, ούτε η τελευταία θα είναι, αν για μία ακόμη φορά δεν ασχοληθούν οι αρμόδιοι με το θέμα.

Όπως αναθεώρηση και εκσυγχρονισμός απαιτούν πολλά άλλα, με σημαντικότερο ίσως τους Πειθαρχικούς Κανονισμούς. Οι συζητήσεις και οι αντιδράσεις των τελευταίων ημερών, η ανομοιομορφία η οποία γενικότερα παρατηρείται, έχει να κάνει με τον Αθλητικό Δικαστή και τις κατά καιρούς... εφευρέσεις του, σημαντικό ρόλο στην... αναστάτωση όμως, διαδραματίζουν και ανάλογες ασάφειες που υπάρχουν.

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
-4,83%

Χ.Α.
-3,41%

Dow Jones
-0,52%

Nasdaq
3,98%

Nikkei
-2,88%

Dax
-4,26%

FTSE 100
-5,96%

ΚΟΜΙΣΙΟΝ
Μέτρα για
παραμονή
επιχειρήσεων
στην Ευρώπη
ΣΕΛ. 10

Πετρέλαιο
-10,29%

€/€
0,04%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΓΑΛΛΙΑ - ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Διάσταση απόψεων για συμβατικούς κινητήρες

Η μετάβαση στην ηλεκτροκίνηση και η σταδιακή απομάκρυνση από τα οχήματα με κινητήρες εσωτερικής καύσεως στην Ευρώπη τείνει να εξελιχθεί σε γαλλογερμανική σύγκρουση. Το Βερολίνο τάσσεται κατά της απαγόρευσης συμβατικών κινητήρων από το 2035, ενώ το Παρίσι τάσσεται υπέρ. **Σελ. 9**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο πληθωρισμός πέφτει, τα τρόφιμα ακριβαίνουν

Στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων 14 μηνών διαμορφώθηκε ο πληθωρισμός τον Φεβρουάριο στην Ελλάδα, με την αποκλιμάκωση που ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2022 να συνεχίζεται για πέμπτο συνεχή μήνα. Ωστόσο, οι τιμές των τροφίμων παραμένουν σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα. **Σελ. 6**

ΕΛΛΑΔΑ

Στα 2 δισ. οι αγορές ακινήτων από ξένους

Κεφάλαια 1,97 δισ. ευρώ τοποθέτησαν στην ελληνική αγορά οι ξένοι αγοραστές το 2022, κυρίως για αγορά κατοικιών. Πρόκειται για ιστορικό ρεκόρ επενδύσεων στην ελληνική κτηματαγορά, καθώς τα κεφάλαια που δαπανήθηκαν ήταν κατά 37% περισσότερα σε σύγκριση με το 2019 (1,45 δισ.). **Σελ. 12**

Δεν πρόκειται να καταργηθεί η ΑΤΑ

Επίσπευση διαδικασιών για καταβολή επιδομάτων και συντάξεων - Μέτρα για ανακούφιση των πολιτών

Τη θέση ότι ο θεσμός της ΑΤΑ δεν πρόκειται να καταργηθεί τονίζει στην «Κ» ο υπουργός Εργασίας Γιάννης Παναγιώτου, προσθέτοντας ότι δεν μπορεί να αποδοθεί σε απόλυτο βαθμό. Στην πρώτη του συνέντευξη μετά την ανάληψη

των καθηκόντων του ως υπουργός Εργασίας ο κ. Παναγιώτου σημειώνει ότι, αναμένεται να λάβει δράση στο θέμα των καθυστερήσεων στην καταβολή των επιδομάτων και συγκεκριμένα σε πρώτο στάδιο, για τις συντάξεις. Εξηγεί ότι

Συνέντευξη
Γιάννη
Παναγιώτου
στην «Κ»

πρέπει να αξιοποιούνται όλα τα διαθέσιμα εργαλεία για την ανακούφιση των πολιτών και για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές πολιτικές για την αντιμετώπιση των υψηλών πληθωρι-

στικών τάσεων. Επισημαίνει επίσης ότι θα μπει άμεσα σε εφαρμογή, με επίκεντρο την προώθηση των πράσινων και των ψηφιακών δεξιοτήτων, το πλαίσιο πολιτικής για το Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιοτήτων 2023. **Σελ. 3**

Σχέδιο πολλών τρισ. για μετασχηματισμό της Σ. Αραβίας

Τόσο η προσέγγιση με την Τεχεράνη όσο και η προσπάθεια βελτίωσης των σχέσεων με το Ισραήλ εντάσσονται στην επιδίωξη της πρωταρχικής προτεραιότητας που έχει θέσει ο Σαουδάραβας πρίγκιπας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν να διασφαλίσει το σχέδιό του αξίας πολλών τρισ. δολ. για τον μετασχηματισμό της Σαουδικής Αραβίας. Η φιλοδοξία του, όμως, να μετασχηματίσει την οικονομία του βασιλείου, την κοινωνία του αλλά και την ίδια τη θέση του στον κόσμο εξαρτάται από έναν θεμελιώδη παράγοντα: τη σταθερότητα. Από αυτή την αδήριτη ανάγκη εκπορεύονται όλες οι προσπάθειές του να περιφρουρήσει τη χώρα του από οποιαδήποτε κλιμάκωση της έντασης ανάμεσα στο Ισραήλ και το Ιράν. **Σελ. 11**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** και **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Παρατεταμένος πληθωρισμός και νομισματική πολιτική

Με την άμβλυνση της πανδημίας και την επαναδραστικοποίηση των οικονομιών, ο εντεινόμενος πληθωρισμός αρχικά θεωρήθηκε ως μεταβατικό φαινόμενο. Η υποτίμηση από τις αρχές της δυναμικής της αύξησης του δείκτη τιμών οδήγησε στη διατήρηση «καλαρής» νομισματικής πολιτικής. Παράλληλα, η παράταση του πολέμου στην Ουκρανία ενέτεινε την αστάθεια και αβεβαιότητα και τροφοδότησε περαιτέρω αυξήσεις στις τιμές βασικών αγαθών και καυσίμων.

Ως επακόλουθο, κατά τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, οι πλείστες Κεντρικές Τράπεζες προχώρησαν σε πρωτόγνωρες και διαδοχικές αυξήσεις των βασικών επιτοκίων σε μία προσπάθεια τιθάσευσης του πληθωρισμού. Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να εξαχθούν τα πιο κάτω συμπεράσματα:

(α) Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε στοχεύει στον περιορισμό της κατανάλωσης, μέσω αύξησης του κόστους δανεισμού. Η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από τις συνθήκες εκάστης οικονομίας και τις αντιδράσεις των εμπορικών τραπεζών, ως φορέων μεταφοράς της νομισματικής πολιτικής στην πραγματική οικονομία. Στην Κύπρο, για παράδειγμα, η βελτίωση των δεικτών ρευστότητας των τραπεζών αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα για προσαρμογή και αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων.

(β) Μέχρι πρόσφατα, οι εκτιμήσεις έδειχναν ότι η ΕΚΤ θα συνεχίσει την πολιτική αύξησης των επιτοκίων για μεγάλο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι επιπτώσεις χρειάζονται ένα περίπου χρόνο για να γίνουν αισθητές στην πραγματική οικονομία.

Παρόλο που τα αρχικά στοιχεία έδειχναν ότι ο ρυθμός μείωσης του πληθωρισμού ήταν ταχύς, τα πιο πρόσφατα δεδομένα κατέδειξαν διατήρηση υψηλού επιπέδου των τιμών. Οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με τις αμερικάνικες τράπεζες Silicon Valley Bank και Signature Bank, καθώς και με την ελβετική τράπεζα Credit Suisse, αν και επηρέασαν τις αγορές, δεν οδήγησαν σε διαφοροποίηση των δεδομένων. Ως εκ τούτου, η ΕΚΤ συνέχισε την πολιτική αυξήσεων των βασικών της επιτοκίων κατά 50 μονάδες βάσης στη συνεδρίαση του Μαρτίου.

(γ) Ορισμένες συνέπειες της άνευ προηγουμένου αύξησης επιτοκίων αξίζει να επισημανθούν. Η πτώση της Silicon Valley Bank, μιας αμερικανικής μη συστημικής τράπεζας με ισολογισμό \$211 δισ., κατέδειξε τον κίνδυνο που

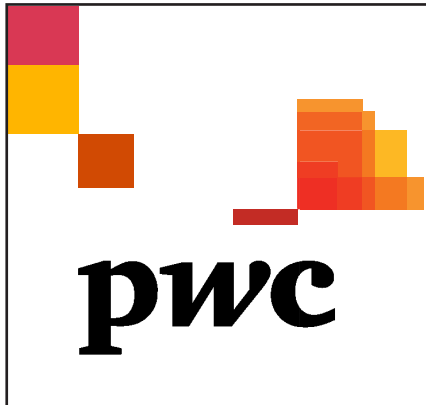
υφίσταται όταν υπάρχει χρονική αναντιστοιχία μεταξύ υποχρεώσεων και στοιχείων ενεργητικού. Η τράπεζα επένδυσε ουσιαστικά τις καταθέσεις των πελατών της σε αμερικανικά κρατικά ομόλογα και υποθηκευμένα αξιόγραφα, με τα τελευταία να σημειώνουν μεγάλες λογιστικές ζημιές κατ' αναλογία των αυξήσεων των επιτοκίων, αναδεικνύοντας κάποια από τα διλήμματα της νομισματικής πολιτικής που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

(δ) Δεν πρέπει να διαφεύγει το γεγονός ότι και οι ίδιες οι Κεντρικές Τράπεζες επηρεάζονται αρνητικά λόγω των υψηλότερων κεφαλαίων που οφείλουν να καταβάλουν ως τόκους στις καταθέσεις. Συγκεκριμένα, η διαφορά στα επιτόκια των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων των Κεντρικών Τραπεζών ίσως

δημιουργήσει την ανάγκη στήριξης από τις κυβερνήσεις τους, με αρνητικό αντίκτυπο στα εθνικά δημοσιονομικά.

Καταληκτικά, οι απότομες αυξήσεις στα επιτόκια δεν επιφέρουν άμεσα το επιθυμητό αποτέλεσμα, ενώ συνοδεύονται και από αρνητικές επιπτώσεις. Είναι σημαντικό να παρακολουθούνται στενά ενδεχόμενες παρενέργειες στην πραγματική οικονομία, με σκοπό την ταχεία προσαρμογή της νομισματικής πολιτικής για να μην επηρεαστούν αρνητικά οι προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης.

Ο Ανδρέας Χαραλάμπους είναι οικονομολόγος και πρώην διευθυντής στο υπουργείο Οικονομικών. Ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι διευθυντής σύμβουλος της PricewaterhouseCoopers Investment Services.

12η Έρευνα της PwC για τους CEOs στην Κύπρο

Προκλήσεις του σήμερα και του αύριο

Η έρευνα είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα μας

ΑΝΑΛΥΣΗ

Του **ΑΣΚΑΤ ΡΑΘΙ / BLOOMBERG**

Η κλιματική αλλαγή απειλεί την ανθρώπινη πρόοδο

Ο **παππούς** μου στην Ινδία κατόρθωσε να τελειώσει μόνο το γυμνάσιο πριν ξεκινήσει την επαγγελματική του πορεία σε εργοστάσιο. Ο πατέρας μου σπούδασε μηχανικός και μετά ξεκίνησε μια μικρή επιχείρηση. Από πλευράς μου, μπόρεσα να κάνω διδακτορικό στη Χημεία και τώρα ζω στο Λονδίνο και δουλεύω σε πολυεθνική. Είναι μια ιστορία ανάπτυξης και ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας, η οποία δεν είναι ασυνήθιστη. Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έχουν βιώσει κάτι παρόμοιο και πολύ περισσότεροι είδαν την ποιότητα ζωής των οικογενειών τους να

Η δράση για το κλίμα βρίσκεται πλέον στο επίκεντρο της αναπτυξιακής ατζέντας.

βελτιώνεται δραστικά τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό θα μπορούσε, όμως, να γίνει πραγματικότητα για τα δισεκατομμύρια των ανθρώπων που ακόμη δεν έχουν γεννηθεί σε έναν πλανήτη που υπερθερμαίνεται; Οι τρέχουσες τάσεις υποδηλώνουν ότι η απάντηση είναι πιθανότατα «όχι». As εξετάσουμε τον δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης, ο οποίος μετράει πόσα χρόνια ζουν οι άνθρωποι και πόσο καλά, εάν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση και ποιο είναι το βιοτικό τους επίπεδο. Από το 1990 και εντεύθεν βρισκόταν σε ανοδική τροχιά, αλλά όχι πλέον, διότι υπήρξαν διαδοχικές μειώσεις που παρατηρήθηκαν το 2020 και το 2021. Οι παράγοντες που ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για την εξέλιξη αυτή είναι η πανδημία του κορωνοϊού και οι επιπτώσεις της στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και τα αέρια του θερμοκηπίου, που αυξάνονται και έχουν ήδη αρχίσει να επιβραδύνουν την πρόοδο. Η κλιματική αλλαγή «είναι πραγματικά η μεγαλύτερη απειλή για το μέλλον της ανάπτυξης», λέει ο Αχιμ Στάινερ, διευθυντής του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (UNDP), σε μια συνέντευξη στο podcast Zero. «Πρόκειται για ένα πολύ σκοτεινό

σενάριο αν δεν ενεργήσουμε άμεσα». Είναι αναχρονισμός να πιστεύει κανείς ότι η «ανάπτυξη» ορίζεται από ένα ορισμένο επίπεδο κατά κεφαλήν εισοδήματος, λέει ο Στάινερ. Αντιθέτως, πρόκειται για τη συνεχή επιδίωξη της ανθρώπινης πρόοδου. Αυτό σημαίνει ότι η σημαντική ανάπτυξη δεν περιλαμβάνει μόνο την κάλυψη βασικών αναγκών, όπως η τροφή, η στέγη και η ένδυση, αλλά και την πρόσβαση στην υγιονομική περίθαλψη, στην εκπαίδευση και στην ηλεκτροδότηση. Περιλαμβάνει επίσης τη διαφύλιση της προστασίας των ανθρώπων από μεταδοτικές ασθένειες, ακραίες καιρικές καταστροφές και άλλες παγκόσμιες απειλές. Αυτό σημαίνει ότι η αποφυγή της καταστροφικής κλιματικής αλλαγής βρίσκεται πλέον στο επίκεντρο της αναπτυξιακής ατζέντας. Και είναι αυτό που κάνει την κλιματική αλλαγή «τη μεγαλύτερη ευκαιρία», λέει ο Αχιμ Στάινερ. Η δράση για την κλιματική αλλαγή σημαίνει μετάβαση από «ένα μονοπάτι που αφορά την εξόρυξη και τους ρύπους και την υποβάθμιση, σε έναν νέο τρόπο ανάπτυξης της οικονομίας μας». Το 2000 τα Ηνωμένα Έθνη έθεσαν οκτώ αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας για το 2015. Η επόμενη δεσμη περιλαμβάνει 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης που πρέπει να επιτευχθούν έως το 2030. Η δράση για το κλίμα εμφανίζεται έντονα σε τουλάχιστον έξι από αυτούς τους στόχους και πολλοί άλλοι, εάν επιτευχθούν, θα καταστήσουν τον κόσμο ανθεκτικότερο στις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης. Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα του ΟΗΕ (UNDP) είναι ως οργανισμός αρμόδιος για να δαπανήσει όσο το δυνατόν περισσότερα κονδύλια σε έργα που σχετίζονται με το κλίμα. Κάποτε εστιάζονταν στη χρήση ξένης βοήθειας από πλούσιες χώρες για τη βελτίωση της ζωής των φτωχότερων, αλλά πλέον το έργο του διευρύνεται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Αργεντινή: παραμένει ένας από τους μεγαλύτερους δωρητές στο UNDP, αλλά βασίζεται στη δική του στήριξη για ποικίλα έργα συνδεδεμένα με τη περιβάλλον και την ευμηνία.

ΔΗΚΤΗΣ

Να αποτραπεί το ντόμινο

Οι **αγορές** σε καθεστώς αναταραχής προσπαθούν να αναγνωρίσουν την πραγματικότητα και να οδηγηθούν σε κάποιο συμπέρασμα σε σχέση με το αν μια νέα κρίση βρίσκεται στα σκαριά ή αν η ανησυχία που υπάρχει για τις τράπεζες είναι υπερβολική. Οι ελβετικές αρχές εμφανίζονται καθουσιαστικές σε σχέση με την κατάσταση της Credit Suisse που μπήκε στο μάτι του κυκλώνα αν και δηλώνει έτοιμη να προσφέρει ρευστότητα ύψους 50 δισ. δολάρια εφόσον παραστεί ανάγκη. Η Credit Suisse ένωσε το μένος των αγορών πραγματοποιώντας σε μια μέρα ζημιές που αντιστοιχούν στο ένα τέταρτο της χρηματιστηριακής της αξίας. Η κατάσταση είναι ανησυχητική αφού τράπεζες με εν γένει αδυναμίες δυνατών να βρεθούν στο μάτι του κυκλώνα σε αυτή την ιδιότυπη κατάσταση που δημιουργείται. Προφανώς και κάθε περίπτωση είναι διαφορετική, όμως η έλλειψη εμπιστοσύνης δημιουργεί ένα συστημικό πρόβλημα που αν δεν εξομαλυνθεί πιθανόν να οδηγήσει και άλλες μεμονωμένες τράπεζες στη δίνη των εξελίξεων.

• • • •

Εποπτικά διδάγματα

Κάθε περίπτωση τραπεζικής αναταραχής αποτελεί μια καλή ευκαιρία για διόρθωση. Η περίπτωση της SVB με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προκαλεί συζήτηση για ενίσχυση των δεικτών ρευστότητας και κεφαλαίων. Προκαλεί επίσης και το ενδιαφέρον των εποπτών για ενίσχυση των ασκήσεων ακραίων σεναρίων έτσι ώστε να ενταχθούν σε μελλοντικούς ελέγχους τα συστατικά εκείνα που σε αυτή την περίπτωση προκάλεσαν το πρόβλημα.

• • • •

Κόντρα στον καιρό

Με τον πληθωρισμό Φεβρουαρίου στο 8,5% η ΕΚΤ προχώρησε την Πέμπτη σε άλλη μία αύξηση των επιτοκίων βάσης κατά 0,5% διαμορφώνοντας το επιτόκιο στο 3,5%. Η εξέγηση γι' αυτή την ενέργεια εν μέσω ανησυχιών για τις τράπεζες και φόβους για ύφεση στη οικονομία, είναι ότι ο πληθωρισμός είναι σε πολύ ψηλά επίπεδα και αναμένεται πως θα παραμείνει έτσι για μεγάλο χρονικό διάστημα.

• • • •

Προς ολοταχώς

Η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί με τις τράπεζες τρομάζει τους οικονομολόγους που προβλέπουν ότι θα προκληθεί ρευστοτική ασφυξία και συνθήκες τέτοιες που θα ενισχύσουν την υφεσιακή προοπτική. Ο λόγος γι' αυτή την πρόβλεψη έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι τράπεζες θα γίνουν πιο επιφυλακτικές να προσφέρουν χρηματοδότηση. Η αυστηροποίηση των κριτηρίων παραχώρησης δανεισμού αναμένεται να προκύψει σε μεσαίους και μικρού μεγέθους τράπεζες οι οποίες είναι πιο ευάλωτες σε δυσμενείς οικονομικές συνθήκες. Εκ των πραγμάτων οδηγούμαστε σε μια περιοριστική πολιτική που ήταν εξαρχής το ζητούμενο των κεντρικών τραπεζών. Ίσως τώρα είναι η ώρα για να μπει φρένο στην άνοδο των επιτοκίων αφού η περιοριστική πολιτική ολόένα και περισσότερο θα γίνεται πραγματικότητα στην πραγματική οικονομία.

• • • •

diktis@kathimerini.com.cy

Η απόφαση της Πέμπτης φέρνει το επιτόκιο του ευρώ εκεί που είχε προβλεφθεί όταν ξεκινούσαν όλα, η προσοχή πλέον εστιάζεται στο αν θα υπάρξει συνέχεια.

Εύκολη μετάδοση

Η παρέμβαση της ελβετικής νομισματικής αρχής καθυστερεί τις αγορές οι οποίες αντιδρούν σε κάθε καλό και κάθε κακό νέο με την ένταση που οι συνθήκες επιβάλλουν. Οι υπερβολικές κινήσεις σε τέτοιες περιπτώσεις είναι το βασικό χαρακτηριστικό των καιρών. Αυτό όμως που αποτελεί σημείο αναφοράς και δεν θα πρέπει να αγνοηθεί είναι ότι η κρίση που ξεκίνησε σε μια μη συστημική τράπεζα της Αμερικής μεταφέρθηκε στην Ευρώπη μέσω μιας συστημικής τράπεζας η οποία δίκαια ή άδικα βρέθηκε στο κέντρο των εξελίξεων, προκαλώντας εποπτική παρέμβαση.

• • • •

Όχι άδικα

Το 2023 χαρακτηρίζεται ως το έτος της τεχνητής νοημοσύνης και όχι άδικα. Η νέα έκδοση με κωδικό ChatGPT4 της δημοφιλούς εφαρμογής είναι γεγονός, αναγκάζοντας όλους να παραδεχτούν ότι η νέα εποχή ξεκίνησε χωρίς περιθώρια για πιασχυρισμάτα. Η τεχνολογία που προσφέρεται είναι πανίσχυρη και πλέον το ζητούμενο είναι κατά πόσον αυτή θα αξιοποιηθεί με τον κατάλληλο

τρόπο. Ειδικοί της αγοράς, που γνωρίζουν καλύτερα από όλους τις δυνατότητες του νέου εργαλείου, εκφράζουν ανησυχίες ότι αυτό που θα επικρατήσει θα είναι μια κανονικότητα με λιγότερη ιδιωτικότητα για τους χρήστες του διαδικτύου και περισσότερη συγκέντρωση εξουσίας σε ένα περιορισμένο κύκλο επιχειρηματικών γιγάντων. Σε κάθε περίπτωση, αυτό που θα συζητηθεί πολύ το επόμενο διάστημα θα είναι η ανάγκη για εποπτεία και ρύθμιση αυτής της νέας δυνατότητας. Αν κάτι τέτοιο είναι εφικτό, είναι κάτι που θα φανεί στη συνέχεια, αν και στο παρελθόν αντίστοιχες προσπάθειες έπεσαν στο κενό.

• • • •

Δεν αρκεί το τουριστικό background

Μπορεί να ανταποκριθεί ο νέος υφυπουργός και να διατηρήσει τον ίδιο ρυθμό στην προσπάθεια ανανέωσης στον τουρισμό; Χωρίς να θέλουμε να μηδενίσουμε το έργο που επιτελέστηκε επί ΚΟΤ, και χωρίς να ωραιοποιούμε καταστάσεις στην μετ' υφυπουργείου εποχή, το γενικό συμπέρασμα μετά από μια τετραετία Σάββα Περιδίου είναι ένα -το επίπεδο στο κυπριακό τουριστικό προϊόν έχει αναβαθμιστεί και τόλμισε να ξεμυτίσει από το κλασσικό μοντέλο τουρισμού πλίου και θαλάσσης. Μπορεί ο διάδοχός του να κτίσει σε αυτές τις νέες βάσεις ή θα μείνει σε πρακτικές που θυμίζουν κάτι από παλιά; Δεν αρκεί το τουριστικό background και η θητεία στον ΚΟΤ για να πείσει ότι μπορεί να συνεχίσει και ίσως πρέπει να γίνει ξεκάθαρο και από τον ίδιο ότι αναχρονιστικές νοτοπρίες και αντιλήψεις στον τουρισμό, έχει πλέον παρέλθει. Κυρίως δε, ως μην επιστρέψουμε σε εποχές που το ενδιαφέρον μονοπωλούσαν οι συμφωνίες με τους tour operators και τα πακέτα all inclusive. Καλό είναι να παραμείνει η νέα ισορροπία μεταξύ μεμονωμένων και οργανωμένων τουριστών. Να μην επιστρέψουν τα πακέτα all inclusive στις παλιές τους δόξες. Γιατί ο τουρισμός είναι για όλους. Από το περίπτερο στη γωνία του δρόμου, την ταβέρνα στη δίπλα πόλη, το κέντρο και την ύπαιθρο, το επισκέψιμο εργαστήριο χειροτεχνίας, το γραφικό καφενείο στα Λεύκαρα και την Καλλίπεια της Πάφου. ΥΓ. Στα θετικά το ρεκόρ των αφίξεων Γερμανών τουριστών που αναμένονται φέτος, αλλά απλώς να θυμίσουμε ότι πρόκειται για αποτέλεσμα δουλειάς χρόνων και όχι θέμα ημερών.

Εντονότερες βροχοπτώσεις και ξηρασίες

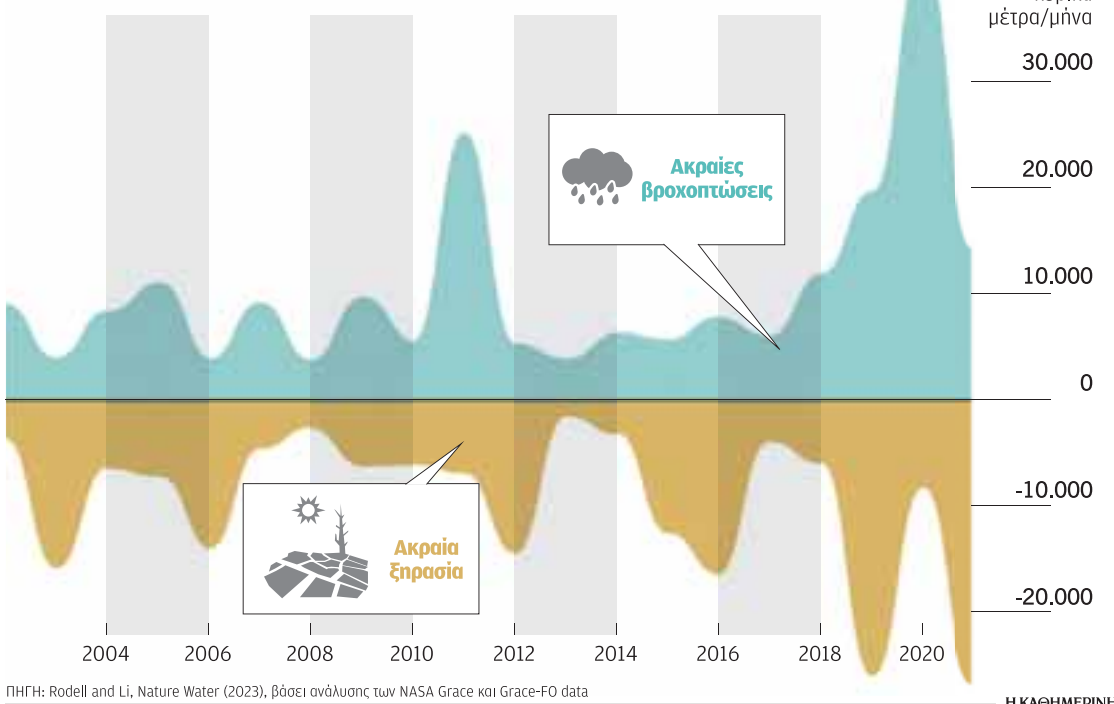
Της **ΜΙΡΑ ΡΟΤΖΑΝΑΣΑΚΟΥ**

Τις ζώνες που κινδυνεύουν περισσότερο από ακραίες βροχοπτώσεις και ακραίες ξηρασίες αποκαλύπτει νέα έρευνα για τον όγκο νερού στην επιφάνεια της Γης αλλά και στο υπέδαφός της, όπου εντοπίζονται τα σημαντικότερα αποθέματα πόσιμου ύδατος, αναγκαία για την επιβίωση του ανθρώπινου είδους. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τα δεδομένα δορυφορικής αποστολής της NASA, που εντόπισε διαφοροποιήσεις στη βαρύτητα, ικανές να αναγνωρίσουν διακυμάνσεις στον όγκο νερού ακόμη και κάτω από το έδαφος. «Μέχρι στιγμής δεν διαθέταμε στοιχεία για τα υπόγεια ύδατα στο μεγαλύτερο μέρος του κόσμου. Το πρόγραμμα της NASA άλλαξε τα πράγματα και μας παρέχει δεδομένα από παντού», λέει ο Μάθιου Ροντέλ, υπ' αριθμόν δύο του διαστημικού κέντρου Γκόντάρντ της αμερικανικής υπηρεσίας διαστήματος. Σε δημοσίευσή τους τη Δευτέρα στην επιθεώρηση Nature Water, ο δρ Ροντέλ και οι συνεργάτες του ανέλυσαν τα δεδομένα των δορυφόρων και κατέγραψαν 505 «γεγονότα» ακραίας βροχόπτωσης και 551 ακραίας ξηρασίας μεταξύ

Μελέτη με δορυφόρους της NASA εντόπισε ζώνες του πλανήτη που διατρέχουν κίνδυνο ακραίων καιρικών φαινομένων.

2002 και 2021, ιεραρχώντας τα ανάλογα με την ένταση, τη γεωγραφική έκταση και τη διάρκειά τους. Η έρευνα έδειξε επίσης ότι η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της Γης ενισχύει το μετεωρολογικό φαινόμενο Ελ Νίνιο, ικανό να επηρεάσει δραστικά τη θερμοκρασία και τη βροχόπτωση σε όλη τη λεκάνη του Ειρηνικού αλλά και πέρα από αυτή. Η τροπική ζώνη υφίσταται ολόένα και πιο έντονες εποχές των βροχών, ενώ οι πειρωτικές περιοχές του πλανήτη τείνουν προς την παρατεταμένη ξηρασία. Η περίοδος παρατήρησης των 20 ετών δεν θεωρείται, όμως, επαρκής από την επιστημονική κοινότητα για την άντληση μακροπρόθεσμων προβλέψεων. «Κάθε τέτοια μελέτη θα είναι αναγ-

Ενταση ακραίων καιρικών φαινομένων

PHFH: Rodell and Li, Nature Water (2023), βάση ανάλυσης των NASA Grace και Grace-FO data

καστικά περιορισμένη στην κλιμακά της. Kανείς δεν μπορεί, όμως, να πει ότι μια τέτοια έρευνα δεν είναι χρήσιμη», λέει ο Τζον Φαζούλο, επιστημονικός συνεργάτης

του Εθνικού Κέντρου Ατμοσφαιρικών Ερευνών των ΗΠΑ, ο οποίος δεν συμμετείχε στη μελέτη της NASA. Τα δεδομένα του δορυφορικού προγράμματος Grace, όπως

ονομάζεται το πρόγραμμα της υπηρεσίας διαστήματος, εμφανίζουν και άλλα μειονεκτήματα. Οι παγκόσμιες μετρήσεις βροχόπτωσης καταγράφονται μία φορά τον μήνα

και δημοσιεύονται έτσι με χρονική καθυστέρηση, καθιστώντας την έγκαιρη πρόβλεψη ακραίων φαινομένων σχεδόν αδύνατη. Την ίδια ώρα, η ευκρίνεια των δορυφορικών παρατηρήσεων είναι περιορισμένη, δυσχεραίνοντας την καταγραφή τοπικών φαινομένων με ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις. Η ανάλυση αποκλείει επίσης γεωγραφικές περιοχές, οι οποίες είναι γνωστό ότι υφίστανται μακροπρόθεσμες συνέπειες από την ανθρώπινη δραστηριότητα, ενώ δεν καταγράφει τις επιπτώσεις από την ταχεία τήξη των πάγων στους Πόλους. Οι δορυφόροι της NASA ερεύνησαν, όμως, πραγματοληπτικά μικρές γεωγραφικές ζώνες και επιβεβαίωσαν για παράδειγμα ότι τα υπόγεια ύδατα στην κεντρική Καλιφόρνια εξαντλούνται εξαιτίας της εντατικής γεωργίας. Η εξαφάνιση των υπόγειων υδάτων παραμένει ελάχιστα μελετημένη από την επιστημονική κοινότητα, παρότι ενδέχεται να σχετίζεται άμεσα με την υπερθέρμανση του πλανήτη. «Οι έντονες βροχοπτώσεις και ξηρασίες θα ενισχυθούν με την κλιματική αλλαγή. Αυτό καθίσταται σαφές από την έρευνα», λέει ο δρ Φαζούλο.

Ο θεσμός της ΑΤΑ δεν πρόκειται να καταργηθεί

Συνέντευξη υπ. Εργασίας Γιάννη Παναγιώτου -Στόχος η καταβολή της σύνταξης εντός ενός μήνα από την υποβολή αίτησης

Συνέντευξη στον
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Εν μέσω συζητήσεων με τα αρμόδια μέρη για την «τύχη» της ΑΤΑ, ο υπουργός Εργασίας Γιάννης Παναγιώτου υπογραμμίζει πως αφενός αυτός ο θεσμός δεν πρόκειται να καταργηθεί και αφετέρου δεν μπορεί να αποδοθεί σε απόλυτο βαθμό.

Την ίδια ώρα, στην πρώτη του συνέντευξη από τη θέση του υπουργού Εργασίας, ύστερα από 20 ημέρες που ανέλαβε το δύσκολο αυτό χαρτοφυλάκιο, ο κ. Παναγιώτου σημειώνει στην «Κ» ότι, αναμένεται να λάβει δράση στο θέμα των καθυστερήσεων στην καταβολή των επιδομάτων και συγκεκριμένα σε πρώτο στάδιο, για τις συντάξεις.

Ο κ. Παναγιώτου εξηγεί ότι, οφεί-

«Η διαδικασία της ανασυσκευασίας του κατώτατου μισθού είναι προγραμματισμένη και εντός αυτού του πλαισίου θα συζητηθεί μαζί με τους κοινωνικούς εταίρους κατά το επόμενο διάστημα».

λεται να αξιοποιούνται όλα τα διαθέσιμα εργαλεία για την ανακούφιση των πολιτών και για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές πολιτικές για την αντιμετώπιση των υψηλών πληθωριστικών τάσεων.

Αναφορικά με την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τον τομέα της εργασίας, ο κ. υπουργός τονίζει πως θα μπει άμεσα σε εφαρμογή με επίκεντρο την προώθηση των πράσινων και των ψηφιακών δεξιοτήτων το πλαίσιο πολιτικής για το Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιότητων 2023.

Τέλος, τονίζει πως με την ωριμότητα και την σοβαρότητα που χαρακτηρίζει τους κοινωνικούς εταίρους θα καταφέρουν να καταλήξουν σε κοινές προεγγίσεις και να βρεθούν λύσεις για όλα τα ανοικτά ζητήματα.

- Η εργατική ειρήνη δοκιμάζεται από την παρούσα κρίση της αγοραστικής δύναμης που πλύνει βάνουσα τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα, πώς σχολιάζετε;

- Με στοχευμένη κοινωνική πολιτική και με συνέπεια στη δημοσιονομική πειθαρχία μπορούμε να στηρίξουμε τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και να ενισχύσουμε περισ-

«Με στοχευμένη κοινωνική πολιτική και με συνέπεια στην δημοσιονομική πειθαρχία μπορούμε να στηρίξουμε τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και να ενισχύσουμε περισσότερο την οικονομία», δηλώνει ο κ. Γιάννης Παναγιώτου.

σότερο την οικονομία. Η διαφύλαξη της εργατικής ειρήνης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της ομαλότητας, της σταθερότητας και της ασφάλειας. Για την ευμερσία των πολιτών χρειάζεται η οικονομία μας να αναπτύσσεται και να είναι ελκυστική για επενδύσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας. Αισιοδοξώ ότι με την ωριμότητα και την σοβαρότητα που χαρακτηρίζει τους κοινωνικούς εταίρους θα καταφέρουμε να καταλήξουμε σε κοινές προεγγίσεις και να βρούμε λύσεις για όλα τα ανοικτά ζητήματα, αφού εξάλλου αυτό επιτάσσει η υπευθυνότητα όλων μας.

- Η ΑΤΑ αποτελεί έναν μηχανισμό διατήρησης της αγοραστικής δύναμης των μισθών. Είναι ο μόνος μηχανισμός ή επεξεργάζεστε και άλλες επιλογές, όπως as πούμε ανασυσκευασμός στον κατώτατο μισθό;

- Οφείλουμε να αξιοποιούμε όλα τα διαθέσιμα εργαλεία για την ανακούφιση των πολιτών και για την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές πολιτικές για την αντιμετώπιση των υψηλών πληθωριστικών τάσεων. Η διαδικασία της ανασυσκευασίας του κατώτατου μισθού

είναι προγραμματισμένη και εντός αυτού του πλαισίου θα συζητηθεί μαζί με τους κοινωνικούς εταίρους κατά το επόμενο διάστημα.

- Σας προβληματίζει ότι η ΑΤΑ δίνεται σε άτομα που δεν έχουν ανάγκη αποκατάστασης της αγοραστικής δύναμης του μισθού τους;

- Η φιλοσοφία της ΑΤΑ είναι συγκεκριμένη και για να διατηρηθεί πρέπει να είναι αυτόματη, να λαμβάνει υπόψη το κόστος ζωής και να ανασυσκευάζει ανάλογα τους μισθούς. Δεν επιθυμώ να αναφερθώ λεπτομερέστερα σε ζητήματα που αφορούν την ΑΤΑ, επειδή βρίσκεται σε εξέλιξη ο διάλογος με τους κοινωνικούς εταίρους και θέλω να αποφύγω αχρείαστες αναφορές που δεν θα λειτουργήσουν υποβοηθητικά στην προσπάθεια που καταβάλλουμε για την κατάρτιση σε μια κοινά αποδεκτή συμφωνία.

- Θα τολμούσατε να καταργήσετε την ΑΤΑ για αυτά τα άτομα και από τις εξοικονομήσεις να προσφέρετε έναν μηχανισμό αποκατάστασης των χαμηλών μισθών για όλους τους εργαζόμενους στην Κύπρο;

- Γνωρίζω ότι υπάρχουν διάφορες απόψεις σχετικά με τον θεσμό της ΑΤΑ, αλλά θα περιοριστώ στην επανάληψη της θέσης της Κυβέρνησης: αφενός αυτός ο θεσμός δεν πρό-

κειται να καταργηθεί και αφετέρου δεν μπορεί να αποδοθεί σε απόλυτο βαθμό, έτσι το περιθώριο μέσα στο οποίο διεξάγεται η συζήτηση είναι συγκεκριμένο. Εφόσον καταλήξουμε σε συμφωνία και ενισχύσουμε περαιτέρω την εμπιστοσύνη μεταξύ όλων των πλευρών, θα έχουμε τη δυνατότητα να συζητήσουμε για το μέλλον ώστε να διασφαλίσουμε ότι οι εργαζόμενοι θα έχουν όφελος από την ανάπτυξη της οικονομίας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

- Θα μπορούσε το κράτος να επιβάλει καθολικά έναν μηχανισμό αποκατάστασης της αγοραστικής δύναμης για τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα μέσω ενός νόμου, όπως έγινε, για παράδειγμα, με το ΓΕΣΥ;

- Στη χώρα μας διαχρονικά μέσα από τον κοινωνικό διάλογο και την τριμερή διαβούλευση καταλήγουμε σε κοινά αποδεκτές συμφωνίες που ως κοινωνικές κατακτήσεις λειτουργούν για το κοινό καλό, χωρίς να αποκλείεται η εισαγωγή νομοθετικών ρυθμίσεων όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο. Η συζήτηση οποιουδήποτε ζητήματος αξιολογείται με βάση τις ανάγκες τις κοινωνίας και τις δυνατότητες της οικονομίας, ώστε να εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον, και με αυτόν

Με συνεργασία θα επιτύχουμε πολλά

- Σε τι κατάσταση βρίκατε το υπουργείο (όχι κτηριακό), ποιος ο εκκενρότης και ποιος ο προτεραιότητες;

- Οι υπουργοί και οι κυβερνήσεις αλλάζουν, αλλά όλοι υπηρετούμε την Κυπριακή Δημοκρατία που υπήρχε πριν και θα υπάρχει μετά από εμάς. Ο προκάτοχός μου υπουργός, Κυριάκος Κούσιος, φρόντισε για την προετοιμασία της ομαλής μετάβασης, ενώ εργάστηκε για την προώθηση και την ολοκλήρωση σημαντικών πολιτικών, όπως η θεσμοθέτηση του κατώτατου μισθού, που ξεκίνησαν από την αείμνηστη Ζέτα Αιμιλιανίδου.

Το υπουργείο διαθέτει στελέχη που εργάζονται σκληρά και προσπαθούν για το καλύτερο, και είμαι σίγουρος ότι μαζί θα πετύχουμε πολλά και σημαντικά για την συνοχή της κοινωνίας και για την ανάπτυξη της οικονομίας.

τον γνώμονα θα λειτουργήσουμε για όλα τα ζητήματα.

Νέες δεξιότητες

- Γίνεται λόγος συχνά - πυκνά για «skill mismatch» στο εργατικό δυναμικό της Κύπρου. Σκοπεύετε να το διορθώσετε αυτό, και πώς;

- Η ανάπτυξη της οικονομίας περνά μέσα από την εργασία, αφού για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας είναι απαραίτητη η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας μας, που αποτελεί για εμάς βασική προτεραιότητα. Την προηγούμενη εβδομάδα, μαζί με τους ομολόγους μου υπουργούς Εργασίας των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμμετείχα στο Συμβούλιο Υπουργών όπου, μεταξύ άλλων, αποφασίσαμε για το πλαίσιο πολιτικής για το Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιότητων 2023. Ήδη, με τους συνεργάτες μου και τον Εθνικό Συντονιστή ετοιμάζουμε σχετικό Πλάνο Δράσης το οποίο θα καταθέσουμε στο Υπουργικό Συμβούλιο για να εγκριθεί και να τεθεί άμεσα σε εφαρμογή με επίκεντρο την προώθηση των πράσινων και των ψηφιακών δεξιοτήτων, με συγκεκριμένους στόχους τους οποίους θα πετύχουμε. Θα αξιοποιήσουμε τις δομές του υπουργείου

Εργασίας, την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού και το Κέντρο Παραγωγικότητας και θα ενισχύσουμε υφιστάμενες πολιτικές όπως το σύστημα των Πρότυπων Επαγγελματικών Προσόντων, ενώ θα προωθήσουμε έργα που περιλαμβάνονται στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και θα σχεδιάσουμε νέα προγράμματα μαζί με τους κοινωνικούς εταίρους, τις επιχειρήσεις, τους οργανισμούς και την ακαδημαϊκή κοινότητα. Η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση πρέπει να επιταχυνθούν και πρωταγωνιστές σε αυτή την προσπάθεια είναι οι άνθρωποι, οι εργαζόμενοι και οι επαγγελματίες.

Προς βελτίωση

- Όποιες καθυστερήσεις σε επιδόματα, εξετάσεις αιτήσεων και άλλες τέτοιες διαδικασίες, προ-

«Η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση πρέπει να επιταχυνθούν και πρωταγωνιστές σε αυτή την προσπάθεια είναι οι άνθρωποι, οι εργαζόμενοι και οι επαγγελματίες».

σक्रοουν παραδοσιακά στην γραφειοκρατία. Πώς σκοπεύετε να αντιμετωπίσετε τέτοιες χρόνιες παθολογίες;

- Το κράτος οφείλει να ανταποκρίνεται έγκαιρα στις υποχρεώσεις του έναντι των πολιτών, όπως εξάλλου αναμένεται να πράττουν οι πολίτες απέναντι στο κράτος. Παρόλο που έχει σημειωθεί πρόοδος σε σύγκριση με το παρελθόν, υπάρχουν προφανώς σημαντικά περιθώρια βελτίωσης. Ήδη, μαζί με τον γενικό διευθυντή και την διευθύντρια των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων έχουμε επεξεργαστεί αναλυτικά το θέμα των καθυστερήσεων στην καταβολή των επιδομάτων και με τις υφιστάμενες δυνατότητες θέσαμε ως πρώτο άμεσο στόχο την πρώτη καταβολή στους συνταξιούχους μας της σύνταξης που δικαιούνται εντός ενός μήνα μετά από την υποβολή αίτησης για συνταξιοδότηση, ενώ θα ακολουθήσουν και άλλα. Ωστόσο, για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των πολιτών είναι απαραίτητη η ενίσχυση των αρμόδιων υπηρεσιών, η απλοποίηση των διαδικασιών και η ουσιαστική αξιοποίηση της τεχνολογίας, που περιλαμβάνονται στην επικείμενη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος.

Νέες ομάδες εποπτευόμενων στην Κεφαλαιαγορά

Στο τέλος του 2022 ο αριθμός των εποπτευόμενων οντοτήτων ανήλθε στις 837 από 806 το 2021, καταγράφοντας άνοδο 3,85%

Μια νέα ομάδα εποπτευόμενων οντοτήτων έρχεται κάτω από την αρμοδιότητα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου. Όπως παρουσιάστηκε στο Πλαίσιο των πεπραγμένων της Επιτροπής για το 2022, πρόκειται για τους Παρόχους Υπηρεσιών Συμμετοχικών Χρηματοδοτήσεων (ΠΥΣΧ), οι οποίοι θα παρέχουν τις υπηρεσίες τους από τη Δημοκρατία, πανευρωπαϊκά στη βάση του ευρωπαϊκού Κανονισμού 2020/1503. Όπως είπε ο πρόεδρος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου, κ. Γιώργος Θεοχαρίδης, η Επιτροπή έχει δημοσιοποιήσει προημερών τη Δήλωση Πολιτικής και τη σχετική Οδηγία και οι ενδιαφερόμενοι που επιθυμούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους από τη Δημοκρατία, μπορούν να υποβάλουν αίτηση στην ΕΚΚ. Ήδη μια ΚΕΠΕΥ παρέχει αυτής της μορφής των υπηρεσιών στη βάση του εθνικού πλαισίου, το οποίο αντικαταστάθηκε από τον ευρωπαϊκό κανονισμό. Σύμφωνα με τις συλλογικές επενδύσεις, 17 με την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών, 7 με την παροχή κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων και 3 με την παροχή διοικητικών υπηρεσιών. Επίσης απορρίφθηκαν από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς 6 αιτήσεις για απόκτηση άδειας ΚΕΠΕΥ. Περαιτέρω αποσύρθηκαν 15 αιτήσεις, εκ των οποίων οι 7 αφορούσαν αιτήσεις για απόκτηση άδειας ΚΕΠΕΥ, άλλες 7 αιτήσεις για απόκτηση άδειας διαφόρων μορφών συλλογικών επενδύσεων και 1 για παροχή κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων. Στο τέλος του 2022 ο αριθμός των εποπτευόμενων οντοτήτων ανήλθε στις 837 από 806 το 2021, καταγράφοντας άνοδο 3,85%, ενώ βρίσκονται υπό διαδικασία εξέτασης στην ΕΚΚ για αδειοδότηση περίπου 100 νέες αιτήσεις. Σε σύγκριση με το 2019, πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας, η άνοδος είναι της τάξης του 12,19%.

Το εν λόγω συνταξιοδοτικό προϊόν αποτελεί ένα εθελοντικό συνταξιοδοτικό προϊόν που συμπληρώνει (δεν αντικαθιστά) τα υπάρχοντα δημόσια και επαγγελματικά προϊόντα.

φωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2020/1503 θέτει ομοιόμορφους κανόνες, που θα εφαρμόζονται σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση για την παροχή υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης, και επιτρέπει στους ΠΥΣΧ να αποκτήσουν ευρωπαϊκό διαβατήριο για την παροχή των υπηρεσιών τους διασυνοριακά.

Σύμφωνα με την ομιλία του Προέδρου της Επιτροπής Κεφαλαιαγο-

Σε σύγκριση με το 2019, πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας, η άνοδος είναι της τάξης του 12,19%.

ράς Κύπρου, τον Νοέμβριο του 2022 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ορίστηκε από το υπουργείο Οικονομικών ως μια από τις Αρχές για την εξέταση, αξιολόγηση και έγκριση των αιτήσεων των Παρόχων (επι-

χειρήσεις επενδύσεων, επενδυτικές εταιρείες ή εταιρείες διαχείρισης και ΟΕΕ) Πανευρωπαϊκών Συνταξιοδοτικών Προϊόντων (PEPP) που απορρέουν από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 2019/1238. «Οπότε και ο

εποπτικός ρόλος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς θα διευρυνθεί περαιτέρω» σχολίασε χαρακτηριστικά. Ήδη η Επιτροπή έχει προβεί σε προκαταρκτική μελέτη του Ευρωπαϊκού Κανονισμού και ως Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει αποστείλει εισηγήσεις στο υπουργείο Οικονομικών για να ληφθούν υπόψη στο σχετικό διάταγμα που θα εκδώσει. Το εν λόγω συνταξιοδοτικό προϊόν αποτελεί ένα εθελοντικό συνταξιοδοτικό προϊόν που συμπληρώνει (δεν αντικαθιστά) τα υπάρχοντα δημόσια και επαγγελματικά προϊόντα, καθώς και τα εθνικά, ιδιωτικά συνταξιοδοτικά προϊόντα.

Βάσει της ομιλίας του προέδρου της ΕΚΚ, όσον αφορά στην ανάπτυξη του τομέα, εντός του 2022 συνεχίστηκε η εξέταση των αιτήσεων για αδειοδότηση νέων εποπτευόμενων οντοτήτων. Συνολικά έλαβαν έγκριση 86 οντότητες, εκ των οποίων 59 δραστηριοποιήθη-

σαν με τις συλλογικές επενδύσεις, 17 με την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών, 7 με την παροχή κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων και 3 με την παροχή διοικητικών υπηρεσιών. Επίσης απορρίφθηκαν από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς 6 αιτήσεις για απόκτηση άδειας ΚΕΠΕΥ. Περαιτέρω αποσύρθηκαν 15 αιτήσεις, εκ των οποίων οι 7 αφορούσαν αιτήσεις για απόκτηση άδειας ΚΕΠΕΥ, άλλες 7 αιτήσεις για απόκτηση άδειας διαφόρων μορφών συλλογικών επενδύσεων και 1 για παροχή κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων. Στο τέλος του 2022 ο αριθμός των εποπτευόμενων οντοτήτων ανήλθε στις 837 από 806 το 2021, καταγράφοντας άνοδο 3,85%, ενώ βρίσκονται υπό διαδικασία εξέτασης στην ΕΚΚ για αδειοδότηση περίπου 100 νέες αιτήσεις. Σε σύγκριση με το 2019, πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας, η άνοδος είναι της τάξης του 12,19%.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΥΓΚΑΛΑΣ

«Πετάει» η αεροπορική συνδεσιμότητα το 2023

Στο 96% του 2019 η επιβατική κίνηση φέτος, αυξημένες και οι πτήσεις – Στις 69.000 αφίξεις και αναχωρήσεις φέτος

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Ενθαρρυντικά είναι τα μηνύματα σε σχέση με την επιβατική κίνηση - και κατ' επέκταση και για την τουριστική κίνηση- για το 2023, καθώς αναμένεται ότι οι αριθμοί θα επιστρέψουν στις καλές επιδόσεις του 2019. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα μέχρι στιγμής στοιχεία, η επιβατική κίνηση θα φτάσει τουλάχιστον το 96% της κίνησης που είχε καταγραφεί το 2019 ενώ ενδέχεται ακόμα και να το ξεπεράσει. Δεδομένο θεωρείται ως εκ τούτου, ότι η φετινή χρονιά θα κινηθεί καλύτερα από πέρσι. Υπενθυμίζεται ότι το 2022 η επιβατική κίνηση (επιβάτες αφίξεων και αναχωρήσεων), ανήλθε στα 9,2 εκατ., αριθμός ο οποίος αναλογεί -περίπου- στο 82% της επιβατικής κίνησης του 2019. Η αύξηση των επιβατών συνεπάγεται με αύξηση των προσφερόμενων προορισμών. Σύμφωνα με την διαχειρίστρια εταιρεία των αεροδρομίων Hermes Airports, η συνδεσιμότητα της Κύπρου έχει πλέον ενισχυθεί σημαντικά με απευθείας σύνδεση σε 38 χώρες με 140 προορισμούς και 50 αεροπορικές εταιρείες.

Πτήσεις ανά μήνα

Η «Κ» έχει στην κατοχή της στοιχεία με βάση τα οποία δίνεται η εικόνα για τη δυναμική του πτητικού προγράμματος του 2023. Συνάγεται λοιπόν ότι γύρω στις 2703 πτήσεις/μήνα (αφίξεις και αναχωρήσεις) θα

Η μεγαλύτερη συχνότητα πτήσεων καταγράφεται στην Αθήνα τόσο την χειμερινή όσο και την καλοκαιρινή περίοδο.

Απευθείας πτήσεις σε 21 ευρωπαϊκές πρωτεύουσες

πραγματοποιούνται κατά μέσο όρο από το αεροδρόμιο Λάρνακας για τους χειμερινούς μήνες και 5072 πτήσεις/ μήνα, για τους καλοκαιρινούς. Αντίστοιχα, για το αεροδρόμιο Πάφου, υπολογίζεται ότι ο μέσος όρος πτήσεων/ μήνα είναι 1033 για τους χειμερινούς μήνες και 2156 για τους καλοκαιρινούς. Αθροιστικά, για όλο το έτος 2023, ο αριθμός προγραμματισμένων πτήσεων από και προς τα δύο κυπριακά αεροδρόμια υπολογίζονται γύρω στις 69 χιλιάδες πτήσεις, εκ των οποίων οι 49 χιλιάδες πτήσεις στη Λάρνακα και οι 20 χιλιάδες στην Πάφο.

Από και προς Λάρνακα

Γύρω στις 49 χιλιάδες πτήσεις θα πραγματοποιηθούν από και προς το αεροδρόμιο Λάρνακας το 2023. Στην πρώτη πεντάδα με την ψηλότερη συχνότητα πτήσεων είναι η Αθήνα, το Τελ Αβίβ, το Λονδίνο - Χίθροου και Γκάτγουικ- και η Θεσσαλονίκη. Αυξημένη συχνότητα καταγράφεται και με τη Βυρβό, τη Βιέννη, το Γρεβάν και το Βελιγράδι. Εβδομαδιαίως οι πτήσεις κυμαίνονται γύρω στις 313 για τους χειμερινούς μήνες και στις 580 για τους καλοκαιρινούς μήνες (Απρί-

λη-Οκτώβρη). Η περίοδος αιχμής είναι βεβαίως οι μήνες Ιούλιος και Ιούνιος με 635 πτήσεις/ εβδομάδα, ενώ ο πιο αδύναμος μήνας είναι, συγκριτικά, ο Φεβρουάριος ο οποίος ήταν ωστόσο καλύτερος από το 2019 σε ό,τι αφορά την επιβατική κίνηση. Από το αεροδρόμιο Λάρνακας εκτελούνται καθημερινά πτήσεις σε 29 προορισμούς, με κάποιες μειώσεις στον αριθμό τη χειμερινή περίοδο, ενώ στο ετήσιο πρόγραμμα καταγράφονται προγραμματισμένες πτήσεις για 96 προορισμούς.

Οι πτήσεις στην Πάφο

Μετά τις θετικές επιδόσεις του προηγούμενου έτους, το πτητικό πρόγραμμα στο αεροδρόμιο Πάφου συνεχίζει δυναμικά και για το 2023. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει ενώπιον της η «Κ» συνολικά οι πτήσεις του 2023 (αφίξεις και αναχωρήσεις) υπολογίζονται γύρω στις 20 χιλιάδες ετησίως. Μηνιαίως, οι πτήσεις υπολογίζονται σε 1033 για τους χειμερινούς μήνες, ενώ την καλοκαιρινή περίοδο ο μέσος όρος του αριθμού πτήσεων/ τον μήνα ανέρχεται σε 2156. Πιο δυνατοί μήνες ο Ιούλιος (2314 πτήσεις) και ο Αύγουστος (2319 πτήσεις). Σε εβδομαδιαία βάση, υπολογίζεται ότι θα

Μήνας ρεκόρ ο Φεβρουάριος

Ρεκόρ επιβατικής κίνησης κατέγραψε ο Φεβρουάριος ο οποίος ανήλθε σε 454 χιλιάδες επιβάτες οι οποίοι ταξίδεψαν από και προς τα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου. Τις καλές επιδόσεις Φεβρουαρίου επιβεβαίωσε και η στατιστική υπηρεσία με τα πρόσφατα στοιχεία για τις τουριστικές αφίξεις του προηγούμενου μήνα. Με βάση τα στοιχεία καταγράφεται αύξηση ακόμα και από τις επιδόσεις του αντίστοιχου μήνα του 2019. Συγκεκριμένα, φέτος ανήλθαν σε 119.081 σε σύγκριση με 71.921 τον Φεβρουάριο 2022, σημειώνοντας αύξηση 65,6%. Τον Φεβρουάριο του 2019 οι αφίξεις ανήλθαν 105.571. Για την περίοδο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2023, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 209.630

σε σύγκριση με 115.865 την αντίστοιχη περίοδο του 2022 και 187.541 συνολικά το 2019. Κυριότερες αγορές για τον Φεβρουάριο ήταν το Ηνωμένο Βασίλειο (27,2%), το Ισραήλ (12,8%) η Ελλάδα (12,6%), η Πολωνία (9,8%) και η Γερμανία (5,1%). Σύμφωνα με στοιχεία της Hermes Airports, αυτές οι αγορές αποτελούν γύρω στο 70% της συνολικής επιβατικής κίνησης, καταγράφοντας δείκτες πληρότητας που πλησιάζουν το 80%. Εκτιμάται πάντως ότι μαζί με την αύξηση των πτήσεων, θα αυξηθούν και οι δείκτες πληρότητας των πτήσεων, ενώ ειδικότερα από τη βρετανική αγορά εκτιμάται ότι από τον Απρίλιο, οι δείκτες πληρότητας των πτήσεων θα είναι πέραν του 80%.

πραγματοποιούνται 247 πτήσεις την εβδομάδα για τους καλοκαιρινούς μήνες, ενώ το πικ του αεροδρομίου είναι τους μήνες Ιούλη και Αύγουστο με 261 και 262 πτήσεις αντίστοιχα. Για τη χειμερινή περίοδο

υπολογίζεται ότι οι πτήσεις ανέρχονται κατά μέσο όρο σε 119, με τις περισσότερες τον Μάρτη (147) και τον Νοέμβριο (128). Συνολικά, το αεροδρόμιο Πάφου παρέχει συνδεσιμότητα με 60 αεροδρόμια, εκ

των οποίων σε καθημερινή βάση σε Γκάτγουικ, Στάνστετ, Μάντσεστερ, Τελ Αβίβ, Θεσσαλονίκη και -από Απρίλιο μέχρι Οκτώβριο- το Μπρίστολ και το Μπέρμινγχαμ. Καθημερινές πτήσεις υπάρχουν και για τη Βιέννη τους μήνες Απρίλιο και Μάιο. Σημειώνεται επίσης ότι το δρομολόγιο Πάφου-Αθήνας παραμένει στο πτητικό πρόγραμμα του αεροδρομίου.

21 ευρωπαϊκές πρωτεύουσες

Από τις 38 χώρες με τις οποίες συνδέεται πτητικά η Κύπρος, οι 21 αφορούν χώρες της Ε.Ε., με απευθείας πτήσεις σε εβδομαδιαία βάση (πίνακας). Την 1η θέση στην συχνότητα των πτήσεων έχει η Αθήνα, με 84 πτήσεις εβδομαδιαίως τον χειμώνα και 89 πτήσεις το καλοκαίρι. Αυξημένη συχνότητα πτήσεων υπάρχει και για τη Βιέννη (24/ εβδομάδα τους καλοκαιρινούς μήνες και 13 τους χειμερινούς), την Πράγα, το Παρίσι, τη Βουδαπέστη, το Βουκουρέστι και τη Βαρσοβία. Από τις χώρες της Ε.Ε. με τις οποίες δεν υπάρχει μέχρι στιγμής σταθερό πρόγραμμα πτήσεων είναι η Ισπανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία και η Σλοβενία. Σημειώνεται ότι στην

περίπτωση της Ισπανίας, αν και δεν υπάρχουν ολόχρονα πτήσεις, την καλοκαιρινή περίοδο πραγματοποιούνται πτήσεις από και προς τη Βαρκελώνη, ενώ και στην περίπτωση του Βελγίου, πτήσεις πραγματοποιούνται από το αεροδρόμιο της Πάφου, σε μη κεντρικό αεροδρόμιο των Βρυξελλών.

Κίνητρα €120 εκατ.

Για πολύ θετικά αποτελέσματα, τα οποία αποδίδει σε προσπάθειες των προηγούμενων χρόνων αλλά και στα σχέδια κινήτρων, κάνει λόγο η Μαρία Κουρούπη, Ανάτολη Διευθύντρια Αεροπορικής Ανάπτυξης, Μάρκετινγκ και Επικοινωνίας της Hermes Airports. Σε δηλώσεις της στην «Κ» τονίζει ότι η συνδεσιμότητα της χώρας είναι στρατηγική προτεραιότητα για τη Hermes εφόσον αυτή αποτελεί την κινητήρια δύναμη της τουριστικής βιομηχανίας της Κύπρου. «Οι προσπάθειες μας τα προηγούμενα χρόνια επικεντρώθηκαν σε αυτό και καιρόμαστε που απέδωσαν καρπούς καταγράφοντας πολύ θετικά αποτελέσματα. Τα τελευταία 15 χρόνια, αφού η Hermes Airports ανέλαβε τη διαχείριση των αεροδρομίων της χώρας μας, προσθέσαμε πολλές νέες αεροπορικές εταιρείες που εξυπηρετούν μια μεγάλη γκάμα προορισμών. Επομένως, η εικόνα της αεροπορικής σύνδεσης της Κύπρου παρουσιάζει βελτίωση κάθε χρονιά». Από το 2006, χρονιά που ανέλαβε η Hermes Airports την διαχείριση των αεροδρομίων, μέχρι το 2023 ο αριθμός των εταιρειών που πετούν στην Κύπρο έχει διπλασιαστεί -από 25 έφτασε στις 50. Βεβαίως σημαντικός είναι ο ρόλος των σχεδίων κινήτρων, στα οποία η Hermes έχει επενδύσει τα τελευταία δέκα χρόνια πέραν των 120 εκ. ευρώ και είναι ένα πολύ ουσιαστικό εργαλείο για την ανάπτυξη της συνδεσιμότητας της χώρας μας. Στην περίοδο των δέκα αυτών ετών, η Κύπρος είχε κληθεί να αντιμετωπίσει σοβαρές κρίσεις όπως τα μνημόνια, η αναστολή λειτουργίας αερογραμμών και μεγάλων ταξιδιωτικών πρακτόρων και η πανδημία. Κατάφερε, όμως, να ανταπεξέλθει και να ανεβάσει σταθερά κάθε χρόνο τους τουριστικούς της δείκτες, και όχι μόνο σε αριθμούς αλλά και πετυχαίνοντας διαφοροποίηση στις αγορές που εξυπηρετούνται, και αυτό οφείλεται -σε πολύ μεγάλο βαθμό- στο σχέδιο κινήτρων εκτιμά η διαχειρίστρια εταιρεία. Η Hermes Airports συνεχίζει τις καμπάνιες της διαδίκτυα, με στόχο την ενίσχυση των δρομολογίων, στο πλαίσιο των οποίων προβάλλει την Κύπρο και αναδεικνύει τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και την αυθεντικότητα των εμπειριών της χώρας.

Προορισμοί που ανεβαίνουν

Προκύπτει επίσης ότι τόσο κατά τους πρώτους μήνες του 2023, όσο και το υπόλοιπο του έτους, ξεχωρίζουν και καταγράφουν ανοδική πορεία -πέραν του Ηνωμένου Βασιλείου- η Πολωνία, η Γαλλία και η Ιταλία. Αξιοσημείωτη είναι η κινητικότητα και από χώρες όπως η Γερμανία, η Αυστρία και η Ελβετία.

ΑΡΘΡΟ / Της ΧΡΥΣΑΙΜΙΛΗΣ ΨΗΛΟΓΕΝΗ

Ενώπιον διαρκών και αστάθμητων προκλήσεων ο τουρισμός

Η διεθνής και η κυπριακή οικονομία αντιμετωπίζουν τεράστιες και πρωτόγνωρες προκλήσεις τα τελευταία χρόνια οι οποίες διαδέχονται η μία την άλλη. Χαρακτηριστικά, το 2022 αποδείχθηκε για ακόμα μία φορά πως αυτό που παλιά ονομάζαμε κανονικότητα, πλέον δεν υφίσταται. Πανδημία, πόλεμος στην Ουκρανία, άνοδος πληθωρισμού και τιμών. Θα λέγαμε πως η αβεβαιότητα είναι πλέον η μόνη σταθερά. Αναπόφευκτα, η ευρύτερη αβεβαιότητα που δημιουργούν στην κοινωνία οι προκλήσεις της εποχής, επιπράζουν και τον τουριστικό τομέα ο οποίος τα τελευταία χρόνια παλεύει διά πυρός και σιδήρου να επανέλθει σε προ πανδημίας επίπεδα με ένα

βιώσιμο και αειφόρο τρόπο. Με το ευρύτερο ζήτημα της βιωσιμότητας θα καταπιαστεί και το φετινό συνέδριο του ΣΤΕΚ «Τουρισμός: Η πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη». Η πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, το οποίο θα πραγματοποιηθεί την Τετάρτη 22 Μαρτίου στο ξενοδοχείο Hilton Nicosia. Βέβαια η πορεία προς τη βιωσιμότητα είναι μία τεράστια και πολυσχιδής πρόκληση με πολλές παραμέτρους τις οποίες θα αναλύσουν εκτενώς από το βήμα του Συνεδρίου μας διακεκριμένοι ομιλητές. Διαχρονική μας επιδίωξη είναι το ετήσιο συνέδριο του ΣΤΕΚ να διεξάγεται τον Μάρτιο ώστε να δίδεται και στους συνέδρους μία σφαιρική εικόνα τόσο ενόψει της

Απαντήσεις στο συνέδριο του ΣΤΕΚ «Τουρισμός: Η πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη».

επερχόμενης τουριστικής περιόδου (πολύ πρόσφατα διοργανώθηκε η πολύ σημαντική τουριστική έκθεση του Βερολίνου) όσο και μεσοπρόθεσμα. Ειδικά φέτος που η κυβέρνηση της χώρας έχει αλλάξει, θα είναι τιμή μας που θα έχουμε μαζί μας τον νέο υφυπουργό Τουρισμού κ. Κώστα Κουμή, ο οποίος θα αναλύσει το κυβερνητικό πλάνο για τον νευραλγικό για την οικονομία

τομέα του τουρισμού. Είναι αποδεκτό από όλους πως ο τουρισμός αποτελεί το βαρόμετρο για την ευρύτερη πορεία της κυπριακής οικονομίας και θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για την πολιτεία. Γι' αυτό και απαιτείται σταθερή και συμφωνημένη τουριστική πολιτική η οποία θα ενδυναμώσει το προσφερόμενο προϊόν, θα μειώσει τις εξαρτήσεις από συγκεκριμένες αγορές, θα τερματίσει το παιχνίδι των χαμηλών τιμών και θα καταστήσει τη χώρα μας πιο ανταγωνιστική στο διεθνές περιβάλλον, με ιδιαίτερη έμφαση στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών. Στο Συνέδριο θα συμμετάσχουν επίσης μεταξύ άλλων ο ύπατος Αρ-

μοστής του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο κ. Irfan Siddiq, η πρέσβης της Γερμανίας στην Κύπρο κα Anke Schlimm, ο αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής του υπουργείου Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων κ. Γιάννης Νικολαΐδης, η γενική γραμματέας Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης του υπουργείου Τουρισμού της Ελλάδας κα Ολυμπία Αναστασοπούλου, καθώς και επαγγελματίες και ακαδημαϊκοί τόσο από την Κύπρο όσο και από το εξωτερικό. Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος θεωρούμε πως θα είναι και η παρουσίαση των κύριων συμπερασμάτων της πρώτης στο είδος της έρευνας για τα εμπόδια αλλά και τα αναγκαία κίνητρα για προσέλ-

κυση προσωπικού στον ξενοδοχειακό κλάδο. Στο τελευταίο Travel & Tourism Development Index με έτος αναφοράς το 2021, η Κύπρος κατατάχθηκε στην 31η θέση ανάμεσα σε 117 χώρες. Η προσπάθεια για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κυπριακού τουρισμού δεν πρέπει να ατονήσει, ούτε και πρέπει να υπάρξει εφησυχασμός. Το φετινό συνέδριο του ΣΤΕΚ θα επιχειρήσει να δώσει απαντήσεις και εισηγήσεις ώστε η ανταγωνιστικότητα και η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του κυπριακού τουρισμού να ενισχυθούν.

Η Χρυσάιμλη Ψηλόγενη είναι Γενική Διευθύντρια του ΣΤΕΚ.

Τον Απρίλιο το ομόλογο βιωσιμότητας

Πιθανώς μετά την αξιολόγηση των Moody's και DBRS – Δημοσιοποιήθηκε το Πλαίσιο Βιώσιμης Χρηματοδότησης

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Ένα βήμα πιο κοντά στην έκδοση του ομολόγου βιωσιμότητας είναι η Κυπριακή Δημοκρατία. Πιθανώς η έκδοση του ομολόγου βιωσιμότητας, παρεμφερές του ευρέως γνωστού «Πρασίνου Ομολόγου», θα γίνει μετά την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας από τους Moody's και DBRS, δηλαδή μετά την 31η Μαρτίου. Ο νέος υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός, βρήκε «έτοιμο το βιβλίο» στο τραπέζι του, αφού είχε δημιουργηθεί στη θητεία του προηγούμενου υπουργού Οικονομικών, του Κωνσταντίνου Πετρίδη. Το Πλαίσιο Βιώσιμων Χρηματοδοτήσεων δημοσιοποιήσε μέσα στην εβδομάδα το Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΓΔΑΧ).

Όπως αναφέρει στο Πλαίσιο που δημοσιοποιήθηκε, η Κύπρος αναγνωρίζει την ανάγκη να ενισχυθεί η παγκόσμια δράση για το κλίμα υπό το πρίσμα των πιο πρόσφατων επιστημονικών δεδομένων για την κλιματική αλλαγή και αναερέθηκε όχι μόνο στις σημαντικές ευκαιρίες που συνεπάγεται η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία (όπως το δυναμικό για οικονομική ανάπτυξη, για νέα επιχειρηματικά μοντέλα και αγορές, για νέες θέσεις εργασίας και τεχνολογική ανάπτυξη), αλλά και στις σοβαρές προκλήσεις που πρέπει να ξεπεραστούν προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της συμφωνίας του Παρισιού. Όπως επισημαίνεται, η διευκόλυνση της μετάβασης θα απαιτήσει σημαντικές επενδύσεις τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα. Η στήριξη των πράσινων και κοινωνικών δαπανών στον προϋπολογισμό των Δημοκρατιών μέσω της έκ-

δοσης βιώσιμου (συμπεριλαμβανομένου του πράσινου ή κοινωνικού) χρέους σε μορφή ομολόγων ή δανείων (μαζί «βιώσιμα μέσα») βάσει του παρόντος πλαισίου θα είναι το κλειδί για να καταστεί δυνατή αυτή η μετάβαση.

Εκτός από τη χρήση των βιώσιμων μέσων για την κάλυψη των βα-

Η χώρα ελπίζει ότι η επιδίωξη της βιώσιμης χρηματοδότησης του χρέους θα συμβάλει επίσης στην ενίσχυση της δέσμευσης που έχει αναλάβει για την προώθηση των στόχων περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

σικών δημοσιονομικών αναγκών και τη δυνατότητα υλοποίησης των πράσινων και κοινωνικών έργων που προορίζονται για χρηματοδότηση στον εθνικό προϋπολογισμό, ο Κύπρος ελπίζει ότι η επιδίωξη της βιώσιμης χρηματοδότησης του χρέους βάσει του παρόντος πλαισίου θα συμβάλει επίσης στην ενίσχυση της δέσμευσης που έχει αναλάβει για την πρόωθηση των στόχων περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, ιδίως για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την πρόωθηση της βιοοικολογίας, τη διατήρηση των φυσικών πόρων και την πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης. Άλλοι στόχοι είναι η πρόωθηση

Το Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους έχει συστήσει διυπουργική ομάδα εργασίας για τη βιώσιμη χρηματοδότηση (SFWG).

νάμα, η ενθάρρυνση της ανάπτυξης παισίων βιώσιμης χρηματοδότησης τόσο από Κύπριους εγκχώριους εκδότες όσο και από άλλους κρατικούς εκδότες. Τέλος, λόγος γίνεται για την προώθηση της τήρησης των βέλτιστων πρακτικών της αγοράς από τους εκδότες βιώσιμου χρέους, δίνοντας το παράδειγμα ισχυρών διαδικασιών για την αξιολόγηση και επιλογή έργων, τη διαχείριση των σόδων και τη συνεχή υποβολή εκθέσεων.

Βασικά στοιχεία του πλαισίου

Όπως καταγράφεται στο Πλαιο-
σιο, η Κύπρος θα διαθέσει ποσό ίσο
με τα καθαρά έσοδα από την έκδοση
Πράσινων, Κοινωνικών ή Αειφόρων

Μέσων για την αποκλειστική χρηματοδότηση ή/και την αναρχικότητα, όλων ή εν μέρει, Πράσινων ή/και Κοινωνικών κρατικών δαπανών που πληρούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας που ορίζονται στο παρόν πλαίσιο (Επιλέξιμες Δαπάνες). Το πεδίο εφαρμογής των επιλέξιμων δαπανών περιλαμβάνει (αλλά δεν περιορίζεται σε αυτό) τις επιδοτήσεις και τους διαφυγόντες φόρους, τις φορολογικές δαπάνες, τις λειτουργικές δαπάνες και τις επενδυτικές δαπάνες. Στο μέτρο του δυνατού, οι άυλες δαπάνες, όπως οι διοικητικές δαπάνες, περιλαμβάνονται μόνο εφόσον κρίνονται σχετικές και αναγκαίες για την υλοποίηση των αιτών έργων που εμποπεύονται από τον οργανισμό ή την υπηρεσία, τις οποίες οι διοικητικές δαπάνες αποτελούν αντικείμενο της κατανομής. Σημειώνεται πως, η περιόδος αναδρομής για τις επιλέξιμες δαπάνες περιορίζεται σε δημόσιες δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν το νωρίτερο τρία ημερολογιακά έτη πριν από το έτος έκδοσης.

λαμβάνει επίσης εκπροσώπους από το υπουργείο Οικονομικών, από το υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, από το υπουργείο Ενέργειας, από το υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων/Αντιπρόεδρος του υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας και από το υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων.

Η σύνθεση της SFWG μπορεί να προσαρμόζεται με την πάροδο του χρόνου, υπό την εποπτεία της Υπηρεσίας Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι βασικοί ενδιαφερόμενοι φορείς των οποίων τα έργα έχουν λάβει ή αναμένεται να λάβουν σημαντικές χορηγήσεις βάσει του παρόντος πλαισίου, θα ενσωματωθούν στη διαδικασία αξιολόγησης και επιλογής έργων και στη σχετική διακυβέρνηση της βιώσιμης χρηματοδότησης.

Ευθυγραμμισμένο με Αρχές

Το πλαίσιο βιώσιμης χρηματοδότησης της Κύπρου ευθυγραμμίζεται με τις εκδόσεις του Ιουνίου 2021 (με επικαιροποιήσεις τον Ιούνιο 2022) των Αρχών Πράσινων Ομολόγων (GBP), των Αρχών Κοινωνικών Ομολόγων (SBP) και των Κατευθυντήριων Γραμμών για τα Ομόλογα Βιωσιμότητας (SBG), όπως δημοσιεύονται από τη Διεθνή Ένωση Κεφαλαιαγοράς (ICMA), καθώς και με την έκδοση του Φεβρουαρίου 2021 των Αρχών Πράσινων Δανείων (GLP) και την έκδοση του Απριλίου 2021 των Αρχών Κοινωνικών Δανείων (SLP) που δημοσιεύονται από την Ένωση Διεθνικών Αγορών (LMA). Το Πλαίσιο καταρτίστηκε σύμφωνα με τα βασικά στοιχεία και τις βασικές συστάσεις των προαναφερόμενων κατευθυντήριων γραμμών.

The Black Range Nutrients

Pharma
LEAD[®]
PHARMACY
CARE PRODUCTS

Προϊόντα μιας καλύτερης ζωής!

Fresh Freeze-dried
Τεχνολογία

Σταδιακή Αποδέσμευση
Παρατεταμένη Δράση

Συνεργιστική Δράση
με τη Δύναμη της Φύσης

Κατάλληλα για: Vegans, χορτοφάγους, διαβητικούς, ομοιοπαθητική

0% Sugar • Salt • GMO • Gluten • Lactose • Additives • Preservatives

Θα τα βρείτε από την Iama Pharmaceutical Ltd σε επιλεγμένα φαρμακεία. Τηλ.: 25 209500

iama pharmaceutical ltd

VITORGAN[®]
www.pharmalead.gr

Μειώνεται ο πληθωρισμός, στα ύψη παραμένουν οι τιμές των τροφίμων

Στο 6,1% ο δείκτης τιμών καταναλωτή τον Φεβρουάριο από 7% τον Ιανουάριο

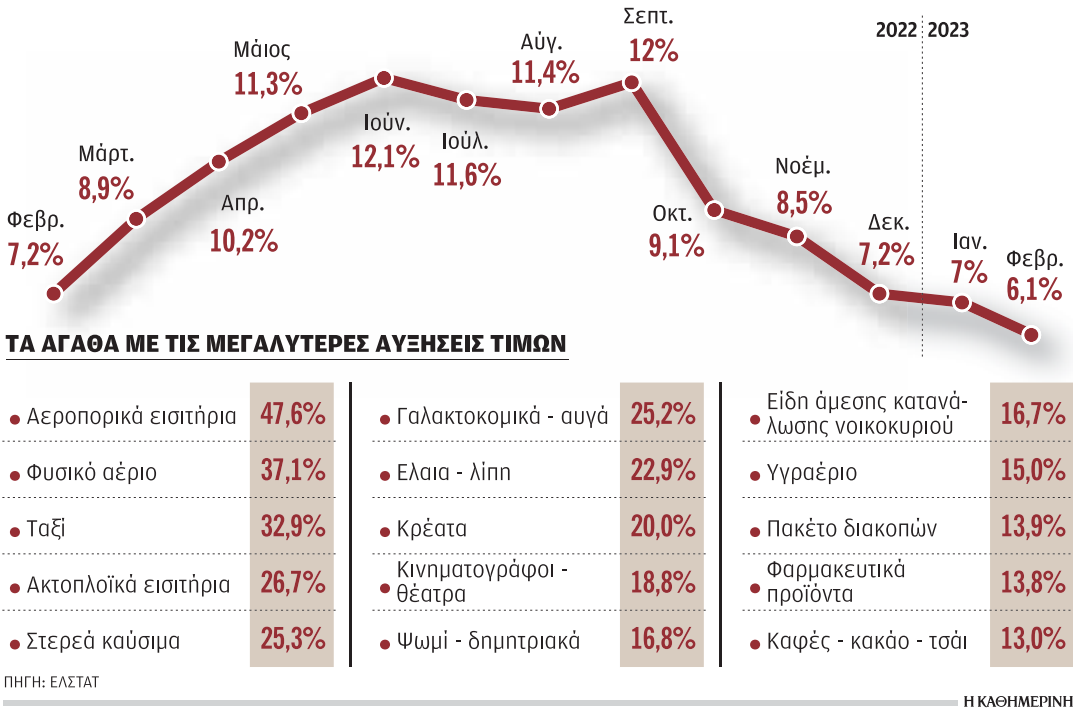
Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων 14 μηνών διαμορφώθηκε ο πληθωρισμός τον Φεβρουάριο του 2023, με την αποκλιμάκωση που ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2022 να συνεχίζεται για πέμπτο μήνα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), ο δείκτης τιμών καταναλωτή αυξήθηκε τον Φεβρουάριο του 2023 κατά 6,1% σε ετήσια βάση από 7% τον Ιανουάριο του 2023. Ωστόσο, οι τιμές των τροφίμων παραμένουν σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα, με τον πληθωρισμό σε αυτή την ομάδα αγαθών να διαμορφώνεται σε 14,8% τον Φεβρουάριο του 2023, ενώ καταγράφονται αξιοσημείωτες ανατιμήσεις και σε μνηιαία βάση. Το τελευταίο αν μη τι άλλο δείχνει ότι κάποιες μικρές μειώσεις τιμών που είχαν καταγραφεί κυρίως σε εισαγόμενα γαλακτοκομικά και τυριά φαίνεται να αφορούν μεμονωμένες περιπτώσεις και δεν αποτελούν ένδειξη ευρύτερης αποκλιμάκωσης των τιμών στην κατηγορία των τροφίμων.

Ειδικότερα, στα τρόφιμα οι μεγαλύτερες αυξήσεις τιμών σε ετήσια βάση είναι οι ακόλουθες: γαλακτοκομικά και αυγά 25,2%, έλαια και λίπη 22,9%, κρέατα 20%, ψωμί και δημητριακά 16,8%, καφές 13%, ζάχαρη, σοκολάτες, γλυκά 9,2%, μεταλλικό νερό, αναψυκτικά, κυρίως 9%, λαχανικά 8,6%. Σε μηνιαία βάση καταγράφηκαν αυξήσεις συνολικά 1,5% στην ομάδα των τροφίμων, με τις μεγαλύτερες να εντοπίζονται στα ακόλουθα είδη: 14,9% στα νωπά λαχανικά, 3,5% στα κατεψυγμένα λαχανικά, 2,7% στο ελαιόλαδο, 2,3% στον καφέ, 2,1% στα τυριά.

Ακόμη και εάν έχουν αποκατασταθεί κάποια από τα προβλήματα εφοδιασμού που προκάλεσε ο πόλεμος στην Ουκρανία, δεν λείπουν άλλα γεγονότα που μπορεί

Εξέλιξη Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή

να διαταράξουν την παγκόσμια αλυσίδα αγροτικών πρώτων υλών και τροφίμων. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Τροφίμων και Ποτών του ΟΗΕ (FAO), ο διεθνής δείκτης τιμών στα σιτηρά αυξήθηκε ελαφρώς καθώς σε βασικές περιοχές καλλιέργειας υπάρχουν φόβοι για παρατεταμένη ξηρασία, ενώ το ίδιο ισχύει και για το καλαμπόκι. Οι τιμές στα κοτόπουλα μπορεί να έπεσαν, όμως ανεβαίνουν ξανά οι τιμές του χοιρινού, ενώ χαμηλά παραμένει η παραγωγή του ηλιέλαιου.

Την ίδια ώρα σοβαρές απώλειες στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς προκαλούν οι σημαντικές ανατιμήσεις στα είδη άμεσης κατανάλωσης νοικοκυριού (16,7% σε ετήσια βάση), είδη που είναι απαραίτητα, όπως τα απορρυπαντικά, τα χαρτικά, τα καθαριστικά, καθώς και στα άλλα είδη ατομικής

φροντίδας, με τις αυξήσεις τιμών σε ετήσια βάση να φθάνουν στο 10,4%. Αξίζει να σημειωθεί ότι και στα είδη άμεσης κατανάλωσης νοικοκυριού παρατηρούνται αυξήσεις τιμών 2,4% σε μηνιαία βάση. Μεγάλη επιβάρυνση στο διαθέσιμο εισόδημα προκαλεί επίσης η αύξηση των τιμών στα φαρμακευτικά προϊόντα, κατά 13,8% σε ένα χρόνο και 7,1% σε μόλις ένα μήνα.

Αυξήσεις τιμών καταγράφονται πλέον και σε άλλα αγαθά, οι οποίες έρχονται με χρονική υστέρηση, όπως στα είδη ένδυσης και υπόδησης (7,1%), ενώ τα έτοιμα αλλά και πολύ ακριβότερα σε σύγκριση με πέρυσι αεροπορικά εισιτήρια αυξήθηκαν τον τελευταίο μήνα κατά 15,7%. Σε σύγκριση, δε, με πριν από ένα χρόνο τα αεροπορικά εισιτήρια είναι ακριβότερα κατά 47,6%.

Αισθητά από την άλλη είναι η

αποκλιμάκωση των τιμών στο ηλεκτρικό ρεύμα και η επιβράδυνση των αυξήσεων στο φυσικό αέριο. Έτσι σε ετήσια βάση η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών επιδοτήσεων, ήταν μειωμένη τον Φεβρουάριο του 2023 κατά 22,4%, ενώ μείωση 5,1% καταγράφηκε και στο πετρέλαιο θέρμανσης. Η τιμή του φυσικού αερίου ήταν αυξημένη κατά 37,1% σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, των στερεών καυσίμων κατά 25,3% και των καυσίμων (βενζίνη, ντίζελ) κατά 2%. Σε μηνιαία βάση παρατηρείται μείωση της τιμής του φυσικού αερίου κατά 21,6%, του πετρελαιοθέρμανσης κατά 3,9%, του πετρελαιοκίνησης κατά 3,2%. Οι τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα, ενώ η τιμή της βενζίνης αυξήθηκε κατά 1,4%.

Θετικό κλίμα για προσλήψεις το δεύτερο τρίμηνο

Συγκρατημένα αισιόδοξοι, παρά τις πληθωριστικές πιέσεις και τους φόβους για ύφεση σε παγκόσμια κλίμακα, παραμένουν και κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2023 οι Έλληνες υπεύθυνοι προσλήψεων, με την έρευνα προοπτικών απασχόλησης (NEO) του ομίλου ManpowerGroup να καταγράφει αυτή τη σταθερότητα. Όπως χαρακτηριστικά, δε, επισημαίνει ο CEO της εταιρείας στη χώρα μας Χαράλαμπος Καζαντζίδης, το θετικό αυτό κλίμα αναπτύχθηκε χάρη στην αναζωογόνηση του τουρισμού, που συνεχίζει να ευνοεί την οικονομία μετά την πανδημία, αλλά και τις

άμεσες ξένες επενδύσεις, ειδικά στον τομέα των ακινήτων, με τα νέα κατασκευαστικά έργα να κρατούν τους Έλληνες εργοδότες θετικούς σε προσλήψεις.

Έτσι, οι συνολικές προοπτικές απασχόλησης εμφανίζονται αυξημένες κατά 10% έναντι του β' τριμήνου του 2022 ενώ η χώρα μας κατατάσσεται στην 1η θέση μεταξύ των χωρών στην περιοχή ΕΜΕΑ (Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Αφρική) για την αύξηση των προοπτικών σε ετήσια βάση, ξεπερνώντας τη μέση αύξηση από την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι κατά 14%. Επιπλέον το 30% των 510 Ελλήνων εργοδο-

τών που συμμετείχαν στην έρευνα δηλώνει ότι αναμένει αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων, το 49% δεν αναμένει κάποια αλλαγή ενώ το 17% προβλέπει μείωση.

Οι Έλληνες υπεύθυνοι προσλήψεων αναμένουν ένα βελτιωμένο περιβάλλον απασχόλησης σε 8 από τους 9 τομείς το ερχόμενο τρίμηνο. Ο ισχυρότερος ρυθμός προσλήψεων στην Ελλάδα καταγράφεται στον τομέα των χρηματοοικονομικών και κτηματομεσιτικών με τις προοπτικές απασχόλησης να φτάνουν στο 21%, σημειώνοντας αύξηση κατά 14% συγκριτικά με το πρώτο τρίμηνο και 27% από το

αντίστοιχο περυσινό. Ένας από τους κλάδους με τη μεγαλύτερη αύξηση είναι οι υπηρεσίες επικοινωνίας με άνοδο κατά 19% συγκριτικά με το πρώτο τρίμηνο του 2023. Ο τομέας με τη μεγαλύτερη αύξηση συγκριτικά με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο είναι οι μεταφορές, εφοδιαστικά αλυσίδα και αυτοκινητοβιομηχανία με μεταβολή 30%.

Η πιο ανταγωνιστική περιφέρεια στη χώρα είναι η υπόλοιπη Ελλάδα με προοπτικές απασχόλησης 12 και αύξηση 9% συγκριτικά με το προηγούμενο τρίμηνο και 2% σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2023.

ΡΟΥΛΑ ΣΑΛΟΥΡΟΥ

Οι επενδύσεις θα φρενάρουν, εκτιμά η Fitch Solutions

Της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Επιβράδυνση των επενδύσεων στην Ελλάδα το 2023 αναμένει η Fitch Solutions, λόγω του αρνητικού αντικτύπου της επιθετικής σύσφιξης της νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στον εταιρικό δανεισμό, ενώ εκτιμά πως η χρονόβηρος εκλογική διαδικασία θα μπορούσε να οδηγήσει σε καθυστερήσεις στην επίτευξη των στόχων για τις μεταρρυθμίσεις, επιδεινώντας επίσης τις προοπτικές των επενδύσεων.

Η εταιρεία αναλύσεων, η οποία ανήκει στον όμιλο του οίκου αξιολόγησης Fitch, αναμένει ότι η ανάπτυξη στην Ελλάδα θα επιβραδυνθεί απότομα στο 0,9% το 2023 πριν ανακάμψει στο 1,9% το 2024. Η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα επιβραδυνθεί από 7,8% το 2022 σε 2,6% το 2023, ωστόσο από τις προεκλογικές δημοσιονομικές παροχές και την ισχυρότερη παραγωγή, όπως επισημαίνει. Αν και ο πληθωρισμός θα επιβραδυνθεί στο 4,7% το 2023, θα παραμείνει υψηλότερος από τον μέσο όρο του 0,4% μεταξύ του 2011-19, επιβαρύνοντας τα πραγματικά εισοδήματα. Οι καταναλωτές θα συνεχίζουν επίσης να αισθάνονται πίεση, καθώς η κυβέρνηση απέσυρε σημαντικές επιδοτήσεις στα καύσιμα και την ενέργεια στα τέλη του 2022, με την πρωτοβουλία market pass ωστόσο να αντισταθμίσει σε κάποιον βαθμό το υψηλότερο κόστος των τροφίμων στην ελληνική οικονομία.

Περαιτέρω αντίθετοι άνεμοι στην κατανάλωση θα προκύψουν και από τη σύσφιξη των χρηματοοικονομικών συνθηκών της Ευρώπης, με τον πιο επίμονο πληθωρισμό να ενισχύει τους κινδύνους για αυστηρότερη νομισματική πολιτική. Ο βαθμός στον οποίο η νομισματική σύσφιξη περιορίζει την κατανάλωση στην Ελλάδα θα είναι ωστόσο χαμηλότερος από ό,τι στην υπόλοιπη περιφέρεια, όπως εκτιμά. Και αυτό διότι τα καταναλωτικά δάνεια έχουν παραμείνει σε πτωτική τροχιά από το ξέσπασμα της κρίσης χρέους και έτσι τα ελληνικά νοικοκυριά

θα υποστούν μικρότερο σοκ από εκείνα των άλλων οικονομιών της Ευρωζώνης, ως αποτέλεσμα του τρέχοντος κύκλου σύσφιξης.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Fitch, οι επενδύσεις στην Ελλάδα θα επιβραδυνθούν από αύξηση 11,7% το 2022 σε 9,7% το 2023. Αν και αναμένει ότι η χώρα θα συνεχίσει να λαμβάνει χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης το 2023, η οποία θα στηρίζει την ανάπτυξη των επενδύσεων του δημόσιου τομέα, ωστόσο το μέτωπο των ιδιωτικών επενδύσεων θα είναι υποτονικό, αντανακλώντας το υψηλότερο επίπεδο των επιτοκίων δανεισμού για τις επιχειρήσεις, λόγω της αυστηροποίησης της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ. Πάντως η Fitch Solutions εμφανίζεται ιδιαίτερα αισιόδοξη για τον τουρισμό, καθώς εκτιμά πως οι λιγότερο αρνητικές οικονομικές προοπτικές για την Ευρώπη

Ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων θα επιβραδυνθεί στο 9,7% φέτος από 11,7% το 2022.

σε σύγκριση με ό,τι αναμενόταν πριν, θα στηρίξουν τις εξαγωγές υπηρεσιών που σχετίζονται με τον τουρισμό το 2023 περισσότερο από ό,τι ανέμενε προηγουμένως.

Τέλος, οι εκλογές αποτελούν για τον οίκο έναν από τους βασικούς κινδύνους για τις προοπτικές της Ελλάδας. Όπως σημειώνει, η πολιτική αβεβαιότητα ενόψει των βουλευτικών εκλογών θα μπορούσε να εμποδίσει τη συνεχιζόμενη απορρόφηση της χρηματοδότησης του Ταμείου Ανάκαμψης, ενώ ένα κατακερματισμένο Κοινοβούλιο θα μπορούσε να αποτελέσει εμπόδιο στην επίτευξη των στόχων για τις μεταρρυθμίσεις που έχουν τεθεί από την Ε.Ε. και να οδηγήσει σε καθυστέρησης τις εκτιμήσεις, οι οποίες θα επιβαρύνουν με τη σειρά τους τις προοπτικές ακαθάριστων παγίων επενδύσεων.

Η εταιρεία αναλύσεων, η οποία ανήκει στον όμιλο του οίκου αξιολόγησης Fitch, αναμένει ότι η ανάπτυξη στην Ελλάδα θα επιβραδυνθεί απότομα στο 0,9% το 2023, πριν ανακάμψει στο 1,9% το 2024.

Παραλαβή ηλεκτρονικών παραγγελιών ακόμη και σε 60 λεπτά από το κατάστημα

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Στο click & collect, και μάλιστα στην παραλαβή των παραγγελιών ακόμη και εντός μιας ώρας από την στιγμή που αυτή θα έχει γίνει ηλεκτρονικά, επενδύουν ολοένα και περισσότερο οι λιανεμπορικές αλυσίδες, καθώς έτσι μπορούν να εξυπηρετήσουν έναν τετραπλό στόχο: οι παραδόσεις να γίνονται γρήγορα, με ακρίβεια, με χαμηλότερο κόστος σε σύγκριση με την παραδοση στο σπίτι και ταυτόχρονα να προβαίνει ο πελάτης σε συμπληρωματικές αγορές με την ευκαιρία της επίσκεψής του στο φυσικό κατάστημα.

Το σύστημα αυτό, η παραγγελία δηλαδή από το ηλεκτρονικό κατάστημα και η παραλαβή από το φυσικό, δεν είναι βεβαίως καινούργιο. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια των αναστηρών περιοριστικών μέτρων για την πανδημία εφαρμόστηκε –έστω και υπό τη μορφή του περίφημου click away, της

Οι αλυσίδες προσδοκούν και σε συμπληρωματικές αγορές με την ευκαιρία της επίσκεψης των καταναλωτών στο κατάστημα.

παραλαβής δηλαδή έξω από το κατάστημα– ευρέως, και για κάποιες περιόδους ως η μοναδική μέθοδος αγορών.

Τα νέα στοιχεία είναι, κατ' αρχάς, η παροχή της λύσης αυτής από ένα marketplace και δη από το Skrutz Marketplace και, δεύτερον, η δυνατότητα επιλογής αυτής της μεθόδου από μια ακόμη μεγάλη λιανεμπορική αλυσίδα προϊόντων τεχνολογίας και οικιακών συσκευών, την Public - Media Markt. Η δυνατότητα του click & collect υπήρχε από τη δεύτερη, αλλά όχι για παραλαβή εντός 60 λεπτών.

Η Skrutz ανακοίνωσε ότι το Skrutz Marketplace στην Ελλάδα διαθέτει πλέον την υπηρεσία παραλαβής της παραγγελίας από το κατάστημα (store pickup) για τους χρήστες που επιθυμούν να κάνουν αγορές μέσω Skrutz.

Η Skrutz ανακοινώνει ότι το Skrutz Marketplace στην Ελλάδα διαθέτει πλέον την υπηρεσία παραλαβής της παραγγελίας από το κατάστημα (store pick up) για

τους χρήστες που επιθυμούν να

κάνουν αγορές μέσω Skrutz και να έχουν την ευκολία παραλαβής από το κατάστημα. Τα καταστήματα που εξυπηρετούν τη δυνατό-

τητα είναι πάνω από 4.000 σε όλη την Ελλάδα για πάνω από 330.000 προϊόντα, τα οποία συνεχώς αυξάνονται. Κατά την παραγγελία του ο χρήστης μπορεί να επιλέξει να παραλάβει από το κατάστημα, το οποίο χρειάζεται τουλάχιστον 2 εργάσιμες ώρες για την προετοιμασία της. Μόλις η παραγγελία είναι έτοιμη, ο χρήστης ενημερώνεται μέσω email.

Η υπηρεσία ισχύει όταν όλα τα προϊόντα στο καλάθι είναι επιλέξιμα για παραλαβή από το κατάστημα. Η πληρωμή με αντικαταβολή και η έκδοση τιμολογίου δεν υποστηρίζονται για την υπηρεσία παραλαβής από κατάστημα. Με αυτόν τον τρόπο ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να δει το προϊόν που αγοράσε εγκαίρως και επιπλέον δεν επιβαρύνεται με έξοδα μεταφορικών.

Η Public από την πλευρά της ανακοίνωσε την έναρξη της υπηρεσίας express pickup, που δίνει τη δυνατότητα, για τα προϊόντα

βεβαίως στα οποία υπάρχει αυτή η επιλογή, η καταναλωτής που κάνει την παραγγελία μέσω του ηλεκτρονικού καταστήματος που τον εξυπηρετεί να τα παραλάβει μέσα σε 60 λεπτά. Η δυνατότητα αυτή παρέχεται και για τα καταστήματα Media Markt και είναι διαθέσιμη για παραγγελίες που γίνονται από Δευτέρα έως Σάββατο, από τις 9 π.μ. έως τις 6 μ.μ.

Τη δυνατότητα γρήγορης παραλαβής από το κατάστημα, με τον χρόνο μάλιστα να έχει μειωθεί στα 20 λεπτά, δίνει εδώ και καιρό η «Κωτσόβολος», η οποία για παραδόσεις εντός 60 λεπτών (delivery) έχει προβεί σε συνεργασία με τη Wolt, όπως επίσης και η «Πλάιστο». Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τζίρος της αγοράς click & collect στις ΗΠΑ έφτασε το 2021 τα 96 δισ. δολάρια και υπολογίζεται ότι παγκοσμίως η εν λόγω αγορά θα έχει φτάσει έως το 2027 να πραγματοποιεί τζίρο πάνω από 700 δισ. δολάρια.

Μη εμπορεύσιμα 2,2 εκατ. ακίνητα αν δεν αναβαθμιστούν ενεργειακά

Μπλόκο Ε.Ε. για κατοικίες μετά το 2030 και επαγγελματικά ακίνητα μετά το 2027

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Σε υποχρεωτικές δαπάνες ενεργειακής αναβάθμισης, κόστους δεκάδων χιλιάδων ευρώ, θα υποβάλλονται από το 2030 και μετά όλα τα ακίνητα που διατίθενται προς πώληση ή ενοικίαση, με βάση τα όσα αναφέρει σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ψηφίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με 343 ψήφους υπέρ, 216 κατά και 78 απόντες. Θα ακολουθήσουν διαπραγματεύσεις με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ώστε να εξειδικευτούν ακόμη περισσότερα τα σχετικά μέτρα και να αρχίσει η περίοδος υιοθέτησής τους από το 2030.

Με βάση τα όσα υιοθετήθηκαν, όσοι ιδιοκτήτες επιθυμούν να μεταβιβάσουν ή να εκμισθώσουν το ακίνητό τους, θα πρέπει προηγουμένως να έχουν φροντίσει να το αναβαθμίσουν ενεργειακά. Στην περίπτωση των κατοικιών, αυτό θα ξεκινήσει να εφαρμόζεται από το 2030.

Η υποχρέωση αυτή θα αφορά αποκλειστικά και μόνο τα ακίνητα που κατατάσσονται στις δύο χαμηλότερες κατηγορίες του ενεργειακού πιστοποιητικού και είτε πωλούνται είτε εκμισθώνονται (με νέα μισωτήρια συμβόλαια). Τα επαγγελματικά ακίνητα (π.χ. γραφεία, εμπορικά καταστήματα, αποθήκες κτλ.) και τα ακίνητα που χρησιμοποιεί το Δημόσιο θα πρέπει να επιτύχουν τον ίδιο στόχο έως το 2027 (για την κατηγορία Ε) και έως το 2030 (για την κατηγορία Δ), επίσης,

εφόσον αποτελούν αντικείμενο νέας μίσθωσης ή πώλησης.

Ετσι, για παράδειγμα, ένα διαμέρισμα του κέντρου της Αθήνας, που σήμερα βρίσκεται στην κατηγορία Ζ του ενεργειακού πιστοποιητικού, θα πρέπει να υποβληθεί σε εργασίες ενεργειακής αναβάθμισης κόστους της τάξεως των 15.000-20.000 ευρώ, ώστε να μονωθεί και να μπορέσει να αναβαθμιστεί ενεργειακά κατά τις απαιτού-

Ούτε θα πωλούνται ούτε θα ενοικιάζονται – Τι προβλέπει οδηγία της Ε.Ε. που ψηφίστηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

μενες δύο κατηγορίες, ανεβαίνοντας π.χ. στην Ε κατηγορία. Από το 2033, δε, ο ελάχιστος «πίκυς» τίθεται στην αμέσως υψηλότερη κατηγορία Δ.

Αντιδράσεις

Ο πρόεδρος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ιδιοκτητών Ακινήτων (ΠΟΜΙΔΑ), αλλά και της Διεθνούς Ένωσης Ιδιοκτητών Ακινήτων (UIPI), Στράτος Παραδιάς, κάνει λόγο για «Αρμαγεδδόνα», που θα φέρει μεγάλες ανατροπές στην ιδιωτική ακίνητη περιουσία. «Στην Ε.Ε. αυτήν τη στιγμή υιοθετούνται εντελώς ανεδαφικές υποχρεώσεις που δεν μπορεί να τις τηρήξει κανένας ιδιοκτήτης σε καμία ευρωπαϊκή χώρα. Αδιαφορούν για το αν υπάρ-

χουν χρήματα στην ελληνική οικογένεια για να κάνει παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης, αν υπάρχει δυνατότητα στήριξης από το τραπεζικό σύστημα, αν υπάρχει φορολογική ελάφρυνση σε αυτούς που θα το κάνουν, αν υπάρχει τεχνικό δυναμικό που θα υλοποιήσει σωστά τις αναβαθμίσεις, αν υπάρχουν υλικά κατασκευής και σε ποιες τιμές».

Πρακτικά, πάνω από το 50% του κτιριακού αποθέματος της χώρας ή 2,2 εκατ. ακίνητα με βάση την απογραφή του 2011, θα καταστεί μη εμπορεύσιμο από το 2030 και μετά εάν δεν προηγηθούν επενδύσεις ύψους δεκάδων δισ. ευρώ, έως τότε. Το μέγεθος αυτό αφορά όλα τα κτίρια που κατασκευάστηκαν από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '90. Η πλειονότητα των κτιρίων αυτών στερείται θερμομόνωσης, που είναι το βασικότερο συστατικό μιας ενεργειακής αναβάθμισης, για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης και συνεπώς και των εκπομπών ρύπων. Σήμερα, ένα κτίριο της δεκαετίας του '60 παραμένει στη χαμηλότερη κατηγορία του ενεργειακού πιστοποιητικού, ακόμη και αν έχει γίνει π.χ. τοποθέτηση ενεργειακών κουφωμάτων αλουμινίου.

Η ΠΟΜΙΔΑ έχει υπολογίσει ότι για την αναβάθμιση του υφιστάμενου κτιρίου αποθέματος ώστε να φτάσει στην κατηγορία Γ του ενεργειακού πιστοποιητικού, τα απαιτούμενα κεφάλαια αγγίζουν τα 30 δισ. ευρώ. Το ποσό αυτό αυξά-

νεται σε πάνω από 70 δισ. ευρώ για να επιτευχθεί ο στόχος που έχει τεθεί σε επίπεδο Ε.Ε. για αναβάθμιση του συνόλου των κτιρίων έως το 2050, προκειμένου αυτά να θεωρούνται μηδενικών εκπομπών ρύπων.

Συνολικά, στην Ε.Ε. το σχετικό κόστος με σημερινές τιμές υπολογίζεται ότι θα απαιτήσει κεφάλαια τουλάχιστον 1,5 τρις. ευρώ, τη στιγμή που σήμερα έχουν δεσμευθεί κονδύλια μόλις 150 δισ. ευρώ (ως επιδοτήσεις). Η οδηγία αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο του πακέτου «Fit for 55», που αναβαθμίζει τους στόχους για την ενεργειακή μετάβαση της Ε.Ε. σε ένα πιο πράσινο μέλλον. Τα κτίρια της Ε.Ε. ευθύνονται για το 40% της ενεργειακής κατανάλωσης και το 36% των εκπομπών ρύπων αερίων του θερμοκηπίου.

Η θέση του ΤΕΕ

Με τη σειρά του, ο κ. Γιώργος Στασινός, πρόεδρος του ΤΕΕ, σημειώνει ότι «είναι πολύ σημαντικό που τίθεται πλέον ένα σαφές και αυστηρό χρονοδιάγραμμα ενεργειακών αναβαθμίσεων για τα κτίρια που εντάσσονται στις χαμηλότερες κατηγορίες του ενεργειακού πιστοποιητικού».

Ωστόσο, ως ΤΕΕ, θεωρούμε ότι θα πρέπει να υπάρξει κρατική μέριμνα και ίσως και κάποια σχετική νομοθεσία σε εθνικό επίπεδο, που να καθιστά υποχρεωτικό και τον έλεγχο στατικότητας όλων των κτιρίων όπου θα γίνονται παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης, ιδίως στα προ του 1985».

γήσουν φορολογικά και άλλα κίνητρα για να υπάρχουν εκμισθωτές στην αγορά ακινήτων, που να προσφέρουν τα σπίτια τους για ενοικίαση, αφού το κράτος δεν διαθέτει ούτε ένα».

Στην αγορά εκτιμούν ότι αν δεν δοθούν γενναίες επιδοτήσεις για τα έργα ενεργειακής αναβάθμισης που θα απαιτηθούν, θα προκύψουν πολύ σοβαρές συνέπειες, λόγω της μετακύλισης του σχετικού κόστους στους μελλοντικούς αγοραστές κι ενοικιαστές ακινήτων, επιτείνοντας ακόμη περισσότερο το στεγαστικό πρόβλημα. Όσοι ιδιοκτήτες δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα, απλώς θα επιλέξουν να μην εκμεταλλευθούν την περιουσία τους, περιορίζοντας ακόμη περισσότερο την ήδη χαμηλή προσφορά, συμβάλλοντας έτσι στο «σπιράλ» ανατιμήσεων που παρατηρείται στην αγορά ακινήτων τα τελευταία χρόνια.

Υψηλά τα πρότυπα ενεργειακής απόδοσης που έθεσε η Κομισιόν

Σύμφωνα με όσα αναφέρουν η πανευρωπαϊκή ομοσπονδία ιδιοκτητών ακινήτων UIPI και η ελληνική ΠΟΜΙΔΑ, «η αναθεώρηση της οδηγίας EPBD στοχεύει στην αναβάθμιση του ευρωπαϊκού κτιριακού αποθέματος σε μηδενικές εκπομπές (ZEB) έως το 2050. Στην πρόταση του Δεκεμβρίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε την υποχρέωση για τα κράτη-μέλη να καταργήσουν σταδιακά τα κτίριά τους με τη χειρότερη απόδοση, θέτοντας πρότυπα ενεργειακής απόδοσης σε επίπεδο Ε.Ε. Αυτά τα λεγόμενα πρότυπα ελάχιστης ενεργειακής απόδοσης (MEPS) βασίζονται σε ένα κοινό αναβαθμισμένο σύστημα πιστοποιητικών ενεργειακής απόδοσης, όπου, όπως προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το χειρότερο 15% κάθε εθνικού κτιριακού αποθέματος θα ταξινομηθεί ως κατηγορία, ενώ η κατηγορία Α θα προορίζεται για "κτίρια μηδενικών εκπομπών"».

Στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν όλα τα κτίρια να φτάσουν στην κατηγορία Ε στην Ευρώπη έως το 2033, αλλά μετά την ψηφοφορία στην Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ο πίκυς τέθηκε ακόμη υψηλότερα ζητώντας όλα τα κτίρια

στην Ευρώπη να φτάσουν τουλάχιστον στην κατηγορία Δ το αργότερο έως το 2033.

Σύμφωνα με την UIPI, αυτό θα αφορά ενδεχομένως περισσότερο από το ήμισυ του αποθέματος σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα. Εάν εξαιρεθούν, όπως επιτρέπεται, τα επίσημα προστατευόμενα κτίρια και οι δεύτερες κατοικίες, τα κράτη-μέλη θα πρέπει να ανακαινίσουν

Ζητεί όλα τα κτίρια να φτάσουν τουλάχιστον στην κατηγορία Δ το αργότερο έως το 2033.

περίπου το 40% έως 45% του τομέα ακινήτων τους σε οκτώ χρόνια. Μάλιστα, δεν σταματά εκεί, καθώς το Κοινοβούλιο απαιτεί από τα κράτη-μέλη να θέσουν σε εφαρμογή πρόσθετους και υψηλότερους εθνικούς στόχους για το υπόλοιπο απόθεμα και πέραν αυτών της ημερομηνίας, τονίζει ακόμη η Ένωση, σημειώνοντας ότι απαιτείται κάποιο χρονικό διάστημα προτού μια ευρωπαϊκή οδηγία ενσωματωθεί στις εθνικές νομοθεσίες.

Μειωμένη τον Φεβρουάριο έναντι του 2019 η κίνηση στα περιφερειακά αεροδρόμια

Μειωμένη κατά ένα χαμηλό μονοψήφιο ποσοστό υπήρξε η επιβατική κίνηση αλλά και ο αριθμός πτήσεων στα 14 μεγαλύτερα περιφερειακά αεροδρόμια της χώρας τον Φεβρουάριο του 2023, έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2019. Σύμφωνα με τα στοιχεία της παραχωρησιούχου εταιρείας Fraport Greece, τον προηγούμενο μήνα έναντι του ίδιου μήνα του 2019, ο αριθμός των επιβατών διαμορφώθηκε σε 559.000 και υπήρξε χαμηλότερος κατά 5%.

Στα αεροδρόμια με ενισχυμένη επιβατική κίνηση τον φετινό Φεβρουάριο έναντι του αντίστοιχου μήνα του 2019 ανήκουν αυτά της Σκιάθου (+33%), των Χανίων (+14,3%), της Μυκόνου και της Ζακύνθου που εμφανίζουν το ίδιο ποσοστό αδικής μεταβολής 12,6%. Μονοψήφια άνοδο κατέγραψε η επιβατική κίνηση σε Σάμο (+7,4%) και Ρόδο (+4,8%). Στον αντίποδα, οι αερολιμένες σε Κέρκυρα, Ακτίο και Σαντορίνη κατέγραψαν τη μεγαλύτερη υποχώρηση, έναντι του Φεβρουαρίου του 2019, σε ποσοστό 47%, 54% και 32% αντίστοιχα. Στο δεύτερο μεγαλύτερο της χώρας, το «Μακεδονία», που διακίνησε τον περασμένο Φεβρουάριο περίπου 352.000 άτομα, η επιβατική κίνηση υπήρξε μικρότερη κατά 4,4% έναντι του 2019.

Εάν η επιβατική κίνηση του περασμένου μήνα συγκριθεί με αυτήν του αντίστοιχου του 2022, είναι αυξημένη κατά 42%, με τα αεροδρόμια της Σαντορίνης και της Θεσσαλονίκης να εμφανίζουν τη μεγαλύτερη άνοδο κατά 62% και 50% αντίστοιχα. Το πρώτο δίμηνο της χρονιάς η επιβατική κίνηση ανήλθε σε 1,15 εκατ. επιβάτες και είναι μειωμένη έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2019 κατά 4,3%. Συγκριτικά όμως με το διάστημα Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2022 είναι αυξημένη κατά 51%, δεδομένου ότι τότε είχαν διακινήσει από τα 14 περιφερειακά αεροδρόμια 764.700 άτομα.

Ο αριθμός των επιβατών διαμορφώθηκε σε 559.000.

Στα 14 περιφερειακά αεροδρόμια, ο αριθμός των πτήσεων (5.845) τον Φεβρουάριο του 2023 υπήρξε μεγαλύτερος κατά 11,8% έναντι του ίδιου μήνα του 2022. Σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2019 είναι μικρότερος κατά 4,4%.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΕΛΕΒΕΓΚΟΣ

Σε σχέση με τον Φεβρουάριο 2019 η μείωση επιβατών είναι 5%.

Γαλλογερμανική σύγκρουση για την αυτοκινητοβιομηχανία

Κατά της απαγόρευσης των συμβατικών κινητήρων από το 2035 το Βερολίνο

Η μετάβαση στην ηλεκτροκίνηση και η σταδιακή απομάκρυνση από τα οχήματα με κινητήρες εσωτερικής καύσεως στην Ευρώπη τείνει να εξελιχθεί σε γαλλογερμανική σύγκρουση. Μια συμμαχία φιλικών προς τα συμβατικά αυτοκίνητα χωρών υπό την ηγεσία της Γερμανίας ανέβασε τους τόνους στη μάχη κατά της νομοθεσίας της Ε.Ε. για την κατάργηση των ρυπογόνων οχημάτων και την προώθηση του στόχου για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τον κλάδο των μεταφορών. Τα σχετικά αναφέρονται σε άρθρο του ενημερωτικού ιστοτόπου politico.eu. Εκεί επισημαίνεται ότι οι εν λόγω χώρες θέτουν υπό αμφισβήτηση τους κανόνες για τη λήξη των πωλήσεων νέων οχημάτων με κινητήρες εσωτερικής καύσεως έως το 2035, τους οποίους έχει αποδεχθεί η Ευρωπαϊκή και κατ' αρχήν τα κράτη-μέλη αντιπροτείνοντας ένα μείγμα καυσίμων λιγότερο βλαβερό για την ατμόσφαιρα. «Δεν υπάρχει πρόταση (της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) που να ανταποκρίνεται σε αυτό που περιμένουμε και γι' αυτό δεν έχουμε ακόμη πετύχει τον στόχο μας», δήλωσε ο Γερμανός υπουργός Μεταφορών, Φόλκερ Βίσινγκ, μετά τη συνάντηση. Στο αντίπαλο στρατόπεδο βρίσκεται το Παρίσι, το οποίο διατρανώνει τη στήριξή του στο σχέδιο, όπως και η Μαδρίτη, θέτοντας δύο από τις μεγαλύτερες χώρες-κατασκευάστριες αυτοκινήτων της Ε.Ε. δίπλα σε μια ομάδα μικρότερων κρατών, που έχουν

Η γερμανική κυβέρνηση, μαζί με τις συμμάχους της Ιταλία, Πολωνία, Βουλγαρία και Τσεχία, πιέζει για μια περίοδο χάριτος, ώστε τα αυτοκίνητα να μπορούν να λειτουργούν με εναλλακτικά συνθετικά καύσιμα.

Παρίσι και Μαδρίτη τάσσονται υπέρ της οδηγίας της Ε.Ε. για κατάργηση των κινητήρων εσωτερικής καύσης.

ήδη δεσμευθεί να μειώσουν τις εκπομπές CO₂ από τα επιβατικά αυτοκίνητα. «Είμαστε έτοιμοι να παλέψουμε γι' αυτό, διότι η όποια καθυστέρηση είναι σοβαρό περιβαλλοντικό λάθος αλλά και οικονομικό», διεμήνυσε ο υπουργός Οικονομικών της Γαλλίας Μπρινό Λε Μερ ενόψει της

συνάντησης στο Στρασβούργο, στην οποία ο ίδιος δεν παρέστη. Η γερμανική κυβέρνηση, μαζί με τις συμμάχους της Ιταλία, Πολωνία, Βουλγαρία και Τσεχία, πιέζει για μια περίοδο χάριτος, ώστε τα αυτοκίνητα να μπορούν να λειτουργούν με εναλλακτικά συνθετικά καύσιμα και λιγότερο ρυπογόνα, που χρησιμοποιούνται σε συμβατικούς κινητήρες εσωτερικής καύσης. Μαζί έχουν αρκετό βάρος για να ασκήσουν βέτο στη νομοθεσία, καθώς και σε ξεχωριστούς μελλοντικούς νόμους, που καλύπτουν τους τοξικούς ρύπους των καυσαερίων, και σε κανόνες απόδοσης των καυσίμων των φορτηγών. «Δεν ενδιαφέρονται όλοι για τα

συνθετικά καύσιμα όσο οι Γερμανοί», σύμφωνα με τον Μάρτιν Κούπκα, τον Τσέχο υπουργό Μεταφορών που συγκάλεσε τη σύνοδο κορυφής της συμμαχίας των συμβατικών κινητήρων στο Στρασβούργο. Εν τω μεταξύ, υπενθυμίζεται πως η Γερμανία έχει ήδη απορρίψει την πρώτη προσπάθεια των Βρυξελλών για ανακωχή ως προς τον στόχο του 2035. Συγκεκριμένα, όπως ανέφερε το politico.eu την περασμένη εβδομάδα, η Επιτροπή ήταν πρόθυμη να προτείνει μια νομική δήλωση, που θα ενίσχυε τη μη δεσμευτική γλώσσα στο περιθώριο του συμφωνηθέντος κειμένου για τις προδιαγραφές οχημάτων και φορτηγών ενόψει του 2035, αφήνοντας χώρο για τα συνθετικά καύσιμα. Η απόφαση ήταν αρνητική από το Βερολίνο, μιας και το Ελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα του Φόλκερ Βίσινγκ, που ελέγχει το υπουργείο Μεταφορών, έχει δυσανεπιστηθεί. Οι φόβοι του έχουν να κάνουν με το ότι η μετάβαση στην ηλεκτροκίνηση θα οδηγήσει σε αφανισμό εκατοντάδες εταιρείες που ειδικεύονται σε εξαρτήματα για κινητήρες εσωτερικής καύσης, αλλά δεν έχουν θέση σε έναν κόσμο ηλεκτρικών αμαξιών. Τέλος, η Επιτροπή έχει περιορισμένα περιθώρια κινήσεων, εφόσον το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είπε ότι δεν θα ανοίξει ξανά το τελικό κεείμενο, που συμφωνήθηκε πέρυσι. Υπάρχει πολύ λίγος χρόνος για δράση, πριν λήξουν οι νομοθετικές εργασίες της Ε.Ε. και ενόψει του 2024, που είναι έτος εκλογών.

Δρακόντεια μέτρα ασφαλείας στην έκθεση τέχνης Tefaf

Η έκθεση τέχνης Tefaf στο Μάαστριχτ συνεχίζει να εντυπωσιάζει με την ποιότητα και τις τιμές της, αν και οι επιμελητές της ήταν πάντα πολύ επιφυλακτικοί στον έλεγχο των πάμπλουτων επισκεπτών της με τους ανικνευτές μετάλλων στην είσοδο. Τώρα όμως είναι διαφορετικά τα πράγματα. Κινητά μπαίνουν στο καλάθι, ενώ μια γυναίκα αδειάζει το περιεχόμενο της βαλίτσας της. Τα πρόσθετα μέτρα ασφαλείας ελήφθησαν για έναν σοβαρό λόγο. Στην τελευταία έκθεση της Tefaf το 2022, τέσσερις ληστές εμφανίστηκαν πολύ κομψά ντυμένοι. Ένας από τους τέσσερις έσπασε με βαριοπούλα μια κοσμηματοθήκη. Ένας συνεργός του κρατούσε τους επισκέπτες υπό την απειλή όπλου σε απόσταση. Στη συνέχεια άρπαξαν ό,τι μπόρεσαν από τη βιτρίνα και εξαφανίστηκαν. Μέχρι σήμερα η αστυνομία δεν έχει ανακοινώσει τίποτα για την αξία των κλοπών, αλλά τα ολλανδικά ΜΜΕ κάνουν λόγο για αντικείμενα αξίας 30 εκατ. ευρώ. Το πιο πολυτιμο κομμάτι ήταν ένα κίτρινο διαμάντι 114 καρατίων. Η αστυνομία υποπεύεται ότι οι δράστες είναι από τα Βαλκάνια και εικάζει ότι πίσω τους κρύβεται η διαβόητη συμμορία «Ροζ Πάνθηρες» (παράπέμποντας στον ήρωα των διασήμων ταινιών). Τα σχετικά αναφέρει σε δημοσίευσμά της η Deutsche Welle.

Η ασφαλιστική εταιρεία υποσχέθηκε αμοιβή μισού εκατομμυρίου ευρώ σε όποιον θα μπορούσε να δώσει σημαντικές πληροφορίες που θα οδηγούσαν στη σύλληψη των δράστών. Ωστόσο, αυτό είναι ένα ποσό που δεν εντυπωσιάζει και πολύ τους θαμώνες της Tefaf, αν σκεφθεί κανείς ότι μια ελαιογραφία του Εμιλ Νόλντε κοστί-

Η αστυνομία υποπεύεται ότι οι δράστες της ληστείας το 2022 είναι από τα Βαλκάνια και εικάζει ότι πίσω τους κρύβεται η διαβόητη συμμορία «Ροζ Πάνθηρες».

ζει 1,35 εκατ. ευρώ, για να μην αναφέρουμε «Το τσίρκο - Ο καβαλάρης» του Μαρκ Σαγκάλ, που κοστίζει 5,8 εκατομμύρια ευρώ. Και ανάμεσα στα έργα τέχνης βρίσκεται ξαφνικά το περίπτερο μιας εταιρείας ιδιωτικών αεροπορικών πτήσεων. Δίπλα σε ένα μοντέλο αεροπλάνου, η πινακίδα γράφει: «Πετάξτε από το Λος Αντζελες στη Γενεύη, από το Σάο Πάολο στο Λονδίνο, από το Πεκίνο στο Σαν Φρανσίσκο, από τη Μόσχα στη Σιγκαπούρη...». Το Μάαστριχτ προσφέρει το πιο ακριβό από τα ακριβά για τους πιο πλούσιους από τους πλούσιους. Στο επίκεντρο, τέλος, βρίσκονται πάντα έργα του κλασικού μοντερνισμού, αλλά πυρήνας παραμένουν τα έργα των παλαιών δασκάλων, κυρίως Ολλανδών και Φλαμανδών.

ΤΟ **LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7** ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ
ΣΤΗΝ ΟΔΟ
Φρυνίχου
ΞΑΝΑ

**ΘΟΔΩΡΗΣ
ΒΟΥΤΣΙΚΑΚΗΣ**

ΛΙΝΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΧΟΡΗΓΟΣ

HELLENIC BANK

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ

Tickethour τηλεφωνικά 7777 7040
a ticketmaster company **ACS** ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ
8.30μ.μ

ΘΕΑΤΡΟ ΡΙΑΛΤΟ
ΛΕΜΕΣΟΣ
ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ
10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ
8.30μ.μ

@EVAGGELIATHOMAKOU

«Ασφαιρη» η ευρωπαϊκή απάντηση στο πακέτο Μπάιντεν

Το σχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
δεν συνοδεύεται από νέους πόρους

Της ανταποκρίτριας μας
στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

Εν μέσω διαρκών προκλήσεων και των επιπτώσεων του πολέμου στην Ουκρανία, που εξακολουθούν να είναι πολύ μεγαλύτερες για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις σε σύγκριση με τις αμερικανικές και τις ασιατικές, η Ευρωπαϊκή Ένωση αιφνιδιάστηκε τον περασμένο Αύγουστο, όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσίασαν τον νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού (Inflation Reduction Act ή IRA). Μέσα σε λίγους μόνο μήνες, πάντως, η Ε.Ε. εξάντλησε κάθε χρονικό περιθώριο, προκειμένου να παρουσιάσει τη δική της ολοκληρωμένη «απάντηση» έναντι του αμερικανικού IRA, του πακέτου Μπάιντεν ύψους 369 δισ. δολ., που ουσιαστικά παρέχει τεράστιες επιδοτήσεις σε επιχειρήσεις που μεταφέρουν την παραγωγή τους επί αμερικανικού εδάφους για την παραγωγή πράσινων προϊόντων.

Για την Ευρώπη είναι κρίσιμο να καταφέρει τουλάχιστον να αμβλύνει τα μέτρα που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των επιχειρήσεων της και βασικά

να αποφύγει τις μετεγκαταστάσεις ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις ΗΠΑ. Επομένως, το σχέδιο κανονισμού που παρουσίασε η Κομισιόν για μια «βιομηχανία με μηδενικές εκπομπές» αερίων θερμοκηπίου (Net Zero Industry Act) έχει βασικό στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης στην παραγωγή των λεγόμενων «καθαρών τεχνολογιών», ώστε να προσεγγίσει ή να καλύψει τουλάχιστον το 40% των αναγκών της Ε.Ε. έως το 2030. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς επί της ουσίας η Ε.Ε. αναζητεί στρατηγική αυτονομία και να καλύψει μια μεγάλη της αδυναμία, την έλλειψη ενεργειακής ασφάλειας, που έγινε εντονότερη μετά τον ρωσικό πόλεμο στην Ουκρανία.

Για τον λόγο αυτό, το σχέδιο κανονισμού θεσπίζει ένα πλαίσιο για ταχύτερη αδειοδότηση, απλούστευση των διαδικασιών, καθώς και διεύρυνση του πεδίου κρατικών επιδοτήσεων, με στόχο να ενισχυθούν οι επενδύσεις στην παραγωγική βάση της Ε.Ε. για τεχνολογίες μηδενικών εκπομπών.

Συγκεκριμένα, αυτές –ανάμεσα σε άλλα– περιλαμβάνουν

Κατά την παρουσίαση του σχεδίου δόθηκε έμφαση στο λεγόμενο πράσινο υδρογόνο, για το οποίο η Ε.Ε. κατέχει «πρωτιά» ανάμεσα σε άλλες αγορές. Σημαντικό ρόλο θα παίξει η λεγόμενη Ευρωπαϊκή Τράπεζα Υδρογόνου (ΕΤΥ), την οποία εισηγήθηκε για πρώτη φορά η πρόεδρος της Κομισιόν, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν.

Ταχύτερη αδειοδότηση, απλούστευση διαδικασιών και διεύρυνση του πεδίου κρατικών επιδοτήσεων.

ηλιακά φωτοβολταϊκά, κερσαία αιολική και υπεράκτια ανανεώσιμη ενέργεια, μπαταρίες και αποθήκευση, αντλίες θερμότητας και γεωθερμική ενέργεια, καθώς και εναλλακτικά καύσιμα, ενώ γίνεται ειδική αναφορά σε προηγμένες τεχνολογίες για την παραγωγή ενέργειας από πυρηνικές διεργασίες με ελάχιστα απόβλητα. Το τελευταίο αποτέλεσε ως διατύπωση τη «χρυσή τομή», καθώς η χρήση των

πυρηνικών ήταν εδώ και καιρό και ιδιαίτερα τις τελευταίες μέρες, σημείο τριβής στο κολέγιο των επιτρόπων, ανάμεσα σε εκείνους που προέρχονται από κράτη-μέλη που στηρίζουν ή αντιμάχονται τη χρήση πυρηνικής τεχνολογίας.

Τράπεζα Υδρογόνου

Κατά την παρουσίαση του σχεδίου κανονισμού, ο αντιπρόεδρος της Κομισιόν για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, Φρανς Τίμερμανς και ο επίτροπος Τιερί Μπρετόν έδωσαν έμφαση στο λεγόμενο πράσινο υδρογόνο, για το οποίο η Ε.Ε. κατέχει «πρωτιά» ανάμεσα σε άλλες αγορές. Για να διατηρήσει όμως αυτή την πρωτιά η Ε.Ε., σημαντικό ρόλο θα παίξει η λεγόμενη Ευρωπαϊκή Τράπεζα Υδρογόνου (ΕΤΥ),

την οποία εισηγήθηκε για πρώτη φορά η πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν τον περασμένο Σεπτέμβριο. Αποστολή της ΕΤΥ θα είναι να συμβάλει στην παροχή εγγυήσεων για την αγορά υδρογόνου, κάνοντας ιδίως χρήση των πόρων του Ταμείου Καινοτομίας. «Η Τράπεζα Υδρογόνου θα επιδιώξει να κλείσει το τρέχον επενδυτικό κενό στην ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών υδρογόνου και να διασφαλίσει ότι η Ε.Ε. θα διατηρήσει την παγκόσμια πρωτοπορία της σε αυτή την κρίσιμη τεχνολογία», δήλωσε ο Φρανς Τίμερμανς.

Μια από τις βασικές αδυναμίες όμως του φιλόδοξου σχεδίου της Κομισιόν είναι ότι δεν συνοδεύεται από νέους πόρους, που θα μπορούσαν δηλαδή να επιτρέψουν στα κράτη-μέλη που έχουν

περιορισμένες δημοσιονομικές δυνατότητες να επιδοτήσουν τις βιομηχανίες τους στους συγκεκριμένους κλάδους, όπως είναι η Ελλάδα. Και αυτό δημιουργεί κίνδυνο στρεβλώσεων στην ενιαία αγορά, αλλά και μια Ε.Ε. «δύο ταχυτήτων». Πηγές με γνώση του αντικειμένου επισημαίνουν, ωστόσο, ότι για την Ελλάδα το εν λόγω σχέδιο θα μπορούσε να αποτελέσει ευκαιρία για την ανάπτυξη έστω κάποιων τμημάτων της σχετικής βιομηχανίας. Βασική προϋπόθεση όμως είναι η σχετική κινητοποίηση και ο συντονισμός του κρατικού μηχανισμού με αλλαγή της εθνικής νομοθεσίας για τις αδειοδοτήσεις. Η δημιουργία πάντως του ευρωπαϊκού Sovereignty Fund θα επιτρέψει την άντληση σχετικών πόρων και από την Ελλάδα.

Σε αλλαγή οικονομικής πολιτικής οδηγείται ο Ταγίπ Ερντογάν

Επιστροφή σε μια πιο «ορθόδοξη» οικονομική πολιτική της ελεύθερης αγοράς υπόσχεται το προσχέδιο του προεκλογικού προγράμματος του κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Αυτό ανέφεραν στο Ρόιτερς τέσσερις πηγές που πρόσκεινται στο ΑΚΡ.

Οι προεδρικές και βουλευτικές εκλογές είναι προγραμματισμένες για τις 14 Μαΐου και οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι ο Ερντογάν αντιμετωπίζει τη μεγαλύτερη εκλογική πρόκληση στην 20ετή παρουσία του στην εξουσία. Η δημοτικότητα του Τούρκου προέδρου μειώθηκε κυρίως λόγω της διάβρωσης του επιπέδου διαβίωσης συνεπεία της υποτίμησης της τουρκικής λίρας. Ο λόγος είναι ότι η Αγκυρα υιοθέτησε ένα αμφιλεγόμενο οικονομικό μοντέλο, βασισμένο στα χαμηλά επιτόκια. Το 2021, εν μέσω υψηλού πληθωρισμού, ξεκίνησε μια διαδικασία μείωσης επιτοκίων, αψηφώντας την παραδοσιακή νομισματική πολιτική και την παγκόσμια τάση αύξησης του κόστους δανεισμού. Η τουρκική κεντρική τράπεζα μεί-

Σύμφωνα με το προεκλογικό πρόγραμμα του ΑΚΡ, θα υιοθετηθεί μια πιο «ορθόδοξη» πολιτική, με βασικό στόχο τη μείωση του πληθωρισμού.

ωσε το επιτόκιο αναφοράς κατά 500 μονάδες βάσης το 2021 και το 2022, ανταποκρινόμενη στις προτροπές του Ερντογάν για μειώσεις επιτοκίων.

Σε συνδυασμό με τις τιμές της ενέργειας και των τροφίμων που εκτοξεύτηκαν μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, ο πληθωρισμός στην Τουρκία ξεπέρασε το 85% πέρυσι. Η δημοσιονομική κατάσταση επιδεινώθηκε επίσης από τον τεράστιο σεισμό που έπληξε τη νοτιοανατολική Τουρκία στις 6 Φεβρουαρίου.

Σύμφωνα με τις πηγές που γνωρίζουν το προσχέδιο, το μανιφέστο του ΑΚΡ ενόψει των εκλο-

Ο Ερντογάν θέλει να δώσει κορυφαίο ρόλο στη διαχείριση της οικονομίας στον πρώην αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Μεχμέτ Σιμσέκ.

γών δεν θα περιλαμβάνει καμία αναφορά στην οικονομική πολιτική που ακολουθούσε μέχρι πρόσφατα η Αγκυρα, αλλά θα υιοθετεί μια πιο ορθόδοξη προσέγγιση. Οι πηγές, που ζήτησαν να μην κατονομαστούν επειδή δεν έχουν την άδεια να μιλούν για το θέμα, είπαν επίσης ότι ο Ερντογάν θέλει να δώσει κορυφαίο ρό-

λο στη διαχείριση της οικονομίας στον πρώην αντιπρόεδρο της κυβέρνησης και υπουργό Οικονομικών Μεχμέτ Σιμσέκ, ο οποίος χαιρεί μεγάλης εκτίμησης στους διεισθεείς κύκλους.

Ο πληθωρισμός έφτασε σε υψηλό 24 ετών, ξεπερνώντας το 85% τον Οκτώβριο, υποκινώντας και από τις αλληπάλλες,

«ανορθόδοξες» μειώσεις επιτοκίων, που πυροδότησαν την κατάρρευση της λίρας στα τέλη του 2021. Από τον Αύγουστο, το νόμισμα έχει σταθεροποιηθεί χάρη στην παρέμβαση των Αρχών στην αγορά συναλλάγματος.

«Η προσέγγιση στην οικονομία είναι παρόμοια με εκείνη που υιοθέτησε το ΑΚΡ στο μανιφέστο των εκλογών του 2002. Με άλλα λόγια, το ΑΚΡ επιστρέφει στις ρίζες του», είπε ένας κυβερνητικός αξιωματούχος. Το μανιφέστο δεν κάνει καμία αναφορά στο νέο οικονομικό μοντέλο, αλλά δίνει έμφαση στις αρχές που υποστηρίζει προηγουμένως το κόμμα, όπως είναι η καταπολέμηση του πληθωρισμού, η λογοδοσία στον δημόσιο τομέα και η διαφάνεια στους διαγωνισμούς. Ο αξιωματούχος πρόσθεσε ότι θα χρειαστεί να εγκρίνει το μανιφέστο ο ίδιος ο Ερντογάν, ο οποίος μέχρι τώρα δεν έχει εκφράσει αντιρρήσεις. «Αν τελικά το δεχτεί, αυτό θα επιφέρει ριζικές αλλαγές τόσο στην κυβέρνηση όσο και στη διαχείριση της οικονομίας».

Ενας από τους στόχους του

Ερντογάν είναι η αξιοποίηση του Μεχμέτ Σιμσέκ. «Ολη η Τουρκία ξέρι την προσέγγιση και την επιτυχία του Σιμσέκ», τονίζει σχετικά στέλεχος του κυβερνώντος κόμματος. Οπως σχολιάζει ο ίδιος, «αν ο Σιμσέκ αναλάβει αξίωμα, είναι αναπόφευκτη η ριζική αλλαγή στην οικονομική πολιτική, οι γραφειοκράτες και τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου θα εργαστούν αρμονικά μαζί του».

Μια άλλη πηγή που έχει γνώση του θέματος είπε ότι, εκτός από το ΑΚΡ, τρία κόμματα του συνασπισμού της αντιπολίτευσης θέλουν να συνεργαστούν με τον Σιμσέκ, ο οποίος ήταν αντιπρόεδρος της κυβέρνησης μέχρι το 2018, οπότε καταργήθηκε το αξίωμα.

Τέσσερις πηγές της αντιπολίτευσης συμμαχίας είχαν δηλώσει προηγουμένως στο Ρόιτερς ότι σχεδιάζουν να διορίσουν αντιπρόεδρο αρμόδιο για την οικονομία τον πρώην αντιπρόεδρο της κυβέρνησης, Αλί Μπαμπατζάν, εφόσον κερδίσουν τις προεδρικές εκλογές. Ο Μπαμπατζάν, όπως και ο Σιμσέκ, χαιρεί σεβασμού μεταξύ των ξένων επενδυτών.

Κινέζο επιχειρηματία ανακρίνουν οι Αρχές στις ΗΠΑ

Εναν Κινέζο μεγιστάνα ακινήτων με έδρα τη Νέα Υόρκη κατηγορούν οι αμερικανικές αρχές για ενορκή στρώση απάτης δισεκατομμυρίων δολαρίων. Πρόκειται για τον Γκου Βενγκούι και έναν από τους συνεταίρους του, τον Κιν Μίνγκ Τζε, που κατηγορούνται για απάτη μέσω εμβασμάτων, χρηματιστηριακή απάτη, τραπεζική απάτη και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο Βενγκούι, ο οποίος έφυγε από την Κίνα το 2014, όντας –όπως φαίνεται– ένας από τους πλουσιότερους ανθρώπους της χώρας, είναι επικριτής της κινεζικής κυβέρνησης και συνεργάτης του πρώην επικεφαλής στρατηγικής του Λευκού Οίκου, Στίβεν Μπάνον. Σε μια διαδικτυακή ανάρτηση ο μεγιστάνας είπε

Κατηγορείται για χρηματιστηριακή και τραπεζική απάτη, καθώς και για ξέπλυμα χρήματος.

ότι του πέρασαν χειροπέδες και τον ανέκριναν για περισσότερο από μία ώρα, ενώ αργότερα δήλωσε αθώος σε ομοσπονδιακό δικαστήριο του Μανχάταν και διατάχθηκε να κρατηθεί χωρίς εγγύηση, όπως μεταδίδει το BBC.

Σύμφωνα με το κατηγορητήριο, οι δύο άντρες συγκέντρωσαν 1 δισ. δολάρια από χιλιάδες διαδικτυακούς ακόλουθους, που νόμιζαν ότι χρηματοδοτούσαν

επιχειρήσεις μέσωων ενημέρωσης και μια αποκλειστική λέσχη μελών. Επίσης, φέρεται να χρησιμοποίησαν ένα κρυπτονόμισμα που ονομάζεται Himalaya Coin για να κλέψουν εκατομμύρια από επενδυτές.

Η αντίθεση του Βενγκούι στο Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα και οι δεσμοί του με υψηλού προφίλ δεξιούς πολιτικούς και ακτιβιστές των ΗΠΑ συνέβαλαν στο να τον ακολουθούν εκατοντάδες χιλιάδες διαδικτυακοί ακόλουθοι, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι Κινέζοι που ζουν σε δυτικές χώρες. Οι εισαγγελείς υποστηρίζουν πως αντί τα κεφάλαια να επενδύονται σε επιχειρήσεις, φέρεται να διοχετεύθηκαν σε προσωπικούς λογαριασμούς που συνδέονται με τον μεγιστά-

να και τον συνεταίρο του. Μεταξύ άλλων, τα χρήματα δαπανήθηκαν σε μια έπαυλη 4.345 τ.μ. στο Νιου Τζέρσεϊ, στα πλέον πολυτελή σπορ αυτοκίνητα Lamborghini, Bugatti και Ferrari, και σε κινεζικά και περσικά χαλιά αξίας σχεδόν 1 εκατ. δολαρίων.

Οι εισαγγελείς λένε ότι 100 εκατ. δολάρια τοποθετήθηκαν σε ένα hedge fund υψηλού κινδύνου και άλλα χρήματα δαπανήθηκαν σε πολυτελή αγαθά, όπως ένα πιάνο 140.000 δολαρίων, μια τηλεόραση 62.000 δολαρίων και μια βάση στήριξης τζακιού αξίας 53.000 δολαρίων. Από τον Σεπτέμβριο του περασμένου έτους, η κυβέρνηση των ΗΠΑ κατάσχεσε περίπου 634 εκατ. δολάρια από τα έσοδα από 21 διαφορετικούς τραπεζικούς λογαριασμούς.

Ο συλληφθείς Γκου Βενγκούι είναι επικριτής του Πεκίνου και συνεργάτης του πρώην επικεφαλής στρατηγικής του Λευκού Οίκου, Στίβεν Μπάνον (φωτ.).

ΑΝΑΛΥΣΗ

Μεταρρυθμίσεις χωρίς λιτότητα

Της δρος ΝΤΟΜΙΝΙΚΑ ΜΠΙΕΓΚΟΝ*

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέλει να δώσει κατευθυντήριες γραμμές στην οικονομική πολιτική των κρατών-μελών της Ε.Ε., αλλά απαιτείται δημοκρατικός έλεγχος ώστε να αποφευχθούν μέτρα λιτότητας.

Η Κομισιόν πέρυσι τον Νοέμβριο παρουσίασε τις πρώτες μεταρρυθμιστικές προτάσεις της, ενώ η ενίσχυση των δημοσίων επενδύσεων είναι το κλειδί. Ανάλογα με το ποιες μεταρρυθμίσεις θα συμφωνηθούν τελικά, τα κράτη-μέλη θα έχουν περισσότερο ή λιγότερο περιθώριο να χρησιμοποιήσουν τις δημόσιες επενδύσεις για να χρηματοδοτήσουν τον κοινωνικο-περιβαλλοντικό μετασχηματισμό τους.

Στο πλαίσιο του κορωνοϊού και της ενεργειακής κρίσης, τα επίπεδα χρέους έχουν αυξηθεί σημαντικά σε πολλά κράτη-μέλη. Αυτό σημαίνει ότι η πίεση για εξυγίανση θα επιβαρύνει ολόένα και περισσό-

την οικονομική κρίση, όμως, το παράκαναν. Η πολιτική λιτότητας της τρώικας είχε μοιραίες κοινωνικές συνέπειες. Και δεν πέτυχε καν την επιδιωκόμενη δημοσιονομική εξυγίανση, επειδή οι λεγόμενες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις κατέπνιξαν την ανάπτυξη.

Μπορούν οι προτεινόμενοι κανονισμοί της Επιτροπής να διασφαλίσουν ότι δεν θα υπάρξει πολιτική λιτότητας εκ νέου ή επιβεβλημένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, με στόχο μονομερώς την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τιμών, κυρίως με τη μείωση των μισθών και την καταστολή των κοινωνικών δικαιωμάτων; Παραμένει ασαφές. Γεγονός είναι ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια μικρή απόκλιση από μια πολιτική βασισμένη σε κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας. Οι πολιτικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών-μελών και της Επιτροπής θα επανέλθουν στο επίκεντρο του συντονισμού της οικονομικής πολιτικής. Η μείωση του χρέους δεν πρέπει πλέον να καθορίζεται «μηχανικά» βάσει μακροοικονομικών σημείων αναφοράς, αλλά να συμφωνείται κατά τις διαπραγματεύσεις.

Εάν εφαρμοστεί σωστά, θα μπορούσε να συμφωνηθεί με τα κράτη-μέλη πιο μέτρια μείωση του χρέους, δίνοντάς τους περισσότερα περιθώρια για τη χρηματοδότηση των δημοσίων επενδύσεων και την τόνωση της ανάπτυξης. Το πρόβλημα με τη μεταρρυθμιστική ατζέντα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από συνδικαλιστική σκοπιά, είναι ότι μάλλον θα αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε μια πολιτική σκηνή πέρα από τον δημοκρατικό έλεγχο. Με άλλα λόγια, θα ήταν καλό η μελλοντική ευρωπαϊκή δημοσιονομική πολιτική να καθορίζεται περισσότερο από πολιτικές διαπραγματεύσεις και λιγότερο από τη μηχανική Επιτροπή, την ΕΚΤ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Μια μεταρρύθμιση της οικονομικής διακυβέρνησης της Ε.Ε. πρέπει να αποκλείσει αποτελεσματικά την επανάληψη μιας άκαμπτης πολιτικής λιτότητας. Φυσικά, κάθε νομισματική ένωση πρέπει να έχει κανόνες που διασφαλίζουν ότι τα κράτη-μέλη ακολουθούν βιώσιμη δημοσιονομική πολιτική. Μετά

* Η δρ Ντομίνικα Μπιέγκον είναι διευθύντρια ευρωπαϊκής και διεθνούς οικονομικής πολιτικής στη Γενική Συνομοσπονδία Εργατικών Συνδικάτων Γερμανίας. Το άρθρο δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Φρίντριχ Εμπερτ.

Το project τρισ. δολ. της Σ. Αραβίας εξαρτάται και από την Τεχεράνη

Ο μετασχηματισμός της οικονομίας της χώρας προϋποθέτει ηρεμία στη Μ. Ανατολή

Του ΣΑΜ ΝΤΑΓΚΕΡ
BLOOMBERG

Τόσο η προσέγγιση με την Τεχεράνη όσο και η προσπάθεια βελτίωσης των σχέσεων με το Ισραήλ εντάσσονται στην επιδίωξη της πρωταρχικής προτεραιότητας που έχει θέσει ο Σαουδάραβας πρίγκιπας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν να διασφαλίσει το σχέδιό του αξίας πολλών τρισ. δολ. για τον μετασχηματισμό της Σαουδικής Αραβίας. Η φιλοδοξία του, όμως, να μετασχηματίσει την οικονομία του βασιλείου, την κοινωνία του αλλά και την ίδια τη θέση του στον κόσμο εξαρτάται από έναν θεμελιώδη παράγοντα: τη σταθερότητα. Από αυτή την αδήριτη ανάγκη εκπορεύονται όλες οι προσπάθειές του να περιφρουρήσει τη χώρα του από οποιαδήποτε κλιμάκωση της έντασης ανάμεσα στο Ισραήλ και το Ιράν. Αυτή είναι η εκτίμηση πηγών προσκείμενων στις συνομιλίες του Ριάντ με την Τεχεράνη, που άρχισαν πριν από δύο χρόνια.

Η απόφαση της Σαουδικής Αραβίας να αποκαστήσει διπλωματικές σχέσεις με το Ιράν, μια συμφωνία που πρωμοδότησε η Κίνα και ανακοινώθηκε πριν περασμένη εβδομάδα εκπλήσσοντας τους πάντες, ήταν αποτέλεσμα υπολογισμών του ντε φάκτο ηγέτη της χώρας. Ο Σαουδάραβας πρίγκιπας συνειδητοποίησε ότι η εξομάλυνση των σχέσεων της χώρας του με τους γείτονές της είναι ο ασφαλέστερος δρόμος για να επιτύχει τους στόχους του. Η κίνησή του έχει σχεδιασθεί έτσι ώστε να εξουδετερώσει κάθε κίνδυνο που απειλεί την ασφάλειά της και ιδιαιτέρως όσους απορρέουν από το ενδεχόμενο να αποφασίσει η νέα κυβέρνηση του Ισραήλ μια επίθεση κατά του Ιράν εξαιτίας του πυρηνικού προγράμματός του.

Όπως σχολιάζει ο Χεσχάμ Αλγκανάμ, ειδικός επί θεμάτων διεθνών σχέσεων της Σαουδικής Αραβίας που τα τελευταία έξι χρόνια έχει συμμετάσχει ενεργά στις παρασκηνιακές δι-αβουλεύσεις του Ριάντ με τους Ιρανοί, «το βασίλειο των Σαούντ έχει τεράστια προγράμματα και μεγάλες επενδύσεις και δεν θέλει να υπάρξει κανενός είδους κλιμάκωση των εντάσεων στην περιοχή». Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις πολιτικών και οικονομικών αναλυτών, η

Ο Σαουδάραβας πρίγκιπας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν θέλει να απεξαρτήσει τη σαουδαραβική οικονομία από το πετρέλαιο, να την ενισχύσει και να την αναδείξει σε μία από τις 15 μεγαλύτερες οικονομίες του πλανήτη. Το κρατικό επενδυτικό ταμείο της χώρας δαπανά δισεκατομμύρια δολάρια για να καταστήσει τη χώρα ελκυστικό τουριστικό και επενδυτικό προορισμό.

Σε έναν πολυπολικό κόσμο, το Ριάντ επιδιώκει να διατηρήσει ισορροπίες με όλους και κυρίως με τους γείτονές του.

προθυμία του πρίγκιπα Μοχάμεντ να αναλάβει διπλωματικές πρωτοβουλίες για να διασφαλίσει τη σταθερότητα στη χώρα του, ακόμη κι αν χρειαστεί να παρακάμψει τις ΗΠΑ για να συνταχθεί με την Κίνα, αντανακλά την αυξανόμενη επιρροή που αποκτά η Σαουδική Αραβία σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι, άλλωστε, γεγονός πως από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και μετά, και προπαντός έπειτα απ' όσα ακολούθησαν και ανάγκασαν τις χώρες να αναζητούν εσπευσμένα εναλλακτικούς προμηθευτές ορυκτών καυσίμων οδηγώντας ταυτοχρόνως στα ύψη την τιμή του αργού, η πρώτη στον κόσμο δύναμη σε εξαγωγές πετρελαίου έχει ενισχυθεί σημαντικά σε ό,τι αφορά τη θέση της στην παγκόσμια αγορά ενέργειας. Η ναυαρχίδα του πετρελαϊκού κλάδου της και κρατικά ελεγχόμενος κολοσσός Saudi Aramco έχει αναφέρει κέρδη

ύψους 161 δισ. δολ. για το περασμένο έτος. Ήταν τα μεγαλύτερα κέρδη που έχει αναφέρει ποτέ εταιρεία πετρελαίου και φυσικού αερίου. Σε ό,τι αφορά την ευρύτερη οικονομία του βασιλείου, το περασμένο έτος ήταν η ταχύτερα αναπτυσσόμενη ανάμεσα σε όλες τις μεγάλες οικονομίες.

Ο πρίγκιπας θέλει να χρησιμοποιήσει αυτά τα κέρδη για να απεξαρτήσει τη σαουδαραβική οικονομία από το πετρέλαιο, να την ενισχύσει και να την αναδείξει σε μία από τις 15 μεγαλύτερες οικονομίες του πλανήτη. Το κρατικό επενδυτικό ταμείο της χώρας δαπανά δισεκατομμύρια δολάρια για να καταστήσει τη χώρα ελκυστικό τουριστικό και επενδυτικό προορισμό. Όλα αυτά, όμως, θα τινάζονταν στον αέρα σε περίπτωση νέου πολέμου στη Μέση Ανατολή. Θα ανάγκαζαν τον πρίγκιπα Μοχάμεντ να προσεγγίσει τις ΗΠΑ και την Κίνα ζητώντας τη βοήθειά τους. Μολονότι οι ΗΠΑ παραμένουν ο σημαντικότερος εταίρος της Σαουδικής Αραβίας στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας και προμηθευτής της στην αμυντική τεχνολογία, οι Σαουδάραβες έχουν αρχίσει να αμφιβάλλουν όλο και περισσότερο για το κατά πόσον θα έχουν τη στήριξη της υπερδύναμης σε

περίπτωση που δεχθούν επίθεση. Στοικηματίζουν, αντιθέτως, πως η Κίνα, ως ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος τους και κύριος αγοραστής ιρανικού πετρελαίου, έχει περισσότερες δυνατότητες επιρροής.

Φαίνεται πως το Ριάντ εκτιμά ότι το Πεκίνο θα μπορούσε να βασιστεί στο Ιράν σε περίπτωση έκρυθμης κατάστασης στην περιοχή, προερχόμενης είτε από την Υεμένη είτε από κάποια στρατιωτική κίνηση των ΗΠΑ ή του Ισραήλ με στόχο το Ιράν. Η υπερδύναμη διατηρεί καθοριστικό ρόλο στα σχέδια του Σαουδάραβα πρίγκιπα και το βασίλειο υπέγραψε προσφάτως συμβόλαιο ύψους 37 δισ. δολ. με την Boeing για την αγορά αεροσκαφών του αερομεταφορέα του Riyadh Air.

Η στροφή στην Κίνα αποτελεί, πάντως, μείζονα αλλαγή διπλωματικού προσανατολισμού. «Αυτή είναι μια άλλη Σαουδική Αραβία», σχολιάζει η Κάρεν Γιανγκ, ερευνήτρια του Κέντρου Παγκόσμιας Ενεργειακής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Κολούμπια. Όπως τονίζει, «είναι αδιανόητα όλα αυτά υπό οποιονδήποτε άλλο προηγούμενο ηγέτη του βασιλείου, το να κρατάει τόσα μπαλάκια στον αέρα την ίδια στιγμή και να είναι όλα εξαιρετικά μεγάλης σημασίας».

Ανοίγει τα σύνορά της για τουρίστες η Κίνα έπειτα από τρία χρόνια

Για πρώτη φορά έπειτα από τρία χρόνια η Κίνα ανοίγει ξανά τα σύνορά της για ξένους τουρίστες, επιτρέποντας την έκδοση όλων των κατηγοριών βίζας. Η άρση και των τελευταίων διασυνοριακών ελέγχων έρχεται σε μια στιγμή που οι Αρχές διακήρυξαν ότι ο ιός πττήθηκε. Οι ειδικοί στον τομέα της τουριστικής βιομηχανίας δεν αναμένουν μαζική εισροή επισκεπτών στο άμεσο μέλλον ή κάποια σημαντική ώθηση στην οικονομία. Το 2019 ο τουρισμός αποτελούσε άλλωστε το 0,9% του κινεζικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Ωστόσο, η επανέκδοση βίζας για ξένους τουρίστες συμβολίζει την πλήρη αποκατάσταση της ταξιδιωτικής σύνδεσης της Κίνας με τον υπόλοιπο κόσμο, αφού από τον Ιανουάριο έχουν αρθεί οι ταξιδιωτικές οδηγίες και άλλοι περιορισμοί για επισκέψεις στο εξωτερικό για τους Κινέζους πολίτες.

Περιοχές που δεν χρειάζονταν βίζα πριν από την πανδημία θα επιστρέψουν στο καθεστώς χωρίς βίζα, ανακοίνωσε το υπουργείο Εξωτερικών.

Η επανέκδοση βίζας για ξένους επισκέπτες συμβολίζει την πλήρη αποκατάσταση της ταξιδιωτικής σύνδεσης της χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο.

Αυτό περιλαμβάνει την τουριστική νήσο Χαϊνάν, την επονομαζόμενη κινεζική Χαβάη, δημοφιλή προορισμό για τους Ρώσους, καθώς και για κρουαζιερόπλοια που περνούν μέσα από το λιμάνι της Σαγκάης.

Το ίδιο ισχύει και για τουρίστες από το Χονγκ Κονγκ και το Μακάο οι οποίοι επιθυμούν να μεταβούν στην πλούσια επαρχία Γκουανγκντόνγκ, που αναμένεται να ενισχύσει τα πολυτελή ξενοδοχεία της περιοχής.

Εκδηλώσεις

Σταδιακά επαναλαμβάνονται και μεγάλες κινεζικές εκδηλώ-

Γέμισε κόσμο ξανά η τουριστική αγορά στο Πεκίνο. Ωστόσο, οι ειδικοί στον τομέα της τουριστικής βιομηχανίας δεν αναμένουν μαζική εισροή επισκεπτών στο άμεσο μέλλον ή κάποια σημαντική ώθηση στην οικονομία.

σεις ανοιχτές σε ξένους επισκέπτες, όπως το αναπτύχιακό φόρουμ στο Πεκίνο αυτόν τον μήνα και η έκθεση αυτοκινήτου στη Σαγκάη τον Απρίλιο. Οι Ασιατικοί Αγώνες, που είχαν ανα-

βληθεί πέρυσι, αναμένεται να πραγματοποιηθούν φέτος στη Χανγκζού.

Οι επισκέπτες βέβαια δεν πρόκειται να γυρίσουν στη χώρα κατά δεκάδες χιλιάδες, για-

τί έχουν αυξηθεί οι αρνητικές απόψεις για την Κίνα στις δυτικές δημοκρατίες εν μέσω ανησυχιών για τις επιδόσεις της στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την επιθετική

εξωτερική πολιτική του Πεκίνου, καθώς και τις υποψίες για τη διαχείριση της πανδημίας. «Η Κίνα δεν είναι πλέον αγαπημένος προορισμός για τουρισμό», σχολίασε στέλεχος των διεθνών ταξιδιωτικών υπηρεσιών στο Πεκίνο, που προτίμησε να διατηρήσει την ανωνυμία του λόγω της ευαισθησίας του θέματος.

Η λίστα με τις χώρες στις οποίες επιτρέπεται ο τουρισμός έχει επεκταθεί κατά 40, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό σε 60. Στον κατάλογο, όμως, δεν περιλαμβάνονται η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα, η Αυστραλία και οι ΗΠΑ, καθώς κλιμακώνονται οι εντάσεις με αυτές τις χώρες για ζητήματα που κυμαίνονται από το Ουκρανικό μέχρι την κινεζική στρατιωτική παρουσία στη Νότια Κινεζική Θάλασσα. Το 2022 καταγράφηκαν μόλις 115,7 εκατ. ταξίδια από και προς την Κίνα, με τους ξένους να ανέρχονται σε 4,5 εκατ. Πριν από την πανδημία ο συνολικός αριθμός των ταξιδιών ήταν εξαπλάσιος και οι ξένοι επισκέπτες σχεδόν 100 εκατομμύρια.

Ρεκόρ ξένων επενδύσεων στα ακίνητα το 2022

Λίγο κάτω από τα 2 δισ. ευρώ οι εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό – Στο... κυνήγι της «χρυσής βίζας» και του Airbnb οι επενδυτές

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

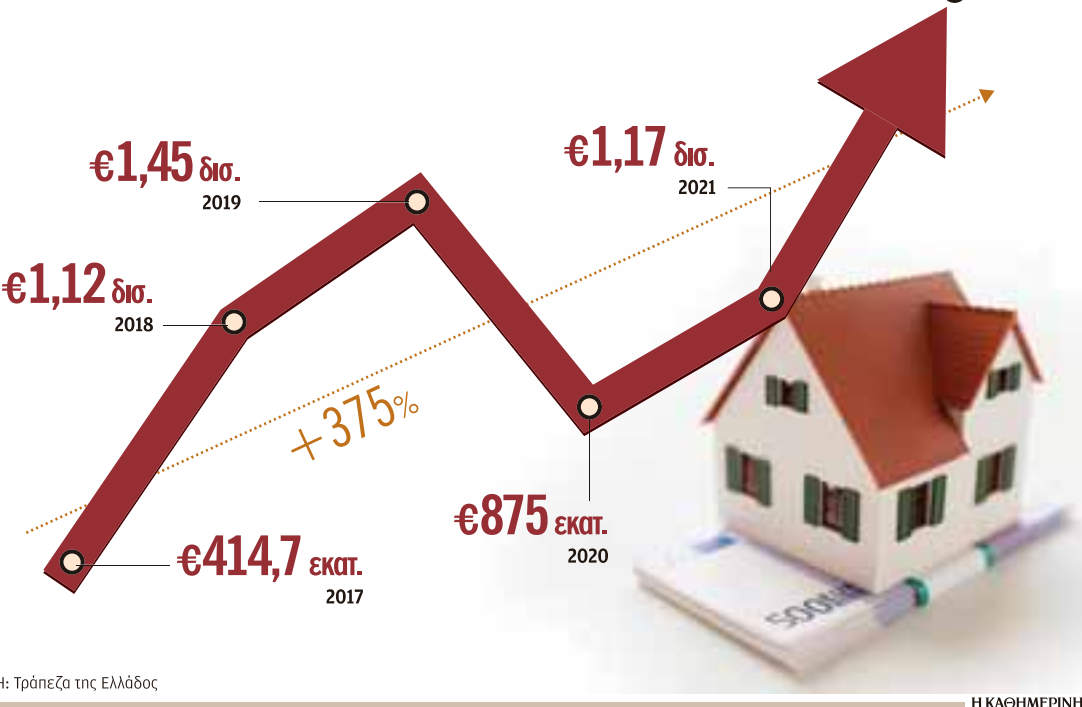
Νέο ιστορικό υψηλό ξένων επενδύσεων στην ελληνική αγορά ακινήτων και δη κατοικιών καταγράφηκε το 2022. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), κατά το προηγούμενο έτος εισέρρευσαν 1,975 δισ. ευρώ στην ελληνική αγορά ακινήτων από το εξωτερικό. Πρόκειται για ποσό που ήταν υψηλότερο κατά 68% από το 2021, όταν το αντίστοιχο μέγεθος δεν είχε ξεπεράσει το 1,17 δισ. ευρώ. Παράλληλα, η επίδοση του 2022 ξεπέρασε κατά 37% και το προηγούμενο ρεκόρ που είχε καταγραφεί το 2019, όταν οι ξένες

Περιοχές «μαγνήτης» παραμένουν το κέντρο της Αθήνας, τα νότια προάστια, ο Πειραιάς και οι δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί.

επενδύσεις είχαν ανέλθει σε 1,45 δισ. ευρώ.

Η «ιστορική» επίδοση του 2022 οφείλεται στο πολύ δυναμικό τέταρτο τρίμηνο, όπου επίσης σημειώθηκε ρεκόρ σε τριμηνιαία βάση. Συνολικά, επενδύθηκαν σχεδόν 700 εκατ. ευρώ (698,5 εκατ. ευρώ), ποσό αυξημένο κατά 84,3% συγκριτικά με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, όταν είχαν εισρεύσει 379 εκατ. ευρώ στην εγχώρια κτηματαγορά. Η επόμενη υψηλότερη επίδοση τριμήνου είχε καταγραφεί το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (γ' τρίμηνο 2022) με 488,5 εκατ. ευρώ.

Η εκτόξευση των ξένων επενδύσεων στην ελληνική αγορά ακινήτων

308,5 εκατ. το 2016

Για να αντιληφθεί κανείς το μέγεθος της διαφοροποίησης του αγοραστικού κοινού στην αγορά ακινήτων και της κατακόρυφης αύξησης της επίδρασης των ξένων αγοραστών, αρκεί να εξετάσει τι συνέβαινε μέχρι και το 2016. Μέχρι τότε, η μεγαλύτερη ετήσια επίδοση ήταν τα 308,5 εκατ. ευρώ ξένων επενδύσεων που είχαν καταγραφεί το 2007, όταν η αγορά κατοικίας βρισκόταν στο απόγειό της, όπως και η παγκόσμια ρευστότητα. Το 2004, για παράδειγμα, έτος Ολυμπιακών Αγώνων, με την Ελλάδα να πρωταγωνιστεί στο διεθνές

οικονομικό, οι επενδύσεις από ξένους για την αγορά ακινήτων δεν είχαν ξεπεράσει τα 80,6 εκατ. ευρώ.

Η εξέλιξη αυτή οφείλεται σε μια σειρά από λόγους. Κατ' αρχάς, η επανεκκίνηση της διεθνούς και της ελληνικής οικονομίας μετά την πανδημία σήμανε την πλήρη επιστροφή των ξένων, κάτι που φάνηκε ιδίως κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022. Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά το δεύτερο μισό του έτους, οι ξένες εισροές κεφαλαίων για την απόκτηση ακινήτων ανήλθαν σε 1,18 δισ. ευρώ, όσο ήταν δηλαδή στο σύνολο του 2021. Καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη

αυτή διαδραμάτισε η αλλαγή που ανακοινώθηκε στο πρόγραμμα «χρυσή βίζα» για τη χορήγηση αδειών παραμονής τον περασμένο Σεπτέμβριο, αλλά και πιο πρόσφατα η χαλάρωση των μέτρων περιορισμού της πανδημίας στην Κίνα, που επέτρεψε στους Κινέζους επενδυτές να επιστρέψουν στην Ελλάδα, για πρώτη φορά από το 2020 και μετά. Έτσι, σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, τον Δεκέμβριο του 2022, υποβλήθηκαν 1.216 αιτήματα αρχικής χορήγησης άδειας, έναντι 337 αιτήσεων που είχαν υποβληθεί τον προηγούμενο

Σεπτέμβριο. Συνολικά το 2022 υποβλήθηκαν 4.363 αιτήματα χορήγησης αδειών (επενδυτών συν μελών οικογένειας), από 2.005 το 2021, αριθμός αυξημένος κατά 117%.

Παράλληλα, εκδόθηκαν συνολικά 2.258 νέες άδειες, κάτι που μεταφράζεται σε ελάχιστο ύψος επενδύσεων 564 εκατ. ευρώ.

Βραχυχρόνιες μισθώσεις

Ενας ακόμη σημαντικός λόγος που έχει προσελκύσει τους ξένους επενδυτές έγκειται στη δημοφιλή των βραχυχρόνιων μισθώσεων και στις χαμηλές τιμές πώλησης, συγκριτικά με άλλες μεγάλες πόλεις

Η «ιστορική» επίδοση του 2022 οφείλεται στο πολύ δυναμικό τέταρτο τρίμηνο, όπου επίσης σημειώθηκε ρεκόρ σε τριμηνιαία βάση.

της Ευρώπης. Το γεγονός δηλαδή ότι πλέον υπάρχει τρόπος εκμετάλλευσης των ακινήτων που αγοράζονται, αποτελεί ένα πολύ σοβαρό δέλεαρ, που δεν υπήρχε στο παρελθόν, όταν η μακροχρόνια ενοικίαση σε Έλληνες ήταν μονόδρομος. Η ανάκαμψη των βραχυχρόνιων μισθώσεων μετά την πανδημία έχει επαναφέρει και την εμποτισσύνη μεταξύ των επενδυτών.

Αυτή ακριβώς η τάση καθορίζει εντέλει και τις περιοχές όπου προτιμούν να τοποθετούνται οι ξένοι επενδυτές. Το κέντρο της Αθήνας, τα νότια προάστια, ο Πειραιάς και

οι δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί αποτελούν τις κύριες περιοχές όπου αναζητούν ακίνητα οι ξένοι. Αντιθέτως, είναι ελάχιστες οι αγορές που έχουν γίνει στα βόρεια προάστια της Αττικής, που παραμένουν «προπύργιο» των εγχώριων αγοραστών.

Στην πρόσφατη ετήσια έκθεσή της, η Τράπεζα της Ελλάδας κάνει λόγο για διατήρηση της τάσης αυτής και μάλιστα εκτιμά πως τους επόμενους μήνες η εξάρτηση της ελληνικής κτηματαγοράς από τη ζήτηση από το εξωτερικό θα αυξηθεί.

Αυτό θα συμβεί όχι μόνο λόγω της διατήρησης του υψηλού αγοραστικού ενδιαφέροντος από το εξωτερικό, αλλά κι εξαιτίας της υποχώρησης της ζήτησης από Έλληνες, η αγοραστική δύναμη των οποίων περιορίζεται εκ νέου. Τα υψηλά επιτόκια, ο πληθωρισμός και το υψηλό κόστος ζωής έχουν πλήξει τα εισοδήματα των νοικοκυριών, τη στιγμή που οι τιμές στην αγορά κατοικίας εξακολουθούν να κινούνται ανοδικά, καθιστώντας όλο και δυσκολότερη υπόθεση την αγορά κατοικίας.

Οι προσδοκίες

Συνολικά, όπως σημειώνει η ΤτΕ, «οι προσδοκίες για την ελληνική αγορά ακινήτων, αν και παραμένουν θετικές για το υψηλών προδιαγραφών τμήμα της, διαφαιίνεται πλέον ότι είναι περισσότερο συγκρατημένες. Η συμπίεση των καθαρών αποδόσεων των επενδύσεων και των προσδοκώμενων υπεραξιών από τα ακίνητα, σε συνδυασμό με την αύξηση των επιτοκίων και της αβεβαιότητας, εκτιμάται πως σταδιακά οδηγεί, εκ νέου, μέρος των επενδυτών σε στάση αναμονής».

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Το «MOT» Κτιρίων

Οι πρόσφατοι σεισμοί σε γειτονικές χώρες και οι μετασεισμικές δονήσεις που έγιναν αισθητές και στην Κύπρο, έφεραν πιο έντονα στην επιφάνεια αυτό που λέμε χρόνια τώρα: την ανάγκη περιοδικού ελέγχου της καταλληλότητας του κτιριακού μας στοκ.

Είναι θετικό ότι προωθείται νομοσχέδιο που θα επιβάλλει τον περιοδικό έλεγχο των οικοδομών και την έκδοση Πιστοποιητικών Καταλληλότητας που θα έχουν ισχύ για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Το χρονικό διάστημα, από όσο αντιλαμβανόμαστε, θα αποτρέπει συνάρτηση διαφόρων παραγόντων που θα κατατάσσουν την οικοδομή σε μία από ένα αριθμό κατηγοριών, σύμφωνα με τον τύπο της κατασκευής, των προτύπων βάσει των οποίων σχεδιάστηκε, της χρονολογίας κατασκευής της – ενδεχομένως και άλλων σημαντικών παραμέτρων που δεν χρειάζεται να αναλύσουμε.

Ο πρωτοβάθμιος έλεγχος της στατικής επάρκειας θα κρίνει τα επόμενα βήματα. Αν περνά τον έλεγχο τότε το πιστοποιητικό εκδίδεται και καθορίζεται η ημερομηνία του επόμενου ελέγχου. Αν δεν περνά τον έλεγχο τότε καθορίζονται τα επόμενα βήματα έτσι ώστε το κτίριο να καταστεί κατάλληλο.

Με άλλα λόγια, θα διενεργηθεί δευτεροβάθμιος -ενδεχομένως και τριτοβάθμιος- έλεγχος της στατικής επάρκειας και αναλόγως των ευρημάτων θα γίνουν και οι ανάλογες επιδιορθώσεις. Όταν γίνουν οι επιδιορθώσεις και πιστοποιηθούν, τότε ακολουθείται η διαδικασία με καθορισμό νέου πρωτοβάθμιου ελέγχου σε μελλοντική ημερομηνία κ.ο.κ.

Πολλοί περιγράφουν τη διαδικασία ως παρόμοια με αυτήν του

Είναι θετικό ότι προωθείται νομοσχέδιο που θα επιβάλλει τον περιοδικό έλεγχο των οικοδομών και την έκδοση Πιστοποιητικών Καταλληλότητας που θα έχουν ισχύ για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

MOT αυτοκινήτων. Συμφωνούμε απόλυτα. Όσοι δυσκολεύονται να το αντιληφθούν, μπορεί να σκεφτούν και την κολονοσκόπηση στον άνθρωπο, αλλά για κτίρια. Και αυτό περιγράφει αρκετά καλά τη διαδικασία!

Προσωπικά δεν έχω δει τι περιλαμβάνει το νομοσχέδιο, αλλά θα ήθελα κατ' αρχάς να περιλάβαν οι όλων των ειδών τα κτίρια – δημόσια και ιδιωτικά όπου μέσα ζουν, εργάζονται και επισκέπτονται άνθρωποι. Άρα από μονοκατοικίες έως πολυώροφα κτίρια, εμπορικά κέντρα, ξενοδοχεία κλπ. Εκεί που μπορούν να υπάρξουν, σε πρώτο στάδιο, κάποιες εξαιρέσεις είναι ενδεχομένως κάποια γεωργικά και κτηνοτροφικά υποστατικά.

Θα πρέπει να τηρείται αρχείο μελετητών με ημερομηνίες και ώρες ελέγχου οικοδομής και φύλλα ελέγχου με όλα τα ευρήματα περιλαμβανομένων των παρατηρήσεων.

Από εκεί και πέρα, ο νόμος θα πρέπει να ξεκαθαρίζει ακριβώς τι ελέγχεται σε κάθε βαθμό ελέγχου, ποιοι ελέγχουν και πώς διασφαλίζεται ότι ο έλεγχος γίνεται σωστά. Συνεπώς θα πρέπει να τηρείται

αρχείο μελετητών με ημερομηνίες και ώρες ελέγχου οικοδομής και φύλλα ελέγχου με όλα τα ευρήματα, περιλαμβανομένων των παρατηρήσεων. Όσο πιο αυστηρά είναι τα πράγματα σε αυτό το στάδιο τόσο μεγαλύτερη είναι η πίεση στους τελικούς αποδέκτες για συμμόρφωση, που δεν είναι άλλοι από τους ιδιοκτήτες.

Ακολούθως θα επαναλάβω κάποια πράγματα που ανέφερα σε άλλες δημόσιες τοποθετήσεις μου στο παρελθόν, που θα βοηθήσουν στη συντήρηση του κτιριακού στοκ, όπως:

Ότι πρέπει να ενισχυθεί η υποστήριξη των διαχειριστικών επιτροπών. Και ο τρόπος να γίνει αυτό είναι να βελτιωθεί και να εκσυ-

χρονιστεί η νομοθεσία για κοινόχρηστες οικοδομές.

Πρέπει να θεσμοθετηθεί η δημιουργία πάγιου ταμείου συντηρήσεων. Βάσει αυτού, ο κάθε ιδιοκτήτης θα υποχρεούται να καταβάλλει πέραν από το ετήσιο τέλος κοινοχρήστων, ένα ποσό που θα αποταμιεύεται για σκοπούς συντηρήσεων.

Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα ειδικό δικαστήριο ή ένα σώμα με οιοιδήποτε δικαστική εξουσία στο οποίο θα παρουσιάζονται υποθέσεις μικροδιαφορών μεταξύ διαχειριστικών επιτροπών και ιδιοκτητών. Αυτό το σώμα θα πρέπει να εκδίδει αποφάσεις εντός μερικών βδομάδων και αυτές οι αποφάσεις να είναι δεσμευτικές και εφαρμόσιμες. Για

παράδειγμα, θα δίνεται μια μικρή περίοδος συμμόρφωσης αλλιώς ο Τίτλος Ιδιοκτησίας θα επιβαρύνεται με ειδική σημείωση (MEMO). Επίσης, σε περίπτωση που το υποστατικό ενοικιάζεται και ο ιδιοκτήτης δεν πληρώνει, το σώμα να διατάσσει τον ενοικιαστή να καταβάλλει το ενοίκιο στην διαχειριστική επιτροπή μέχρι εξοφλήσεως του ποσού που έχει επιδικαστεί.

Το Κτηματολόγιο να ζητά εκκαθαριστικό από τις διαχειριστικές επιτροπές του συγκροτήματος όταν γίνεται πώληση/μεταβίβαση μονάδας στο συγκρότημα αλλιώς να μην ολοκληρώνεται η μεταβίβαση. Με τον τρόπο αυτό θα εξαλειφθούν τα φαινόμενα ιδιοκτητών που χρωστούν, πουλούν και εξαφανίζονται και ο νέος ιδιοκτήτης αρνείται να πληρώσει τα χρωστούμενα του προηγούμενου.

Οι συντηρήσεις συγκροτημάτων για σκοπούς στατικής και ενεργειακής αναβάθμισης να επιπύουν σε μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ 5% επειδή πρόκειται για επένδυση με άμεσο αντίκτυπο στην ασφάλεια της κοινωνίας και στην αιθνητική και περιβαλλοντική αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος.

Με την υιοθέτηση του Πιστοποιητικού Καταλληλότητας Οικοδομής, είμαι βέβαιος πως η αγορά θα ρυθμιστεί από μόνη της και είναι θέμα χρόνου να ενσωματωθούν ρήτρες απαίτησης προσκόμισης τέτοιου πιστοποιητικού τόσο σε ενοικιαστήρια συμβόλαια, όσο και σε πωλητήρια έγγραφα μεταχειρισμένων οικοδομών, ασκώντας έμμεση και άμεση πίεση συνεχούς συντήρησης των κτιρίων.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΚΑΛΙΔΗΣ

Τα τρία θραύσματα τοποθετημένα στο Εργαστήριο Συντήρησης Γλυπτών του Μουσείου Ακρόπολης. Διακρίνονται η κεφαλή του αλόγου και οι δύο ανδρικές κεφαλές που επαναπατρίστηκαν από το Βατικανό. Τα γλυπτά θα καθαριστούν και θα τοποθετηθούν ειδικά στηρίγματα για την έκθεσή τους στο μουσείο.

Το παρασκήνιο μιας επιστροφής

Η «Κ» μπήκε στα εργαστήρια του Μουσείου Ακρόπολης με τα τρία θραύσματα – Τα μυστικά που κρύβει η κεφαλή του αλόγου

Του **ΣΑΚΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ**

Στις **21 Δεκεμβρίου 2021** η Ευρώπη και η Ελλάδα ετοιμάζονταν να κάνουν Χριστούγεννα υπό τη σκιά της πανδημίας, που είχε δείξει τα δόντια της ακόμη μια φορά με την παραλλαγή «Ομικρον». Εκείνη την ημέρα, όμως, το Μουσείο Ακρόπολης ξεκινούσε τη γραπτή επικοινωνία του με το Βατικανό με ένα σκοπό: τον επαναπατρισμό των τριών θραυσμάτων που είχε στις συλλογές του από τον 19ο αιώνα.

«Από τότε αρχίσαμε μια μεγάλη αλληλογραφία με τους καρδινάλιους, που είναι ταυτόχρονα και υπουργοί του Βατικανού», μας λέει ο γενικός διευθυντής του μουσείου, Νίκος Σταμπολίδης, πριν τα πράγματα καταλήξουν, ένα χρόνο μετά, στην ανακοίνωση του Πάπα Φραγκίσκου για τη «δωρεά» των αρχαιοτήτων στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο και στην έλευσή τους στην Αθήνα πριν από λίγες μέρες.

Μπαίνοντας στο ψηλotáβανο Εργαστήριο Συντήρησης Γλυπτών του Μουσείου Ακρόπολης, το πρώτο που παρατηρεί κανείς στον χώρο είναι η ψυχία. Το πολύβουο μουσείο με τα σχολεία και τους επισκέπτες χάθηκε μόλις κατεβήκαμε στα υπόγεια του με τον καθηγητή Νίκο Σταμπολίδη. Ανοίγοντας και κλείνοντας μια σειρά από πόρτες ασφαλείας, βρεθήκαμε με τον γενικό διευθυντή του μουσείου μέσα στη μεγάλη, ψηλotáβανη αίθουσα συντήρησης. Εκεί, τοποθετημένα με προσοχή, βρίσκονταν τα τρία νέα αποκτήματα του μουσείου στον κεντρικό πάγκο εργασίας: τα θραύσματα του γλυπτού διακόσμου του Παρθενώνα που επέστρεψαν πριν από λίγες μέρες από το Βατικανό για να ενωθούν ξανά με το μνημείο.

Πρόκειται για το κεφάλι ενός σκαφηφόρου, ενός ιματιοφόρου άνδρα που κουβαλούσε μια σκάφη, ένα δίσκο δηλαδή, με γλυκίσματα και προσφορές προς τη θεά Αθηνά. Το γλυπτό ανήκε στη βόρεια ζωφόρο του μνημείου και ήταν αυτό που είχε ταξιδέψει για ένα χρόνο στην Αθήνα το 2008 αλλά επεστράφη στο Βατικανό. Η δεύτερη κεφαλή ανήκει σε έναν γενειοφόρο άνδρα

Πάνω στα θραύσματα, κυρίως στις δύο κεφαλές, παρατηρούμε ίχνη ερυθρού χρώματος. «Πιθανόν να πρόκειται για κάποια παλαιά αρίθμηση των πρώτων κατοίκων», λέει ο Νίκος Σταμπολίδης.

από τη μετόπη της νότιας πλευράς που έχει ως θέμα την Κενταυρομαχία. Το τρίτο θραύσμα, και ίσως το πιο ενδιαφέρον αρχαιολογικά, είναι η κεφαλή ενός αλόγου, η προέλευση της οποίας όμως φαίνεται πως αποτελεί ένα μυστήριο.

Η κεφαλή του αλόγου

«Υπάρχουν επιστημονικές αντιρρήσεις για το εάν η κεφαλή αποδίδεται στο δυτικό ή στο ανατολικό αέτωμα», μας λέει ο κ. Σταμπολίδης. Αν το θραύσμα ανήκει στο δυτικό, τότε «το πιο πιθανό» είναι να αποτελεί μέρος του άρματος της θεάς Αθηνάς, ενώ εάν ανήκει στο ανατολικό, η θέση του θα ήταν στο άρμα της Σελίνης ως το τέταρτο χαμένο άλογο.

Αυτό που εξετάζει ο καθηγητής είναι η ιδιαίτερη τεχνουργία της κεφαλής. Ο κ. Σταμπολίδης μάς δείχνει στο άλογο ορισμένες τεχνικές λεπτομέρειες, όπως ένα τετράγωνο στήριγμα που εμφανίζεται κάτω από τη χαιτή για την άκρη του αυτιού ή για κάτι άλλο, τις εξάρσεις και βαθύνσεις στη μυϊκή μάζα της κεφαλής, τις φλεβώσεις και τους οφθαλμούς. Ως γενική εικόνα, λέει, η κεφαλή από το Βατικανό συγγενεύει με τα άλογα του Ηλίου από το ανατολικό αέτωμα. «Αλλά αυτά τα τέσσερα υπάρχουν», συμπληρώνει.

Ένα άλλο στοιχείο που προκαλεί εντύπωση είναι η επεξεργασία που έχει υποστεί το εσωτερικό της κεφαλής του αλόγου. Όπως μας δείχνει, η αφαίρεση μαρμάρου στο πρώτο και δεύτερο τμήμα μαρτυρά ότι το στόμα του αλόγου ήταν ανοιχτό. Διακρίνεται όμως μια επιπλέον επεξεργασία αφαίρεσης μαρμάρου,

«Υπάρχουν επιστημονικές αντιρρήσεις για το εάν η κεφαλή αποδίδεται στο δυτικό ή στο ανατολικό αέτωμα», λέει ο κ. Σταμπολίδης για το θραύσμα της κεφαλής του αλόγου.

«Ξεχοντρισμένη με βελόνι» κάτω από τη χαιτή του αλόγου, αλλά οι λόγοι για τους οποίους έγινε αυτό παραμένουν άγνωστοι. Μέχρι να ολοκληρωθεί η επιστημονική εξέταση της κεφαλής και να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, το εν λόγω θραύσμα θα τοποθετηθεί σε προθήκη.

Πάνω στα θραύσματα, κυρίως στις δύο κεφαλές, παρατηρούμε ίχνη ερυθρού χρώματος. «Πιθανόν να πρόκειται για κάποια παλαιά αρίθμηση των πρώτων κατοίκων», λέει ο κ. Σταμπολίδης, ο οποίος σκοπεύει να τη διατηρήσει ως ένδειξη της παλαιότητας και της διαδρομής των αρχιτεκτονικών μελών του Παρθενώνα. Οι

συντηρητές δεν γνωρίζουν ακόμη τη σύσταση ή την προέλευση του χρώματος. Πάντως, πριν πάρουν τη θέση τους στο μουσείο θα περάσουν από έναν τυπικό καθαρισμό. Μέχρι πρόσφατα, οι τρεις αρχαιότητες παρουσιάζονταν στους επισκέπτες του Βατικανού σε περίοπτη θέση, όπως μας δείχνει ο καθηγητής σε μια φωτογραφία του κινητού τηλεφώνου του.

Διαδρομή

Τα θραύσματα θεωρούνται «θύματα» των βομβαρδισμών του Βενετού Φραντσέσκο Μοροζίνι το 1687, αλλά τα ίχνη τους χάνονται μετά. Σύμφωνα με τα Μουσεία του Βατικανού, οι τρεις αρχαιότητες

Για τη διαδρομή των τριών θραυσμάτων από τον Παρθενώνα στο Βατικανό θα αναζητηθούν περισσότερα στοιχεία από τα αρχεία του ιταλικού ανεξάρτητου κρατιδίου και της Βενετίας.

περίληθαν στις συλλογές τους στις αρχές του 19ου αιώνα. Τις ανδρικές κεφαλές αγόρασαν τα μουσεία το 1803 από τον γλύπτη Φερντινάντο Λισαντρόνι –άγνωστο το πώς έφθασαν στα χέρια του–, ενώ το κεφάλι του αλόγου αφαιρέθηκε από τον Παρθενώνα ένα χρόνο μετά τον βομβαρδισμό του Μοροζίνι και μέσω του δόγη της Βενετίας Μαρκαντόνιο Τζουστινιάνι κατέληξε στο Βατικανό το 1823. Πάντως, και για τα τρία θραύσματα και για τη διαδρομή τους από τον Παρθενώνα στο Βατικανό θα αναζητηθούν περισσότερα στοιχεία από τα αρχεία του ιταλικού ανεξάρτητου κρατιδίου και της Βενετίας.

Το παρασκήνιο

Η αντίστροφη μέτρηση για την απόδοση των αρχαιοτήτων στην Ελλάδα ξεκίνησε από την ανακοίνωση του Βατικανού πριν από περίπου τρεις μήνες. Ο Πάπας Φραγκίσκος ανακοίνωσε στις 16 Δεκεμβρίου 2022 ότι επιστρέφει τα θραύσματα στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο ως «χειροπιαστό δείγμα της ειλικρινούς επιθυμίας του να ακολουθήσει το οικουμενικό μονοπάτι της αλήθειας» και ακολούθησαν οι ευχαριστήριες δηλώσεις του Αρχιεπισκόπου. Η χειρονομία του Πάπα έγινε με την ιδιότητα του θρησκευτικού ηγέτη και όχι του αρχηγού ενός ανεξάρτητου κράτους και αυτό, κατά τον κ. Σταμπολίδη, έχει μια ιδιαίτερη σημασία. «Με αυτόν τον τρόπο ο Πάπας απευθύνεται σε περίπου 1 δισεκατομμύριο Καθολικούς στον κόσμο και επομένως η ρήση του καλύπτει την οικουμενική αλήθεια για τον Παρθενώνα, την ενόπτι-

τα του μνημείου», σημειώνει ο κ. Σταμπολίδης και επισημαίνει ότι το Βατικανό δεν ζήτησε ανταλλάγματα για τη χειρονομία του. Στις 7 Μαρτίου υπεγράφη στο Βατικανό η πράξη δωρεάς των θραυσμάτων μεταξύ του καρδινάλιου Φερνάντο Βέργκεθ Αλσάγα, προέδρου του Κυβερνείου του Κράτους της Πόλης του Βατικανού, του εκπροσώπου του Αρχιεπισκόπου, πρωτοπρεσβύτερου Εμμανουήλ Παπαμικρούλη, της υπουργού Πολιτισμού Λίνας Μενδώνη και της διευθύντριας Μουσείων του Βατικανού Μπάρμπαρα Τζάτα. Η συμφωνία απόδοσης των αρχαιοτήτων από την Εκκλησία της Ελλάδος στο Μουσείο Ακρόπολης υπογράφηκε μία ημέρα πριν από τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο και τον γεν. διευθυντή Ν. Σταμπολίδη (6 Μαρτίου) και την ίδια ημέρα (7 Μαρτίου) υπεγράφη η υλική παράδοσή τους «προς σκοπό της επανενώσεώς τους με το υπόλοιπο αρχαίο μνημείο» από τον εκπρόσωπο της Αρχιεπισκοπής και το Μουσείο Ακρόπολης. Στην όλη διαδικασία συνέδραμε και το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών.

Σε λίγες μέρες, και συγκεκριμένα στις 24 Μαρτίου, προγραμματίζεται η τελετή υποδοχής των θραυσμάτων στο Μουσείο Ακρόπολης παρουσία των ελληνικών Αρχών και υψηλόβαθμων εκπροσώπων του Βατικανού. Τα θραύσματα από το Βατικανό ακολουθούν την κατάσταση του θραύσματος Fagan από το Παλέρμο της Σικελίας και αποτελούν τη δεύτερη διακρατική συμφωνία που συνάπτει το ΥΠΠΟΑ για τον επαναπατρισμό γλυπτών του Παρθενώνα και έναν επιπλέον μοχλό πίεσης προς το Βρετανικό Μουσείο. Θραύσματα και μέρη του μνημείου φυσικά υπάρχουν σε πολλά ευρωπαϊκά μουσεία και ιδρύματα πλιν του Βρετανικού. Υπάρχουν όμως και στην Ελλάδα, όπως λέει με νόημα ο κ. Σταμπολίδης, και μας θυμίζει ότι ο αρχαιολόγος Αλέξανδρος Μάντης (1947-2019) είχε εντοπίσει ορισμένα τμήματα από τις μετόπες του Παρθενώνα εντοιχισμένα στο τείχος της Ακρόπολης. «Ετοιμάζω αίτημα να μας αποδοθούν».

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

19.3-253.23

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«ΦΩΤΙΕΣ»

Η καινούργια παραγωγή «Φωτιές» του Θεάτρου Ανεμίωνα, σε σκηνοθεσία Βαρνάβα Κυριαζή κάνει πρεμιέρα στη Λευκωσία στις 17 Μαρτίου και θα δοθεί περιορισμένος αριθμός παραστάσεων στη Λευκωσία μέχρι και την Κυριακή 9 Απριλίου. Η παράσταση του έργου είναι ελεύθερη διασκευή ή βασισμένη στο πρωτότυπο έργο «Feux» της Μαργκερίτ Γιουρσενάρ και αποτελεί μια εναλλακτική θεατρική πρόταση, αφού με τη δραματουργική επεξεργασία του Βαρνάβα Κυριαζή, δύο σημαντικά ποιητικά κείμενα μιας κορυφαίας λογοτεχνικής μορφής της Γαλλίας του εικοστού αιώνα, από το εμβληματικό βιβλίο «Φωτιές», γίνονται θεατρικά μονόπρακτα και δύο γυναικείοι θεατρικοί μονόλογοι που μνούν τον έρωτα, ερμηνεύονται από άντρες ηθοποιούς! Ηθοποιοί Βαρνάβας Κυριαζής, Κρις Σπύρου και Σεμέλν Πιράκι. **Πληροφορίες τηλέφωνο 70007721.**

ΘΕΑΤΡΟ

«Το Σώσε» στο Θέατρο «ΔΙΟΝΥΣΟΣ»

Το Θέατρο «ΔΙΟΝΥΣΟΣ» ανεβάζει την κωμωδία «Το Σώσε» του Μάικλ Φρέιν, σε σκηνοθεσία Παναγιώτη Λάρκου. Μία παράσταση μέσα σε μία παράσταση. Ένα έργο που αφίνει τους θεατές να δουν από την κλειδαρότρυπα, το χρωματιστό χάος, πίσω από τα σκηνικά και τα λαμπερά φώτα. Τετάρτη απόγευμα, σε ένα σπίτι χτυπάει μανιωδώς το τηλέφωνο. Οι ιδιοκτήτες λείπουν στο εξωτερικό. Τους κυνηγάει η εφορία. Η οικονομός είναι παρούσα. Προσπαθεί να δει την αγαπημένη της σειρά στην τηλεόραση. Και να φάει ένα πιάτο σαρδέλες. Δεν θα προλάβει. Ένας μεσίτης έρχεται να δείξει το σπίτι σε έναν Άραβα πετρελαιά. Κουβαλάει μαζί του την γκόμενά του. Η οποία είναι κόρη ενός διαρρήκτη, που θα κατα-

φτάσει και θα κλέψει ακόμη και τα φιοτέρ από την τουαλέτα. Οι ιδιοκτήτες θα έρθουν απροεξοικονομητά. Αυτές οι σαρδέλες, δεν θα φαγωθούν ποτέ. Συμμετέχουν με σειρά εμφάνισης οι ηθοποιοί: Ηλιάννα Κάκκουρα, Άγγελος Χατζημικαήλ, Βασιλική Κυπραίου, Χάρης Αττώνης, Λουκία Πρωτοπαπά, Μιχάλης Καζάκας, Θέμιδα Νικολάου, Χρήστος Γιάγκου, Παναγιώτης Λάρκου. Πρεμιέρα στην κεντρική σκηνή του Θεάτρου «Διόνυσος» στις 22 Μαρτίου, ώρα 8:30 μ.μ. Παραστάσεις: Λευκωσία: Τετάρτη, Παρασκευή και Σάββατο στις 8:30 μ.μ., Κυριακή στις 6:30 μ.μ. μέχρι τις 9 Απριλίου. Θέατρο Διόνυσος, Διαγόρου 29, Λευκωσία. **Πληροφορίες: 22818999 και 99621845, www.theatrodionysos.org**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Συγγνώμη» της Μάρτα Μπουτσάκα

Η ΕΘΑΛ παρουσιάζει το έργο «Συγγνώμη» της βραβευμένης Καταλανής συγγραφέως Μάρτα Μπουτσάκα, σε σκηνοθεσία Άδωνι Φλωρίδη. Το έργο είναι βασισμένο στο πραγματικό γεγονός μιας αποτρόπαιης δολοφονίας που διέπραξε μια «παρέα» εφήβων στη Βαρκελώνη το 2005 και που είχε τότε συγκλονίσει ολόκληρη την ισπανική κοινωνία. Πρόκειται για ένα έργο - ντοκουμέντο για τη βία της εικόνας και τον τρόπο που επιδρά στον ψυχισμό των νέων, για τον τρόπο που διαπερνά τις ισορροπίες της σύγχρονης οικογένειας και κατ' επέκταση ολόκληρης της σύγχρονης δυτικής κοινωνίας. (XXXV Βραβείο Θεάτρου Ciutat D'Alcoi

και υποψήφιο για το Βραβείο Marqués De Bradomin 2007, το σημαντικότερο Βραβείο για Νέους Δραματουργούς). Επί σκηνής: Λουκάς Ζήκος, Μαργαρίτα Ζαχαρίου, Δημήτρης Γιωρκάτζης, Ανδρέας Ιωάννου, Λοΐζος Παπαγεωργίου, Θέλμα Γεωργίου, Άνθη Κάσινου. Πρεμιέρα: 24 Μαρτίου Θέατρο ΕΘΑΛ, Φραγκλίνου Ρούτζβελτ 76, Λεμεσός, ώρα 8:30 μ.μ. Παραστάσεις: Λεμεσός: Θέατρο ΕΘΑΛ, 25, 28 και 31 Μαρτίου και 1 Απριλίου, ώρα 8:30 μ.μ. Κυριακές 26 Μαρτίου και 2 Απριλίου, ώρα 6:30 μ.μ. Θα ακολουθήσουν παραστάσεις στη Λευκωσία, στο Θέατρο Δέντρο, 5, 6, 7, 8 Απριλίου. **Πληροφορίες τηλέφωνο 25877827.**

ΧΟΡΟΣ

Ενας Μεταλλωρύχος Θυμάται

Ο ρυθμός Tarantos δίνει φωνή στις θλίψεις και τις στερήσεις των μεταλλωρύχων της χώρας μας αλλά και των ανδαλουσιανών εργατών της Ισπανίας, οι οποίοι τραγουδούσαν «τον αγώνα της επιβίωσης» με τον εν λόγω ρυθμό. Μέσα από το contemporary flamenco η Compañia Flamenca Filippa παρουσιάζει ένα χοροθεατρικό έργο, εμπνευσμένο από το ομώνυμο βιβλίο του Παντελή Βαρνάβα, τιμώντας τον αγώνα των μεταλλωρύχων που πάλεψαν για να βγουν -και να βγάλουν και εμάς- στο φως. Χορογραφία/

σύλληψη ιδέας/σκηνοθεσία: Φιλίππα Στυλιανούδη. Χορευτές: Λοΐζος Κωνσταντίνου, Σκεύη Serena, Φιλίππα Στυλιανούδη. Υποκριτική-αφήγηση: Χρίστος Κυριάκου (Palodias), Εύη Πανίκου. Κείμενα: Εύη Πανίκου. Κιθάρα: Στέφανος Ριρής, κρουστά: Rodrigo Caceres, μουσική σύνθεση: Δημήτρης Σπύρου. Σατιρικό Θέατρο, Λευκωσία, Κυριακή 26 Μαρτίου και Θέατρο Ριάλτο, Λεμεσός Παρασκευή 31 Μαρτίου. Όλα τα καθάρια έσοδα θα δοθούν στο Καραϊσκάκειο Ίδρυμα, για πολλά παιδικά χαμόγελα, για το χαμόγελο της Χριστιάνας.

ΕΚΘΕΣΗ

Μαρία Γιαννακάκη στη Stand in Line

Η γκαλερί Stand in Line φιλοξενεί ατομική έκθεση της εικαστικού Μαρίας Γιαννακάκη. Η Μαρία Γιαννακάκη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1958 και φοίτησε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (1977-1982), όπου σπούδασε ζωγραφική με τον Π. Τέστον και ψηφιδωτό με τον Γ. Κολέφα. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην Κίνα (Ακαδημία Καλών Τεχνών της Hangzhou, 1983-1985) με κρατική υποτροφία, ειδικευόμενη στις τεχνικές της παραδοσιακής κινεζικής ζωγραφικής και στην καλλιγραφία. Η πρώτη της ατομική έκθεση

πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο (1986, Beijing Artists' Gallery). Έργα της βρίσκονται σε μουσεία στην Ελλάδα και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Παράλληλα με τη ζωγραφική εικονογραφεί εκδόσεις και σχεδιάζει εξώφυλλα βιβλίων. Η έκθεση θα διαρκέσει από 17 Μαρτίου μέχρι 4 Απριλίου 2023 και τα εγκαίνια θα πραγματοποιηθούν στην παρουσία της την Παρασκευή, 17 Μαρτίου 2023 στις 7 μ.μ.

Γκαλερί Stand in Line Μετοχίου26Α, Άγιος Ανδρέας, Λευκωσία.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Λίγα για τη λογοτεχνική γλώσσα

Ενα άρθρο με τίτλο «Τι γλώσσα μιλάει η ελληνική πεζογραφία» της Λίνας Πανταλέων που δημοσιεύθηκε στο ηλεκτρονικό περιοδικό www.oanagnostis.gr/, μεταξύ άλλων πολλών που θίγει, άναψε συζητήσεις εδώ στην Κύπρο, μιας και η κα Πανταλέων αναφέρθηκε στις Μαρία Ιωάννου, Νάσια Διονυσίου και Κωνσταντία Σωτηρίου, οι οποίες χρησιμοποιούν και τη κυπριακά στα βιβλία τους. Η κα Πανταλέων θεωρεί, όπως έχει δικαίωμα, πως η χρήση της διαλέκτου αφαιρεί από το λογοτεχνικό έργο, είναι μία άποψη, συμφωνούμε ή διαφωνούμε, έτερον εκάτερον. Προσωπικά θεωρώ πως η χρήση που κάνουν της κυπριακής δεν αφαιρεί τίποτε, και δεν λειτουργεί η χρήση της κυπριακής εις βάρος της υπόλοιπης γραφής. Αλλά επαναλαμβάνω, ο κόσμος μας δεν έχει μόνο μία όψη, σε είμαστε έτοιμοι να τις βλέπουμε όλες.

Σχετικά με τη γλώσσα που είναι όμορφο να χρησιμοποιείται στη λογοτεχνία νομίζω δεν έχω να κομίσω τίποτε το καινούργιο. Ο/η συγγραφέας πρέπει να γνωρίζει καλά τη γλώσσα στην οποία θέλει να γράψει, και αν δεν τη γνωρίζει τόσο καλά να μπορεί να την εκφράσει στον επιμελητή, ώστε να μη φαίνεται ένα τεχνητό λεκτικό κατασκεύασμα, που να φοβάσαι να μετακινήσεις μια λέξη, μπας και πέσουν οι υπόλοιποι και σε πλακώσουν. Γενικά, η γλώσσα, η

κάθε γλώσσα, είναι ένας ζωντανός οργανισμός, και πολλές φορές σε οδηγεί η ίδια στο πώς να τη χειριστείς, όταν την πάρεις στα χέρια σου. Η γλώσσα η ίδια αντιστέκεται, όταν δεν μπορείς να τη χειριστείς, κλωτσάει και σου πετάει κατά πρόσωπο τη δυσάρεσκέιά της για το ότι της φέρθηκαν κακοποιητικά. Και πρέπει να έχεις τα κότσια να την ακούσεις... και όχι να την αγνοήσεις -και ει- να γνωστό ότι πολλοί και πολλές και στην Κύπρο, κλείνουν τα αφτιά τους στις κραυγές της.

Ένα κείμενο, ένα λογοτεχνικό κείμενο ιδιαίτερα, είναι σαν ένα μωρό, πρέπει να θες πραγματικά να το γεννήσεις, και όταν έρθει να έχεις τη δύναμη και τη διάθεση να το μεγαλώσεις, να το καλοπιάσεις, όταν χρειαστεί, να μην το αφήσεις να κάνει το δικό του, και να σου αντιμιλήσει, ή να το αφήσεις να εκφραστεί δι' εσού σε μια ξένη γλώσσα, σε μια γλώσσα που δεν καταλαβαίνεις. Θα πρέπει να είσαι έτοιμος/η να το αφοσυγράξεις ανά πασα στιγμή να το ακούς και να καταλαβαίνετε και οι δύο τη γλώσσα που μιλάτε.

Θεωρώ λοιπόν απαραίτητο, όταν

γράφει κάποιος/α, να ξέρει σε τι γλώσσα θέλει να επικοινωνήσει πρωτίστως με τον εαυτό του. Διότι ναι, και εγώ όταν πάω να γράψω κυπριακά, έστω και μία φράση, ενώ στην αρχή νομίζω πως τα έχω καταφέρει, και έχω επικοινωνήσει μαζί μου, σε δεύτερο χρόνο, δεν μπορώ να συνεννοηθώ με το ίδιο το κείμενό μου. Και υπάρχουν και λογοτεχνήματα στην κυπριακή, που κι εγώ που δεν είμαι φυσικός ομιλητής της να καταλαβαίνω ότι το κείμενο κλωτσάει, ότι ο συγγραφέας θέλησε να βάλει λεκτικό αλατοπίπερο και χρησιμοποιεί τη διάλεκτο ως γαρνιτούρα. Και δεν χρειάζεται πολύς κόπος ή να είσαι μεγαλωμένος στον Κάμπο της Τσακίστρας για να καταλάβεις πότε κλωτσάει ένα κείμενο στα Κυπριακά, αρκεί να είσαι ανοικτός να το αφήσεις να σου μιλήσει.

Προσωπικά, αυτό που με δυσκόλεψε στο κείμενο της κας Πανταλέων είναι η άποψη της πως η κυπριακή διάλεκτος παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, και δεν δείχνει ότι μπορεί να αφομοιωθεί λογοτεχνικά, δεν προσφέρεται ηχητικά ή ενδεχομένως να αντιστέκεται στη λογοτεχνική της επιμέλεια. Δεν κατάλαβα ακριβώς τι θέ-

λει να πει, συνεπώς δεν θα τολμήσω κάποια ερμηνεία, λέγοντας μόνο για το τελευταίο σημείο, αυτό με τη λογοτεχνική επιμέλεια, ότι ίσως να έχει βάση και ίσως οι πολλές και διαφορετικές γραφές μιας λέξης ή μιας φράσης να επηρεάζουν τον πολύ προσεκτικό αναγνώστη.

Όλα τα παραπάνω νομίζω πως ταιριάζουν και με όσους και όσες χρησιμοποιούν την κοινή ελληνική. Πρέπει να ξέρεις καλά τη γλώσσα που θέλεις να χρησιμοποιήσεις, διότι αν δεν την ξέρεις, θα σε αγνοήσει η ίδια και θα σε παραπλανήσει, θα σε οδηγήσει σε σκοτεινά λεκτικά στενά και λεξιλογικά μονοπάτια και δεν θα ξέρεις από πού να ξεφύγεις και πώς να επιστρέψεις στην ασφάλεια της γλώσσας που μιλάς και που καταλαβαίνεις.

Φυσικά, ο καθένας και η καθεμία μπορεί να γράφει σε όποια γλώσσα θέλει, να την καταλαβαίνει ή όχι, να την αφοσυγκράζεται ή όχι, αν είναι λογοτεχνία που αξίζει, θα αγγίζει το κοινό για το οποίο προορίζεται, αν είναι καλή λογοτεχνία θα φανεί με τον χρόνο. Και η λογοτεχνία κατά κάποιο τρόπο διέπεται από το νομικό θέσφατο, παραφράζοντάς το «Καλή, μέχρι αποδείξωσ το εναντίον», από το αδέκαστο δικαστήριο του χρόνου και του ανεξάρτητου αναγνώστη.

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Σιωπή στο Ίνισέρν

Το Ίνισέρν δεν εμφανίζεται σε κανένα χάρτη. Λογικό, αφού αποτελεί έμπνευση του σεναριογράφου και σκηνοθέτη Μάρτιν ΜακΝτόνα και τον κατάλληλο τόπο για να εξελιχθεί μια μαύρη κωμωδία, που ισορροπεί αξιοθαύμαστα ανάμεσα στο αποτρόπαιο και στο σπαρτακτικό. Ενα νησί, ανοικτά της Ιρλανδίας, εν έτει 1923, ενώ ο εμφύλιος πόλεμος δεν έχει ακόμη λήξει στην ενδοχώρα. Το πολύ φτωχικό, βραχώδες μέρος, που ζει από την κτηνοτροφία, κατοικείται από ζώα βοσκής, από ανθρώπους που επιβιώνουν μέσα στη ρουτίνα της ανίας, με ό,τι αυτό σημαίνει για τον ψυχισμό τους, και από «πνεύματα».

Μια μαυροφορεμένη γριά που καπνίζει πίπα, σαν ζωτικό, είναι το «banshee», που προφητεύει, χαϊρέκακα, τους θανάτους. Που και που, μέσα στην ψυχία και στην ακινησία, ακούγονται από απέναντι κανόνια και πυροβολισμοί και τότε στρέφονται για να διαπιστώσουν αφηρημένα και μάλλον αδιάφορα ότι ο πόλεμος συνεχίζεται. Πρωταγωνιστές του δράματος δύο φίλοι, ο Πάντρικ και ο Κολμ, ο πρώτος βαρετός αφηνγητής, ασπμαντολόγος αλλά πιστός στον δευτερο και εξαρτημένος από αυτόν.

Ο Κολμ, μελαγχολικός βιολιστής και συνθέτης, θέλει να αφήσει το ίκνος του στη μουσική. Αποφασίζει να κόψει κάθε δεσμό με τον εμβρόντητο Πάντρικ, χωρίς καμία φανερά αιτία, και υπό την απειλή ότι κάθε φορά που θα του απευθύνεται θα ακρωτηριάζει ένα ένα τα δάκτυλα των χεριών του με ένα ψαλίδι. Οποιοσ έχει δει την ταινία «Οι τρεις πινακίδες έξω από το Εμπινγκ, στο Μίζούρι» είναι κάπως εξοικειωμένος με την αυστηρή παραδοξότητα του ΜακΝτόνα. Δύο εξαιρετικές ερμηνείες του Κόλιν Φάρελ και του Μπρένταν Γκλίσον κάνουν ακόμη πιο θλιβερή τη μη βράβευση της ταινίας στην τελετή απονομής των Όσκαρ, παρά τις εννέα υποψηφιότητές της. «Τα πνεύματα του Ίνισέρν» (The Banshees of Inisherin), από τις καλύτερες ταινίες της φετινής παραγωγής —σύμφωνα με το σύνολο, σχεδόν, της κριτικής, εγκώριας και ξένης—, δεν αρκούνται να αναδείξουν, με δόσεις υπερρεαλισμού, έναν μικρόκοσμο ασφυκτικό και αδιέξοδο· αναδεικνύουν και το αίτημα της σιωπής.

Ο Κολμ είναι αποφασισμένος να μην εξαντλήσει τα χρόνια που του απομένουν σε πολυλογίες / τιποτολογίες. Θέλει να αρήσει πίσω του κάτι που θα κάνει τους ανθρώπους να τον θυμούνται. «Κανείς δεν θυμάται κάποιον μόνο και μόνο επειδή ήταν καλός άνθρωπος», λέει. Το τραγούδι που παιδεύεται να ολοκληρώσει λέγεται «The Banshees of Inisherin». Παλεύει με το βιολί του, ακούγοντας μουσική από ένα γραμμόφωνο, με αναμμένο τζάκι και τον σκύλο του, μέσα σε ένα σπίτι εντελώς διαφορετικό από όλα τα άλλα.

Οι τοίχοι γεμάτοι μάσκες και γύρω άλλα διακοσμητικά αντικείμενα, που αποπνέουν εκτός από ιδιορρυθμία και κοσμοπολιτισμό. Ο Κολμ προσπαθεί να διασφαλίσει τον ζωτικό χώρο του με κόστος. Η σιωπή που επιλέγει και προσπαθεί να επιβάλει δεν είναι μόνο χαρακτηριστικό της, δεδομένης όπως φαίνεται, κατάθλιψής του. Η διακοπή του φιλικού δεσμού δεν δηλώνει μόνο επιθετικότητα. Έχει κάτι καθαριστικό η σιωπή του, μία διάθεση κατανόησης των κενών ανάμεσα στις γραμμές, ανάμεσα στις κρίσιμες παύσεις, όπως στη μουσική. Επικοινωνεί κανείς μέσα στη σιωπή των σκέψεων, μακριά από την οκλοβοή, στήνονται γέφυρες επαφής, «γίνεται προσκλητήριο ψυχικού συναγερμού των σιωπηλών», όπως έγραφε ο Αμίλιος Χουρμούζιος το 1968 σε ένα κείμενό του με τίτλο «Εγκώμιο της σιωπής». «Μέσα στον αλαλαγμό, ένας τρόπος αμύνης της ατομικής αξιοπρέπειας είναι, βέβαια, να σιωπάς. Αλλ' ευθύς ανακύπτει το ερώτημα: ωφελεί η σιωπή τους άλλους, αυτούς που γίνονται τις πιο πολλές φορές η κόλαση και πολύ σπάνια η λύτρωσή σου; Η σιωπή είναι, το δίχως άλλο, ένας τρόπος αναχωρητισμού που συνήθως ασφαλίζει στο άτομο την περιοχή της πνευματικότητάς του με συρματοπλέγμα. Εδώ το θέμα των άλλων δεν τίθεται ή, αν τεθεί από τον ίδιο τον αναχωρητή, μνδενίζεται από την εγωιστική διάθεση της αυτοπεριφρούρησης». Κάπως έτσι και ο Κολμ του Ίνισέρν. Θα μείνει εκεί με μεγάλες απώλειες. Επιμένει ως το τέλος, ως τη στιγμή που ο αλαλαγμός θα κοπάσει και η σιωπή θα έχει επιβληθεί.

Το χιούμορ που εξουδετερώνει τη μοναξιά

Η ηθοποιός Μυρσίνη Χριστοδούλου παίζει στις «Ανθισμένες Μανόλιες» και μιλάει στην «Κ» για τον ρόλο της Σέλμπι που υποδύεται

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η Μυρσίνη Χριστοδούλου συμμετέχει στην παράσταση «Ανθισμένες Μανόλιες», που ανεβαίνει στην Πάνω Σκηνή του Σατιρικού Θεάτρου, σε σκηνοθεσία Αιμίλιου Χαραλαμπίδη και υποδύεται τη Σέλμπι, τη νεαρότερη της παρέας. Η Μυρσίνη βρίσκεται επί σκηνής με τις Δέσποινα Μπεμπεδέλη, Αννίτα Σαντοριναίου, Πόπη Αβραάμ, Σοφία Καλλή και Παμπλίνα Γεωργίου και λέει σχετικά με αυτή της τη θεατρική συνεύρεση: «Ένιωσα πάρα πολύ τυχερή που αυτή τη στιγμή είμαι με αυτές τις γυναίκες και είναι ένα μάθημα κάθε φορά, σε κάθε πρόβα, σε κάθε παράσταση. Είναι υπέροχες, τις βλέπω και μαθαίνω και παίρνω πολλά πράγματα από εκείνες... ελπίζω ότι κι εγώ δίνω κάτι πίσω». Η Μυρσίνη μιλώντας για τον ρόλο της μου λέει πως «Κι εγώ θέλω να ζω με αυτό τον τρόπο, με αυτή την ένταση στη ζωή, δηλαδή να μην περνάνε τα πράγματα και να περνάει η ζωή και να φεύγει!...».

—Κατ' αρχάς να πούμε τι σημαίνει να είσαι επί σκηνής με δύο προηγούμενες γενιές ηθοποιών που η καθεμία τους έχει διαγράψει τη δική της σημαντική πορεία στο θέατρο;

—Ναι, είναι πολλές γενιές μαζί, διαφορετικές, και είναι πολύ μεγάλη η χαρά μου και τιμή μου και τύχη για το πώς έγινε αυτό το πάντρεμα. Είμαστε από διαφορετικές γενιές και διαφορετικές σχολές, οπότε είναι φυσιολογικό ότι θα δεις διαφορετικά υποκριτικά

τερτίπια, αλλά θεωρώ ότι ταιριάζαμε τόσο πολύ η καθεμία στον ρόλο της και μεταξύ μας και αυτό γίνεται έδωσε ωραίο πάντρεμα. Ένιωσα πάρα πολύ τυχερή που αυτή τη στιγμή είμαι με αυτές τις γυναίκες και είναι ένα μάθημα κάθε φορά, σε κάθε πρόβα, σε κάθε παράσταση. Είναι υπέροχες, τις βλέπω και μαθαίνω και παίρνω πολλά πράγματα από εκείνες... ελπίζω ότι κι εγώ δίνω κάτι πίσω. Υπήρχε ένα πάντρεμα και

«Αυτό που ήθελα περισσότερο να βγει είναι η αλήθεια της ζωής και να βγει αυτή η ζωντάνια που έχει και η θέληση για ζωή».

ένα δέσιμο το οποίο με βοήθησε. Θεωρώ πολύ ωραίο που ο ρόλος μου ενώνει τους χαρακτήρες και αισθάνομαι ότι έχω την τύχη να μπορώ να το κάνω στη σκηνή αυτό, να είμαι κοντά σε όλες αυτές.

—Μίλησέ μου, λοιπόν, για τον ρόλο σου;

—Υποδύομαι τη Σέλμπι. Είναι από τις νεαρότερες της παρέας, μέσα της όμως είναι σαν ένα μικρό παιδί. Θέλει να ζήσει τη ζωή της, αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα υγείας, τα οποία όμως τα αντιμετωπίζει με χιούμορ και με θετική ματιά και θέλει να ζήσει και μπορεί να την αντιμετωπίζουν ως έναν φυσιολογικό άνθρωπο που δεν έχει μια ασθένεια και είναι δυνατή μέσα στην αδυ-

«Έχουν πολλά διαφορετικά στοιχεία οι γυναίκες στην παράσταση, αλλά το κοινό που έχουν είναι ότι αντιμετωπίζουν ένα διαφορετικό είδος μοναξιάς, συναντιούνται σ' ένα κομμάτι και μοιράζονται αυτή τη μοναξιά με ένα πολύ ιδιαίτερο χιούμορ» λέει η Μυρσίνη Χριστοδούλου.

ναμία της. Ίσως να υπερεκτιμά λίγο τις δυνάμεις της. Θεωρεί ότι είναι ατσαλένια, αλλά είναι λίγο περισσότερο μανόλια απ' ό,τι νομίζει. Η Σέλμπι θα έλεγα είναι η

κόλλα που φέρνει και τις άλλες μαζί και χαίρομαι γιατί υπήρξε επικοινωνία με όλες στη σκηνή και μοίρασμα και εμένα με βοήθησε κιόλας και ο ρόλος μου στο

να έλθω πιο κοντά τους. Στην προσπάθεια να επικοινωνήσουμε στη σκηνή επικοινωνήσαμε και εκτός σκηνής. Αυτό που ήθελα περισσότερο να βγει είναι η αλήθεια της ζωής και να βγει αυτή η ζωντάνια που έχει και η θέληση για ζωή. Η ίδια λέει: «Θα προτιμούσα να έχω τριάντα λεπτά ευτυχίας παρά μια ολόκληρη ζωή αδιάφορη και νομίζω ότι αυτή η ατάκα της είναι και η πιο αληθινή της. Κι εγώ θέλω να ζω με αυτό τον τρόπο, με αυτή την ένταση στη ζωή, δηλαδή να μην περνάνε τα πράγματα και να περνάει η ζωή και να φεύγει!...

—Μέσα από τον ρόλο σου, αλλά και μέσα από το έργο το ίδιο ποιο νομίζεις ότι είναι το κυρίαρχο συναίσθημα που βγαίνει από τις «Ανθισμένες Μανόλιες» της, είναι η γυναικεία δύναμη, είναι η συμπόνια, είναι η φιλία, είναι η αγάπη;

—Νομίζω ότι είναι η δύναμη μέσα από τις δυσκολίες και ο χαρακτήρας της Σοφίας Καλλή λέει κάτι πολύ ωραίο: «Το γέλιο μέσα από το κλάμα είναι το αγαπημένο μου συναίσθημα» και είναι μια τέτοια παράσταση, δηλαδή έχει πολύ χιούμορ, έχει και πολλές συγκινητικές στιγμές. Έχουν πολλά διαφορετικά στοιχεία οι γυναίκες στην παράσταση, αλλά το κοινό που έχουν είναι ότι αντιμετωπίζουν ένα διαφορετικό είδος μοναξιάς, συναντιούνται σ' ένα κομμάτι και μοιράζονται αυτή τη μοναξιά με ένα πολύ ιδιαίτερο χιούμορ.

—Η παράστασή σας είναι γυ-

ναικεία υπόθεση, οι άνδρες ωστόσο τι ρόλο έχουν, έστω και αφανείς; Θα συγκινήσει νομίζεις η παράσταση και το ανδρικό κοινό;

—Να πούμε ότι έργο έχει γραφτεί από άντρα, οπότε υπάρχει και η ανδρική πλευρά στα πράγματα. Οι άντρες γενικότερα μέσα στην παράσταση, μέσα στο κείμενο είναι αυτοί που δημιουργούν αυτά τα μικρά προβληματάκια στις γυναίκες. Δεν κατηγορούνται απλώς είναι μια καθημερινή τριβή αντρών και γυναικών και το πώς αντιμετωπίζουν οι άντρες κάποιες καταστάσεις και πώς οι γυναίκες. Αλλά βλέπεις ότι υπάρχει μια ρωγμή στις σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών μέσα στο κείμενό του. Νομίζω ότι και οι άντρες μπορούν να συγκινηθούν. Έχει να κάνει με πράγματα που αφορούν τον άνθρωπο γενικότερα, οπότε θεωρώ ότι και οι άντρες που θα έρθουν επίσης θα απολαύσουν τη γυναίκα στη σκηνή.

—Στην πρώτη ανάγνωση τι σε κέντρισε περισσότερο;

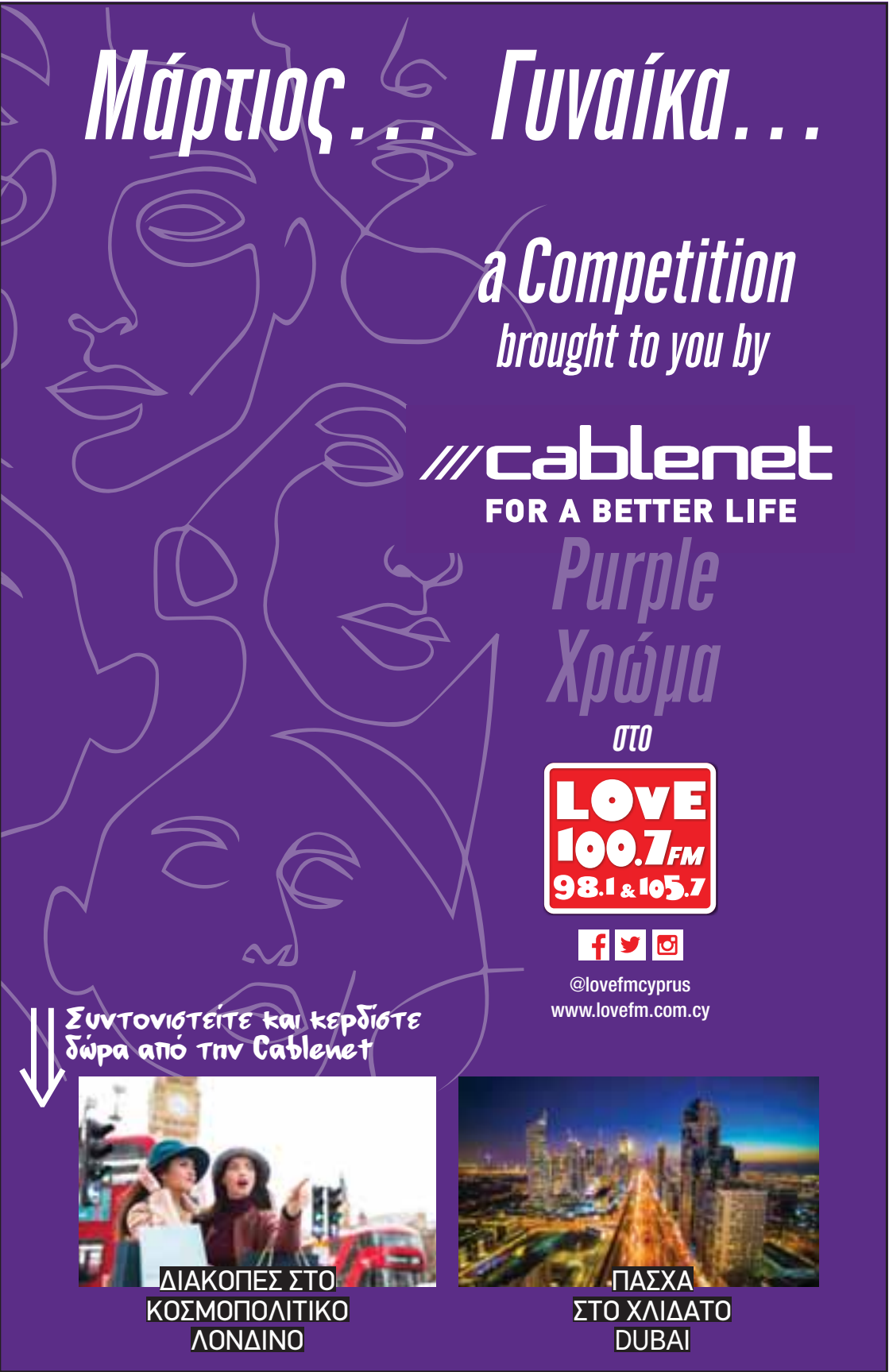
—Αυτό που μου αρέσει να βλέπω στους χαρακτήρες και είτε να το «κλέβω» για μένα στη ζωή μου ας πούμε είτε βρίσκω κάτι και λέω αχ, αυτό είναι μια ρωγμή, είναι αυτή τη θέληση για ζωή που καμιά φορά εμείς που έχουμε την υγεία μας δεν το συνειδητοποιούμε πόσο σημαντικό είναι. Βλέπω λοιπόν τη Σέλμπι, με τις μύριες δυσκολίες που περνάει με την ασθένειά της, πόσο ζωντανή είναι και πόσο βλέπει τα πράγματα με μια απλότητα και μια θετική ματιά...

ΠΑΜΕ ΓΗΠΕΔΟ
ΣΑΒΒΑΤΟ & ΚΥΡΙΑΚΗ
15:00

Σάββας Κοσιάρης

ΣΠΟΡ FM 95.0
ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

Μάρτιος... Γυναίκα...

a Competition brought to you by

cablenet
FOR A BETTER LIFE

Purple Χρώμα
ΣΤΟ

LOVE 100.7 FM
98.1 & 105.7

@lovefmcyprus
www.lovefm.com.cy

↓ **ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΙΤΕ και κερδίστε δώρα από την Cablenet**

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΟ ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΛΟΝΔΙΝΟ

ΠΑΣΧΑ ΣΤΟ ΧΛΙΔΑΤΟ DUBAI

Θαλάσσιοι δρόμοι και εμπορικές φιλίες

Εκθεση «*Islanders: The Making of the Mediterranean*», στο Fitzwilliam του Κέμπριτζ. Οι σχέσεις Κύπρου - Κρήτης - Σαρδηνίας

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η διευθύντρια Ελληνικών, Κυπριακών και Ρωμαϊκών αρχαιοτήτων του Πανεπιστημιακού Μουσείου Fitzwilliam του Κέμπριτζ και συνεπιμελήτρια της έκθεσης «*Islanders: The Making of the Mediterranean*» δρ Αναστασία Χριστοφίλοπούλου μιλάει στην «Κ» για το πώς τρία νησιά της Μεσογείου συννομιλούσαν μεταξύ τους και πώς το καθένα έκτισε τον δικό του πολιτισμό, με υλικά και ιδέες, που προέρχονταν από άλλους τόπους. Η δρ Χριστοφίλοπούλου λέει χαρακτηριστικά: «Η έκθεση είναι αποτέλεσμα ενός μακροχρόνιου ερευνητικού έργου («*Being an Islander*») και υποστηρίζει ότι η θάλασσα μπορεί να είναι ένας σύνδεσμος και όχι ένας διαχωριστικό όριο, ότι μπορεί να είναι κίνητρο και για τη διατήρηση άτυπων και επίσημων σχέσεων». Αναφέρει επίσης πως μέσα από την έκθεση αποκαλύπτεται πόσο δημιουργικοί, προσαρμοστικοί και εφευρετικοί είναι οι νησιώτες. «Τα 200 μοναδικά αντικείμενα και οι τόποι προέλευσής τους μιλούν για τις ξαφνικές, σταδιακές, έντονες ή λεπτές διαδικασίες που συνέβαλαν στη δημιουργία και τη διατήρηση της αίσθησης του τόπου και της ταυτότητας για τους νησιώτες».

—**Ποια είναι η κεντρική ιδέα της έκθεσης «*Islanders: The Making of the Mediterranean*»;**
—Αυτή η νέα μεγάλη έκθεση στο Μουσείο Fitzwilliam εξετάζει τη μοναδική ταυτότητα των νησιωτών, μεταφέροντας τους επισκέπτες σε 5.000 χρόνια ζωής και ιστορίας του νησιού από την αρχαία Μεσόγειο μέχρι σήμερα. Η έκθεση είναι αποτέλεσμα ενός μακροχρόνιου ερευνητικού έργου («*Being an Islander*») και υποστηρίζει ότι η θάλασσα μπορεί να είναι ένας σύνδεσμος και όχι ένας διαχωριστικό όριο, ότι μπορεί να είναι κίνητρο και για τη διατήρηση άτυπων και επίσημων σχέσεων. Πρώτες ύλες, καθημερινά αντικείμενα, αντικείμενα που αποκαλύπτουν τελετουργίες, θρησκευτική αφοσίωση και συμβολισμοί, εμπορικές αυτοκρατορίες, γλώσσες και γραφές, που εκτείνονται πάνω από 4000 χρόνια ιστορίας των νησιών, αφηγούνται πώς οι νησιώτες έχουν προσαρμοστεί στις περιβαλλοντικές και πολιτιστικές αλλαγές, τις αφομοιώσεις και τις εισβολές στη γη τους και πολιτιστικούς ορίζοντες. Μαζί εξερευνούν πώς η ύπαρξη ενός νησιού επηρέασε και διαμόρφωσε την καθημερινή ζωή, την τέχνη και τη δημιουργικότητα, την οικοδόμηση της κοινότητας, τις μεταναστεύσεις και τις μετακινήσεις των ανθρώπων. Αποκαλύπτουν επίσης πόσο δημιουργικοί, προσαρμοστικοί και εφευρετικοί είναι οι νησιώτες. Τα 200 μοναδικά αντικείμενα και οι τόποι προέλευσής τους μιλούν για τις ξαφνικές, σταδιακές, έντονες ή λεπτές διαδικασίες που συνέβαλαν στη δημιουργία και τη διατήρηση της αίσθησης του τόπου και της ταυτότητας για τους νησιώτες. Μέσα από αυτό το ταξίδι, σας προσκαλούμε να σκεφτείτε τη δική σας αίσθηση ταυτότητας πέρα και πίσω από την αρχαία Μεσόγειο. Η έκθεση φέρνει μια άνευ προηγουμένου συλλογή αρχαιοτήτων—πάνω από 200 μοναδικά αντικείμενα— από τρία από τα μεγαλύτερα νησιά της Μεσογείου—Κύπρος, Κρήτη και Σαρδηνία— στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα περισσότερα εκτίθενται εδώ για πρώτη φορά, για να δείξει πώς η νησιωτική ταυτότητα διαμόρφωσε τον κόσμο της Μεσογείου.

—**Τρία νησιά, τρεις διαφορετικοί πολιτισμοί ή υπάρχει ένας κοινός συνδετικός κρίκος που συνυφαίνει την ιστορία της Ανατολικής Μεσογείου;**
—Πιστεύουμε ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία ταυτότητας μεταξύ των νησιών της Μεσογείου. Τα αντικείμενα που παρουσιάζονται σε αυτή την παράσταση αποκαλύπτουν ότι το «να είσαι νησιώτης» είναι μια εξαιρετικά ρευστή κατάσταση ύπαρξης, συνειδητά ή όχι, τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν. Οι νησιώτες θεωρούν όλες τις πτυχές της ζωής ως αναπόσπαστα μέρη αυτού που είναι. Οι ταυτότητές τους είναι πάντα σε κατάσταση γίγνεσθαι, ένα ταξίδι στο οποίο δεν φτάνουμε ποτέ. Η πολιτιστική ταυτότητα είναι μια διαδικασία, όχι προϊόν. Αυτή η έκθεση συγκεντρώνει τριάντι χρόνια έρευνας, συνεργασίας της αρχαιολογικής κοινότητας και ενεργού αρχαιολογικής και ανθρωπολογικής πρακτικής στα νησιά της Μεσογείου. Κάποιοι πρέπει να φανταστεί τον εαυτό του σ' ένα από αυτά τα νησιά, για να καταλάβει καλύτερα πώς αυτά τα μοναδικά αντικείμενα αποκαλύπτουν την αυταντίληψη, την ταυτότητα της κοινότητας και τις μακρές ιστορίες των νησιών.

«Μέσα από αυτό το ταξίδι, σας προσκαλούμε να σκεφτείτε τη δική σας αίσθηση ταυτότητας πέρα και πίσω από την αρχαία Μεσόγειο» λέει στην «Κ» η συνεπιμελήτρια της έκθεσης «*Islanders: The Making of the Mediterranean*» δρ Αναστασία Χριστοφίλοπούλου.

Χάλκινο σύμπλεγμα που απεικονίζει μια γυναίκα φηγούρα καθισμένη σε ένα σκαμνί, κρατώντας ένα γυμνό παιδί στην αγκαλιά της από νουραγικό ιερό της Εποχής του Σιδήρου, στη Σαρδηνία (Santa Vittoria Serri) του 1000–600 π.Χ.

—**Ποιες διαφορές παρατηρούνται στη νησιωτική ταυτότητα Κύπρου – Σαρδηνίας – Κρήτης;**
—Παρά τα κοινά σημεία και τα επαναλαμβανόμενα πρότυπα πολιτιστικής συμπεριφοράς των τριών νησιών που περιέγραψα πιο πάνω, εξακολουθούν να υπάρχουν μοναδικοί τρόποι νησιωτικής κουλτούρας και συμπεριφοράς σε καθένα από αυτά τα νησιά. Για παράδειγμα, η αρχιτεκτονική που δημιουργήθηκε στη Σαρδηνία κατά την Εποχή

Χάλκινο αναθηματικό σκάφος (navicella) από τη Σαρδηνία του 1000-700 π.Χ., που κατασκευάστηκε με χαλκό από την Κύπρο, με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, που αντιπροσωπεύουν σκηνές της καθημερινής ζωής στις κοινότητες της Εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου στη Σαρδηνία.

Η θάλασσα μπορεί να είναι ένας σύνδεσμος και όχι ένας διαχωριστικός οργανισμός, κίνητρο και διατήρηση άτυπων και επίσημων σχέσεων.

του Χαλκού στο ύψος του πολιτισμού των Νουράγκι, όπως για παράδειγμα μνημειακούς πύργους και δομές των Νουραγών ή μεγαλιθικούς τάφους, είναι μοναδικά στο νησί και δεν επαναλαμβάνεται πουθενά αλλού. Ή παρομοίως η δημιουργία ενός μοναδικού συστήματος κεντρικής διοίκησης και ελέγχου των αγροτικών προϊόντων όπως φαίνεται από τον εξαιρετικά εξελιγμένο πολιτισμό των Μινωικών και πάλι κατά την εποχή του Χαλκού. Στην Κύπρο βλέπουμε μοναδικά παραδείγματα ταφικής κουλτούρας κατά την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού που δείχνουν μια σημαντική έκφραση του συναισθήματος της κοινότητας (το παράδειγμα των τεχνουργημάτων στους Βουνούς είναι μαρτυρία αυτού).

—**Ποια είναι η γενική εικόνα που εξάγεται από την έκθεση;**
—Τα νησιά έχουν συχνά θεωρηθεί ότι έχουν διαφορετικές ιστορίες από την ηπειρωτική χώρα και έχουν συνδεθεί με πιο μεμονωμένα κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά επεισόδια. Ωστόσο, η επικοινωνία είναι ένα σημαντικό μέρος της ζωής τους, καθώς η θάλασσα μπορεί να είναι ένας συνδετικός και όχι διαιρετικός φορέας,

Πάλινο αναθηματικό άρμα από το υπαίθριο ιερό της Αγίας Ειρήνης της Κύπρου (750-600 π.Χ.), που ανακαλύφθηκε από τη Σουηδική Αποστολή στην Κύπρο το 1929.

Γιγαντιαίο κύπελο με ψευδοσωληνωτό στόμιο (από το Κυπριακό Μουσείο) και κεραμικά μοντέλα σιλήτου και θήκης (Συλλογές του Fitzwilliam Museum), από το νεκροταφείο Πέλα Πάις-Βουνούς, περ. 2200-1950 π.Χ.

παρακινώντας και διατηρώντας άτυπες και επίσημες συνδέσεις με άλλα νησιά και την ηπειρωτική χώρα.

Το υπαίθριο ιερό της Αγίας Ειρήνης
—**Ποια εκθέματα προέρχονται από την Κύπρο και τι τα κάνει να ξεχωρίζουν ή να συσχετίζονται με εκείνα των άλλων δύο νησιών;**
— Μία εξαιρετική επιλογή αναθηματικών ειδωλίων από το ιερό της Αγίας Ειρήνης στην Κύπρο ήρθε από την Κύπρο για την έκθεση. Το απίστευτο σύνολο ανθρωπίνων μορφών, θεοτήτων, μυθικών πλασμάτων, ζώων και αρμάτων, αποκαλύπτοντας μια μικρογραφία του κυπριακού 7ου και 6ου αιώνα. Μια τυχαία ανακάλυψη από τη Σουηδική Κυπριακή Αποστολή το 1929, οδήγησε στην ανασκαφή του εξαιρετικού ιερού της Αγίας Ειρήνης, στη βορειοδυτική ακτή της Κύπρου, σε χρήση μεταξύ της Ύστερης Εποχής του Χαλκού (1650-1050 π.Χ.) και του τέλους του 6ου αιώνα π.Χ. Το υπαίθριο ιερό αποκάλυψε πάνω από 2.000 πάλινα αναθήματα, συμπεριλαμβανομένων ανθρωπίνων μορφών, σφίγγες, μινώταυρους, ιερείς με άρματα, με μασκές ταύρου και άρματα τεσσάρων αλόγων, αποκαλύπτοντας ότι ο θεός που λατρευόταν στο ιερό συνδύαζε πολλές ιδιότητες. Τοποθετήθηκαν ως αναθήματα σε ορόκεντρα ημικύκλια γύρω από έναν ασβεστολιθικό βωμό μέσα στη μεγάλη ανοιχτή αυλή του ιερού. Αυτό είναι ένα μοναδικό σύνολο αναθημάτων που αποκαλύπτει την πολυπλο-

Ροειδές ρυτό σπονδής, με διακόσμηση κοραλλίων και ναυτίλων από την μινωική πόλη του Παλαικάστρου στην ανατολική Κρήτη. Ανήκει στο «θαλάσσιο» στυλ της ανακτορικής παράδοσης της Υστερομινωικής περιόδου (περ. 1500-1450 π.Χ.). Εξάγεται ως αντικείμενο πολυτελείας.

κότητα της κοινωνίας και της θρησκευτικής πρακτικής. Η έκθεση θα επανεκθέσει επίσης για πρώτη φορά ευρήματα από το νεκροταφείο της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού στο Μπέλα Πάις – Βουνούς στην Κύπρο, από τις συλλογές του Fitzwilliam και του Μουσείου Αρχαιολογίας και Ανθρωπολογίας στο Cambridge, καθώς και του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου. Αυτά τα εμβληματικά αντικείμενα ρίχνουν φως στις μοναδικές ταφικές συνάξεις των νεκροταφείων της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού στο Μπέλα Πάις – Βουνούς, όπου ενδιαφέροντα αντικείμενα όπως τα «κύπελλα τουλίπας» είναι κεντρικά στην κοσμολογία αυτών της κουλτούρας και υποδηλώνουν ότι τουλάχιστον ορισμένες ταφές εκεί ήταν δραματικά γεγονότα, που παρατηρήθηκαν από μια κοινότητα ανθρώπων. Ανάμεσα στο υλικό της έκθεσης θα είναι αντικείμενα που δεν έχουν εμφανιστεί ποτέ στο Ηνωμένο Βασίλειο από την Κύπρο, όπως εγχάρακτες φιάλες, που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά αρωμάτων και αρωματικών ελαίων, τελετουργικά κύπελλα, που χρησιμοποιούνται την ώρα της ταφής από σημαντικά άτομα, κατά τη διάρκεια εκδηλώσεων υψηλής απόδοσης που παρακολουθούν πολλοί άνθρωποι και μοντέλα από σιλήτα και θηκάρια που μας επιτρέπουν να εκτιμήσουμε πώς οι κατασκευαστές σε αυτήν την κοινότητα συνδύαζαν διαφορετικές τέχνες – μεταλλουργία, δερμάτινη, ξυλουργική, υφαντική – για να δημιουργήσουν σύνθετα αντικείμενα.

Χάλκινο ειδώλιο που απεικονίζει τη θεά Ασάρτη (1200 - 1100 π.Χ.), από την Έγκωμη της Κύπρου και αποτελεί παράδειγμα της ιστορίας της παραγωγής, του εμπορίου και της διάδοσης αντικειμένων από χαλκό και μπρούτζο από την Κύπρο στην υπόλοιπη Μεσόγειο.

Το μετάλλευμα που ενώνει
—**Όπως λέει η δρ Χριστοφίλοπούλου στην ερώτησή μου αν οι αρχαίοι άνθρωποι ταξίδευαν και επικοινωνούσαν πολύ πιο συχνά απ' όσο πιστεύουμε, μου απαντά πώς ναι και προσθέτει πως αυτή είναι και η κεντρική ιδέα της έκθεσης και του προγράμματος. «Μερικά από τα αντικείμενα που εκτίθενται το επεξηγούν. Δύο σπάνια χάλκινα ειδώλια, δάνειο από το Μουσείο Ashmolean, το ειδώλιο ενός μωρού, που βρέθηκε στο σπήλαιο Ψυχρό στο οροπέδιο Λασιθίου, στην ανατολική Κρήτη, ένα από τα δύο μοναδικά ιερά σπήλαια που έχουν δώσει ανθρώπινα ειδώλια στην Κρήτη της Εποχής του Χαλκού (περίπου 3200-1200 π.Χ.). Επίσης, ένα χάλκινο ειδώλιο που απεικονίζει τη θεά Ασάρτη, από την Έγκωμη της Κύπρου, μια θεότητα που λατρευόταν από την Εποχή του Χαλκού μέχρι την κλασική αρχαιότητα. Η θεά εμφανίζεται να στέκεται σε μια χάλκινη ράβδο σε σχήμα δέρματος βοδιού για εύκολη αποστολή. Υπάρχουν μόνο δύο ακόμη ειδώλια αυτού του είδους, ένας τύπος γνωστός ως «Astarte-on-the-Ingot», αντιπροσωπεύουν μια θεά που σχετίζεται με τη μεταλλουργία, που πιστεύεται ότι διασφαλίζει την παραγωγικότητα των ορυχείων και προστατεύει τη βιομηχανία χαλκού του νησιού, σε ακμή τον 12ο αιώνα π.Χ. Αυτό το εξαιρετικό ειδώλιο αποτελεί παράδειγμα της ιστορίας της παραγωγής, του εμπορίου και της διάδοσης αντικειμένων από χαλκό και μπρούτζο από την Κύπρο στην υπόλοιπη Μεσόγειο. Η ευρεία χρήση του μπρούντζου, ενός μετάλλου που δεν υπήρχε στη Σαρδηνία, είναι απόδειξη της κινητικότητας και του εκτεταμένου εμπορίου των Νουραγών κατοίκων του νησιού. Έχουμε επίσης ράβδους από δέρμα βοδιού ηλικίας 3.500 ετών, με καμπύλες άκρες και τέσσερις μυτερές γωνίες, που προορίζεται να κάνει το αντικείμενο βάρους 30 κιλών ευκολότερο στη μετακίνηση και την ασφαλή μεταφορά του. Οι χάλκινες ράβδοι ήταν μια μορφή νομίσματος της Εποχής του Χαλκού κοινώς αποδεκτό χωρίς ζύγιση, αλλά και ένα τυπικό μέσο μεταφοράς της πρώτης ύλης, η οποία κυτευόταν σε ειδικά καλούπια στο σμείο τήξης. Η γενική άποψη είναι ότι οι κυτές ράβδοι χαλκού προέρχονται από την Κύπρο, με τις πλούσιες πηγές του μεταλλεύματος, αλλά μερικά παράγονταν στην Κρήτη από εισαγόμενο χαλκό. Στη συνέχεια διακινήθηκαν ευρέως στη Μεσόγειο, από την Κύπρο μέχρι την Ελλάδα, την Κρήτη και τη Σαρδηνία και χρησιμοποιήθηκαν ως πρώτη ύλη για την κατασκευή σκαφών, εργαλείων, όπλων και ειδωλίων όπως τα πολλά παραδείγματα που φαίνονται στην έκθεση. Η παραγωγή του χαλκού στη Μεσόγειο καθόρισε μια εποχή (πολιτισμοί της Εποχής του Χαλκού) και την εξελιγμένη μεταλλουργία.**

Η φύση αποκαλύπτει μόνο την αλήθεια

Αρχιτέκτονας Ανδρέας Φιλίππου: Μια ζωή γεμάτη δράση και πολυεπίπεδη δημιουργία και προσφορά στον τόπο του, την Κύπρο

Του ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΟΡΦΑΝΟΥ*

Ο **Ανδρέας Φιλίππου**, που απεβίωσε την Κυριακή 12 Φεβρουαρίου 2023, σε ηλικία 89 ετών, ήταν διακεκριμένος αρχιτέκτονας με διεθνή αναγνώριση, το όνομα του οποίου είναι συνδεδεμένο με μεγάλο αριθμό επιβληματικών έργων στην Κύπρο και στο εξωτερικό, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αρχιτεκτονικής δημιουργίας, όπως εκπαιδευτήρια, νοσοκομεία, Ινστιτούτα Ερευνών, Πολιτιστικά Ιδρύματα, εμπορικές και μικτές αναπτύξεις, αεροδρόμια και άλλα έργα υποδομής, αθλητικά κέντρα, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, τουριστικά συγκροτήματα, καθώς και κατοικίες και πολυκατοικίες.

Εκτός από την επαγγελματική του αρχιτεκτονική δραστηριότητα στην οποία ανάλωνε τον ρουσαστικό του χρόνο, ο Ανδρέας Φιλίππου είχε έντονη και ανιδιοτελή προσφορά στα πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα της Κύπρου, αφού διετέλεσε πρόεδρος των Ραδιοτηλεοπτικών Σταθμών ΡΙΚ και ΛΟΓΟΣ, ενώ υπηρέτησε ως μέλος των Διοικητικών Συμβουλίων του Πολιτιστικού Ιδρύματος της Τραπέζης Κύπρου και του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Παράλληλα, ασχολήθηκε για μισό και πλέον αιώνα με την υδατογραφία και το σχέδιο, αποτυπώνοντας τον πλούτο της αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς, την οποία δημιουργήσαν πρωτίστως οι λαϊκοί τεχνίτες και πρωτομάστορες της Κύπρου με τη συσσωρευμένη τους σοφία. Αυτήν την ενασχόληση την αντιλαμβάνονταν ως προέκταση της αρχιτεκτονικής του ιδιότητας.

Το γνήσιο ενδιαφέρον του για το κυπριακό τοπίο και την ιστορική-παραδοσιακή αρχιτεκτονική συνδυάστηκε με το έμφυτο ταλέντο του στην υδατογραφία και το σχέδιο σε όλη του την ενήλικη ζωή.

Ήταν πολιτικοποιημένος, αλλά όχι κομματικοποιημένος, γνώστης της ιστορίας και του πολιτισμού της Κύπρου, με εμπειριστατώμενες θέσεις, καθώς και γνήσια αγάπη για τον τόπο του.

Ανεξίτηλο αποτύπωμα

Με το άγγελμα του θανάτου του, έπαιξε πένθος η καμπάνα της εκκλησίας της Παναγίας Οδηγήτριας Γαλάτας, που έκτισε ο (πρωτομάστορας) πατέρας του, για να αποχαιρετήσει ένα άξιο τέκνο της, που τόσο την αγάπησε και την τιμήσε ως το τέλος. Εκεί έκανε τα πρώτα του βήματα στον γενέθλιο τόπο του, δίπλα από τα αγαπημένα του αδέρφια Ιάκωβο, Λοΐζο και Ξένια. Η ζωή όμως όρισε να αγωνίζεται από μικρός, λόγω της σοβαρής περιπέτειας με την υγεία του στα μαθητικά του χρόνια, η οποία επηρέασε το αριστερό του πόδι. Για την επόμενη δεκαετία έδινε ακλόνητος μια καθημερινή μάχη για την ίδια του τη ζωή, που ευτυχώς την κέρδιζε βαθμιαία, μια δοκιμασία που του σφυρηλάτησε τον χαρακτήρα. Η αγάπη του για τη φύση και την πα-

Ο **Ανδρέας Φιλίππου** κέρδισε την εμπιστοσύνη και εκτίμηση σημαντικών προσωπικοτήτων στην Κύπρο και στο εξωτερικό, για τον ίδιο ίση σημασία είχαν και οι απλοί άνθρωποι, που τον προσέγγιζαν για κάτι ασήμαντο. Υπηρετούσε πάντα την Αρχιτεκτονική και τον Άνθρωπο.

ραδοσιακή αρχιτεκτονική γεννήθηκε μέσα από τις περιπλανήσεις του στις ιστορικές γειτονιές και στα ειδικά τοπία του χωριού του, ανάμεσα στις μικρές βυζαντινές εκκλησίες, που αποτέλεσαν αργότερα επίκεντρο ερευνητικού ενδιαφέροντος. Συνήθιζε να λέει ότι η φύση δεν αποκαλύπτει τίποτε άλλο παρά την αλήθεια. Υπηρετόσε την Αρχιτεκτονική με πάθος, συνέπεια και ποιότητα ως το τέλος. Την Αρχιτεκτονική με Α κεφαλαίο, που ήταν για εκείνον λειτουργήμα και βίωμα. Μέσα από το κράμα του ρομαντισμού και ορθολογισμού, αλλά και με απίστευτη μαχητικότητα. Η αρχιτεκτονική έλεγε έχει

απύθμενο βάθος. Η δημιουργία στην αρχιτεκτονική είναι ανεξάντλητη, ενώ η εξέλιξη της δινετικής. Υπάρχει η ρήση ότι «τα λόγια φεύγουν, ενώ τα έργα μένουν», κάτι που δίνει στα αρχιτεκτονήματα τη δυνατότητα να ξεπεράσουν τη ζωή του δημιουργού τους – τόσο χρονικά, όσο και χρηστικά. Παρόλο που ο Ανδρέας Φιλίππου κέρδισε την εμπιστοσύνη και εκτίμηση σημαντικών προσωπικοτήτων στην Κύπρο και στο εξωτερικό, για τον ίδιο ίση σημασία είχαν και οι απλοί άνθρωποι, που τον προσέγγιζαν για κάτι ασήμαντο. Υπηρετούσε πάντα την Αρχιτεκτονική και τον Άνθρωπο.

Ο τόπος

Το γνήσιο ενδιαφέρον του για το κυπριακό τοπίο και την ιστορική-παραδοσιακή αρχιτεκτονική συνδυάστηκε με το έμφυτο ταλέντο του στην υδατογραφία και το σχέδιο σε όλη του την ενήλικη ζωή. Αποτέλεσμα αυτής της μακρόχρονης προσπάθειας είναι η έκδοση τριών βιβλίων του, τα οποία αποτελούν μια συγκροτημένη έρευνα, αλλά και μια κραυγή αγωνίας και προβληματισμού. Μετά από την έκδοση του πρώτου του βιβλίου –«Βυζαντινή Αρχιτεκτονική στα Βουνά του Τροόδου» (2006)– ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και προσωπικός του φίλος Τάσος Παπαδόπουλος τον ενθάρρυνε να κάμψει το δίλλημα του και να μεταβεί στα Κατεχόμενα για να αποτυπώσει και τα εκεί ιστορικά μας μνημεία. Έτσι το 2013 εκδίδει το βιβλίο «Η Βυζαντινή Αρχιτεκτονική της Κύπρου», το οποίο σε συνάρτηση με το τελευταίο του «Η Εγκατάλειψη και Φθορά του Κυπριακού Τοπίου» (2021) συμπληρώνει μια ολοκληρωμένη τριλογία με περιεκτικά κείμενα και εκατοντάδες υδατογραφίες και σχέδια. Ο Ανδρέας Φιλίππου διακρινόταν για την ειλικρίνειά του, την τιμιότητά του, τον σεβασμό στην αντίθετη άποψη, το μεγάλο του ενδιαφέρον για τις Τέχνες και τον Πολιτισμό, καθώς και τη βαθυστόχαστη σκέψη του. Διορατικός, μετρίοφρονas και χαμηλών τόνων. Είχε πάντοτε στο επίκεντρο της προσοχής του τον άνθρωπο και το έδειχνε στη πράξη με την αλληλεγγύη και στηριγμένη των συνανθρώπων του και την αγάπη του για όλους τους συνεργάτες και το προσωπικό που πέ-

ρασε από το Γραφείο. Τον διέκρινε η ευαισθησία για τις δυσκολίες που ο καθένας αντιμετώπιζε στη προσωπική του ζωή, στις οποίες έρχονταν αρωγός. Οι αρχιτέκτονες της οικογένειας που ακολούθησαν τον δρόμο των ιδρυτών του Γραφείου, νιώθουν ευγνώμονες για το πόσα έμαθαν από τον Ανδρέα Φιλίππου τόσο στην Αρχιτεκτονική, όσο και στη ζωή. Η άμεση και ευρύτερη οικογένεια νιώθει ότι θα φωτίζεται στην υπόλοιπη της ζωή με το φως του. Οι αρχές, οι αξίες, τα οράματα, η μαχητικότητα και η ευαισθησία του θα τους καθοδηγεί και θα τους εμπνέει σε κάθε τους βήμα. Εξάλλου, μόνο η μνήμη αναιρεί τη φθορά.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο Ανδρέας Φιλίππου γεννήθηκε στις 10 Απριλίου 1933 στο χωριό Γαλάτα, Σολεάς. Μετά την αποφοίτησή του από το Δημοτικό Σχολείο Γαλάτας, φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο στη Λευκωσία. Στη συνέχεια σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Λονδίνο, όπου εργάστηκε για ένα χρονικό διάστημα, και επέστρεψε στην Κύπρο το 1960. Την ίδια χρονιά, μαζί με τον αδελφό του Ιάκωβο, ίδρυσαν το Μελετητικό Γραφείο I+A Φιλίππου αρχιτέκτονες-μηχανικοί, στο οποίο εργαζόταν μέχρι το τέλος της ζωής του, συμβάλλοντας, αρχικά, στην εξέλιξη των υποδομών της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας, και ύστερα στην ανοικοδόμηση μετά την τεράστια καταστροφή που έφερε η τουρκική εισβολή του 1974.

* Στενός συνεργάτης και φίλος του μ. Ανδρέα Φιλίππου.

NEW
SEASON

DEEJAY
93.5
RADIO
#THEISLANDSDJ

ME ΤΟΝ ANTHONY 642
17:00 - 19:00
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ

HITLIST

LISTEN LIVE
www.mydeejay.com.cy

17η παραγωγή
2022 - 2023

συγγνώμη...
ΤΗΣ ΜΑΡΤΑ ΜΠΟΥΤΣΑΚΑ

ΠΡΕΜΙΕΡΑ 24/3/23
ΕΘΑΛ 20:30

Μετάφραση: Μαρία Χατζημηνονή | Σκηνοθεσία: Αθηνά Φωκίδης
Σκηναία / Κοστούμια: Γιώργος Γιάννου | Μουσική / Σχεδιασμός ήχου: Χριστίνα Γεωργίου
Σχεδιασμός φωτισμών: Βασίλης Πετιενάκης | Βοηθός σκηνοθέτη: Ελένη Αναστασίου
Φωτογραφία: Γιώργος Γιάννου

Επί σκηνής: Ασημένιος Σίρκος, Μαργαρίτα Ζαχαρίου, Δημήτρης Γιωρκάτζης, Ανδρέας Ίωαννου
Λοίζος Παπαγεωργίου, Θέλια Γεωργίου, Ανθή Κόσσανου

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
Λεμεσός: Θέατρο ΕΘΑΛ - 25, 28, 31 Μαρτίου & 01 Απριλίου | 20:30
26 Μαρτίου & 02 Απριλίου | 18:30
Λευκωσία: Θέατρο Δέντρο - 05, 06, 07 & 08 Απριλίου | 20:30

15+ Πληροφορίες / κρατήσεις: 25 877827 • www.ethal.com.cy • Τεχνχώρος ΕΘΑΛ / Technoboros ETHAL

Εθνική υπηρεσία για την πολιτιστική κληρονομιά

Πάρος, Καρπύς

Καλλιτεχνική Επιτροπή

Εταιρεία

Εταιρεία

Εταιρεία

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΛΟΝΔΙΝΟ
Φρέντερικ Λέιτον
Ένα έργο του κορυφαίου βικτωριανού Βρετανού ζωγράφου του 19ου αιώνα Φρέντερικ Λέιτον (1830-1896) ανακαλύφθηκε πρόσφατα και δημοπρατείται μαζί με άλλα κορυφαία έργα από τον οίκο Bonhams στις 29 Μαρτίου στο Λονδίνο. Είναι το έργο «Θαλασσινές αντηχήσεις» (1861) με εκτίμηση 250.000-350.000 στερλίνες. Ανήκει στην περίοδο κατά την οποία ο Λέιτον ανανέωσε το ύφος του και κινήθηκε στον ανθρωποκεντρικό αισθητισμό. Τα ίχνη του είχαν χαθεί από το 1960.

ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ
Γκρέγκορι Κρούντσον
Ο Αμερικανός Γκρέγκορι Κρούντσον (γενν. 1962) φωτογραφίζει όψεις της σύγχρονης ζωής με σποραδική και υπαινικτική την ανθρωπίνη παρουσία σε συνθήκες περισυλλογής. Οι φωτογραφίες του στη νέα ενότητα «Eveningside» (2021-22) παρουσιάζονται στο Άμστερνταμ, μαζί με παλαιότερες δουλειές, στην αίθουσα Reflex Amsterdam. Συγκροτούν έναν κόσμο ποιήσης και ιδιαίτερης φωτογραφικής γραφής. Μια ωραία εναλλακτική κατά τη διαμονή στην Ολλανδία.

ΧΟΛΙΓΟΥΝΤ
Ρέιμοντ Τσάντλερ
Η ταινία «Μάρλοου» του Νιλ Τζόρνταν, με τον Λίαμ Νίσον στον ρόλο του θρυλικού ντετέκτιβ, επαναφέρει το βλέμμα στο φιλμ νουάρ και στην κληρονομιά του Ρέιμοντ Τσάντλερ. Η ταινία ωστόσο βασίζεται σε βιβλίο του Τζον Μπάνβιλ, που υπογράφει ως Μπέντζαμιν Μπλάκ (2014) με ήρωα τον Φίλιπ Μάρλοου. Η σαγήνη του αμερικανικού αστυνομικού μυθιστορήματος από τα μέσα του 20ού αιώνα παραμένει αζεπέραστη και διαρκώς εμπνέει.

ΠΑΡΙΣΙ
Έκθεση Μπελίνι
Πατέρας της Σχολής της Βενετίας, δάσκαλος του Τζορτζόνε και του Τιτσιάνο, ο Τζοβάνι Μπελίνι (π. 1435-1516) σφράγισε με τις αντιλήψεις περί χρώματος και προοπτικής την τέχνη της Βενετίας τον 16ο αιώνα. Μια μεγάλη έκθεση παρουσιάζεται στο Παρίσι, στο μουσείο Jacquemart-André (έως 17 Ιουλίου). Με πάνω από 50 έργα από διάφορες συλλογές και μουσεία, η έκθεση δοξάζει την ιδιοφυΐα του Μπελίνι και την επιδραστικότητα της τέχνης του.

ΒΕΝΕΤΙΑ
Μουσείο κόμικς
Η Βενετία συναγωνίζεται πλέον το Παρίσι και τις Βρυξέλλες ως αναδυόμενη πρωτεύουσα των κόμικς με την ίδρυση και λειτουργία του «PAFF!», του Διεθνούς Μουσείου της Τέχνης των Κόμικς, που άνοιξε πρόσφατα με υποστήριξη του υπουργείου Πολιτισμού της Ιταλίας στα Πορτενόνε, στα περίχωρα της Βενετίας. Με μόνιμη συλλογή και περιοδικές εκθέσεις, το νέο κέντρο θα προβάλλει κόμικς από όλο τον κόσμο από τις αρχές του 20ού αιώνα έως τις μέρες μας.

Χοακίν Σορόγια, «Ο Ιατρός Φρανθίσκο Ροντρίγκες ντε Σαντοβάλ».

Τα πορτρέτα του Χοακίν Σορόγια, ο καθρέφτης της Ισπανίας

Εθνικός ζωγράφος της Ισπανίας, κατά μία έννοια, ο Χοακίν Σορόγια (1863-1923) είναι χωρίς αμφιβολία ο δημιουργός κοσμογάπητων έργων. Ο Σορόγια είναι εκφραστής της αστικής Ισπανίας στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, επηρεασμένος από τα γαλλικά και γενικότερα τα διεθνή ρεύματα που ανανέωσαν τον ακαδημαϊσμό και απελευθέρωσαν νέες δημιουργικές δυνάμεις. Μια νέα έκθεση, βασισμένη στις προσωπογραφίες που είχε φιλοτεχνήσει ο Χοακίν Σορόγια, παρουσιάζεται έως το καλοκαίρι (18 Ιουνίου) στο Μουσείο Πράδο της Μαδρίτης, με αφορμή την επέτειο των 100 χρόνων από τον θάνατό του.

Ο Σορόγια είχε κάνει πολλά πορτρέτα. Τα περισσότερα ήταν φίλων και γνωστών και, φυσικά, αρκετές παραγγελίες. Παρότι, είχε επιθυμία να δοκιμαστεί σε περισσότερα ελεύθερα πεδία, υπήρξε ένας θαυμάσιος πορτραίστας. Γεννημένος στη Βαλένθια, σε σπιτι εμπόρου, έχασε νωρίς και τους δυο γονείς του από χολέρα. Μεγάλωσε με θείους και όταν μεγάλωσε σπούδασε ζωγραφική στη Ρώμη, έχοντας πρώτα δείξει το ενδιαφέρον του για την τέχνη, περνώντας πολλές ώρες στο Πράδο. Μαθήτευσε κοντά στον φωτογράφο Αντόνιο Γκαρθία, ο οποίος τον μύησε στον ρεαλισμό, τάση εμφανής στα πρώιμα έργα του.

Τα πορτρέτα που παρουσιάζο-

νται τώρα στην έκθεση είναι όλα ιδιαίτερος ατμοσφαιρικά. Διακρίνονται εύκολα σε αρσενικά και θηλυκά, όχι μόνο από το φύλο αλλά και από την εν γένει ατμόσφαιρα που έδινε. Τα αντρικά πορτρέτα είναι κατά κανόνα πιο ενδιαφέροντα από πλευράς ζωγραφικής με αναφορές στον Βελάσκεθ αλλά και στον Ελ Γκρέκο, δασκάλους που είχαν επηρεάσει τον Σορόγια στα χρόνια της διαμόρφωσής του. Αυτές οι αναφορές είχαν κεντρική θέση στη μεγάλη αναδρομική του Σορόγια που είχε οργανώσει το Πράδο το έτος 2009.

Στις αρχές του 20ού αιώνα, ο Σορόγια είχε κατακτήσει διεθνή φήμη ως πορτραίστας. Στην ισπανική κοινωνία, ιδίως, με την οποία είχε ιδιαίτερη σχέση, είχε μεγάλη εκτίμηση. Στα περισσότερα πορτρέτα του, ο Σορόγια επιχειρεί μια ψυχολογική τομή στην προσωπικότητα του μοντέλου και κατά κανόνα οργανώνει ολόγυρα όψεις ή την ατμόσφαιρα της πνευματικότητάς του. Τα άρρενα πορτρέτα απεικονίζουν προσωπικότητες της πολιτιστικής ζωής. Κάποιοι συνδέονταν με το Ελεύθερο Ινστιτούτο για την Εκπαίδευση (1876-1936). Και σχεδόν όλοι συνδέονταν φιλικά με τον Χοακίν Σορόγια. Ζωγράφοι, συγγραφείς, ιατροί σκημάτιζαν έναν κοινωνικό γαλαξία, που για την εποχή ήταν το πιο δυναμικό κομμάτι της ισπανικής κοινωνίας.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Μπρένταν Φρέιζερ: το τέρας ψάχνει για ένα φίλο, ακόμα μια φορά

«Όλοι θυμούνται τον Μπρένταν Φρέιζερ για τη “Μούμια”», λέει ο κύριος Γκρι παρακολουθώντας τον 55χρονο Αμερικανό ηθοποιό να παραλαμβάνει το Όσκαρ για τη «Φάλαινα» του Αρονόφσκι. «Ποιος όμως τον θυμάται σ’ εκείνη την απίστευτη ταινία, το «Θεοί και δαίμονες» του Μπιλ Κόντον;».

Το έτος είναι 1998. Ο Φρέιζερ, στα τριάντα του, ένα χρόνο προτού γυρίσει τη «Μούμια», υποδύεται τον Κλέιτον, ένα ελαφρώς χαμένο κορμί που ήταν στους πεζοναύτες (η ταινία διαδραματίζεται το 1957).

Ο Κλέιτον μένει σε τροχόσπιτο, είναι αδαής, γυμνασμένος και κάνει ευκαιριακό σεξ με γυναίκες πίσω από μπαρ. Τον χωρίζουν αστρονομικές αποστάσεις από τον παχύσαρκο, καλλιεργημένο ομοφυλόφιλο Τσάρλι της «Φάλαινας».

Ποιος θυμάται τον Μπρένταν Φρέιζερ σ’ εκείνη την απίστευτη ταινία, το «Θεοί και δαίμονες»;

Τον Κλέιτον σταμπάρει ο γηραιός Αγγλος σκηνοθέτης Τζέιμς Γουέλ (υπαρκτό πρόσωπο), δημιουργός του θρυλικού «Φράνκενσταϊν» και της «Νύφης του Φράνκενσταϊν». Ο Γουέλ (τον υποδύεται ένας εκπληκτικός, όπως πάντοτε, Ιαν Μακέλεν) ζει μόνος σε βίλα με πισίνα στο Λος Άντζελες με το βλέμμα στραμμένο στο παρελθόν, στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στους γιμνούς νεαρούς που βούτηξαν στην πισίνα του, στα γυρίσματα με τον Μπορίς Καρλόφ, φαντασιώνεται την

Ο Μπρένταν Φρέιζερ με τον Ιαν Μακέλεν στην εξαιρετική ταινία «Θεοί και δαίμονες», που ο Μπιλ Κόντον γύρισε το 1998.

αυτοκτονία του και ζωγραφίζει. Η μόνη εικόνα απ’ το μέλλον είναι ο Κλέιτον, ο νέος του κηπουρός. Ο Γουέλ πείθει τον Κλέιτον να του ποζάρει, αλλά ο τελευταίος αντιδρά βίαια στις αφηγήσεις για τις ομοφυλοφιλικές του εμπειρίες. Ωστόσο, επιστρέφει σε αυτόν.

Η δραματική κορύφωση είναι όταν ο Γουέλ πείθει τον Κλέιτον να ποζάρει γυμνός φορώντας την απιασφυζιογόνα μάσκα από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ξαναμένος ο Γουέλ, ρίχνεται στον Κλέιτον. Παλεύουν σώμα με σώμα, με τον Γουέλ να ξαναζει, όχι χωρίς κάποια ηδονή, τον πόλεμο των χαρακωμάτων. Επέρχεται όμως μια κάθαρση και για τους δύο εκείνη τη νύχτα: ο Κλέιτον βάζει τον εξουθενωμένο Γουέλ να κοιμηθεί. Χωρίς να το ξέρει, τον οδηγεί στον τάφο του, τρυφερά, προστατευτικά. Την επομένη, ο

Γουέλ βρίσκεται πνιγμένος στην πισίνα των ερώτων του, αφήνοντας πίσω του σημείωμα αυτοκτονίας.

Ο κύριος Γκρι θυμάται την έξοχη μουσική υπόκρουση της ταινίας από τον Κάρτερ Μπέρνγκουελ και την τελική της σεκάνς: δέκα χρόνια μετά τα γεγονότα, ο Κλέιτον, παντρεμένος πια και με γιο, βλέπουν μαζί στην τηλεόραση τον «Φράνκενσταϊν». Πετώντας μόνος τα σκουπίδια μετά, ο Κλέιτον βηματίζει τρικλίζοντας, όπως ο Μπορίς Καρλόφ στον «Φράνκενσταϊν».

Οι αστρονομικές αποστάσεις που χωρίζουν τον Φρέιζερ του «Θεοί και δαίμονες» από τον Φρέιζερ της «Φάλαινας» εξανεμίζονται εδώ: το απωθητικό, καλοκάγαθο μα και σκοτεινό, απελπισμένο, παραμορφωμένο τέρας ψάχνει για ένα φίλο, ακόμα μια φορά.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ

Η αδιαφάνεια του ChatGPT

Με την έλευση των νέων εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης (ΤΝ), όπως το ChatGPT, βιώνουμε έναν κολοσσιαίο τεχνολογικό μετασχηματισμό στο επίπεδο της πληροφόρησης, ο οποίος αλλάζει ριζικά τους όρους της πρόσβασής μας στη γνώση. Έως χθες, μία από τις κύριες πηγές γνώσης των χρηστών του Διαδικτύου ήταν οι μηχανές αναζήτησης. Σε αυτές ανατρέχαμε όλοι προκειμένου να εντοπίζουμε πηγές που μας ήταν απαραίτητες για να καταλάβουμε τον κόσμο. Τώρα με το ChatGPT αυτό τείνει να αλλάξει δραματικά, καθώς το εργαλείο αυτό μπορεί να υποκαταστήσει ολοκληρωτικά τη μηχανή αναζήτησης.

Εως χθες λοιπόν, επισκεπτόμενοι τη μηχανή αναζήτησης της Google κατά βάση, λαμβάναμε έναν κατάλογο με υπερσυνδέσμους οι οποίοι ιεραρχούνταν βάσει της δημοφιλίας τους, και επιλέγαμε εμείς σε ποιους θα προχωρούσαμε. Εκτός του κριτηρίου της δημοφιλίας, η μηχανή αναζήτησης είχε, και εξακολουθεί να έχει, δύο ακόμη πια αυθαίρετα στοιχεία, που αλλοιώνουν την ενημέρωσή μας, εν γνώσει μας. Πρώτον, η Google στην αρχή εμφανίζει υπερσυνδέσμους που είναι προϊόν εμπορικής συναλλαγής. Κοινώς, τα πρώτα αποτελέσματα κάθε αναζήτησης είναι διαφημίσεις. Δεύτερον, υπάρχει μια σαφής μεροληψία υπέρ της πρώτης σελίδας των αποτελεσμάτων. Έχει μετρηθεί ότι ελάττωτοι είναι εκείνοι που πηγαίνουν στη δεύτερη ή στην τρίτη σελίδα των αποτελεσμάτων – η συντριπτική πλειονότητα σταματά στα πρώτα αποτελέσματα της αναζήτησης. Αυτά τα τρία δεδομένα (δημοφιλία, διαφημίσεις, πρώτη σελίδα), εμποδίζουν τη μηχανή αναζήτησης απ’ το να γίνει το πλέον βαθύ και αμερόληπτο αποθετήριο ανθρώπινης γνώσης, και κατ’ επέκταση μια εντελώς αξιόπιστη πηγή πληροφοριών.

Το νέο εργαλείο απόκτησης γνώσης που μας συστάθηκε πριν από μερικούς μήνες λειτουργεί με ΤΝ, ονομάζεται ChatGPT και είναι εντυπωσιακά καλό. Μόλις πριν από μερικές μέρες παρουσιάστηκε η 4η έκδοσή του, και αξιοποιεί μια τεχνολογία μηχανικών κείμενα, που έχουν αρχική, μέση, τέλος, βγάζοντας απ’ τη μέση τον «θόρυβο» των πολλών, ή ακόμη και αντικρουόμενων πηγών. Το ChatGPT εντάσσει τα πάντα σ’ ένα ενιαίο κείμενο, απαλλάσσοντας τον χρήστη απ’ το κοπώδες και δημιουργικό έργο της σύνθεσης. Στην ουσία, του προσφέρει στο πιάτο μια ad hoc σύνθεση. Το πρώτο σοβαρότατο πρόβλημα είναι ότι στο ChatGPT δεν βλέπουμε ποιες είναι οι πηγές του κειμένου. Στην Google γνωρίζαμε ότι πατώντας σ’ ένα λινκ διαβάζαμε το μπλογκ ενός ατόμου ή τη σελίδα των New York Times. Εδώ, αυτή η πολύ σημαντική πληροφορία φεύγει απ’ την εικόνα. Οχι μόνο δεν είναι σε θέση ο χρήστης να γνωρίζει την πηγή, αλλά δεν μπορεί να διακρίνει εάν το αποτέλεσμα είναι διαφημιστικό ή όχι. Η παραγωγή των συνθετικών κειμένων του ChatGPT είναι ο ορισμός του «μαύρου κουτιού».

Το ChatGPT θα απομακρύνει ακόμη περισσότερο τους χρήστες από την ποικιλία των πηγών και την έρευνα, θα αψηήσει δραματικά το ποσό της παραπληροφόρησης και θα θολώσει ακόμη περισσότερο το τοπίο της ενημέρωσης.

Θα πρέπει να αναληφθεί έγκαιρη δράση από ένα πολιτικό σύστημα, το οποίο δυστυχώς ιεραρχεί συνήθως τέτοιου είδους ζητήματα χαμηλά.

νικής μάθησης, η οποία μιμείται τις συνάψεις του ανθρώπινου εγκεφάλου. Το νευρωνικό αυτό δίκτυο τροφοδοτείται από άφθονα δεδομένα, είναι ικανό να εντοπίζει μοτίβα και να προβλέπει την επόμενη κατάλληλη λέξη σ’ ένα κείμενο ή το επόμενο κατάλληλο πιξέλ σε μια εικόνα. Η πρόσδος σε αυτή τη μορφή της ΤΝ, η οποία ονομάζεται «παραγωγική», οφείλεται σε ένα νέο είδος αλγορίθμων-«μετασχηματιστών». Σκοπός αυτής της αλγοριθμικής διαδικασίας είναι να παράγονται πρωτότυπα κείμενα ή εικόνες, βάσει απλών εντολών φυσικής γλώσσας. Η συνάφεια με τη λειτουργία των μηχανών αναζήτησης είναι οφθαλμοφανής. Αμφότερα τα εργαλεία ζητούν από εμάς μια απλή ερώτηση, για να μας δώσουν έπειτα εκείνα με τη σειρά τους μια καλή απάντηση. Η κειμενογεννήτρια του ChatGPT δεν δίνει απαντήσεις με τη μορφή υπερσυνδέσμων. Συντάσσει

κανονικά κείμενα, που έχουν αρχική, μέση, τέλος, βγάζοντας απ’ τη μέση τον «θόρυβο» των πολλών, ή ακόμη και αντικρουόμενων πηγών. Το ChatGPT εντάσσει τα πάντα σ’ ένα ενιαίο κείμενο, απαλλάσσοντας τον χρήστη απ’ το κοπώδες και δημιουργικό έργο της σύνθεσης. Στην ουσία, του προσφέρει στο πιάτο μια ad hoc σύνθεση. Το πρώτο σοβαρότατο πρόβλημα είναι ότι στο ChatGPT δεν βλέπουμε ποιες είναι οι πηγές του κειμένου. Στην Google γνωρίζαμε ότι πατώντας σ’ ένα λινκ διαβάζαμε το μπλογκ ενός ατόμου ή τη σελίδα των New York Times. Εδώ, αυτή η πολύ σημαντική πληροφορία φεύγει απ’ την εικόνα. Οχι μόνο δεν είναι σε θέση ο χρήστης να γνωρίζει την πηγή, αλλά δεν μπορεί να διακρίνει εάν το αποτέλεσμα είναι διαφημιστικό ή όχι. Η παραγωγή των συνθετικών κειμένων του ChatGPT είναι ο ορισμός του «μαύρου κουτιού».

συνεπάγεται αυτόματα και την ανάγνωσή τους. Προβλέπω ότι θα είναι ακόμη λιγότεροι όσοι θα κάνουν κλικ πάνω στις πηγές. Το ChatGPT κάνει ένα βήμα πίσω αναφορικά με την ορατότητα και το εύρος των πληροφοριών στο Διαδίκτυο. Με την αδιαφάνειά του, αλλά και με την αμφίβολη αποδοτικότητα του, θα απομακρύνει ακόμη περισσότερο τους χρήστες από την ποικιλία των πηγών και την έρευνα, θα αυξήσει δραματικά το ποσό της παραπληροφόρησης και θα θολώσει ακόμα περισσότερο το τοπίο της ενημέρωσης. Πιθανώς κάποιες τεχνικές λύσεις να βοηθήσουν, αλλά πρέπει ταυτόχρονα να εκπαιδεύουν οι χρήστες. Το γεγονός ότι οι μηχανές αναζήτησης πειραματίζονται με αυτό το εργαλείο θέλοντας να το εντάξουν οργανικά στο βασικό τους προϊόν δεν μπορεί παρά να προκαλεί ανησυχία. Πριν γίνει το επόμενο βήμα, θα πρέπει να υπάρξει χρόνος για διαβούλευση και για καίριες αποφάσεις. Έχουμε το κακό παράδειγμα των social media, το οποίο σταδιακά εξελίχθηκε σε εφιάλτη των σύγχρονων δημοκρατιών. Για να μη δοκιμαστούν και πάλι τα όρια των κοινωνικών αντοχών, θα πρέπει να αναληφθεί έγκαιρη δράση από ένα πολιτικό σύστημα, το οποίο δυστυχώς ιεραρχεί συνήθως τέτοιου είδους ζητήματα χαμηλά.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Ελλιπής πιστοποίηση

BIKY ΤΣΕΛΕΠΙΔΟΥ
120 γραμμάρια
εκδ. Νεφέλη, σελ. 176

Θα έλεγε κανείς πως δεν υπάρχει πιο πληκτικός χώρος από ένα συμβολαιογραφικό γραφείο. Η Biky Τσελεπίδου έχει ωστόσο άλλη γνώμη. Φαντάστηκε το συμβολαιογραφείο σαν τον κατεξοχήν λογοτεχνικό τόπο, το μέρος όπου ζωή και θάνατος ακατάπαυστα ανταγωνίζονται. Όσοι προσέρχονται εκεί, διεκδικούν να κατοχυρωθούν νομικά έναντι των κάθε λογής αδικπραξιών της πραγματικότητας. Με ένα συμβόλαιο, μια μεταβίβαση, ένα πληρεξούσιο, μια διαθήκη, μια υπογραφή, ελπίζουν πως θα νιώσουν ασφαλέστεροι ενώπιον τρομερών απιθανοτήτων. Πρωταγωνίστρια του βιβλίου είναι μια συμβολαιογράφος, η οποία διαχειρίζεται την πολύτροπη ενδοκοινωνικότητα της καταστροφής. Σε κρεμ ριγωτές κόλλες των 120 γραμμαρίων διευθετεί όλες τις αναποδιές της καθ’ όλα παθογόνου ύπαρξης. Ένας άνδρας επιθυμεί να κατοχυρώσει το πρόσωπό του ως τον μοναδικό ονοματοθέτη του μετεωρίτη που κατέπεσε στο αγροτεμάχιό του. Ένας άλλος ενδιαφέρεται να μάθει την αξία του αμπελιού του στην πλαγιά ενός βουνού, αλλά

αρνείται να το πουλήσει στον άνθρωπο που επί χρόνια το καλλιεργούσε. Αισθανόταν πως με την πώληση του αμπελιού θα κατατούσε τα κόματα όπου ήταν θαμμένοι ο πατέρας του. Ένας συνταξιούχος συμβολαιογράφος μιλάει ενθουσιασμένος στη συνάδελφό του για έναν θρυλικό μάγο, που είχε πεθάνει πρόσφατα. Ήταν βέβαιος πως η αποσφράγιση του σπιτιού θα αποκάλυπτε σημεία και τέρατα, τα μάγια που είχαν θαμπώσει την παιδική του ηλικία. Μια γυναίκα διεκτραγωδεί τον περιπετειώδη έγγαμο βίο της, ο οποίος έληξε βίαια εξαιτίας ενός παπαγάλου,

μου κάνει εντύπωση ο προσδιορισμός «μυθιστόρημα» στο εξώφυλλο. Τα επιμέρους στιγμιότυπα δεν συναιρούνται σε μια ευρύτερη σύνθεση, είναι απλώς μεμονωμένα επεισόδια μιας καθημερινότητας με μικρές ή μεγαλύτερες συμφορές, επουσιώδεις ή κρίσιμες εκκρεμότητες. Ένα στοιχείο που εντείνει την ανομογένεια των εξιστορήσεων, είναι η υφολογική τους διαφοροποίηση, τονισμένη με διαφορετικές γραμματοσειρές. Η Τσελεπίδου δοκιμάζει ετερόκλητα ύφη, άτεχνο προφορικό λόγο, ασθματικό, ανοϊκό, ακατάλογο, γραφειοκρατικό, νομολογικό, ιερατική καθαρεύουσα, στομφώδη, παλαική εκφορά, ενώ φυσικά δεν λείπουν οι ντοπολαλιές και οι διάλεκτοι. Αυτή η γλωσσική επίδειξη δεν έχει τίποτα να προσφέρει στη μυθοπλασία. Ούτε μυθιστόρημα ούτε συλλογή διηγημάτων, το βιβλίο της Τσελεπίδου παρακολουθεί το πηγαινέλα σε ένα συμβολαιογραφικό γραφείο, καταγράφοντας αποσπασματικά την οριοθέτησή

της ζωής και του θανάτου από ένα γραφειοκρατικό πλαίσιο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι τελευταίες σελίδες, όπου η αμίλητη, αμέτοχη συμβολαιογράφος αποκτά αίφνης υπόσταση, όταν αναλαμβάνει την υπόθεση ενός άνδρα, ο οποίος για τέσσερα χρόνια υπήρξε η κόλασή της. Ο άνδρας, που είχε ρημάξει με μια υπογραφή την επαγγελματική της αξιοπρέπεια, έπασχε από μια εκφυλιστική ασθένεια και γι’ αυτό ήθελε να υπογράψει ένα πληρεξούσιο, το οποίο θα εκχωρούσε στη σύζυγό του τη δικαιοπρακτική του ικανότητα. Διαβάζοντας τις επιθυμίες του πελάτη της, η συμβολαιογράφος είχε την αίσθηση πως ο άρρωστος άνδρας ήθελε [...] να εξαντλήσει την πραγματικότητα, να τη φέρει στα όριά της, κάτι το ανέφικτο, που ωστόσο ο νέος της πελάτης είχε το κουράγιο να το επιχειρήσει, δοκιμάζοντας να προβλέψει όλα τα πιθανά σενάρια της αποδω και στο εξής ζωής του». Μια χαμένη ευκαιρία. Η Τσελεπίδου κρατούσε για το τέλος την καλύτερη ιστορία, η οποία θα μπορούσε από μόνη της να επεκταθεί σε μια αξιανάγνωστη νουβέλα. Μια ολιγοσέλιδη πιστοποίηση συγγραφικής δεξιότητας, που όμως δεν αρκεί για να κατοχυρωθεί λογοτεχνικά το σύνολο.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΣΧΑΛΗ ΛΑΜΠΑΡΔΗ

Ο Πασχάλης Λαμπάρδης ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε ψυχολογία, με μεταπτυχιακές σπουδές στην κλινική και κοινωνική ψυχολογία. Το νέο του μυθιστόρημα «Πρόβα ζωής» (εκδ. Αρμός) εστιάζεται στην απελευθέρωση του ατόμου από τις φυλακές της παιδικής του ηλικίας.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας; «Στον κήπο του Επικούρου» του Ιρβιν Γιάλομ, «Όταν η ανάσα γίνεται αέρας» του Πολ Καλάνθι και το «Ταξίδι στην Ανατολή» του Ερμαν Εσε.

Ποιος ήρωας λογοτεχνίας θα θέλατε να είστε και γιατί; Θα επέλεγα έναν ήρωα της μυθολογίας, τον Προμηθέα, για να αντιστώ με τη συγγραφική μου πένα τη φωτιά στις ψυχές των ανθρώπων, ώστε να ανταποκριθούν στο χρέος της φύσης τους για μια ανυψωτική πορεία ζωής.

Διοργανώνετε ένα δείπνο. Ποιους ποιητές ή συγγραφείς καλείτε, ζώντες και τεθνεώτες; Τον Ομηρο, τον Παλαμά, τον Καζαντζάκη και τον Λουντέμη, γιατί συντόφρευσαν από παιδί την ψυχή μου και έτρεφαν τα όνειρά μου.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου; Όσους βίους κι αν επιλέξεις, αυτός που σου έλαχε είναι ο καλύτερος. Από το βιβλίο «Μεσάνυχτα στη Βιβλιοθήκη» του Ματ Χέιγκ.

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά; «Οι Δαιμονισμένοι» του Ντοστογιέφσκι.

Και ποιο είναι το βιβλίο που έχετε διαβάσει τις περισσότερες φορές; Η «Ασκητική» του Καζαντζάκη.

Ποιο είναι το μήνυμά της «Πρόβα ζωής»; Το βασικό μήνυμα είναι να επιλέξουμε τη ζωή στην καλύτερη εκδοχή της. Να μην επιτρέψουμε στον πατέρα και τη μητέρα να γίνουν το τέρας που θα μας καταδιώκει για μια ολόκληρη ζωή. Το βιβλίο καλεί τον καθένα να προβληματιστεί για τον ρόλο που υποδύεται στη ζωή του και τον καθοδηγεί να ελευθερωθεί από τις παιδικές του φυλακές.

Πόσο εύκολο είναι να ορθώσουμε ανάστημα στα αρνητικά γεγονότα; Παίζει ρόλο η στάση μας απέναντι στα γεγονότα. Ο τρόπος σκέψης κάνει τη διαφορά. Οι και να έρθει στη ζωή μας, ευχάριστο ή δυσάρεστο, εμείς να το χρησιμοποιήσουμε για το γενικότερο καλό μας. Που σημαίνει, να διδασκόμαστε από κάθε είδους περίπτωση, να εξελισσόμαστε και να μην καθυστερούμε άλλο στη ζωή. Εμείς πιο πάνω κι από τα προβλήματά μας!

Ποιες οι επιλογές μπροστά σε ένα σταυροδρόμι - δίλημμα ζωής; Όπως αναφέρω και στο βιβλίο μου, έχουμε τρεις επιλογές: ή μένουμε κολλημένοι στην ίδια θέση και βουλιάζουμε όλο και περισσότερο ή οδηγούμαστε στην υποταγή της μοίρας κι όπου μας βγάλει ή ακολουθούμε τον δρόμο της ευτυχίας, που μοιάζει με ένα πανέμορφο κόκκινο τριαντάφυλλο γεμάτο αγκάθια.

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

ΨΗΦΙΑΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

από τη

Read
LIBRARY

CHRISTOPHER S. LIGHTFOOT

The Cesnola Collection of Cypriot Art: Terracotta Oil Lamps’.

Metropolitan Museum

Ο Christopher S. Lightfoot είναι μελετητής και πρώην επιμελητής του Τμήματος Ελληνικής και Ρωμαϊκής Τέχνης του Μетроπολιτικού Μουσείου Τέχνης της Νέας Υόρκης. Ο κατάλογος «The Cesnola Collection of Cypriot Art: Terracotta Oil Lamps» είναι ένας περιεκτικός κατάλογος αρχαίων λαμπτήρων λαδιού από τερακότα που βρέθηκαν στην Κύπρο και ο οποίος αναμφίβολα θέτει τα τεκμήρια αυτά σε σαφώς μεγαλύτερα πολιτιστικά και κοινωνικά πλαίσια, ενώ δίνει διευκρινιστικές πληροφορίες για την ποικιλόμορφη διακόσμσή τους. Αυτός είναι ο τέταρτος κατάλογος της σειράς της Συλλογής Cesnola Κυπριακής Τέχνης και ο οποίος εστιάζει στις 453 λάμπες από τερακότα που χρονολογούνται από την Κλασική, την Ελληνιστική, τη Ρωμαϊκή και την Πρώιμη Βυζαντινή περίοδο. Το πλούσιο εικονογραφικό υλικό των πολλών αυτών κοινών, καθημερινών αντικείμενων προσφέρει μια σπάνια οπτική στην καθημερινή ζωή της Κύπρου της αρχαιότητας και προβάλει τη συμμετοχή του νησιού στη ρωμαϊκή καλλιτεχνική και πολιτιστική παραγωγή. Ο κάθε λαμπτήρας που περιέχεται στον κατάλογο συνοδεύεται από επεξηγηματικό κείμενο το οποίο αναφέρεται στην τυπολογία, τη διακόσμηση και τα χαρακτηριστικά των κατασκευαστών του, ενώ παρέχει νέες γνώσεις για την τέχνη, τη χειροτεχνία και το εμπόριο στην αρχαία Μεσόγειο.

Το ηλεκτρονικό βιβλίο διανέμεται δωρεάν από τη Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο Read-library.com για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασηθιωτάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Το ντοκιμαντέρ «Αντιπερισπασμός» του Κιτ Βίνσεντ ξεκινάει με τον ίδιο να ετοιμάζεται για μία ακόμη μαγνητική τομογραφία – εξέταση που πρέπει να επαναλαμβάνει κάθε εξάμηνο. Την πρωτότυπη μουσική έχει γράψει ο Ξαβ Κλαρκ. «Πού πηγαίνει η αγάπη;», λέει ένα από τα τραγούδια που ακούγονται στην ταινία. «Πουθενά», συνεχίζει. «Μένει».

«Βρίσκω μεγάλη παρηγοριά στη ζωή»

Ο βραβευμένος στο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης σκηνοθέτης Κιτ Βίνσεντ, με ανίατο όγκο στον εγκέφαλο, μιλάει στην «Κ»

Συνέντευξη στην **ΗΛΙΑΝΑ ΜΑΓΡΑ**

Την πρώτη φορά που βλέπουμε τον Κιτ Βίνσεντ, κατά τη διάρκεια του ντοκιμαντέρ του «Αντιπερισπασμός», το οποίο είχε την ευρωπαϊκή πρεμιέρα του στο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ της Θεσσαλονίκης, όπου και απέσπασε το βραβείο «Ανθρώπινες αξίες» της Βουλής των Ελλήνων, τα καταγάλανα μάτια του κοιτούν την κάμερα. Τα μαλλιά του είναι ξυρισμένα. Το πλάνο είναι κοντινό – μπορούμε να δούμε τις φακίδες του, τις ανοιχτόχρωμες βλεφαρίδες του. Κάποιοι του βάζει ακουστικά και κάτι που μοιάζει με κάσκα. Αν αυτή ήταν μια άλλου είδους ταινία, θα μπορούσε να ετοιμάζεται να πάει στο Διάστημα. Αλλά την πρώτη φορά που βλέπουμε τον Κιτ Βίνσεντ ετοιμάζεται να κάνει μια ακόμη μαγνητική τομογραφία για να δει αν έχει μεγαλώσει ο όγκος στον εγκέφαλό του.

Την πρώτη φορά που είδα τον Κιτ Βίνσεντ ήταν σε ένα σπίτι στο Λονδίνο το 2016. Καταλήξαμε να χορεύουμε ελληνικά τραγούδια πάνω σε καρέκλες. Μέσα στα επόμενα χρόνια, μου έμαθε τον Αμερικανό τζαζίστα Ροί Χάργκροουβ, συζητούσαμε για ταινίες, για δημοσιογραφία και πολιτική, γελοούσαμε, χορεύαμε. Ημασταν κι οι δύο στα early 20s μας. Αλλά τον Μάιο του 2018 η ζωή του Κιτ άλλαξε.

Η διάγνωση

«Οδηγούσα και σταμάτησα στο βενζινάδικο», λέει στην «Κ». «Κρατούσα την αντλία όταν ξαφνικά ένιωσα εντελώς μπερδεμένος – δεν καταλάβαινα τι είχα στο χέρι μου, δεν μπορούσα να χρησιμοποιήσω λέξεις, ένιωσα ότι κάτι πηγαίνει πολύ στραβά», αφηγείται. Πηγαίνοντας να ζητήσει βοήθεια, λιποθύμησε. Όταν ξύπνησε, δεν ήξερε ποιος ήταν, πού βρισκόταν. Του είναι πιο δύσκολο να μιλάει για εκείνη την πρώτη κρίση και την τόσο τρομοκρατική αίσθηση του άγνωστου από ό,τι για την ημέρα της διάγνωσης, τον Ιούλιο του 2018.

Στο δωμάτιο ήταν μόνο ο γιατρός, οι γονείς του και εκείνος. Όταν τους είπαν πως ο 24χρονος Κιτ έχει ανίατο όγκο εγκεφάλου, η καρδιά του πατέρα του σταμάτησε. Οι γιατροί ευτυχώς τον συνέφεραν και η ανησυχία του Κιτ, για λίγες ώρες τουλάχιστον, μετατοπίστηκε στον πατέρα του. Την ώρα που διαγνώστηκε, εκείνος

«Τι θέλω να κάνω πριν πεθάνω; Το μόνο πράγμα που αφήνουμε πίσω είναι τα καλά πράγματα για τα οποία θα μας θυμούνται».

δεν εξεπλήγν. Απλώς επιβεβαιώθηκαν οι υποψίες του.

Εκείνο τον Οκτώβριο χειρουργήθηκε και μέχρι να αναρρώσει μετακόμισε στο σπίτι του πατέρα του. Είχε αρχίσει να σκέφτεται να γυρίσει ταινία για την ιατρική βιομηχανία και τον καρκίνο, αλλά σύντομα αποφάσισε το θέμα της να είναι ο πατέρας του και το πώς βίωνε την κατάσταση του Κιτ.

Μετά τη διάγνωση ο Λόρενς, συνταξιούχος διευθυντής κολεγίου, αποφάσισε να καλλιεργήσει κάνναβη, γιατί διάβασε ότι μπορεί να βοηθήσει τον Κιτ με τις κρίσεις του. Οντας μια ζωή άθεος, μπήκε πιο βαθιά στον ιουδαϊσμό προσπαθώντας να βρει νόημα στη ζωή, στον θάνατο, στο όποιο μετά. Ο Κιτ ξεκίνησε να βιντεοσκοπεί τις συζητήσεις τους κι ενώ στο τελικό αποτέλεσμα του «Αντιπερισπασμού» ο Λόρενς έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, μέσα στα τέσσερα χρόνια που ακολούθησαν, το ντοκιμαντέρ εξελίχθηκε σε μια ταινία που αφορά και τη μητέρα του Κιτ, την κοπέλα του –την οποία γνώρισε λίγες μέρες μετά την εγχείρηση– και τον ίδιο.

«Δεν θέλω να είναι μια στενάχωρη ταινία», δηλώνει λίγο πριν από το τέλος του «Αντιπερισπασμού», που μεταξύ άλλων φορές έχει την υποστήριξη του British Film Institute και του Sundance Institute. «Δεν χρειάζεται να είναι στενάχωρη. Θέλω να τους δώσω κάτι που θα μπορούν να δουν όταν δεν θα είμαι εδώ, κάτι με το οποίο να με θυμούνται», τονίζει, «και θέλω να ξέρουν ότι ήμουν χαρούμενος».

Ούτε δάκρυ

Από τότε που διαγνώστηκε, ο Κιτ δεν έχει κλάψει. Εχει επισκεφθεί διάφορους ψυχολόγους, αλλά με όλους έρχεται ένα σημείο στο οποίο νιώθει ότι δεν μπορούν να τον βοηθήσουν. «Ξέρω ότι δεν καταλαβαίνουν τι βιώνω, αυτόν τον υπαρξιακό φόβο», λέει στην «Κ». Η ταινία υπήρξε πολύ πιο θεραπευτική από τις συνεδρίες. «Ένιωσα ότι έχω τον έλεγχο, ότι αν κάνω

Ο πατέρας του Κιτ, μετά τη διάγνωση της ασθένειας του παιδιού του, εμβάθυνε στον ιουδαϊσμό. Η μητέρα του Κιτ (δεξιά) ήταν υιοθετημένη. Στο ντοκιμαντέρ, ο Κιτ μαθαίνει πως η βιολογική του γιαγιά «έφυγε» από όγκο εγκεφάλου.

Ο Κιτ Βίνσεντ απολαμβάνει τις πρώτες ημέρες της άνοιξης στη Θεσσαλονίκη, την τελευταία μέρα του φεστιβάλ.

μια ταινία για την κατάστασή μου, την ελέγχω», σημειώνει. Τα πρώτα δύο χρόνια μετά τη διάγνωση έκανε ατελείωτη γιόγκα. «Για την ακρίβεια, μισώ τη γιόγκα», λέει γελώντας, αλλά τότε τον βοηθούσε. Σταμάτησε να πίνει, να καπνίζει, έτρωγε υγιεινά. «Χάνεις τον έλεγχο ενός μεγάλου πράγματος και προσπαθείς να ελέγξεις τα μικρά», εξηγεί στην «Κ».

Τον πρώτο καιρό ήταν θυμωμένος. Για ένα διάστημα δεν μπορούσε να ακούει τα προβλήματα άλλων. «Έκασα κάποιους φίλους τότε, δεν είχα χρόνο για πράγματα που ήθελαν να συζητήσουν και εμένα δεν με ενδιέφεραν – χρειάστηκε να ξαναμάθω πως και

τα προβλήματα των άλλων είναι προβλήματα», αναφέρει στην «Κ».

Όταν διαγνώστηκε, άλλαξε η σχέση του με τον χρόνο. «Νιώθω πως δεν μπορώ να κάνω σχέδια. Ξέρεις, άλλοι γύρω μου παντρεύονται, σκέφτονται να κάνουν παιδιά. Δεν νιώθω ότι εγώ μπορώ να το κάνω αυτό», δηλώνει. Τη ζωή του τη ζει πλέον σε περιόδους εξαμήνων – από τη μία μαγνητική μέχρι την επόμενη. «Ο μήνας πριν είναι γεμάτος άγχος, ο μήνας μετά, αν είναι καλά τα νέα, είναι γεμάτος χαρά».

Η αγάπη

Είναι, πλέον, οτιδήποτε σημαντικό; «Όχι, όχι ιδιαίτερα», λέει. Εκτός από ένα. «Ξέρεις, όταν

«Οι ψυχολόγοι δεν καταλαβαίνουν τι βιώνω, αυτόν τον υπαρξιακό φόβο. Η ταινία υπήρξε πολύ πιο θεραπευτική από τις συνεδρίες».

ήμουν 24, δεν με ένοιαζε η αγάπη, δεν ήταν προτεραιότητα. Τώρα είναι η προτεραιότητα», αναφέρει και γελάει, λέγοντας ότι ακούγεται τρομερά γλυκανάλατος παρόλο που τονίζει πως είναι κυνικός – είναι, άλλωστε, Βρετανός. «Δεν εννοώ μόνο την Ιζομπέλ», λέει για την κοπέλα του, «εννοώ και την πλατωνική αγάπη: την αγάπη για την οικογένειά σου, για τους φίλους σου, για όσους σε κάνουν να νιώθεις ότι σε αγαπούν, σε καταλαβαίνουν, σε στηρίζουν». Μετά τη διάγνωση σκεφτόταν τι άνθρωπος θέλει να είναι. «Τι θέλω να κάνω πριν πεθάνω; Το μόνο πράγμα που αφήνουμε πίσω είναι τα καλά πράγματα για τα οποία θα μας θυμούνται», λέει. «Η κληρονομιά που θέλω να αφήσω είναι ότι ήμουν καλός άνθρωπος. Δεν με ενδιαφέρει να σκέφτονται ξένοι ότι ήμουν καλός, με νοιάζει να ξέρω ότι έκανα διαφορά στη ζωή των δικών μου ανθρώπων».

Η λύπηση είναι άχρηστη

Δεν λυπάται τον εαυτό του – η λύπηση είναι άχρηστο συναίσθημα, αυτά τα πράγματα συμβαίνουν στον κόσμο, είναι απλώς ατυχές ότι συνέβη και σε εμένα». Δεν έχει στραφεί στη θρησκεία, ούτε τον ενδιαφέρει η μετά θάνατο ζωή. «Βρίσκω πολύ μεγαλύτερη παρηγοριά στη ζωή», αναφέρει. Δεν τη βλέπει σαν αγώνα με τον χρόνο, ούτε τον όγκο του σαν εχθρό. «Νιώθω πως είμαι ακόμη εγώ, απλώς με έναν όγκο στον εγκέφαλο», δηλώνει.

Δεν ελπίζει σε κάποια μελλοντική θεραπεία. «Προσπαθώ να μη σκέφτομαι τι θα μπορούσε να συμβεί, είναι χάσιμο χρόνου, σκέφτομαι μόνο τι συμβαίνει τώρα, ποια είναι η ζωή μου τώρα», αναφέρει. Πριν από λίγο καιρό έκανε ακτινοθεραπεία που καλυτέρεψε τις κρίσεις του. Πρόσφατα θα ξεκινούσε χημειοθεραπείες, αλλά αυτό σήμαινε ότι δεν θα μπορούσε να πάει ούτε στο φεστιβάλ του Μισούρι ούτε σε αυτό της Θεσσαλονίκης. «Νιώ-

θω αμέτρτητα πιο καλά και πιο αισιόδοξος για τη ζωή μου τώρα που πήγα στα φεστιβάλ, σου το λέω αυτό με σιγουριά», τονίζει.

Φοβάται τον θάνατο; «Φοβάμαι τη διαδικασία πριν, το να μην μπορώ να κάνω πράγματα και να γίνουν οι γονείς μου ή η Ιζομπέλ οι φροντιστές μου, πιστεύω πως θα ήθελα να έχω τη δυνατότητα να ελέγξω την κατάσταση πριν φτάσω εκεί», δηλώνει, αναφερόμενος στην ευθανασία, «αλλά προσπαθώ να μην το σκέφτομαι μέχρι να χρειαστεί».

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης αλλά και όλο το Σαββατοκύριακο στη Θεσσαλονίκη, γελάμε. Ο Κιτ παραμένει ένας άνθρωπος χαρούμενος, γεμάτος αγάπη, όρεξη για ζωή. «Με έκανε να θέλω να ζήσω περισσότερο», λέει για τη διάγνωση, «αλλά έχει γίνει πιο δύσκολο γιατί έχω κρίσεις, επισκέψεις σε νοσοκομεία, τα φάρμακα με κάνουν να κουράζομαι, κάποιες φορές είναι δύσκολο ακόμη και να βγω μια βόλτα. Εχω μάθει να εκτιμώ τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο, αλλά οι μέρες φορές που στενοχωριέμαι είναι όταν συνειδητοποιώ πως είμαι διαφορετικός γιατί δεν μπορώ να κάνω πράγματα που κάνουν άλλοι επειδή δεν έχω την ενέργεια, και ήμουν ένας άνθρωπος με πολλή ενέργεια. Εχω πιάσει τον εαυτό μου να εύχεται να μπορούσα να ζήσω όπως πριν», τονίζει. «Ισως», συμπληρώνει, «απλώς να μεγαλώνω».

Τον ρωτάω ποιο είναι το νόημα της ζωής. Γελάει. «Υπάρχει νόημα; Δεν ξέρω αν υπάρχει οικουμενικό νόημα. Για μένα το νόημα είναι να προσπαθώ να είμαι ευτυχισμένος, με απλούς τρόπους».

Γρήγορα τονίζει πως έχει μετανιώσει για ό,τι έχει πει. «Ακούγομαι σαν φθηνό βιβλίο αυτοβελτίωσης», λέει γελώντας. Σημειώνει πως δεν έχει λίστα επιθυμιών, λίστα με τα πράγματα που θα ήθελε να κάνει πριν πεθάνει. Του λέω πως αν είχε, σίγουρα το να γυρίσει μια ταινία θα ήταν μέσα. «Ο,τι ήθελα να κάνω φαίνεται να συμβαίνει έτσι κι αλλιώς! Πληρώνεσαι για να κάνεις μια ταινία και βασικά να περνάς χρόνο με την οικογένειά σου και την κοπέλα σου, και μετά πληρώνεσαι για να πας σε διεθνή φεστιβάλ μαζί τους», αναφέρει. «Αν αυτά», συμπληρώνει, «δεν είναι εμπειρίες για λίστα επιθυμιών, τότε δεν ξέρω τι είναι».

Η Ελα Φιτζέραλντ «τραγουδά» ξανά

Η τεχνητή νοημοσύνη παίζει με την «ψυχή» της μουσικής

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ

Είναι η φωνή της Ελα Φιτζέραλντ που ερμηνεύει το τραγούδι, και όμως αυτό το τραγούδι δεν το έγραψε ποτέ κανείς, ούτε ποτέ το τραγούδησε η μεγάλη ντίβα της τζαζ. Κάτω από την ερμηνεία της, ακούγεται μια παράξενη μελωδία. Μοιάζει να παράγεται από ένα κλασικό τρίο της τζαζ: ντραμς, κοντραμπάσο και πιάνο. Αλλά αυτό το πιάνο πχει στοιχειωμένο. Είναι ένα πιάνο που, λες και ακούγεται μέσα σε έναν παράξενο εφιάλτη, ξύπνησε και θέλει να παίξει μόνο του τον εαυτό του. Ένα πιάνο που ζήτησε κάτι από τα ανθρώπινα και λατάρησε να πάρει κάτι από εκείνη τη φλόγα που ένιωθε στα ακροδάχτυλα των μεγάλων μουσικών που άγγιξαν τα πλήκτρα του.

Και όμως, όσο εντυπωσιακή, όσο θαυμαστή και απίστευτη και αν είναι αυτή η απόπειρα αυτονόμησης του, η αρμονία της μουσικής του έχει κάτι το απόκοσμο και η χροιά του κάτι το ξεχαρβαλωμένο. Όσο για την Ελα, εκεί που νομίζεις πως αληθινά πρόκειται γι' αυτή —εκεί που ακούς το παιχνιδιάρικο βιμπράτο της, τα ουράνια σκαμπανεβάσματά της στις οκτάβες— έρχεται κάτι απροσδιόριστο, κάτι φευγαλέο για να την προδώσει, να την κάνει να μοιάζει με ένα κορυφαίας τεχνολογίας «αυτόματο» — ένα ρομπότ με ανθρώπινη ένδυση.

«Τζαζ στο στυλ της Ελα Φιτζέραλντ» είναι ο τίτλος του κομμα-

Artwork του Τζόναθαν Τζαγουάντα για το «Sad Alron» του Μαρκ Πρίτσαρντ.

Πώς εξηγείς σε μια μηχανή—όσο προηγμένη κι αν είναι— τη χαοτική συγκυρία που γεννάει μοναδικά και ανεπανάληπτα μουσικά μυαλά, όπως ο Γκρεγκ Σέιτζ των Wipers;

τιού και το έχει γράψει τεχνητή νοημοσύνη. Το βρήκαμε στη λίστα με μουσικά δείγματα της εφαρμογής «Jukebox» της Open AI, πρωταγωνίστριας εταιρείας του χώρου. «Θα σε αγαπώ, για πάντα και για μια ημέρα», τραγουδά η συνθετική Ελα, λαχταρώντας να μας ξεγελάσει πως έχει

κάτι το ανθρώπινο. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και όταν ακούμε ένα κομμάτι των Nirvana στο YouTube, φτιαγμένο από την ίδια εφαρμογή. «Είναι λες και κάποιος χρησιμοποίησε μια ραδιοφωνική συχνότητα για να ηχογραφήσει το φάντασμα του Κερτ Κομπέιν να τραγουδά στη μετά θάνατον ζωή», λέει κάποιος χρήστης στα σχόλια της ανάρτησης. Η μηχανή πασχίζει να φτιάξει τον ήχο του τριό από το Σιάτλ, αλλά δεν μπορεί να κοπάρει το κύριο στοιχείο που το έκανε τόσο επιδραστικό: το σαρωτικό, αυθεντικό συναισθημα του πρωταγωνιστή της, βουτηγμένο κιόλας στο πλαίσιο της εποχής του.

Είναι το ίδιο συναίσθημα που ο Κερτ Κομπέιν άκουσε στο έργο του καλλιτεχνικού του «πατέρα», του Γκρεγκ Σέιτζ των Wipers, του πρωτομάστορα του ήχου του «γκραντζ», που ξεπήδησε στα τέλη του '70 στο Πόρτλαντ του Ορεγκόν. Ένα συναίσθημα που, σε συνδυασμό με μια ιδιοφυή προσέγγιση στο παίξιμο της κιθάρας και την τεχνολογία της ηχογράφησης, παρήγαγε μουσικό έργο τόσο τρομακτικά ρηξικέλευθο, τόσο ιδιόσυγκρασιακό, που όχι μόνο μηχανή δε θα μπορούσε ποτέ να μιμηθεί, αλλά ούτε καν άνθρωπος. Πώς εξηγείς σε μια μηχανή—όσο προηγμένη κι αν είναι—τη χαοτική συγκυρία που γεννάει μοναδικά και ανεπανάληπτα μουσικά μυαλά όπως το δικό του; Ποιες ψηφιακές συνάψεις μπορούν να

«Τζαζ στο στυλ της Ελα Φιτζέραλντ» είναι ο τίτλος του κομματιού που «ερμηνεύει», 27 χρόνια μετά τον θάνατό της, η βασίλισσα της τζαζ. Συγκαταλέγεται στα μουσικά δείγματα της εφαρμογής «Jukebox» της Open AI.

αποδώσουν τους κεραυνούς που έσπερνε η μαύρη Gibson SG του; Πώς αναπαριστάς πλαστά τα στοιχεία της φύσης;

Την ίδια στιγμή, υπάρχει κάτι φτιαγμένο από ανθρώπινο χέρι, που συγγενεύει με τα ψηφιακά σπαράγματα του Jukebox AI, μια φαντασματολογία επιτευγμάτων του προηγούμενου αιώνα στην οποία επιδίδονται νέοι σημερινοί μουσικοί. Σε μια επιδέξια συρραφή από μουσικά στυλ και ακούσματα του πρόσφατου παρελθόντος, ένας Καναδός παραγωγός με το καλλιτεχνικό ψευδώνυμο «Record Loss» γράφει σήμερα ένα κομμάτι που ονομάζει «Under the Knife», όπου η «blue-eyed soul» του Νεντ Ντοκένι ανακατεύεται μπάσταρδα με το progressive rock των Pink Floyd και τη νεοψυχεδέλεια των Rain Parade, και ενώ όλα μοιάζουν γοητευτικά, κάτι μοιάζει κάλπικο — όπως ακριβώς και σε εκείνο το κομμάτι που δεν τραγούδησε ποτέ η Ελα.

Το ίδιο συμβαίνει και με τους Καλιφορνέζους Allah-Las, που στο βίντεο κλιπ του κομματιού τους «Tell me what's on your mind» μοιάζει να έχουν δώσει μεγαλύτερη σημασία στο να ακούγονται (και να ντύνονται) σαν τους Yardbirds, παρά στο να παράγουν μια αυθεντικά δική τους μουσική. Τα κομμάτια τους είναι θαυμάσια, δεν έχουν όμως εκείνη την αίσθηση του κινδύνου, εκείνο το ζωγόνα τρομακτικό στοιχείο που είχαν τραγουδία όπως το «For your Love» ή το «Heart Full of Soul».

Η «σχισμή»

Υπάρχει πάντως και ένα περιθώριο μέσα στις τόσες νέες μουσικές παραγωγές του σήμερα που μοιάζουν «συνθετικές», μια σχισμή στο παραπέτασμα, που αποκαλύπτει ένα μουσικό τοπίο γεμάτο με την αυθεντικότητα παλιών «μαστώρων» όπως ο Γκρεγκ Σέιτζ. Εκεί συναντάμε και έναν Αγγλο βετεράνο της ηλεκτρονικής μου-

σικής, τον Μαρκ Πρίτσαρντ. Στο βίντεο κλιπ ενός κομματιού του από το 2016, του «Sad Alron», γινόμαστε μάρτυρες μιας υποβλητικής σύμπραξης ήχου και εικόνας που, ενώ είναι αμιγώς ψηφιακή, πλημμυρίζει από ανθρώπινη αγωγή. Οι εικόνες που φτιάχνει εκεί ο ανερχόμενος Αυστραλός καλλιτέχνης Τζόναθαν Τζαγουάντα είναι λες και ο Ρενέ Μαγκρίτ να αναστήθηκε στην ψηφιακή εποχή, ενώ υπό τη μουσική επένδυση του Πρίτσαρντ μοιάζουν να προσπαθούν να χαρτογραφήσουν σκηνές από το ασυνείδητο.

«Δεν είναι νοσταλγία, αλλά νιώθω κάτι που δεν έχω ξανανιώσει από τότε που ήμουν πολύ μικρός», αναφέρεται σε ένα σχόλιο κάτω από το βίντεο. Υπάρχει εκεί η ίδια ριψοκίνδυνη, θαρραλέα και εκρηκτικά δημιουργική ένωση συναισθημάτων, μακρινών αναμνήσεων και οραμάτων για το μέλλον, που μόνον η ανθρώπινη τέχνη μπορεί να γεννήσει.

Για τον άνθρωπο
και τον χοριζισμό

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞ

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7

Ακούς ό,τι αγαπάς
όλες τις ώρες

ΤΑΣΟΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ & ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΑΡΤΕΜΙΟΥ

6-10

ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ

ME 11.9%

ΣΟΦΙΑ ΠΡΩΙΜΟΥ

10-13

ΠΡΩΤΗ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ

ME 12.6%

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ

21-24

ΠΡΩΤΗ ΒΡΑΔΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ

ME 13.2%

f t i @lovefmcypus

* ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ SYMMETRON MARKET RESEARCH ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΑΙΟΥ - ΙΟΥΝΙΟΥ 2022 ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΗΛΙΚΙΩΝ 13-80.

Οι έμποροι ορφανών που έφτιαξαν «φραμίλια»

Η νέα ταινία του Χιροκάζου Κόρε-Εντα

Τυχερό αστέρι ★★★
ΔΡΑΜΑ (2022)
Σκηνοθεσία: Χιροκάζου Κόρε-Εντα
Ερμηνείες: Σονγκ Κανγκ Χο, Ντονγκ Γκούν

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Ο **Ιάπωνας** Χιροκάζου Κόρε-Εντα, ο οποίος συγκίνησε πριν από μερικά χρόνια κριτική και κοινό με τους υπέροχους «Κλέφτες καταστημάτων», επιστρέφει με ένα παρόμοι-ας υψίς φιλμ, το οποίο όμως τοποθετείται αυτή τη φορά στη Νότιο Κορέα. Εκεί το συνεχιζόμενο πρόβλημα της εγκατάλειψης βρεφών στον δρόμο έχει οδηγήσει δημόσιους οργανισμούς να τοποθετούν ειδικές προστατευτικές βρεφοθήκες έξω από τις πόρτες τους. Ένας υπάλληλος μιας τέτοιας εγκατάστασης μαζί με έναν χρωμένο φίλο του κλέβουν από εκεί ένα μωρό με σκοπό να το πουλήσουν. Σύντομα στο παιχνίδι μπαίνει και η ίδια η νεαρή μητέρα του βρέφους, με τους τέσσερις τους –στην πορεία γίνονται πέντε– να ξεκινούν ένα παράξενο ταξίδι, με τις αστυνομικές αρχές να βρίσκονται στα ίχνη τους. Ο Κόρε-Εντα χρησιμοποιεί ουσιαστικά την ίδια κεντρική ιδέα με την προηγούμενη ταινία του: μια ομάδα περιθωριακών ηρώων ενώνεται από το κοινό συμφέρον, δημιουργώντας σταδιακά οικογενειακούς δεσμούς. Αυτή τη φορά, μάλιστα, το τραβεί ακόμη πιο πολύ, αφού οι πρωταγωνιστές του δεν είναι απλώς κλεφτρόνια αλλά έμποροι βρεφών, δίκως πάντως να έχουν πίσω τους κάποια ιδιαίτερη οργάνωση ή μεγάλη αφεντικά. Αντιθέτως, πρόκειται για απλούς ανθρώπους, κάποιοι από αυτούς επίσης ορφανοί, που οι αναποδιές και η σκληρότητα της ζωής τους έχουν φέρει στη συγκεκριμένη θέση.

«Κατά την προετοιμασία αυτής της ταινίας, μπόρεσα να ακούσω τις ιστορίες τους. Είχαν μεγαλώσει σε ορφανοτροφεία, οι γονείς τους δεν είχαν μπορέσει να τα κρατήσουν για διάφορους λόγους. Υπήρχαν μερικά παιδιά ανάμεσά τους που αναρωτιούνταν “τέλικά ήταν καλό που γεννήθηκα;” και δεν μπορούσαν να δώσουν σαφή απάντηση σε αυτό το τόσο θεμελιώδες ερώτημα για τη ζωή».

ερώτημα για τη ζωή», σημειώνει ο σκηνοθέτης. Στη γλυκόπικρη ταινία του, πράγματι παρουσιάζει μια πραγματικότητα δίκως επικριτική ματιά: αντιθέτως, κάποιος θα μπορούσε να τον κατηγορήσει ακόμη και για ωραιοποίηση μιας απολύτως τραγικής κατάστασης. Γενικώς ο Κόρε-Εντα μοιάζει εδώ να θέλει να ικανοποιήσει το κοινό λίγο περισσότερο από όσο προηγούμενως. Σίγουρα η τολμη και το κοφτερό μαύρο χιούμορ των «Κλεφτών» σε μεγάλο βαθμό απουσιάζουν από το «Αστέρι». Από την άλλη, η κινηματογραφιστική του σε αυτό το ιδιότυπο road monie, που διατρέχει πόλεις και εξοχές, είναι ξανά υποδειγματική, ενώ και η ανθρωπιά που αποπνέουν το σενάριο και οι χαρακτήρες του, σχεδόν απτή, είναι σπάνια στον σύγχρονο κινηματογράφο.

Υπάλληλος ενός δημόσιου οργανισμού στη Νότιο Κορέα μαζί με έναν χρωμένο φίλο του κλέβουν ένα μωρό με σκοπό να το πουλήσουν. Σύντομα στο παιχνίδι μπαίνει και η ίδια η νεαρή μητέρα του βρέφους, με τους τέσσερις τους –στην πορεία γίνονται πέντε– να ξεκινούν ένα παράξενο ταξίδι...

HOME CINEMA

Εγκλωβισμένες στον ιστό μιας ανεξιχνίαστης υπόθεσης

Ο στραγγαλιστής της Βοστώνης ★★★
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΘΡΙΛΕΡ (2023)
Σκηνοθεσία: Ματ Ράσκιβ
Ερμηνείες: Κίρα Νάιτλι, Κάρι Κουν

Επάνω, Κάρι Κουν και Κίρα Νάιτλι πρωταγωνιστούν στην ταινία του Disney+ «Ο στραγγαλιστής της Βοστώνης». Κάτω, η Ρόζα-μουντ Πάικ ως Μαρί Κιουρί στη βιογραφική ταινία που είναι διαθέσιμη στο Ertflix.

Από τις πιο πολυαναμενόμενες αφίξεις στην πλατφόρμα του Disney+, το φιλμ του Ματ Ράσκιβ («Crown Heights») έχει για θέμα μια ανατριχιαστική, αληθινή υπόθεση δολοφονιών, η οποία επί της ουσίας δεν εξικνιάστηκε ποτέ. Βρισκόμαστε στις αρχές της δεκαετίας του 1960, όταν μια σειρά από στραγγαλισμούς γυναικών συγκλονίζει τη Βοστώνη. Το θέμα παρακολουθούν εκ του σύννεγγυς δύο δραστήριες ρεπόρτερ (Κίρα Νάιτλι, Κάρι Κουν), κάνοντας μάλιστα στην πορεία και ανακαλύψεις, που υπερκαλύπτουν τις ίδιες τις έρευνες της αστυνομίας. Καθώς ωστόσο περνάει ο καιρός, η υπόθεση αποδεικνύεται πολύ πιο περίπλοκη από όσο είχε αρχικά διαφανεί.

Ο Ράσκιβ ακολουθεί αισθητικά την επιτυχημένη συνταγή του Ντέιβιντ Φίντσερ («Zodiac»,

«Mindhunter»), δημιουργώντας την κατάλληλη ατμόσφαιρα με τα ωχροπράσινα εσωτερικά και τα μουντά εξωτερικά πλάνα, προκειμένου να μας βάλει για τα καλά στο κλίμα του αστυνομικού θρίλερ. Ενδιαφέρον έχει εδώ πως ηρωίδες είναι δύο γυναίκες δημοσιογράφοι, υπαρκτά πρόσωπα, σε μια εποχή όπου αυτές θεωρούνταν κατάλληλες σχεδόν αποκλειστικά για τις κοσμικές στήλες.

Η Κίρα Νάιτλι και η Κάρι Κουν αποδεικνύονται πάντως αρκούντως δυναμικές, σε ένα σύνολο που έχει μεν τις αδυναμίες του, διαθέτει ωστόσο καλό ρυθμό, σαπένς και ανατροπές, ώστε να κρατήσει ζωντανό το ενδιαφέρον του θεατή έως το τέλος.

Μαρί Κιουρί: Η γυναίκα που άλλαξε τον κόσμο ★★★
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2019)
Σκηνοθεσία: Μαριάν Σατραπί
Ερμηνείες: Ρόζαμουντ Πάικ, Σαμ Ράιλι, Αβερίν Μπάρναρντ

Από την πλατφόρμα του Ertflix επιλέγουμε μια σχετικά πρόσφατη

βιογραφία της σπουδαίας επιστήμονος Μαρί Κιουρί. Η σκηνοθέτις που κάποτε κέρδισε ολόκληρη την κινηματογραφική κοινότητα με το αριστουργηματικό «Persepolis», Μαριάν Σατραπί, παρουσιάζει εδώ μια εκδοχή της ιστορίας της Κιουρί, με έντονο άρωμα γυναικείας περηφάνιας και μια εξαιρετική ηθοποιό στον κεντρικό ρόλο. Η Ρόζαμουντ Πάικ υποδύεται τη σπουδαία χημική, από την εποχή που εκείνη, νεαρή γυναίκα, γνωρίζει τον μετέπειτα σύζυγό της, Πιερ Κιουρί (Σαμ Ράιλι), και μαζί ξεκινούν το ταξίδι των μεγάλων επιστημονικών ανακαλύψεων.

Το φιλμ αφηγείται μια πορεία ζωής γεμάτη εμπόδια, με έμφαση σε εκείνα που σχετίζονται με το φύλο της ηρωίδας, αλλά και συναρπαστικά επιτεύγματα, κάποια πασίγνωστα και άλλα λιγότερο αναγνωρισμένα μέχρι και σήμερα. Κυρίως μιλάει για την απόλυτη αφοσίωση στην αλήθεια και στην επιστήμη, καθώς και –όπως φαίνεται κυρίως προς το τέλος– το καθήκον προς το κοινωνικό σύνολο.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Ραχμάνινοφ από τον Μιχαήλ Πλετνιόφ και την Κρατική

Η ανανεωμένη Κρατική Ορχήστρα Αθηνών συνεχίζει τις καλές εμφανίσεις. Μετά την επετειακή συναυλία για τα ογδόντα χρόνια της, στις 15 Φεβρουαρίου στην αίθουσα «Χρήστος Δ. Λαμπράκης» φιλοξένησε τον διάσημο Ρώσο πιανίστα Μιχαήλ Πλετνιόφ ως σολίστ στη «Ραψωδία σε ένα θέμα του Παγκανίνι» του Σεργκέι Ραχμάνινοφ. Στη συνέχεια, υπό τη μουσική διεύθυνση του Λουκά Καρυτινού η ορχήστρα απέδωσε ένα από τα δημοφιλέστερα συμφωνικά ποιήματα του ρεπερτορίου, τη «Ζωή ενός ήρωα» του Ρίχαρντ Στράους.

Το 24ο Καπρίτσιο του Νικολό Παγκανίνι ανήκει στα δημοφιλέστερα έργα του ρεπερτορίου, αλλά ταυτόχρονα και σε αυτά με τη μεγαλύτερη επιρροή, καθώς ενέπνευσε πλήθος άλλων έργων σε διάφορες εποχές. Ένας πρόχειρος κατάλογος αριθμεί τουλάχιστον εξήντα έργα συνθετών, από τον Σοπέν έως τον Τούρκο πιανίστα και συνθέτη Φάζιλ Σαϊ και τον Βρετανό Αντρίου Λόντν-Ουέμπερ, όλα τους εμπνευσμένα από το συγκεκριμένο Καπρίτσιο. Ανάμεσα στα πιο διάσημα είναι η «Ραψωδία» του Ραχμάνινοφ,

γραμμένη το 1934. Είναι δε πραγματικά καταπληκτικός ο τρόπος με τον οποίο ο Ρώσος συνθέτης μετασχηματίζει ένα θέμα νευρώδες και σπινθηροβόλο, τόσο χαρακτηριστικό του ύφους και της αισθητικής του Παγκανίνι, σε ένα θέμα αντίστοιχα χαρακτηριστικό της δικής του γραφής: το πλατύ νοσταλγικό θέμα και ο σαρωτικός λυρισμός της 18ης από τις συνολικά 24 Παραλλαγές της «Ραψωδίας», έχουν ταυτιστεί στη συνείδηση του κοινού με τη μουσική ταυτότητα του Ραχμάνινοφ.

Περιττό να σημειώσει κανείς ότι η μουσική αυτή είναι απολύτως οικεία σε έναν Ρώσο πιανί-

Ο Ρώσος πιανίστας διακρίθηκε για τη δεξιό-τεχνία όσο και για τις ευαίσθητες διαβαθμίσεις αποχρώσεων.

στα του διαμετρήματος του Πλετνιόφ. Ο εξαιρετικός πιανίστας απέδωσε με αέρινη δεξιότητα όλες Παραλλαγές το απαιτούσαν, αλλά κυρίως διακρίθηκε για την

Ο Πλετνιόφ διέθετε το μέγεθος του ήχου και, κυρίως, την αισθητική που προϋποθέτει η μουσική του Ραχμάνινοφ.

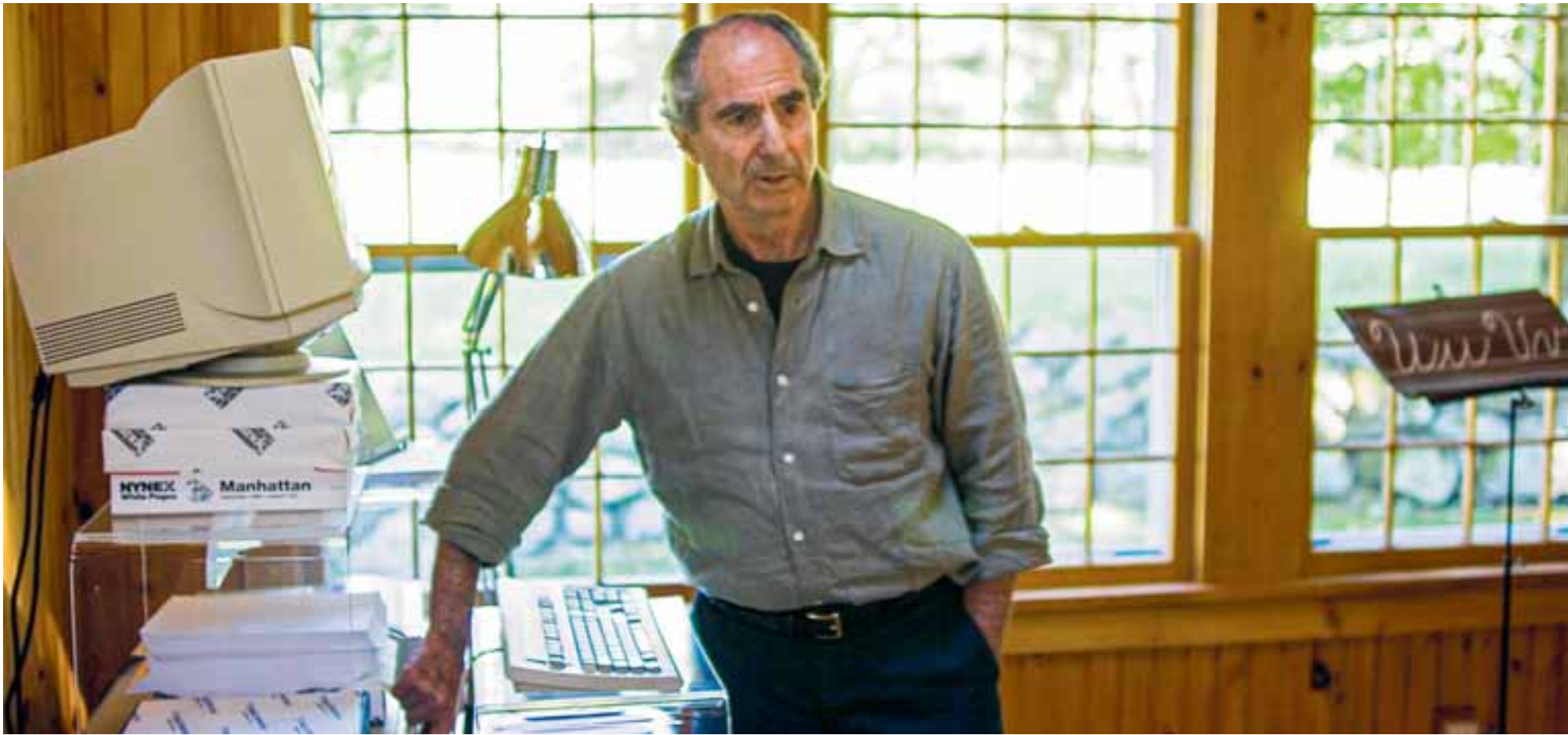
ευαίσθητη διαβάθμιση των αποχρώσεων στις πιο λυρικές Παραλλαγές. Και φυσικά, διέθετε το μέγεθος του ήχου και, κυρίως, την αισθητική που προϋπο-

θέτει η μουσική του Ραχμάνινοφ σε ό,τι αφορά τον σχηματισμό των φράσεων.

Η άκρως εντυπωσιακή ενορχήστρωση της «Ζωής ενός ήρωα»

μπορεί να αναδείξει τις αρετές ενός συμφωνικού συνόλου, αλλά μπορεί εξίσου να εκθέσει τις αδυναμίες του. Η «Ζωή ενός ήρωα» δεν είναι άγνωστο έργο στην

Κρατική και αυτή τη φορά, εάν παραβλέψει κανείς τα ανησυχικά αμύχανα πρώτα λειπτά, δόθηκε με επιτυχία. Περισσότερο ίσως εξέπληξαν τα έγκορδα, στην απόδοση των οποίων στηρίζεται μεγάλο μέρος του λυρισμού της μουσικής και της ξεχωριστής αυτής διάθεσης που δημιουργεί ψυχική ευφορία, όπως μόνον ο Στράους γνώριζε να το επιτυγχάνει. Δώρο στα χέρια του Καρυτινού, που αξιοποίησε με τον καλύτερο τρόπο τον συντονισμένο και γεμάτο ήχο των εγχόρδων, προκειμένου να διαμορφώσει με πλαστικότητα τις φράσεις και τα εκτενή μελωδικά τόξα. Αξίος και ο νέος εξάρχων της ορχήστρας, Απόλλωνας Γραμματικόπουλος, ο οποίος απέδωσε τα σολιστικά μέρη με ήχο ασφαλή και εκφραστικό. Επιτυχημένες, όπως σχεδόν πάντα, οι μεμονωμένες συνεισφορές από τα ξύλινα πνευστά, αλλά αυτή τη φορά και από το σύνολο των χάλκινων, συμπεριλαμβανομένων των κόρνων. Το ηχοχρωματικό όργιο συμπλήρωσαν οι τέσσερις άρπες, συνεισφέροντας στη διαφάνεια και στο αέρινο στοιχείο που ζητάει ο συνθέτης.

Ο Φίλιπ Ροθ, το 2005, στο γραφείο του σπιτιού του. «Από τη μια ζούσε σαν ερμητίτης, από την άλλη όταν πήγαινε στη Νέα Υόρκη ήθελε να τον τιμούν και να τον αποθεώνουν».

Ποιος θυμάται σήμερα τον Φίλιπ Ροθ;

Ο... «ανεπίσημος» βιογράφος του περιγράφει στην «Κ» τις ρωγμές και τις αντιφάσεις του διάσημου συγγραφέα

Συνέντευξη στον **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Αν ζούσε, σήμερα ο Φίλιπ Ροθ θα έκλεινε τα ενενήντα (είχε γεννηθεί στις 19 Μαρτίου 1933). Πέθανε τον Μάιο του 2018, στα ογδόντα πέντε του, αφήνοντας σχεδόν τριάντα βιβλία (μυθιστορήματα, δοκίμια, αυτοβιογραφίες και διηγήματα), φανατικούς αναγνώστες αλλά και πολέμιους, κυρίως από τον χώρο του φεμινισμού. Λίγο πριν πεθάνει ο Ροθ ανέθεσε στον Μπλέικ Μπέιλι (με μια πολύ πετυχημένη βιογραφία του σπουδαίου Τζον Τσίβερ στο ενεργητικό του) να γράψει τη βιογραφία του. Την άνοιξη του 2021 κυκλοφόρησε από τον εκδοτικό οίκο W. W. Norton & Company η «επίσημη» (authorised) βιογραφία (βλ. σχετικά «Ασε το κακό να μπει», «Κ», 9.5.21). Σχεδόν αμέσως ξέσπασε το σκάνδαλο: ο Μπέιλι καταγγέλθηκε για βιασμό και παρενόχληση από παλιές του μαθήτρίες (τη δεκαετία του '90 ήταν καθηγήτριάς μέσως εκπαίδευσης). Η βιογραφία αποσύρθηκε και επανεκδόθηκε λίγο αργότερα από τον πιο μικρό εκδοτικό οίκο Skyhorse Publishing. Για τους κριτικούς που θεωρούσαν τον Ροθ ακραίο σεξιστή, όχι μόνον ως συγγραφέα αλλά και ως άνθρωπο, ήταν κάτι σαν θεία δίκη.

Λίγους μήνες μετά, ωστόσο, κυκλοφόρησε ακόμη μία βιογραφία του Ροθ, αυτή τη φορά από τον Αϊρα Ναϊντέλ (Ira Nadel), βιογράφος των Λέοναρντ Κοέν, Τομ Στόπαρντ, Ντέιβιντ Μάμετ και Λέον Γιούρις. Αυτή είναι η «ανεπίσημη» βιογραφία του Ροθ, για την οποία ο βιογράφος δεν έλαβε ποτέ καμία «έγκριση» από τον συγγραφέα και με τις «κακές γλώσσες» να λένε ότι ο Ροθ έβαλε λυτούς και δεμένους να μην κυκλοφορήσει, ενώ έπεισε, υποτίθεται, και φίλους του να μη μιλήσουν στον Ναϊντέλ. Είναι άραγε έτσι; Βρήκα στο τηλέφωνο τον Αϊρα Ναϊντέλ και μου μίλησε για όλα αυτά την υπόθεση, τον Ροθ και το έργο του.

Αν κάτι διαχωρίζει τις δύο βιογραφίες είναι ως προς το ότι ο μεν Μπέιλι περιορίζεται σε αμυγλές βιογραφικές πτυχές αφήνοντας σε μεγάλο βαθμό το έργο απ' έξω, ενώ, αντίθετα, ο Ναϊντέλ στοχεύει σε μια πιο «κριτική» βιογραφία, στο πώς ο βίος μπορεί να φωτίσει τη γραφή. Όχι τυχαία, το δικό του βιβλίο τιτλοφορείται «Philip Roth: A Counterlife (Oxford University Press, 2021), «Φίλιπ Ροθ: Μια αντιζωή», έμμεση αναφορά στο ομότιτλο μυθιστόρημα του Ροθ, κυρίως όμως υπαινιγμός πάνω στη βασική του στόχευση: να δει πίσω από τον μύ-

«Μου διεμίνυσαν ότι αν θέλω όντως να προχωρήσω, να ξέρω πως θα είναι μια βιογραφία που δεν θα απολαύει της έγκρισης του Ροθ. Εγώ απλώς προχώρησα».

θο. Ο Ναϊντέλ, δέκα χρόνια νεότερος του Ροθ, εβραϊκής καταγωγής επίσης, έχει και αυτός καταγωγή από το Νιούαρκ, γενέτειρα του Ροθ, και ένα μεγάλο ενδιαφέρον στους σύγχρονους Αμερικανοεβραίους συγγραφείς. «Για να καταλάβεις τον Ροθ πρέπει να έχεις διαβάσει Μπέλοου», μου λέει από το τηλέφωνο. «Η σχέση τους θα μπορούσε να είναι το θέμα μιας ξεχωριστής βιογραφικής μελέτης. Υπάρχουν εκατοντάδες επιστολές μεταξύ τους, πολλές από τις οποίες δεν έχουν μελετηθεί. Ο Ροθ, ως κατά πολύ νεότερος, τον είχε ίνδαλμα. Κυριαρχούσε όμως και ένα είδος ανταγωνιστικότητας μεταξύ τους. Ο Μπέλοου πήρε το Νομπέλ, ο Ροθ όχι. Μάλιστα, ο Μπέλοου του χάρισε τον ημίψηλο καπέλο που φορούσε στην απονομή, στη Στοκχόλμη. Ο Ροθ το κράτησε σαν φυλαχτό».

– Γιατί «Αντιζωή» στον τίτλο της βιογραφίας σας;

– Πρέπει να μπορούσαμε να δούμε πίσω από τον μύθο – ή τον δαίμονα, ανάλογα με το πώς βλέπει κανείς τον Ροθ. Προσπάθησα να είμαι λίγο πιο επιθετικός συγκριτικά με τη βιογραφία του Μπλέικ. Εκείνον τον προσέλαβε ο Ροθ, ήταν ο επίσημος βιογράφος του. Εγώ, ως αυτουσάντερ, είχα το προνόμιο να πάρω μερικές ελευθερίες. Ο στόχος μου ήταν να αποδομήσω όχι τον συγγραφέα, αλλά τον μύθο και τη δημόσια περσόνα που με πολύ επίμονο, και θα έλεγα ενοχλητικό, τρόπο ο Ροθ έχτισε από την αρχή της καριέρας του.

– Παρ' όλα αυτά, μετά την επιτυχία του πρώτου του βιβλίου, «Αντίο, Κολόμπους» (1959), επί δέκα χρόνια παλινωδούσε συγγραφικά, έως την έλευση του «Συνδρόμου του Πόρτνοϊ» (1969).

– Πράγματι. Υπήρχε στα πρώτα γραπτά του, σε αυτά που ακολούθησαν του «Κολόμπους», κάτι ακαδημαϊκό. Δίδασκε σε πανεπιστήμια και αυτό το λάτρευε. Λάτρευε τους φοιτητές του και λάτρευε να μιλάει στον κόσμο για

Ο Αϊρα Ναϊντέλ (φωτογραφία) προσπάθησε να προσεγγίσει σε βάθος τον Φίλιπ Ροθ: «Ηταν ένας πολύ οργισμένος άνθρωπος. Από πού ερχόταν άραγε αυτή η οργή».

τον Χένρι Τζέιμς, για τον Μέλβιλ, για τους Ευρωπαίους συγγραφείς. Νομίζω πως η πανεπιστημιακή πλευρά επισκίασε τον συγγραφέα. Όταν αποφάσισε να γράψει μυθοπλασία με τα δικά του βιώματα τοποθετημένα σαν σε κάτοπτρο, βρήκε τη φωνή του. Νομίζω ότι είχε ανάγκη να πει στον εαυτό του ότι ήταν «οκεί» να γίνει εξομολογητικός. Ο «Πόρτνοϊ» έχει αυτή τη δομή: όλο το βιβλίο είναι η ψυχαναλυτική συνεδρία ανάμεσα στην παραξήνηση συνέβαλε και η ανταρσία απέναντι στην εβραϊκή παράδοση που δεν άντεχε σε τέτοιο αυτοσαρκασμό και εξομολογητικό λόγο. Πούλησε εκατομμύρια αντίτυπα το 1969, εποχή κατά την οποία η αμερικανική λογοτεχνία δοκίμαζε τα όριά της, τις ελευθερίες της, την ηθική της. Είναι η εποχή του Μπάροουζ, του Γκορ Βιντάλ. Οπότε, υπό μία έννοια, ο «Πόρτνοϊ» δεν ήταν κάτι εντελώς καινούργιο. Κι όμως ως τέτοιο αντιμετωπίστηκε.

– Λέγεται πως όταν ξεκινήσατε να γράφετε τη βιογραφία, ο Ροθ προσπάθησε να σας εμποδίσει.

– Αυτή η φήμη είναι λίγο υπερβολική. Ουδέποτε προσπάθησε να με εμποδίσει. Σε αυτή την παρεξήγηση συνέβαλε και ο Μπλέικ. Πριν από περίπου δώδεκα χρόνια είχα γράψει ένα είδος οδηγού ανάγνωσης στο έργο και τη ζωή του Ροθ (σ.σ. το «Critical Companion to Philip Roth», εκδ. Facts on File, 2011). Δεν ξέρω πώς έγινε, αλλά κατάφερε να εξασφαλίσει ένα τυπογραφικό δοκίμιο του βιβλίου και αντέδρασε αρνητικά σε μια παράγραφο που

αφορούσε την Κλερ Μπλουμ, την πρώην σύζυγό του. Οτιδήποτε είχε να κάνει με την Μπλουμ, για τον Ροθ ήταν απαγορευτικό. Μέσω δικηγόρου μου ζητήθηκε να ανασκευάσω τη συγκεκριμένη παράγραφο. Δεν είχα αντίρρηση να το δω αυτό με τον επιμελητή μου, αλλά μετά ανακάλυψαν οι ατζέντδες του Ροθ ότι προετοιμάζα μια μεγάλη βιογραφία του συγγραφέα, που ήταν η αλήθεια. Τότε μου διεμίνυσαν ότι αν θέλω όντως να προχωρήσω, να ξέρω πως θα είναι μια βιογραφία που δεν θα απολαύει της έγκρισης του Ροθ. Εγώ απλώς προχώρησα. Αυτό ήταν όλο. Δεν είναι αλήθεια αυτό που είπε ο Μπλέικ ότι είχα πολλές αρνήσεις από φίλους και συνεργάτες του Ροθ. Όλοι μου μίλησαν. Ας είναι όμως. Τον ίδιο τον Ροθ συνάντησα δύο φορές, αλλά δεν του πήρα συνέντευξη.

– Συγκριτικά με του Μπέιλι, η δική σας βιογραφία έχει έναν πιο κριτικό χαρακτήρα και επικεντρώνεται περισσότερο στη λογοτεχνία και λιγότερο στη ζωή του Ροθ.

– Χαίρομαι που το λέτε αυτό. Ο βασικός λόγος για τον οποίο έγραψα το βιβλίο ήταν για να εξετάσω τη σχέση έργου και ζωής. Να δείξω συνθήσεις, συμπεριφορές και πώς αυτές περνάνε στη γραφή. Ο Ροθ λάτρευε τα μυστικά. Και βέβαια πίστευε πως οι άνθρωποι τον πρόδιδαν περνάνε στην γραφή. Απ' αυτό που βγαίνει είναι μια σχολαστική λεπτομερής, έως υπερβολής, βιογραφία, αλλά δίκως ικνός κριτικής ή ανάλυσης. Δεν με ενδιαφέρει τι φορούσε στη Στοκχόλμη, με ενδιαφέρει να μάθω τι σκεφτόταν, τι ένιωθε ο Μπέλοου όταν έπαιρνε το Νομπέλ. Και αυτό δεν το μαθαίνεις από τη βιογραφία του Λίντερ. Αλλά αυτό ακριβώς ήθελε ο Ροθ. Το βλέπεις αυτό και στον Μπέιλι. Μαθαίνεις ένα σωρό άχρηστες λεπτομέρειες που μένουν όμως δίχως κανένα βάθος. Ο Μπέιλι έχει ένα στόχο και μόνο: να παρουσιάσει τον Ροθ περίπου ως ήρωα. Εμένα με ενδιαφέρουν οι αντιφάσεις και οι ρωγμές του. Ηταν ένας πολύ οργισμένος άνθρωπος. Από πού ερχόταν άραγε αυτή η οργή;

– Πιστεύετε ότι το σκάνδαλο με τον Μπέιλι θα ζημιώσει την υστεροφημία του Ροθ;

– Ναι, έως ένα βαθμό, εξαιτίας και του #MeToo. Κυκλοφόρησε και ακόμη μία κριτική βιογραφία από τον καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Τζόρτζταουν Ζακ Μπέρλινμπλαου με τίτλο «Ο Φίλιπ Ροθ που δεν ξέρουμε». Είναι εξαιρετικά επιθετική όσον αφορά τον λεγόμενο μισογυνισμό του Ροθ. Σημειώστε ότι το βιβλίο αυτό είχε ήδη γραφεί προτού σκάσει το σκάνδαλο Μπέιλι.

– Πώς νομίζετε ότι δια φωτίζει μια βιογραφία το λογοτεχνικό έργο;

– Αυτό που μια βιογραφία μπορεί να δείξει είναι αυτό που λέω εγώ «καταγωγή»: ποια είναι η καταγωγή των εμμονών του Ροθ εν προκειμένω. Πώς ξεκίνησε η εμμονή του με την αμερικανική ιστορία στα τελευταία του έργα. Η έννοια των εκκινήσεων είναι πολύ σημαντική. Πώς συντελούνται οι αλλαγές στη ζωή ενός συγγραφέα και πώς περνάνε στο έργο του είναι πράγματα που μπορεί μια βιογραφία να δια φωτίσει.

– Ο Τζέιμς Ατλας έγραψε μια τεράστια βιογραφία του Μπέλοου και στην πορεία, γράφοντάς την, από τον θαυμασμό πέρασε στο μίσος για τον Μπέλοου. Νομίζω ότι ψυχράνθηκε και με τον Ροθ εξαιτίας αυτού.

– Έχει ξανασυμβεί αυτό. Ο Μαρκ Σόρρερ ξεκίνησε να γράφει την περίφημη βιογραφία του Σίνκλερ Λούις και μέχρι να την τελειώσει, τον είχε μισήσει. Η διαφορά με τον Ατλας είναι ότι στη δική του περίπτωση ο Μπέλοου ήταν ακόμη εν ζωή. Εχω συναντήσει κάμποσες φορές τον Τζέιμς. Είναι ένας πολύ σοβαρός κριτικός και μελετητής. Καθώς ολοκλήρωνε τη βιογραφία, άρχισε να βλέπει τον Μπέλοου πιο κριτικά. Ο Μπέλοου το κατάλαβε και άρχισε να απομακρύνεται σε βαθμό που να γίνουν σχεδόν εχθροί. Ο ρόλος του Ροθ σε αυτή την αντιπαλότητα έχει ενδιαφέρον: αυτός ενθάρρυνε τον Ατλας να γράψει τη βιογραφία. Τον πήξε καλά. Όταν κυκλοφορεί το βιβλίο πια, ο Ροθ το απεχθάνεται. Και αρχίζει να εκστρατεύει για μια νέα βιογραφία του Μπέλοου και προτείνει τον Ζάκαρι Λίντερ να γράψει μια νέα βιογραφία και αυτό που βγαίνει είναι μια σχολαστικά λεπτομερής, έως υπερβολής, βιογραφία, αλλά δίκως ικνός κριτικής ή ανάλυσης. Δεν με ενδιαφέρει τι φορούσε στη Στοκχόλμη, με ενδιαφέρει να μάθω τι σκεφτόταν, τι ένιωθε ο Μπέλοου όταν έπαιρνε το Νομπέλ. Και αυτό δεν το μαθαίνεις από τη βιογραφία του Λίντερ. Αλλά αυτό ακριβώς ήθελε ο Ροθ. Το βλέπεις αυτό και στον Μπέιλι. Μαθαίνεις ένα σωρό άχρηστες λεπτομέρειες που μένουν όμως δίχως κανένα βάθος. Ο Μπέιλι έχει ένα στόχο και μόνο: να παρουσιάσει τον Ροθ περίπου ως ήρωα. Εμένα με ενδιαφέρουν οι αντιφάσεις και οι ρωγμές του. Ηταν ένας πολύ οργισμένος άνθρωπος. Από πού ερχόταν άραγε αυτή η οργή;

– Δεν είναι τυχαίο ότι το βιβλίο που ο ίδιος αγαπούσε περισσότερο ήταν το «Θέατρο του Σάμπαθ», όπου ο Μίκι Σάμπαθ, εκτός από πορνολόγους, είναι αφοόρητα θυμωμένος.

– Ναι, σωστά. Εχω ανάμεικτα συναισθήματα γι' αυτό το βιβλίο.

– Ποιος είναι ο δικός σας αγαπημένος Ροθ;

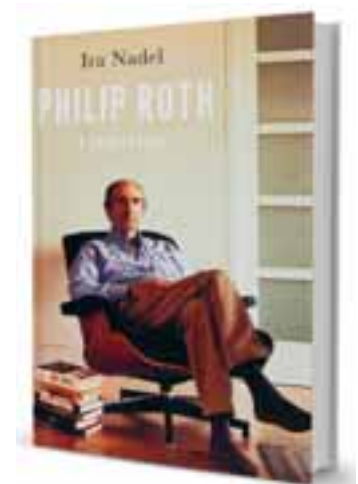
– Το «Ο συγγραφέας - Φάντασμα». Και δευτερευόντως το «Παντρεύτηκα έναν κομμουνιστή». Φοβερή είναι επίσης η μορφή του πατέρα στο «Αμερικανικό ειδύλλιο».

– Γιατί το κοινό είχε μια εμμονή με τον Ροθ, τέτοια που δεν συναντάς εύκολα για συγγραφέα;

– Ισως επειδή υπάρχει μια αντιφατική σχέση ανάμεσα στον άνθρωπο και το έργο. Από τη μια ζούσε σαν ερμητίτης, από την άλλη όταν πήγαινε στη Νέα Υόρκη ήθελε να τον τιμούν και να τον αποθεώνουν. Απέκτιψε μεγάλη φήμη όταν γνώρισε την Κλερ Μπλουμ. Η κοινή τους ζωή στο Λονδίνο ήταν άκρως προβληματική, με άλλες διασημότητες, σε πρεμιέρες με τον Πίντερ. Και του άρεσε αυτό. Να είναι διασημότητα. Αλλά ήθελε να κρύβεται στο Κονέκτικατ και να μην τον βλέπει κανένας. Είχε μια εσωτερική σύγκρουση σε αυτό. Η διασημότητα εναντίον του απομονωμένου ανθρώπου. Είχε ανάγκη από τη μόνωση για να γράψει.

Όλα τα βιβλία του Φίλιπ Ροθ στα ελληνικά κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Πόλις.

• Εκτενέστερη εκδοχή της συνέντευξης στο kathimerini.gr.

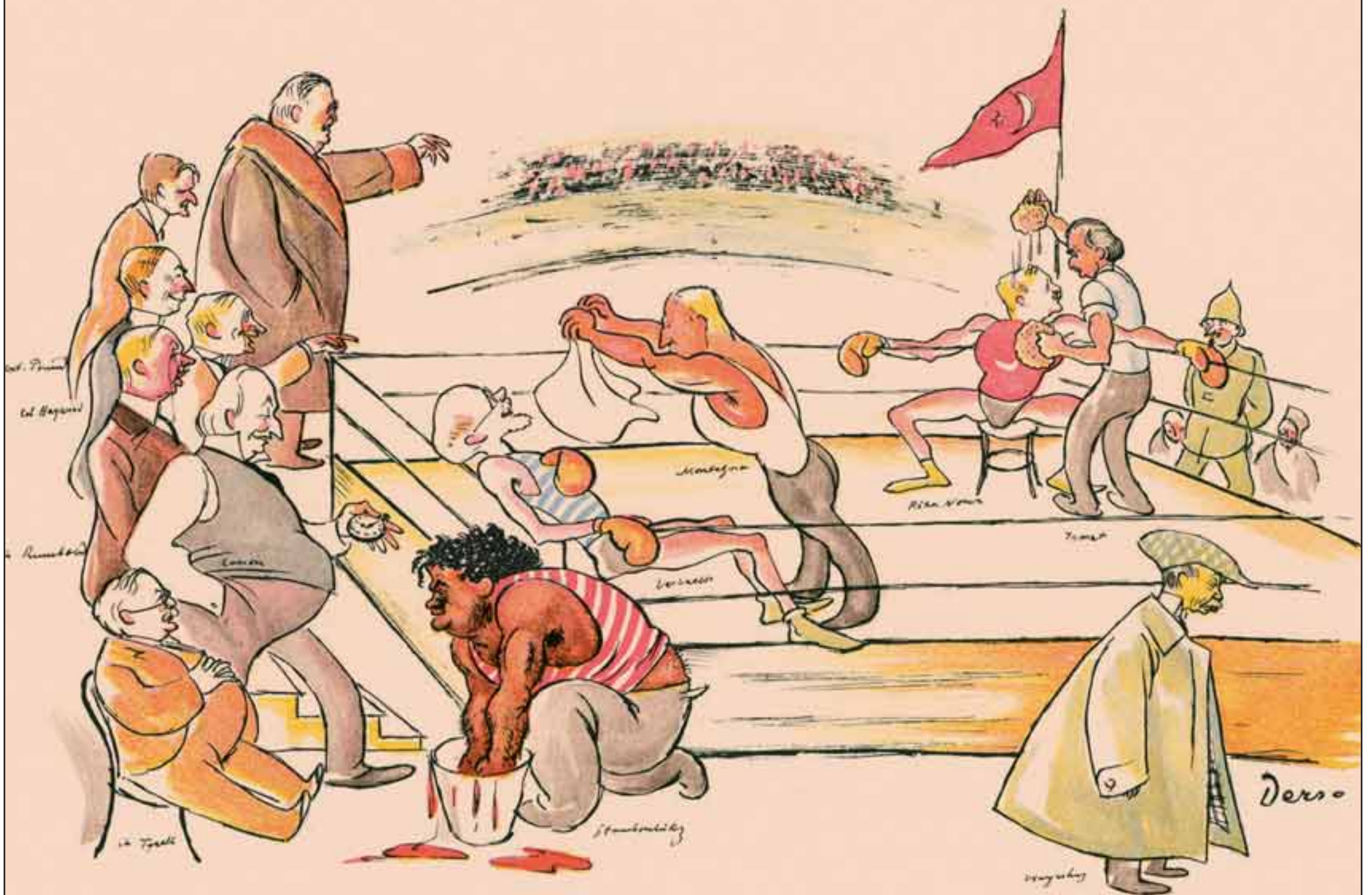
Βιογραφία, όχι αγιογραφία. Το εξώφυλλο του βιβλίου του Ναϊντέλ.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Άγγελος Συρίγος · Αντώνης Κλάφης

Μειονότητες – Οικουμενικό Πατριαρχείο
Τροποποιήσεις των συμφωνηθέντων
Η αμφισβήτηση του εδαφικού καθεστώτος
Το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΚΥΡΙΑΚΗ
26/3